

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSAT PROGRAMI

YENİ EKONOMİNİN MALİYE POLİTİKALARINA YANSIMALARI

DOKTORA TEZİ

Levent Yahya ESER

NİSAN - 2010

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSAT PROGRAMI

YENİ EKONOMİNİN MALİYE POLİTİKALARINA YANSIMALARI

DOKTORA TEZİ

Levent Yahya ESER

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İhsan GÜNAYDIN

NİSAN - 2010

TRABZON

ONAY

Levent Yahya ESER tarafından hazırlanan 'Yeni Ekonominin Maliye Politikalarına Yansımaları' adlı bu çalışma 16.04.2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İktisat Anabilim Dalında **doktora tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ersan BOCUTOĞLU (Başkan)

Prof. Dr. İhsan GÜNAYDIN (Danışman)

Prof. Dr. Osman PEHLIVAN

Prof. Dr. A. Kemal ÇELEBİ

Prof. Dr. Haydar AKYAZI

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylım. 19/04/2010

Prof. Dr. Haydar AKYAZI
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Levent Yahya ESER
16.04.2010

ÖNSÖZ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde ortaya çıkan gelişmeler, zamanla hayatın birçok alanına etkide bulunmuş ve yaşamın kolaylaşmasına neden olmuştur. Bunun da ötesinde, bu teknolojilerin üretimde kullanılması üretim, enflasyon ve işsizlik gibi ekonomik değişkenlerde iyileşmelerin meydana gelmesi sonucunu beraberinde getirmiştir. Ortaya çıkan bu olumlu havanın özellikle ABD’de ele alınıp incelenmesi neticesinde, eskisinden farklı kurallara göre işleyen yeni bir döneme geçildiği üzerinde görüş birliği oluşmuş ve literatürde bu dönem “yeni ekonomi” olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

Yeni ekonomide üretimden istihdama, enflasyondan iktisat politikalarına kadar her alanın etkilendiği görülmektedir. Bu bağlamda, maliye politikaları üzerinde de oluşacak etki sonucunda, yeni ekonomiye uygun maliye politikalarının üretilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Özellikle elektronik ticaret olmak üzere birçok gelişmenin maliye politikalarını etkilediği dikkate alındığında, ülkelerin serbestçe politika belirleme şansının azaldığını ifade etmek mümkün olmaktadır. Bu noktada, yeni ekonomide uygulanması gereken maliye politikaları önemli bir tartışma alanı olarak kendini göstermeye başlamaktadır.

Kısaca bahsedilen bu gelişmeler doğrultusunda hazırlanan bu doktora tez çalışmasında, yeni ekonominin maliye politikaları üzerindeki etkileri ve alınması gereken politika önlemleri üzerinde durulmuştur. Bu tezin hazırlanmasında emeği geçen ve vaktini esirgemediği harcayan danışman hocam Sayın Prof. Dr. İhsan GÜNAYDIN’a öncelikli teşekkürlerimi sunarım. Tez izleme komitesinde yer alan Sayın Prof. Dr. Ersan BOCUTOĞLU’na ve Sayın Prof. Dr. Osman PEHLİVAN’a ve tezle ilgili yardımlarından dolayı Sayın Prof. Dr. Haydar AKYAZI’ya teşekkürlerimi ifade etmek isterim. Son olarak da eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme ve nihayetinde her şey için eşime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	IX
ABSTRACT.....	X
TABLolar LİSTESİ.....	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XII
GRAFİKLER LİSTESİ.....	XIII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XIV
GİRİŞ.....	1-5

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YENİ EKONOMİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	6-62
1.1. Yeni Ekonominin Tarihi Gelişim Süreci	6
1.2. Yeni Ekonomi Kavramı	10
1.2.1. Yeni Ekonominin Tanımı	15
1.2.1.1. Dar Anlamda Yeni Ekonomi	17
1.2.1.2. Geniş Anlamda Yeni Ekonomi	18
1.2.1.3. Yeni Ekonomiyle Benzer Kavramlar	21
1.3. Eski ve Yeni Ekonomi Arasındaki Farklar	22
1.3.1. Eski ve Yeni Ekonomi Kavramı.....	22
1.3.2. Eski ve Yeni Ekonominin Farkları	24
1.4. Yeni Ekonominin Özellikleri	30
1.4.1. Bilgi	33
1.4.2. Dijitalleşme	35
1.4.3. Sanallaşma	36
1.4.4. Ağ	37

1.4.5. Hız	38
1.5. Yeni Ekonomiye Neden Olan Etkenler.....	39
1.5.1. Küreselleşme	39
1.5.2. Bilgi ve İletişim Teknolojilerindeki Gelişmeler.....	41
1.5.3. Makroekonomik Politika Önceliklerindeki Değişim.....	43
1.5.4. Özelleştirme ve Deregülasyonlar	44
1.5.5. İşgücü Piyasaları Reformları.....	44
1.6. Yeni Ekonomiye İlişkin Göstergeler	45
1.7. ABD Örneği	54
1.7.1. Büyüme Performansı	56
1.7.2. İşsizlik ve Enflasyon Performansı.....	58
1.7.3. Verimlilik Performansı	59
1.7.4. BİT Performansı	61

İKİNCİ BÖLÜM

2. ESKİ EKONOMİDEKİ MALİYE POLİTİKALARI	63-109
2.1. Maliye Politikasının Genel Çerçevesi.....	63
2.2. Maliye Politikasının Amaçları.....	65
2.3. Maliye Politikasının Araçları	67
2.4. Maliye Politikası Uygulamasındaki Yöntemler	68
2.5. Makro İktisadi Görüşlerde Maliye Politikası	70
2.5.1. Klasik Dönem.....	71
2.5.2. Keynesçi Dönem	72
2.5.3. Keynes Sonrası Dönem.....	75
2.6. Eski Ekonomideki Maliye Politikalarının Etkinliği	84
2.6.1. Maliye Politikalarının Etkinliğine İlişkin Görüşler.....	85
2.6.2. Maliye Politikalarının Etkinliğine İlişkin Yapılan Çalışmalar.....	88
2.7. Maliye Politikalarına İlişkin İstatistikî Göstergeler.....	92
2.8. Maliye Politikalarındaki Son Durum	98
2.9. Eski Ekonomideki Maliye Politikalarını Sınırlayan Etkenler	102
2.9.1. Uluslararası Vergi Rekabeti.....	103
2.9.2. Vergi Cennetleri ve Tercihli Vergi Rejimleri	103

2.9.3. Gayrimaddi Varlıklar	104
2.9.4. Transfer Fiyatlandırma	105
2.9.5. Deregülasyon Hareketleri	106
2.9.6. Finansal Piyasalardaki Gelişmeler	107
2.9.7. Elektronik Ticaretin Gelişmesi.....	108
2.9.8. Diğer Gelişmeler	108

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YENİ EKONOMİNİN MALİYE POLİTİKALARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE UYGULANMASI GEREKEN MALİYE POLİTİKALARI..... 110-209

3.1. Yeni Ekonominin İktisadi Etkileri.....	111
3.1.1. İşgücü Piyasasına Etkisi	111
3.1.2. Verimliliğe Etkisi	113
3.1.3. Büyümeye Etkisi	116
3.1.4. Gelir Dağılımına Etkisi.....	119
3.1.5. Rekabete Etkisi	121
3.1.6. Ticarete Etkisi	122
3.1.7. İktisat Politikasına Etkisi	123
3.1.8. Para Politikasına Etkisi.....	125
3.1.9. Enflasyona Etkisi	126
3.2. Yeni Ekonominin Maliye Politikalarına Etkileri.....	127
3.3. Yeni Ekonominin Vergi Politikalarına Etkileri.....	129
3.3.1. E-ticaretin Tanımı ve Türleri	131
3.3.2. E-ticaretin Araçları	133
3.3.3. E-ticaretin Vergilendirilmesine İlişkin Görüşler	134
3.3.4. E-ticaretin Vergilendirilmesinde Karşılaşılan Sorunlar.....	136
3.3.5. Tüketim Vergileri Açısından E-ticarette Karşılaşılan Sorunlar ..	140
3.3.6. Gelir Vergileri Açısından E-ticarette Karşılaşılan Sorunlar	142
3.3.7. Vergi İdaresi Açısından E-ticaretin Yarattığı Sorunlar	144
3.3.8. E-ticaret Konusunda Yapılan Uluslararası Çalışmalar	145
3.3.8.1. OECD'nin Çalışmaları	146
3.3.8.2. AB'nin Çalışmaları.....	149

3.3.8.3. ABD'nin Çalışmaları.....	151
3.3.8.4. Diğer Çalışmalar	152
3.4. Yeni Ekonominin Vergi Gelirlerine Etkisi	153
3.5. Yeni Ekonominin Vergi Yapısına Etkisi	159
3.6. Yeni Ekonominin Maliye Politikası Amaçlarına Etkisi.....	166
3.7. Yeni Ekonominin Maliye Politikası Araçlarına Etkisi	168
3.8. Yeni Ekonominin Maliye Politikası Yöntemlerine Etkisi	172
3.9. Yeni Ekonominin Vergi İdaresine Etkisi	172
3.10. Yeni Ekonomide Uygulanması Gereken Maliye Politikaları.....	174
3.10.1. E-maliye Uygulaması	174
3.10.2. Yeni Ekonomiye Teşvik Edici Maliye Politikası.....	176
3.10.3. Kurala Dayalı Maliye Politikası.....	178
3.10.3.1. Mali Kuralların Çeşitleri.....	180
3.10.3.2. Mali Kuralların Uygulanma Nedenleri.....	184
3.10.3.3. Yeni Ekonomide Uygulanabilecek Mali Kurallar ve Özellikleri	186
3.10.4. Maliye Politikası Kurulu Önerisi.....	188
3.10.4.1. Maliye Politikası Kurulunu Gerekli Kılan Nedenler..	188
3.10.4.2. Maliye Politikası Kurulunun Dayanakları	190
3.10.4.3. Maliye Politikası Kurulu Önerileri.....	192
3.10.4.4. Maliye Politikası Kuruluna Benzer Örmekler	199
3.10.4.5. Yeni Ekonomide Uygulanabilecek Maliye Politikası Kurulu Önerisi.....	204
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	210-221
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	222-240
ÖZGEÇMİŞ	241

ÖZET

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin sonucunda, ekonominin işleyiş şekli değişim göstermeye başlamıştır. Bu gelişmeler neticesinde, eskisinden farklı yeni bir ekonomiye geçildiği üzerinde görüş birliği oluşmuş ve bu dönem 'yeni ekonomi' olarak adlandırılmıştır.

Yeni ekonomi, eskisine kıyasla bir takım farklılıkları beraberinde getirmiş, çok sayıda mikro ve makro ekonomik sonucun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yeni ekonominin maliye politikaları üzerinde yarattığı etkiler, araştırmacıların ve politika yapıcıların yoğun ilgisini çekmiştir. Bu bağlamda, maliye politikalarının yeni ekonomide uygulanabilir olup olmadığı tartışmaları ortaya çıkmıştır. Buradan hareketle hazırlanan bu çalışmanın amacını, yeni ekonominin maliye politikaları üzerinde herhangi bir etki yaratıp yaratmadığını tespit etmek, şayet yaratıyorsa yeni ekonomide maliye politikalarının nasıl uygulanması gerektiğini ortaya koymak oluşturmaktadır. Bu amaçla çalışmada öncelikle, yeni ekonomi kavramına değinilmiş, ardından geleneksel maliye politikaları ve bu politikaları etkileyen faktörler ele alınmıştır. Daha sonra ise, yeni ekonominin maliye politikaları üzerindeki etkileri ve yeni ekonomide uygulanması gereken maliye politikaları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın sonucunda, yeni ekonomide maliye politikası araçlarından özellikle vergi politikası uygulamasının güçleştiği tespit edilmiştir. Ayrıca, bireylerin yeni ekonomide bilgiye çok daha hızlı ulaşabilmesinin politika etkinsizliğine sebep olabileceği, bu nedenle yeni ekonomide daha çok kurala dayalı politikaların takip edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Nihayetinde, maliye politikasının önemli bir engelini oluşturan gecikmeleri engelleyebilmek içinse, bağımsız bir maliye politikası kurulunun oluşturulması gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Yeni Ekonomi, Bilgi ve İletişim Teknolojisi, Maliye Politikası, Maliye Politikası Kurulu, Mali Kural.

ABSTRACT

The process form of economy has been changing as a result of the ongoing developments appeared in the information and communication technologies. In the parallel of these developments, there has been a consensus on the beginning of a new economy that is different from the previous one and this term is called a “new economy”.

New economy has a number of differences in corporation with the previous one and emergences many micro and macro economic consequences. The researchers and policy makers focus on the effects of the new economy on fiscal policy nowadays. The debate of whether fiscal policy can be implemented in the new economy has emerged. The aim of this study is to investigate whether the new economy affects on the fiscal policies, if there is any effect, how these policies must be implemented in the new economy. In this context, firstly, it reviews the concept of the new economy and then examines the traditional fiscal policies and the factors affecting these policies. In the next section, the effect of the new economy on the fiscal policies and the fiscal policies that must be implemented in this economy is presented.

When the findings are completely evaluated it can clearly be seen that the implementation of the fiscal policies, particularly tax policy, in the new economy becomes more and more difficult. Moreover, the results show that more rules-based policies should be followed in the new economy due to fact that individuals can access information much faster and this situation leads to politic inefficiency. In light of the results of this study, it is suggested that an independent fiscal policy committee should be constituted in order to be able to prevent delays that hinder fiscal policy.

Key Words: New Economy, Information and Communication Technology, Fiscal Policy, Fiscal Policy Committee, Fiscal Rule.

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Dört Temel Toplumda Ekonominin Özellikleri.....	23
2	Eski ve Yeni Ekonomi Arasındaki Farklar.....	26
3	Reenen'e Göre Yeni Ekonominin Özellikleri.....	31
4	Tapscott'a Göre Yeni Ekonominin Özellikleri.....	32
5	İnternet Kullanıcı Sayısı (%).....	46
6	100 Kişiyeye Düşen Sabit ve Cep Telefonu Abone Sayısı.....	47
7	100 Kişiyeye Düşen Kişisel Bilgisayar Sayısı.....	48
8	GSYH'nin Yüzdesi Olarak Toplam Ar-Ge Harcaması (%).....	49
9	Toplam Ar-Ge Harcamaları İçinde Kamunun ve İşletmelerin Payı (%).....	50
10	BİT Harcamalarının GSYH İçindeki Payı (%).....	51
11	BİT Mal ve Hizmetlerinin Dış Ticaretteki Payı (%).....	52
12	Bazı Makroekonomik Göstergelerdeki Dalgalanma.....	57
13	ABD'de İşsizlik ve Enflasyon Oranları (%).....	59
14	ABD'de İşgücü Verimliliği (1950-2001).....	61
15	Vergi ve Vergi Dışı Gelirlerin GSYH İçindeki Payı (1991-2010 / %).....	94
16	Toplam Kamu Harcamalarının GSYH'ye Oranı (1991-2010).....	95
17	Kamu Borcunun GSYH'ye Oranı (1996-2010 / %).....	96
18	Kamu Mali Dengesi / GSYH (1991-2010).....	97
19	G7 Ülkelerinde İşgücü Verimliliğindeki Toplam Büyüme (1950-2001).....	115
20	BİT'lerin Ekonomik Büyümeye Katkısına İlişkin Çalışmalar ve Sonuçları.....	119
21	E-ticaretin Türleri.....	133
22	Vergi Gelirlerinin Ulusal Para Cinsinden Yıllık Artış Oranı (%).....	158
23	OECD'de Vergi Yapısındaki Değişim.....	160
24	İşgücü Üzerinden Alman Vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı (%).....	162

25	AB(25)' de Vergi Yapısı (%).....	163
26	Kanuni En Üst Gelir ve Kurumlar Vergisi Oranlarındaki Değişim.....	165
27	Kamu Harcamalarının Yapısındaki Değişim (1995-2006 / %).....	170
28	Bazı Ülkelerdeki Mali Kuralların Karşılaştırılması	182
29	Maliye Politikası Kurulu Önerileri.....	198
30	AB'de Maliye Politikası Kurulu Benzeri Örnekler.....	201

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil Nr.</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Bağımsız Mali Kurumların Sınıflandırması	200
2	MPK'nın Organizasyon Şemasındaki Yeri.....	207

GRAFİKLER LİSTESİ

<u>Grafik Nr.</u>	<u>Grafiğin Adı</u>	Sayfa Nr.
1	İşletmelerin Toplam Cirosu İçinde E-ticaretin Payı (2008).....	53
2	ABD’de Reel Büyüme Oranları (1980-2008).....	57
3	ABD’de 3 Aylık Hazine Bonosu Faiz Oranlarının Gelişimi	92
4	Vergi Gelirlerinin GSYH İçindeki Payı (1975-2008)	157
5	Ülke Gruplarına Göre Mali Kural Uygulayan Ülke Sayısı.....	183

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
APEC	: Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği
Ar-Ge	: Araştırma Geliştirme
BİT	: Bilgi ve İletişim Teknolojisi
BT	: Bilgi Teknolojisi
E-ticaret	: Elektronik Ticaret
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
KDV	: Katma Değer Vergisi
MPK	: Maliye Politikası Kurulu
NAIRU	: Enflasyonu Hızlandırmayan İşsizlik Oranı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
SGP	: İstikrar ve Büyüme Paktı
TDK	: Türk Dil Kurumu
ty	: Tarih yok
UNCTAD	: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
vb	: Ve benzeri
vy	: Veri yok

GİRİŞ

İnsanoğlu, tarihin en eski dönemlerinden beri, sürekli olarak hayatı kolaylaştıracak araçların arayışı içerisinde olmuştur. Bu noktada, teknolojik gelişmeler, insanoğlunun daima önem verdiği konulardan birini oluşturmuştur. İnsanın maddi çevresini denetlemek ve değiştirmek amacıyla geliştirdiği araç gereçlerle, bunlara ilişkin bilgilerin tümü olarak tanımlanabilen teknoloji (Türk Dil Kurumu [TDK], 2010), her dönem farklı şekillerde kendini göstermiş ve hayatı çeşitli yönlerden etkilemiştir. 20. yüzyılın son çeyreğinden sonra teknolojik gelişmeler, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki (BİT) gelişmeler çerçevesinde şekillenmeye ve yaşamın her alanında etkisini göstermeye başlamıştır.

Birçok ülkede, günlük yaşamdan üretimin en ince ayrıntısına kadar her alanda etkin olarak yer almaya başlayan BİT'lerin, 1990'lı yıllardan itibaren özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) üretim safhasında kullanılması, olumlu sonuçların ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. ABD'nin diğer ülkelere kıyasla, yeni teknolojiyi üretimde kullanabilmesi, genel iktisat teorisinde kabul edilenin aksine, ABD ekonomisinde eş zamanlı olarak yaşanan yüksek büyüme, düşük enflasyon ve düşük işsizlik oranı şeklinde kendini hissettirmiş, eskisinden farklı olarak yeni bir dönemin yaşandığının sinyallerini göstermiştir. Bahsedilen gelişmelerin yaşandığı 1990-2000 dönemini ele alarak inceleyen iktisatçılar, artık eskisinden farklı özellikler taşıyan bir ekonomiye sahip olduğunu ifade etmeye başlamışlardır. Bu tarz bir yaklaşımı ise, BİT'lerdeki gelişmelere ve bunların ekonomiye yansımalarına bağlamışlardır. Bu gelişmelerin sonucunda gelinen nokta literatürde, "yeni ekonomi" olarak adlandırılmıştır.

Yeni ekonomiyle birlikte BİT'lerin mal ve hizmet üretiminde kullanılması, bu sektörlerde verimliliği ve üretimi artırmış, aynı zamanda maliyetlerin ve enflasyon oranlarının düşmesine neden olmuştur. Bununla birlikte, yeni ekonomiyi, sadece bu iyileşme süreciyle açıklamak yeterli değildir. Yeni ekonomi, ekonominin işleyiş şeklinde de değişikliğe sebep olmuştur. Bilgi hızlı şekilde el değiştirmeye başlamış, haberleşme ve ulaşım olanakları artmış, elektronik ticaret (e-ticaret) giderek daha önemli hale gelmiştir.

Bu gelişmelerle şekillenen yeni ekonomi, mikro ve makro birçok iktisadi değişken üzerinde etkide bulunmaya başlamıştır.

Yeni ekonominin ortaya çıkışıyla birlikte, öncelikli olarak çalışma hayatının etkilendiği görülmektedir. Eski ekonominin kas gücüne dayanan işçilerine olan ihtiyaç, yeni ekonomide yerini bilgi işçilerine bırakmaktadır. Vasıflı işgücüne olan talep gün geçtikçe artmaktadır. Aynı zamanda, yeni ekonomi işgücü verimliliğini artırmakta, böylece üretimi de olumlu yönde etkilemektedir. Bunların yanı sıra, yeni ekonomide ticaret çok daha zor yapılmakta, bu ise rekabeti artırmaktadır. Tek bir ülkenin dışına taşan ticaret, sınırların ortadan kalkmasına ve rekabetin sınır ötesine taşınmasına neden olmaktadır. Bu olumlu faktörlerin yanında yeni ekonomi, gelir dağılımı üzerinde olumsuz etkide bulunmaktadır. Çünkü, yeni ekonomide BİT sahipliği ülkeler arasında farklılaşmaktadır. Dolayısıyla, yeni ekonominin nimetlerinden faydalanma açısından ülkeler arasında farklılıklar yaşanmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler BİT'lerin daha çok gündelik hayatı kolaylaştıran yönüne odaklanmakta, gelişmiş ülkeler ise bu teknolojilerin üretimde kullanımına ağırlık vermektedirler. Bu durum, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki gelir farkının kapanmasını engellemektedir.

Yeni ekonomi iktisat teorisinin yanısıra iktisat politikalarını da etkilemekte ve bu politikaların değişmesi gerektiği düşüncesini ön plana çıkarmaktadır. Çünkü, yeni ekonomide ekonominin işleyiş şekli değişmektedir. Buradan hareketle, iktisat politikasının önemli aracı olan maliye politikalarının bu süreçten etkilendiği ve yeniden ele alınarak yeni ekonomiye uyarlanması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, bu dönemde yaşanan küreselleşme, deregülasyon, artan yabancı sermaye akışı, finansal piyasalardaki gelişmeler, vergi rekabeti ve transfer fiyatlandırma gibi birçok gelişme de, yeni ekonomi süreciyle birlikte hareket ederek bu sürece katkıda bulunmaktadır.

Yeni ekonomiyle birlikte maliye politikalarının uygulanması hususunda güçlükler yaşanmakta, özellikle e-ticaretle birlikte vergi politikası alanında büyük sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu alanda sorun yaşanmasının esas nedenini, e-ticaretin yeni ekonominin çıkış sürecine kadar geçen sürede düzenlenmiş olan eski vergi politikalarının kapsamının dışında kalması oluşturmaktadır. E-ticaretle birlikte vergilemeye ilişkin kavramlarda belirsizlikler baş göstermeye başlamaktadır. E-ticaret geleneksel ticaretin aksine, alıcı ve

satıcının bir araya gelmeden işlem yapabilmelerini olanaklı kılmaktadır. Bunun sonucunda, mükelleflerin buldukları yer, elde edilen gelirin türü, yapılan işlemlerin tespiti ve denetimi gibi birçok konuda sorunlar gündeme gelmektedir.

E-ticaretin yaratmış olduğu en önemli sorunlardan birini ise, yeni ekonominin en önemli ürünü olan gayrimaddi varlıklar oluşturmaktadır. Bu varlıkların e-ticaret vasıtasıyla alınıp satılabilmesi mümkün olmaktadır. Özellikle yazılım ürünleri olmak üzere, oyun, müzik, kitap vs. gibi birçok ürünün, yeni ekonomi içerisinde herhangi bir vergiye tabi olmadan rahatlıkla ticareti yapılabilir. Geleneksel ticarete vergiye tabi olan bu ürünlerin satışında ortaya çıkan tüketim vergisi, gümrük vergisi ve gelir vergisi, e-ticarette birlikte kolaylıkla ortadan kaldırılabilir. Bu süreçte yaşanan sorunun nedenini, bu ürünlerle ilgili gerekli düzenlemelerin henüz vergi sistemlerine tam olarak yerleşmemiş olmasının yanı sıra, mükelleflerin vergi kaçırmak veya vergiden kaçınmak amacıyla hareket etmeleri konusunda sarf ettikleri çabalar oluşturmaktadır. Sonuçta, ülkelerin temel gelir kaynağı olan vergi gelirleri, yeni ekonomiyle birlikte aşınmaya başlamaktadır.

Yeni ekonominin yaşanmaya başlamış olduğu dönemde, yeni ekonomiyle birlikte hareket eden vergi rekabeti, vergi cennetleri, transfer fiyatlandırma gibi birçok gelişme bu hususta yaşanan sorunların daha da artmasına neden olmaktadır. Özellikle sermaye hareketlerinin hız kazanmasıyla ortaya çıkan çok uluslu işletmelerin, vergi planlaması yoluyla bir ülkede elde etmiş oldukları kazançları basitçe başka ülkelere aktarabilmeleri, vergi matrahının ülkeler arasında eşitsiz dağılımına, kamu harcamalarının finansmanın zora girmesine ve kaynakların etkin olmayan dağılımına sebebiyet vermektedir.

Yeni ekonominin maliye politikaları alanında yarattığı diğer bir etki ise uygulanan yöntemler açısından kendini göstermektedir. En önemli unsuru bilgi ve hız olan yeni ekonominin, maliye politikası yöntemlerini etkileyip etkilemediği üzerinde yoğun tartışmalar yaşanmaktadır. Bilginin hızla birleşerek bireyler arasında yayılması, politika etkisizliğini gündeme getirmektedir. Bu bağlamda bireyler, kamu politikaları hakkında anında bilgi sahibi olabilmekte ve kendilerini ona göre ayarlayabilmektedirler. Bu durum ise yeni ekonomide, iradi maliye politikalarının etkisinin azalması sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca bu dönemde yaşanan politik yozlaşmalar da, iradi maliye politikalarının gözden düşmesine ve bunun yerine kurula dayalı politikaların

oluşturulmasına neden olmaktadır. Bunların yanı sıra, yeni ekonomide, ekonomik çalkantıların meydana gelme sıklığı artmakta ve bu çalkantıların ülkeler arasında çok daha hızlı bir şekilde yayılması söz konusu olmaktadır. Bu noktada, ekonomik çalkantılara karşı hemen tepki verebilecek ve maliye politikalarındaki gecikmeleri önleyebilecek bağımsız maliye politikası kurulunun oluşturulması gerekliliği gündeme gelmektedir.

Yeni ekonominin maliye politikaları alanında yarattığı değişime, maliye politikalarının araçları açısından bakıldığında, bu değişimin vuku bulduğu en önemli kısmı vergi politikasının oluşturduğu görülmektedir. Kamu harcamaları tarafından incelendiğinde, bir ülkedeki harcamalardan faydalanan işletmenin, vergi matrahını başka ülkeye kaydırması sonucunda faaliyette bulunduğu ülkenin kamu maliyesini zora soktuğu gözlenmektedir. Ayrıca ülkelerin kamu harcamalarında artış yönünde baskı oluşmaya başlamaktadır. Borçlanma açısından ise, BİT'lerin sayesinde kamu borçlanmasının çok daha kolay bir şekilde gerçekleştirilmesi mümkün görünmektedir. Bununla birlikte, yeni ekonominin kamu harcamaları ve kamu borçlanması alanında yarattığı etkinin henüz net olmadığı altını çizmek gerekmektedir. Buradan hareketle çalışmada, ağırlıklı olarak, yeni ekonominin vergi politikaları ve maliye politikaları yöntemleri üzerinde yaratacağı etki üzerinde durulacaktır.

Literatürde, yeni ekonominin maliye politikaları üzerinde yaratacağı etki ve buna karşı alınması gereken tedbirler tam anlamıyla değerlendirilmemiştir. Bu bağlamda hazırlanan çalışmada, yeni ekonominin maliye politikaları üzerinde etkide bulunup bulunmadığını, şayet bulunuyorsa yeni ekonomide ne yönde politikaların takip edilmesi gerektiğini, başka bir ifadeyle maliye politikasının yeni ekonomiye adaptasyonunun sağlanması için neler yapılması gerektiğini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Çalışma, yeni ekonominin maliye politikaları üzerinde olumsuz etkileri olduğunu, özellikle vergi politikası alanında önemli sorunların yaşanacağını; bununla birlikte, ülkelerin yeni ekonomiye uyum sürecinde maliye politikası alanında çeşitli düzenlemeler yapmaları gerektiğini ileri sürmektedir. Çalışmanın hipotezi, yeni ekonomi sürecinde maliye politikası alanında yapılacak düzenlemelerin yeni ekonomi kaynaklı sorunları elimine edebileceğidir. Bahsedilen amaç ve hipotez doğrultusunda çalışma üç bölümden oluşturulmuştur.

Birinci bölümde; genel olarak yeni ekonomi kavramı üzerinde durulmuş, eski ve yeni ekonomi arasındaki farklara değinilmiş, kavramın özellikleri ve kavrama ilişkin göstergeler ele alınmıştır. Ayrıca bu bölümde, önemli bir örnek olması açısından ABD’de yeni ekonominin gelişim süreci incelenmiştir.

İkinci bölümde; yeni ekonominin maliye politikalarında yarattığı değişimi gösterebilmek amacıyla öncelikle eski ekonomide uygulanan maliye politikaları hakkında bilgi verilmiş, ardından yeni ekonomiyle birlikte hareket eden ve eski ekonomide uygulanan maliye politikalarını etkileyen diğer gelişmeler ele alınmıştır.

Üçüncü ve son bölümde ise; yeni ekonominin maliye politikaları üzerinde yarattığı etki üzerinde durulmuş, bu bağlamda maliye politikalarının yeni ekonomide nasıl düzenlenmesi gerektiği belirtilmiş ve nihayetinde politika önerilerinde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YENİ EKONOMİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Dünya kurulduğu günden bugüne sürekli bir değişim geçirmektedir. Bu değişimin anahtar unsurlarını insan ve onun ihtiyaçları oluşturmaktadır. Tarihsel sürece bakıldığında, insanoğlunun kendini yenileme, yaşam standartlarını artırma, ihtiyaçlarına cevap verebilecek gereçleri sağlama hususlarında devamlı bir arayış içerisinde olduğu görülmektedir. Bu bitmeyen arayış ve beraberinde gelişim çabası insanoğlunun zamanla, uzun bir süreçten geçerek, ilkel çağdan günümüzün bilgi çağına ulaşması sonucunu doğurmuştur. İnsanoğlunun gelişim sürecinde önceleri tarım daha sonraları ise sanayi etkili olmuşken, son dönemlerde bilgi ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda literatürde şu anda yaşanan dönemin 'bilgi çağı' olduğu konusunda görüş birliği bulunmaktadır. Bu çağ kendine has özellikleri ve her alanda yarattığı etkiler açısından son derece önemlidir. Bu bölümde bilgi çağı ve ekonomik yansımalarını ifade eden yeni ekonomi belirlenen amaç doğrultusunda ele alınacaktır.

1.1. Yeni Ekonominin Tarihi Gelişim Süreci

Dünya üzerindeki toplumların oluşumlarından bu yana çeşitli safhalar geçirdikleri görülmektedir. Bu safhalar genel olarak ilkel toplum, tarım toplumu, sanayi toplumu ve sanayi sonrası toplum (bilgi çağı) şeklinde sınıflandırılmaktadır. İlkel toplumda insanlar küçük ve göçebe toplumlar halinde yaşamakta, avlanmakta, meyve toplamakta ve hayvancılıkla geçinmekteydiler (Toffler, 1981: 32). Bu tarz bir yaşam, insanın tamamıyla doğayı tanımaya yönelik çabalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Avlanarak yaşamını sürdüren ve doğayı tanımaya çalışan insan, yerleşik hayata geçmekle birlikte tarım toplumuna geçiş yapmış ve böylece emek ve toprak değer kazanmıştır. Tarımda verim artışı sonucu daha az insanın tarımda çalışması ise yaşanan Sanayi Devrimi ile birlikte tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişi sağlamıştır (Bayraç, 2005: 2).

Sanayi Devrimi ekonomik, sosyolojik, politik çok çeşitli alanları derinden etkileyen yeni bir sürecin yaşanmasına neden olmuştur. Sanayi Devrimi olarak adlandırılan dönüşüm önce buhar, daha sonra da elektrik ve gaz gibi yeni enerji güçlerinin bulunması, bu enerji güçlerinin uyarlandığı makinelerin yapılması ve bu makinelerin üretimde kullanılmaya başlanması gibi teknolojik bir dizi gelişme ile 18. yüzyıl sonlarında ilk olarak İngiltere’de ortaya çıkmıştır (Altan, 2004: 45). Bu süreçte James Watt’ın 1776’da buhar makinesini bulması ve bunun bir enerji kaynağı olarak kullanılması teknolojik açıdan; Adam Smith’in yine 1776’da Ulusların Zenginliği adlı eseri yazması ekonomi bilimi açısından; 1789’daki Fransız devrimi ise politik gelişmeler açısından önemli dönüm noktalarını oluşturmuştur (Bayraç, 2005: 2). Yaşanılan gelişmeler paralelinde, üretim makineleşmeye başlamış, fabrika sistemine geçilmiş ve üretim organizasyonunda önemli bir yenilik olarak daha ucuz ve daha fazla üretimin gerçekleşmesi sağlanmıştır. Teknolojideki ve üretim organizasyonundaki yenilikler verimlikte de önemli bir artışa neden olmuştur (Kapur, 2002: 2). Bunların yanında, üretim güçleri farklılaşmış, sermaye ve teknoloji en ön sırayı almış, emek giderek üretimden koparak sermayeye bağımlı hale gelmiştir (Koray, 2005: 46).

Sanayi sonrası topluma geçilmeden önce, 1860-1930 yılları arasında ise, elektriği, içten yanmalı motorları, petrol ve diğer kimyasalları, telefonu, radyoyu, ev içi tesisatı gibi çok sayıda yeni teknolojilerin icadını içeren bir dönem yaşanmıştır. Bu icatlar çok önemli ekonomik etkileri de beraberinde getirmiştir. Ortaya çıkan teknoloji dalgasının büyüklüğü bu dönemin İkinci Endüstriyel Devrim olarak adlandırılmasına neden olmuştur. Yaklaşık 70 yıl süren dönemde yapılan icatlar günümüzde yaşanmakta olan yeni ekonominin habercisi ve yeni ekonomiye neden olan teknolojik gelişmelerin hazırlayıcısı olmaları bakımından büyük önem taşımaktadır (Atkeson ve Kehoe, 2001: 1-6).

Sanayi sonrası toplum ise bilginin öne çıktığı bir dönem olmakta ve bilgi çağı olarak nitelendirilmektedir. Bu çağın temel sürükleyici gücünü bilgi oluşturmaktadır. Tarım toplumunda toprak ve emeğin, sanayi toplumunda makinenin ve sermayenin, bilgi çağında ise BİT’lerinin ve vasıflı işgücünün (bilgi işçileri) ön plana çıktığı görülmektedir (Stiroh, 2002a: 1). Ayrıca sanayi toplumunu doğuran teknolojik gelişmeler, insanın kapasitesini adeta kaslarının uzantısı olarak geliştirmişken, bilgi toplumuna geçişte yaşanan gelişmeler, insanın kapasitesini beyninin uzantısında geliştirmektedir (Tekeli,

2002: 15). Bu durum yaşanan yeni çağda bilginin ve beraberinde teknolojinin insan hayatındaki önemine işaret etmektedir.

Yukarıda ele alınan dönemlerin tamamıyla birbirinden ayrı ve bağımsız yaşanan süreçler olduğunu söylemek doğru değildir. Her bir dönem bir diğerinin tetikleyicisi ve altyapısının hazırlayıcısı konumundadır. Elektriksiz bilgisayarın, petROLSÜZ ulaşımın olamayacağı düşünüldüğünde, her bir dönemin, aralarındaki farklılıklara rağmen, kendinden sonra geleni etkilediği ve onun meydana gelmesine katkıda bulunduğu bir gerçektir (Nordhaus, 2000: 12-13). Bununla birlikte, her bir dönemi niteleyen farklı güçler ön plana çıkmaktadır. Örneğin; tarım ve sanayi toplumlarında güç, insan ve makine gücünü elinde bulunduranlarda iken; bilgi toplumunda güç, bilginin, yani aklın gücünden yararlananlardır (Tonta ve Küçük, 2005: 2). Dolayısıyla tarihsel süreçte egemen gücün sürekli değişim gösterdiği göze çarpmaktadır. Örneğin; sanayi toplumunda, Crompton'un yün eğirme makinesini ve James Watt'ın buhar makinesini icat etmesi sonucunda el emeğinin yerini makine gücü almıştır. Bilgi çağında ise, temelde BİT'lerde ortaya çıkan yeni gelişmeler önemli rol oynamıştır (Yumuşak ve Erarslan, 2005: 3).

Günümüzde yaşanmakta olan bilgi çağının, ekonomik boyutu açısından ele alındığında, bir takım farklılıklar taşıdığı görülmektedir. Bu farklılık yukarıda bahsedilen çeşitli dönemlerin kendine has özellikleri olması dolayısıyla olağandır. Bilgi çağının sürükleyicisi olan bilgi, yarattığı teknolojik gelişmelerle bu yeni çağa farklı özellikler yüklemiştir. Bu farklılık, özellikle 1990'lı yılların sonlarında ABD ekonomisinde yaşanan sürpriz sayılabilecek gelişmelerin sonucunda daha çok ön plana çıkmıştır. Araştırmacılar bu ülkeyi dikkate alarak çeşitli çalışmalar yapmaya başlamışlardır. Bu çalışmalar ise çeşitli soruları akla getirmiştir. Bu sorular; yeni bir ekonominin mi oluştuğu, yeni bir çağa mı girildiği ve ekonomik analizler için yeni paradigmaya mı ihtiyaç olduğu şeklindedir (Stiroh, 2002a: 1). Bu sorulara cevap arayan çalışmaların sonucunda, günümüzde eskisinden farklı olarak yeni bir ekonominin yaşandığına dair bulgular tespit edilmiştir.

1990'lı yılların sonlarına gelindiğinde ise, birçok işletmeci, yatırımcı, gazeteci ve politikacı dünya ekonomisinin hem küreselleşme hem de BİT devrimi tarafından çok önemli yapısal bir değişim geçirdiğine inanmaya başlamışlardır. Bu iki faktörün yeni bir süreci ortaya çıkaracağını öngörmüş ve bunu yeni ekonomi olarak adlandırmışlardır

(Pohjola, 2002a: 133-134). Yeni ekonomi, bilginin ekonomik büyümede öncelikli faktör haline gelmesi bakımından, işgücü ve doğal kaynakların geleneksel verimlilik girdisi olarak kabul edildiği eski ekonomiden ayrılmaktadır (Drucker, 1993: 256-257). Yeni ekonomi, küreselleşme ve bilgisayarlaşma ile birlikte, önceki endüstriyel dönemden farklı bir şekilde, modern ekonomiyi yeniden şekillendirmiş ve çok kuvvetli bir güç haline gelmeye başlamıştır. Buna rağmen, oluşan yeni ekonominin tanımı, unsurları ve değerlendirilmesi hakkında bir uzlaşma sağlanamamıştır (Stiroh, 1999: 82). Ancak geçen 20 yıla yakın zaman diliminde literatürde yeni ve küresel bir ekonominin oluştuğu yönünde genel bir kanaat oluşmuştur (Drucker, 1993: 256-257).

Yapılan tartışmalar bir yana bırakılırsa günlük yaşamda artık bilgi teknolojilerinin hızlı gelişimi üzerine kurulu “yeni” bir ekonominin özellikleri görülmektedir. 21. yüzyılın başlangıcında cep telefonları, kişisel bilgisayarlar, kişisel dijital yardımcılar, internet, e-mail gibi yaşamın her alanında kullanılan özelliklere sahip yeni teknolojiler üretilmiştir. Yeni BİT’ler işletmelerin organizasyonunda, birbirleriyle ilişkilerinde ve tüketicilerin işletmelerle buluşması gibi birçok alanda değişiklik yaratmıştır. Gelişen teknoloji ve bunun işletmelerin yapılarında yarattığı değişim birçok alanda etkili olmuştur (Haltiwanger ve Jarmin, 2003: 4). Bu nedenle yeni ekonomi sürekli ilgi odağı olmuştur. Çünkü yeni ekonominin getirdiği icatlar, günlük yaşamın her alanına girmiş ve yarattığı ekonomik performans da büyük ilgi çekmiştir.

Gelecekte BİT’ler, bugünkünden çok daha fazla alanda yer almaya başladıkça, yeni ekonomi kendiliğinden ‘ekonomiye’ dönüşecek fakat bilgi temelli olma özelliğini devam ettirecektir (Engelbrecht, 2003: 60). Bu konuda Apple çalışanı Alan Kay’ın ifade ettiği üzere “teknoloji, sadece icat edilmeden önce doğanlar için teknolojidir” (Tapscott, 1998: 16). Dolayısıyla buradan şöyle bir yargıya varılabilir: Yeni ekonomiye atfedilen teknoloji tamamıyla gelişimini tamamladığında bugün bahsedilen yeni ekonomi ortadan kalkacak belki de eski ekonomi halini alacaktır. Nasıl ki bugün, bir zamanların insanları hayrete düşüren gelişmelerine sahne olan Sanayi Devrimi ikinci planda kalmış ve eski ekonominin bir parçası haline gelmişse, gelecekte de yaşanacak teknolojik gelişmeler yeni ekonomiyi eski ekonomi haline dönüştürecektir. Tabi burada bir gerçek vardır ki; o da ne olursa olsun bilginin önemini yitirmeyeceğidir.

Yaşanan süreç itibariyle bugün gelinen noktada yeni bir ekonomik yapının hakim olduğu hakkında hiç kuşku yoktur. Özellikle BİT’lerdeki ilerlemenin genel ekonomi üzerinde olumlu bir hava yaratacağı kanaati söz konusudur. Bu kanaat ise ABD ele alınarak yapılan çalışmalarla ispatlanmaya çalışılmaktadır. Bu nedendir ki; yeni ekonominin önemi, yaratmış olduğu teknolojik devrimden ziyade, genel makro ekonomik değişkenler üzerinde yaratmış olduğu olumlu etkilerden kaynaklanmaktadır. Özellikle ekonomik büyüme, enflasyon ve istihdam üzerinde yarattığı olumlu etki yeni ekonominin dikkat çekmesi hususunda son derece önemli olmaktadır.

1.2. Yeni Ekonomi Kavramı

Yeni ekonomi alanında yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, bu kavramın, temelde BİT’lerde yaşanan gelişmelerin ekonomik yansımaları sonucu gelinen noktayı ifade etmek üzere kullanıldığı görülmektedir. Daha açık ve kısa olarak belirtmek gerekirse, yeni ekonomi, teknolojideki gelişmelerin ekonomideki her alanda kullanılması sonucu eskiden olmayan bir noktaya gelişi ifade etmektedir. Bu doğrultuda, tarihin her döneminde yeni bir teknolojinin yaratıldığı ve bunun sonucunda farklı bir ekonomik üretim şeklinin ortaya çıktığı dikkate alındığında, gelinen noktada içinde bulunulan dönemi “yeni ekonomi” olarak değerlendirmek mümkündür.

Buradan hareketle yeni ekonomi kavramının, sadece bugün içinde bulunulan ekonomik çerçeveyi ifade edecek şekilde kullanılmasının tam anlamıyla doğru olmayacağı söylenebilir.¹ Örneğin; Sanayi Devrimi yıllarında buhar makinesinin icadı ve makineleşme ile üretim alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Aynı zamanda bu teknolojik gelişme yeni bir devrin başlangıcını da oluşturmuştur. Dolayısıyla, Sanayi Devrimi sonrasında yaşanan dönem de yeni ekonomi olarak adlandırılabilir. İşte bu noktada BİT’ler ön plana çıkmaktadır. Bugün kullanılan yeni ekonomi kavramını eskisinden ayıran en temel faktör, bilgi ve iletişim alanında yaşanan ilerlemelerin, günümüzde yaşanan teknolojik gelişme

¹ Yeni ekonominin eski dönemde yaşanan teknolojik gelişmelerden farklı olan tarafı neydi? Bu soruya Don Tapscott (1998) şu alıntıyla cevap vermektedir. Albert Einstein fizik öğrencilerini yazılı yaparken kendisine gelen “bu sorular geçen yıllarla aynı” hatırlatması karşısında, Einstein da “sorun değil, çünkü bu yıl yanıtlar farklı” hatırlatmasını yapmıştır. Bu alıntıyla Tapscott “bu yıl her şey daha farklı” ifadesini kullanmaktadır. Gelecek yıl daha da farklı olacaktır. Yeni ekonomi, gelecek için rekabet, yeni ürün ve hizmet yaratma kapasitesidir. Dün hayal edilemeyen ve belki bir gün sonra ortadan silinecek işletmeleri, yeni bir varlığa dönüştürme yetisidir (Tapscott, 1998: 39)

üzerindeki payının yüksekliğidir. Bu bağlamda, bu çalışmada yeni ekonomi kavramı, 20. yüzyılın sonu ve 21. yüzyılın başında BİT'lerde yaşanan gelişmelerin yaratmış olduğu ekonomik değişiklikleri ve gelinen yeni noktayı ifade edecek şekilde kullanılacaktır.

Yeni ekonominin temelleri 1970'li yıllara kadar uzanmaktadır. Bu yıllarda yaşanan ekonomik bunalım ve benimsenen iktisadi görüş yeni ekonominin gündeme gelmesi hususunda son derece etkili olmuştur. 1970'li yılların sonlarında stagflasyon problemine karşı enformasyona dayalı yatırım ve bunun istihdam ve büyüme üzerindeki etkileri ön plana çıkmıştır. Ayrıca yine aynı dönemde hakim olan neo-liberal iktisat politikaları da yeni ekonominin gelişim sürecine katkıda bulunmuştur (Söylemez, 2001: 1-2).

Ekonomide oluşan çalkantıları aşmak için bir çare olarak görülen yeni ekonomi, BİT'leri içeren teknolojik bir devrimdir ve kişisel yaşamları, işletmeleri ve ekonomiyi hemen hemen tüm yönleriyle etkilemektedir. Bu önemine rağmen, uzmanların yeni ekonominin anlamı, içeriği ve etkisi konusundaki tartışmaları hala sürmektedir. Henüz kavramın ekonomik bir anlamı oluşturulamamıştır (Argandona, 2003: 3). 1980'li yıllarda imalattan çok hizmet sektörünün sürüklediği bir ekonomiyi ifade etmek için kullanılan yeni ekonomi (Samuelson, 2001: 1), son zamanlarda ise radikal bir değişikliğe uğrayarak BİT'lerin yayılma hızındaki artışla eşdeğer olarak kullanılmaktadır.

Yeni ekonomi kavramı ilk kez 1994'te Business Week dergisinde kullanılmış ve kısa sürede yaygın bir kullanım alanı bularak (Argandona, 2003: 3-4), tüm medyanın ve akademik çalışmaların ilgisini çekmeyi başarmıştır. Özellikle de ABD'nin BİT'leri kullanarak sağlamış olduğu refah düzeyi, dikkatlerin bu konu üzerinde toplanmasına neden olmuştur. Gelişmiş ekonomilerin bu refah düzeyini elde edebilmeleri için ABD ekonomisini takip etmeleri gereği gündeme gelmiştir (Paulre, 2000: 3).

Yeni ekonomi kavramının ortaya çıkışını sağlayan diğer bir gelişme de ekonomik büyümenin kaynakları üzerinde söz konusu olan tartışmalardır (Kepenek, 2001: 47). Bu kavramın doğuşunda, beraberinde getirdiği ekonomik iyileşme önemli rol oynamış ve çıkış noktası olarak da ABD iyi bir örnek oluşturmuştur. Çünkü 1990-2000 yılları arasında verimlilik ve ekonomik büyüme ABD'de çok önemli boyutlara ulaşmıştır.

Genel olarak bakıldığında, yeni ekonomi ile ilgili literatürde, BİT'lerdeki gelişmelerin ve ABD ekonomisi örneğinin geniş bir yer aldığı görülmektedir. Yeni ekonomi kavramı Paulre (2000)'ye göre üç farklı anlama gelmekte ve kimin kullandığına bağlı olarak farklılık taşımaktadır. Buna göre yeni ekonomi; i) BİT içeren ekonomik aktivitelerin bir altkümesidir, ii) ABD ekonomisinin 1990'lı yılların sonlarındaki ekonomik performansı ve mevcut durumunun çeşitli karakteristikleridir, iii) ABD'nin de yaşamış olduğu teknolojik ve ekonomik devrimdir. Paulre'nin tipolojisine göre orijinal yeni ekonomi kavramı üçüncüsüdür (Paulre, 2000: 4). Yazarın böyle bir çıkarımda bulunma nedeni ekonomik göstergelerle ilgilidir. Gerçekten de ABD ekonomisine bakıldığında, BİT alanında yaratılan altyapının ve bu dönemde gerçekleştirilen ekonomik performansın, ülkenin yeni ekonomi açısından ön plana çıkmasına neden olan gelişmeler olduğu görülmektedir.

Yeni ekonomi alanında yapılan çalışmalarda kavram genellikle, ABD ekonomisinin 1990'lı yıllarda yaşamış olduğu ekonomik iyileşme ve bunun arkasında yatan teknolojik alanda yapılan yatırımlar çerçevesinde ele alınmakla birlikte, yeni ekonomi tamamen iyi bir ekonomik performansa neden olan bir şey gibi anlaşılmamalıdır. Aksi halde bugün ABD ekonomisinin yaşamış olduğu ekonomik durgunluğun daha sonraki yıllarda daha da olumsuz sonuçlara neden olması yeni ekonominin ortadan kalktığı gibi bir ifadeyi kullanmayı gerekecektir ki; bu da doğru olmayacaktır (Delong, 2001: 2). Yeni ekonomiyi tamamıyla BİT'lerdeki gelişmelerin yaratmış olduğu olumlu havaya bağlamak, yaşanacak herhangi bir olumsuz ekonomik havanın yeni ekonomiyi bitirip bitirmeyeceği sorusunu akla getirecektir. Nitekim, 2000'li yılların başında ABD'de reel GSYH büyümesi yavaşlamış, teçhizat ve yazılımlara yapılan yatırımlar azalmış, işsizlik yükselme eğilimi göstermiş, enflasyon hızlanmış ve ülkenin önemli borsalarında keskin düşüşler yaşanmıştır. Bu olumsuz göstergelerin yeni ekonominin ortadan kalktığı yönünde bir düşüncüyü akla getirmesi mümkündür (Stiroh, 2002a: 15). Bu nedenle yeni ekonomi tamamıyla ekonomik göstergeler üzerinde olumlu gelişmeler yaratır şeklinde yorumlanmamalıdır. Çünkü yeni ekonomi bir anda ortaya çıkan ve hemen ekonomik etkiler gösteren bir oluşum değildir. Bunun altyapısını hazırlayan bir takım gelişmeler mevcuttur. Paulre'ye göre yeni ekonominin iki önemli belirleyicisi vardır. Birincisi iktisadi faaliyetlerin küreselleşmesi, ikincisi bilgi teknolojilerindeki devrimdir (Paulre, 2000: 6). Bu iki önemli gelişme yeni ekonominin ortaya çıkışında önemli rol oynamıştır.

Bu gelişmelerden ilki olan küreselleşmeyle birlikte ekonomik ve siyasi sınırlar kalkmıştır. Bu da yeni teknolojilerin çok daha hızlı üretilmesi ve yayılması anlamına gelmektedir. Basitçe anlatmak gerekirse; sosyalizmin yıkılmasından sonra dünya piyasasına kapitalizm hakim olmuştur. Piyasalar ticaret ve sermaye önündeki engellerin kalktığı bir yapıyla karşılaşmıştır. Ülkelerin ekonomilerinde uluslararası ticaret ve yatırım 15-20 yıl öncekinden çok daha fazla rol oynamaya başlamıştır (Pohjola, 2002a: 134).

Diğer önemli bir gelişme olan BİT'ler ise yeni ekonominin anahtar unsuru konumundadır. Bunu sürükleyen itici güç ise, BİT gereçleri ve yazılımlarının fiyatlarındaki hızlı düşüş ve kalitesindeki hızlı artışın sağladığı ilerlemedir (Pohjola, 2002a: 134). Geçmiştekinden farklı olarak bilgiye dayalı teknolojik gelişmeler fazlasıyla ön plana çıkmıştır. Modern bilgi teknolojileri transistörün icadıyla başlamış ve bu yarı iletken alet, elektrik düğmesi gibi çalışarak bilgiyi 0 ve 1'lerle kodlanmış bir şekle dönüştürmüştür. Bilgi teknolojilerindeki diğer önemli dönüm noktaları ise 1958'de Jack Kilby'nin entegre devreyi ve 1959'da Robert Noyce'nin fairchild yarı iletkeni icatları olmuştur (Jorgenson, 2001: 2-3).

BİT alanında yaşanan ilerlemeler geçen 15 yılda üretime önemli katkılar sağlamıştır. BİT kullanımındaki artış, uzun dönem ekonomik büyüme üzerinde BİT'lerin büyük etkiye sahip olabileceği yönünde düşüncelerin ortaya atılmasını sağlamıştır. 1990'lı yılların ikinci yarısında, çoğu OECD üyesi ülkede ve özellikle ABD'de, reel GSYH büyümesinde ortaya çıkan önemli artış yeni ekonominin varlığına işaret etmiştir. Bunun ardından ise yeni ekonomide eski ekonomik kuralların geçersiz olacağı yönündeki görüşler ileri sürülmeye başlanmıştır. Örneğin; maksimum üretim kapasitesinin sınırları hakkındaki geleneksel düşünceler, BİT'le ilgili mal ve hizmetlerinin üretimindeki marjinal maliyetlerin neredeyse sıfır olmasıyla ortadan kalkmıştır. Ayrıca enflasyon ve işsizlik arasındaki değiş tokuş da daha etkin stok yönetimi sayesinde azalmıştır (Van Ark, 2002: 1).

Son yıllarda BİT'lerin şekli ve önemi değişmiştir. Bilişim teknolojileri olarak da adlandırılan BİT alanında 2000'li yılları şekillendiren önemli teknolojik gelişmeler yaşanmaktadır. Bu gelişmelerin başında internet kullanımı ve kablosuz iletişimin yaygınlaşması, veri işleme ve saklama kapasitelerinin artması ve ucuzlaması, ses ve veri

iletim ağlarının çeşitlenmesi ve kapasitesinin artması gelmektedir (Türkiye Bilişim Şurası, 2002: 11).

Görüldüğü gibi yeni ekonomi, doğuşu, etkileri ve özellikleri bakımından son derece önemlidir. Fakat gözardı edilmemesi gereken bir gerçek vardır ki; o da yeni ekonomi sürecini hazırlayan en önemli gücün bilgi olduğudur. Son çeyrek yüzyıldır bilginin üretimin esas gücü olduğu yaygın bir şekilde kabul edilmektedir. Bu yönüyle yeni ekonomi aynı zamanda bilgi temelli ekonomi olarak da nitelendirilebilir (Aykın, 2002: 7). Günümüzde yaşanan tekno-ekonomik dönüşüm, bugüne kadar potansiyel varlığını bildiğimiz fakat yeterince kavrayamadığımız için kullanamadığımız bir değer olan bilgiyi yeni olarak tanımlamamıza yol açmıştır (Gürdal, 2004: 52). Bu farkındalık ise çağımızda bilginin değerinin anlaşılmasına ve öneminin artmasına neden olmuştur. Burada belirtilmesi gereken önemli bir konu da eski ekonomide de bilginin önemli olduğudur. Yeni ekonomiyi bu noktada eskisinden ayıran unsur bilginin öneminin artmış olmasıdır.

Yaşanan bilgi çağında üretim sürecine nicelik ve nitelik bakımından etki eden temel değişken bilgi olmuştur. Bilgi, yeni bir ürün ortaya koyulmasında, yeni bir iş modeli, yeni bir yöntem geliştirilmesinde esas teşkil etmektedir. Daha önce üretilmemiş ürünlerin ortaya çıkması; yeni yönetim anlayışlarının geliştirilmesi, yeni bakış açılarının doğması, ne tür bilgiye sahip olunduğu ve bilginin nasıl kullanıldığı ile ilişkili olarak gerçekleşmektedir. Böylelikle yeni ürünlerin ve yeni fikirlerin üretilmesinde temel faktör bilgi olmaktadır (Yalçınkaya, 2001: 2). Bunun ardından yaşanan ise sadece bilgi sonucu üretilen değerlerin ekonomiye aktarılmasıdır.

Bilgi toplumlar için daima çok önemli bir unsur olarak yerini korumuştur. Günümüzde ise bilginin önemi çok daha fazla ön plana çıkmıştır ve asıl güç bilgiyi elinde bulunduranlardadır. Bilginin teknoloji kullanımında ve bunun da ekonominin üretim alanlarının tamamında kullanılması, bilgiyi ekonomik bir değer haline getirmiştir. BİT'lerin ekonominin her alanında yer alması ve kullanılması sonucu ise yeni bir ekonomik yapıya geçilmiştir.

1.2.1. Yeni Ekonominin Tanımı

Yeni ekonomi (New Economy)², adından da anlaşıldığı gibi, yeni gündeme gelen ve henüz anlamı üzerinde tam olarak uzlaşılammış bir terimdir. Bu belirsizlik biraz da terimin ortaya çıkışında etkili olan unsurlardan ve konuyu ele alanların yaklaşım tarzlarından kaynaklanmaktadır. Hatta yeni ekonomi diye bir şeyin olmadığı, sadece bir konjonktür dalgası hareketi olduğunu iddia edenler bile bulunmaktadır. Günümüz gelişmelerini yeni bir dönem olarak değil de Sanayi Devriminin bir devamı olarak ele alanlar da vardır. Giddens (1994)'a göre içinde bulunduğumuz süreç itibariyle henüz bir devrimden bahsetmek için erkendir. Değişim endüstrileşmenin devamı biçimindedir ve günümüz ekonomi sürecini sanayi ekonomisinden ayıran nokta, modernleşmenin radikalleşip evrenselleşiyor olmasıdır (Cem ve Öcal, 2007: 7). Diğer taraftan Baily ve Lawrence (2001) yeni bir ekonominin olduğunu savunmaktadırlar. Özellikle bilgisayar sektörü dışında toplam faktör verimliliğinde yapısal bir hızlanmanın ve BİT satın alan hizmet sektörünün verimliliğinde önemli bir artış olduğunu iddia etmektedirler (Baily ve Lawrence, 2001: 2).

Yeni ekonominin tam olarak anlamı yorumculara göre değişmekle birlikte genel olarak bakıldığında bütün versiyonlarında BİT'lerdeki hızlı ilerlemenin önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Ayrıca terimin ortaya çıkmasında ABD ekonomisinin 1990'lı yıllarda sergilemiş olduğu ekonomik performans önemli rol oynamakta ve terimin tanımında kullanılmaktadır. Hatta bazılarına göre yeni ekonomi sadece ABD'de yaşanmaktadır (Cooper, 2001). Bu görüşe karşıt ve de daha mantıklı olarak, Shane ve Roe, yeni ekonominin tek bir ulusla sınırlandırılmayacağını ve birbirine bağlı birçok sürecin bir araya gelmesini gerektirdiğini ifade etmektedirler (Shane ve Roe, 2001: 1-2).

Shepard ise, yeni ekonomi ile iki önemli trendi ifade etmektedir. Birincisi, işletmelerin küreselleşmesidir. Kapitalizm dünyada hızla yayılmakta, serbest ticaret artmakta ve kontroller ortadan kalkmaktadır. İkincisi ise, BİT devrimidir. Bu devrim herkesin etrafında yer alan faks, cep telefonu, bilgisayar, modem, internet gibi teknolojik gelişmelere neden olmuştur. Fakat bu devrim, burada sayılanların çok daha ötesinde bütün

² Yeni ekonomiyi tanımlarken "new economics" değil de "new economy" kullanılmasının nedeni, temel ekonomik yasaların değişmediğinin, ama buna karşılık, yöntemlerin, ilkelerin, iş stratejilerinin ve kurumların değiştiğinin öne sürülmesidir (Söylemez, 2001b: 3).

bilginin dijitalleşmesi anlamına gelmektedir. Bu dijitalleşme yeni şirketlerin ve yeni endüstrilerin yaratılmasına neden olmaktadır (Shepard, 1997).

Burada yapılan açıklamalardan “Uluslararası yeni bir e-ekonomiye sahip miyiz?” sorusu akla gelmektedir. Tabii ki bu sorunun cevabı yeni ekonominin nasıl tanımlandığına bağlıdır. Bu soruya cevap verebilmek bir hayli zordur. İki örnek vermek gerekirse; ABD Ekonomik İstişare Konseyi (2002: 58-60) analizini çok fazla olarak BİT’lerin hakimiyeti üzerinde sınırlandırmaktayken, Wadhvani (2001: 495) ise analizini küreselleşmeyi, ürün piyasasında rekabeti artırmayı, finansal piyasa serbestliğini, işgücü piyasasının esnekliğindeki değişimi ve diğer faktörleri de içeren çok geniş bir yapısal değişiklikler setine oturtmaktadır. Her iki görüş de yeni ekonominin ABD ve muhtemelen de İngiltere dışında başka bir yerde olmadığını iddia etmektedir. McGuckin ve Van Ark (2002) ise yeni ekonomiyi sadece ABD’de baş gösteren bir olay olarak görmekte ve ABD verimlilik rakamlarının dünyanın geri kalan ülkelerinininkinden çok daha fazla arttığını ifade etmektedirler. Bu analizlerin haricinde gerek uluslararası gerekse kişisel olarak aksi bir fikri net olarak destekleyen herhangi bir görüş ortaya çıkmamıştır (Thompson, 2004: 565).

Tüm bu açıklamalar ışığında bize göre yeni ekonomi; “BİT’lerin gelişmesi sonucu oluşan yeni sektörler ve BİT’lerin ekonomideki diğer sektörlerle sirayet etmesi sonucu oluşan yeni ekonomik yapıyı ifade etmektedir.” Yani, yeni ekonomi bir yandan tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinin yanına bilgi sektörünü de ilave etmekte, diğer yandan ise ekonomideki geleneksel sektörlerde de BİT kullanımıyla ekonomik iyileşme sağlamaktadır. Dolayısıyla yeni ekonomi iki yönlü etkileşim mekanizmasıyla birlikte ekonomiye farklı bir şekil kazandırmaktadır.

Yeni ekonomi üzerindeki tartışmalar, terimin farklı insanlarda farklı anlamlar uyandırmasından dolayı sonuçsuzdur. Yeni ekonominin bazı tanımları kavramı çok geniş tarzda ele almaktadır. Geniş tanımlamada, geçmişte ekonomi politikalarına yol gösteren temel ekonomik konsept; küresel rekabet ve hızlı teknolojik değişimin yaşandığı çağda geçersiz kalmaktadır. Daha dar tanımlama ise, ekonominin büyüme ve verimlilik artış trendindeki hızlanmayı sağlayan BİT’lerin rolüne odaklanmaktadır (Bosworth ve Triplett, 2000: 1). Sonuç olarak yeni ekonominin dar ve geniş olmak üzere iki çeşit ele alınış tarzı bulunmaktadır.

1.2.1.1. Dar Anlamda Yeni Ekonomi

Dar anlamda yeni ekonomi, spesifik olarak daha iyi bir ekonomik performansa neden olduğu varsayılan teknolojik gelişmelere işaret etmektedir. Bu bakış açısıyla yeni ekonomi; öncelikli olarak teknolojik gelişmelerin ve beraberinde karlılığı ve miktarı artan yatırımların sonucu olarak ekonomideki potansiyel büyüme oranında kalıcı veya uzun süreli bir artış olup olmadığı, yapısal ve friksiyonel işsizlikte uzun süreli veya kalıcı bir azalış olup olmadığı ve son olarak da çıktıdaki büyüme oranındaki değişimde kalıcı veya uzun süreli bir azalış veya kısmi olarak üretim stoklarında bir azalışla sonuçlanma olup olmadığı şeklinde tanımlanabilir (Hamalainen, 2001: 1-2). Bu tarz bir yaklaşım BİT'lerin ekonomik göstergelerde yarattığı olumlu sonuçlara dayanmaktadır.

Gordon'a göre yeni ekonomi, internet ile birlikte bilgisayar ve telekomünikasyonda yaşanan hızlı teknik gelişmelerle birleşen bir süreçtir. Gordon yeni ekonomiyi BİT'lerde yaşanan hızlı teknolojik gelişme ile eş anlamlı olarak kullanmaktadır (Gordon, 2000: 1-3). Jalava ve Pohjola'ya göre ise yeni ekonomi, işletmelerin BİT devriminden ve küreselleşmeden avantaj elde etmeyi öğrendikleri bir ekonomiyi ifade etmektedir (Jalava ve Pohjola, 2001: 1). Nordhaus'a göre yeni ekonomi, bilginin elde edilmesi, işlenmesi, dönüştürülmesi ve dağıtımını kapsamaktadır. Yeni ekonominin üç önemli unsuru ise, bilgiyi işleyen 'donanım', bilgiyi elde eden ve dağıtan 'iletişim sistemi', bütün sistemi yöneten ve insan yardımıyla oluşan 'yazılım'dır (Nordhaus, 2000: 1). Salvatore'ye göre ise yeni ekonomi, bilgisayar, yazılım ve iletişim sistemlerine dayanan BİT kullanımının hızla gelişmesi ve yayılmasıdır (Salvatore, 2005: 62).

Yeni ekonomi farklı insanlarda farklı anlamlar uyandırmasına rağmen, herkes yeni ekonominin bilgi³ ve iletişim teknolojilerinin önemi tarafından karakterize edildiği üzerinde uzlaşmaktadır. Bunlar, iletişim ve ilgili araçlar yanında bilgisayar donanımını, yazılım ve çevre birimlerini içermektedir. İnternet, bu BİT'ler üzerine kurulan en son

³ Yeni ekonomiyi anlamak için burada üzerinde durulması gereken bir konu da, Türkçeye 'bilgi' ve "enformasyon" olarak tercüme edilebilen ve bazen aralarında bir ayrıma gitmeden kullanılan iki kelime olan 'knowledge' ve 'information' arasındaki farkın açıklanması gerekliliğidir. Çünkü bu iki kavram birbirinden farklı anlama gelmekle birlikte genellikle aynı yerde kullanılabilir. Bunlardan 'enformasyon' verilerin toplanması olarak tanımlanabilirken, 'bilgi', 'enformasyonu' açıklayan ve onu organize etmeyi mümkün kılan bir yapı (teori veya hipotez) olarak tanımlanabilir (Carlsson, 2004: 253). Enformasyon bir akışken, bilgi birikmiş bir enformasyon stoğudur (Siebert, 2000: 9).

platformdur. BİT'lerin büyümesindeki önemli güç ise yarı iletken çiplerdir. 30 yılı aşkın süredir bilgisayarların aşırı derecede önem kazanmasının arkasında yatan neden, bu çiplerin fiyatlarındaki önemli düşüşlerdir. Örneğin; ABD'de yarı iletkenler için oluşturulan index 1974'te 10.000 seviyesindeyken, 1999'da 0,1'e düşmüştür (Reenen, 2001: 309).

Dar açıdan yeni ekonomi, temelinde bilgi ve teknoloji olan bir kavram olarak ele alınmaktadır. Bilgi teknolojisini ise, bilginin toplanmasında, işlenmesinde, depolanmasında, ağlar aracılığıyla bir yerden bir yere iletilmesinde ve kullanıcıların hizmetine sunulmasında yararlanan ve bilgisayar ve iletişim teknolojilerini de içeren bütün teknolojiler olarak adlandırmak mümkündür (Tonta, 1999: 365). BİT'in içeriğinde birbiriyle ilintili üç farklı alan vardır. Bunlardan birincisini, bilgisayar yazılım ve donanım üretimi; ikincisini, internet temelli işler; üçüncüsünü ise, bu iki pazarı ayakta tutan ve işlemlerini sağlayan telekomünikasyon hizmet ve ekipmanları oluşturmaktadır (Erdoğan ve Bilir, 2002: 53). Günümüzde kişisel bilgisayarlar, telekomünikasyon, biyoteknoloji, nanoteknoloji ve alternatif enerji olmak üzere beş temel teknoloji dalgası bulunmaktadır (Schwartz ve Leyden, 1997: 2-6). Artık teknoloji yelpazesi son derece genişlemiştir. Bu sayılanların yanı sıra; mikro elektrik, süreç denetimi, telematik teknolojileri, esnek üretim, esnek otomasyon teknolojileri, yeni yarı iletkenler, optik lifler, elektronik-manyetik optik özelliklere sahip polimerler gibi doğrudan enformatik alanla ilişkili ileri malzeme teknolojileri, uzay ve havacılık teknolojileri ve nükleer teknoloji de bilgi temelli teknolojik gelişmeler arasında yer almaktadır (Cem ve Öcal, 2007: 17). Dolayısıyla yeni ekonomiyi sadece bilgisayar ve ağ teknolojileri bağlamında ele almak yeterli olmamaktadır. Bunun yanı sıra genetik, biyoteknoloji ve yakıt teknolojisindeki yenilikleri de eklemek gerekmektedir (Kepenek, 2001: 49). Görüldüğü gibi bilgi temelli teknoloji sadece bilgisayar, telekomünikasyon gibi elektronik ortama işaret etmemektedir. Bunun yanı sıra tıp alanında yaşanan önemli gelişmeleri de içermektedir.

1.2.1.2. Geniş Anlamda Yeni Ekonomi

Yapılan çalışmalarda yeni ekonomi genellikle yukarıda bahsedildiği üzere dar anlamda ele alınmaktadır. Fakat bu tanımlama bazılarına göre dar ve yetersizdir. Örneğin; Wadhvani'ye göre, BİT'ler yanında küreselleşmenin etkileri, üretim piyasalarında artan

rekabet, işgücü piyasaları reformları ve diğer çeşitli faktörler de yeni ekonomi içerisinde yer almalıdır (Wadhvani, 2001: 233). Aynı şekilde Hamalainen'in geniş tanımlamasına göre de yeni ekonomi, bir bütün olarak ekonominin davranışsal karakteristiklerine işaret etmektedir. Buna göre yeni ekonomi, BİT'lerdeki gelişmelerden çok daha fazla şeyi ifade etmektedir ve bu bakış açısıyla yeni ekonominin beş önemli özelliği bulunmaktadır (Hamalainen, 2001: 1-2):

- Bilgi ve iletişim alanındaki dijital teknoloji, ekonomideki bütün sektörleri veya sadece bir sektörü doğrudan etkileyecek birçok etki yaratmaktadır. Örneğin; bilgisayar gücünün artması işletmelerin bilgiyi daha etkin ve daha düşük maliyetle işlemelerine olanak sağlamıştır. Bu, hizmet sektörü yanında imalat sektöründeki işletmelerin bütün aktivitelerinde devrim yapmalarına neden olmuştur. Bu gelişme, ürün geliştirmeyi, girdi satın almayı, üretim sürecini, stok yönetimini, pazarlamayı, satışı ve müşteri ilişkilerini etkilemiştir. Diğer taraftan önemli bir gelişme, herkesin bütün bilgiye ulaşmasını sağlayan internetin gelişmesidir. Kablosuz iletişim olanağı insanların ofise bağlı olmadan esnek olarak çalışmalarını da sağlamıştır.
- Ticaretin serbestleşmesi, rekabetin artmasını ve enflasyonist baskıların azalmasını sağlamıştır. Ayrıca küresel bir yeniden örgütlenme ve eksiksiz ve rekabetçi avantajlara göre üretimde uzmanlaşma, faktör verimliliğinde iyileşmeye neden olmuştur.
- Finansal piyasaların serbestleşmesi ve küreselleşmesi, finansal ilişkilerin maliyetlerinde azalışlara, tasarruf ve yatırımlar arasında daha etkin bir aracılığa neden olmuş ve böylece ekonomide kaynakların daha etkin dağılımı sağlanmıştır.
- İşgücü piyasalarında denetimlerin azalması ve artan esneklik, yapısal işsizliğe ve işgücü piyasalarındaki darboğaza engel olarak ücret enflasyonunu önlemiş, artan ekonomik aktiviteleri korumuştur.
- Yapısal politikaların yanında para ve maliye politikası merkezli ihtiyatlı ve istikrarlı makroekonomi politikaları, yatırım ve büyüme için gerekli ekonomik çevrenin oluşturulması açısından önem kazanmıştır.

Görüldüğü gibi geniş anlamda yeni ekonomi, BİT'lerden çok daha fazla şeyi ifade etmektedir. Landefeld ve Fraumeni (2000) de yeni ekonomiyi tanımlarlarken küreselleşmenin etkisini, işgücü ve yönetim uygulamaları üzerinde artan uluslararası

rekabeti ve bu değişikliklerle birleşen etkinlikte artışı ve maliyetlerdeki düşüşü de dikkate almaktadırlar. Ayrıca yazarlar, en önemli unsur olarak, 1990'lı yılların ortalarından itibaren başlayan teknolojik yeniliklerin etkileri üzerinde de durmaktadırlar (Landefeld ve Fraumeni, 2000: 1).

Geniş anlamdaki diğer bir tanım da Davies ve diğerleri (2000) tarafından yapılmıştır. Bu yazarlara göre yeni ekonomi, son yıllarda ABD ekonomisinin yaşamış olduğu ekonomik iyileşmeden kaynaklanan yeni bir paradigmadır. Ayrıca üretim ve işgücü piyasalarındaki yapısal değişiklikler ve küreselleşmenin yanında teknik bir ilerlemedir. Yeni ekonominin karakteristiği yazarlar tarafından üç başlıkta tanımlanmıştır. Birincisi, GSYH ve fiyatlarda istikrar; ikincisi, NAIRU (Enflasyonu hızlandırmayan işsizlik oranı)'da potansiyel bir düşüş ve sonucusu, uzun dönem verimlilik artışında iyileşmedir (Jentsch, 2001: 7). Bu tanım da yeni ekonominin BİT boyutunun haricindeki yapısal değişimlere işaret etmektedir. Benzer şekilde Jansen de kavramın bilgi temelli ekonomiye, yüksek teknolojiye, teknolojik devrime veya www'nin aşırı büyümesine, çeşitli teknolojik yenilikler tarafından sağlanan verimlilik artışına veya ABD'deki 1991-2000 yılları arasındaki uzun süreli ekonomik büyüme veya 1987-2000 yılları arasında borsadaki uzun süreli genişlemeye dayandığına işaret etmektedir (Jansen, 2006: 1). Stiroh da bu bağlamda yeni ekonomiyi, 1990'ların sonlarında ABD'de teknoloji, küreselleşme ve artan rekabet sonucu verimlilik artışları, işsizlikte azalma ve enflasyonda ılımlılık olarak tanımlamaktadır (Stiroh, 2002a: 2).

Farklı bir yaklaşımla yeni ekonomiyi ele alan Shepard, yeni ekonomiyi anlamak için onun ne olmadığına bakılması gerektiğini ifade etmektedir. Öncelikle yeni ekonomi enflasyonun bittiği anlamına gelmemektedir. Yeni bir resesyon yaşanmayacağı, konjonktürel dalgaların bittiği, borsaların devamlı yükseleceği anlamına da gelmemektedir. Aynı zamanda yeni ekonomi Asya'daki bir krizin ABD'yi etkilemeyeceği anlamına da gelmemektedir (Shepard, 1997). Yeni ekonomi BİT'lerle donatılmış ekonominin işleyiş şeklinin değiştiiği anlamına gelmektedir.

Buraya kadar yapılan açıklamalardan ortaya çıkan sonuca göre; dar anlamda yeni ekonominin tanımlanmasında BİT'lerdeki gelişmeler ve bunun ekonomik yansımaları yer

alırken; geniş anlamında, bunların yanında küreselleşme ve beraberinde işgücü, mal, hizmet ve finans piyasalarına olan yansımalar da dikkate alınmaktadır.

1.2.1.3. Yeni Ekonomiyle Benzer Kavramlar

Gelişmiş ülkelerdeki ekonomik ve sosyal dönüşüm sürecini açıklamaya çalışan araştırmacılar bazen aynı anlama gelecek şekilde literatürde enformasyon ekonomisi, bilgi temelli ekonomi, öğrenme ekonomisi, ağ ekonomisi, dijital ekonomi, internet ekonomisi, sanal ekonomi, e-ekonomi, ağırlıksız ekonomi ve tabii ki yeni ekonomi terimlerini kullanmaktadırlar (Engelbrecht, 2003: 59). Burada bahsedilen kavramlar bazen birbiri yerine rahatlıkla kullanılmakla birlikte aralarında küçük nüans farklılıkları bulunmaktadır.

Genellikle ileri teknoloji ve özellikle de BİT'lerin ekonomideki kullanımıyla karıştırılan, oysa bunun ötesinde tüm sosyo-ekonomik süreçlerde bilginin yarattığı değeri karakterize eden bilgi ekonomisi (Uçkan, 2006: 27), tüm formlarında eğitim, eğlence, sigorta hizmetleri, yayımlama, araştırma gibi bütün bilgisel mal ve hizmetleri içermektedir. Dijital ekonomi ise geliştirilmesi, üretilmesi, satışı veya sunumu dijital teknolojilere dayanan mal ve hizmetlere işaret etmektedir. Yeni ekonomi ise, bilgi ekonomisi ve dijital ekonominin yüksek büyüme, düşük enflasyon ve düşük işsizlik gibi muhtemel sonuçları ile ilişkilidir (Piazolo, 2001: 2-3). Enformasyon ekonomisi ve bilgi ekonomisi daha geniş kavramlardır ve daha eskiye dayanmaktadırlar. Ayrıca bu iki kavram analitik bakış açısından yeni ekonomi üzerinde önemli etkiye sahiptirler. Çünkü yeni ekonomideki değişim sürecini anlamada inovasyon ve bilgi yaratmanın değişen rolü açısından önemlidirler. Dijital ekonomi, internet ekonomisi, sanal ekonomi ve e-ekonomi yeni ekonominin altkümesidirler. Bunlar genellikle ekonomik karakterleri eski ekonomideki ürünlerden farklı olan dijital nihai mal ve hizmetlerle ara girdilerdeki artış üzerine odaklanan bir anlama sahiptirler (Engelbrecht, 2003: 59). Sonuç olarak bu kavramlar birbirinden tamamıyla bağımsız olmamakla birlikte aralarında küçük farklılıklar ihtiva etmektedirler. Çalışmanın asıl ele aldığı yeni ekonomi ise, bu kavramlardan bazılarını da içermekte ve daha çok bilgi kullanımı sonucu geliştirilen teknolojilerin ekonomik göstergeler üzerindeki etkilerine işaret etmektedir.

1.3. Eski ve Yeni Ekonomi Arasındaki Farklar

Eski ve yeni ekonomi arasındaki farkları açıklamak yeni ekonominin yaratmış olduğu ekonomik etkileri ortaya koymaya yardımcı olacaktır. Bu nedenle burada eski ve yeni ile neyin kastedildiği ve aralarında nasıl farklılık olduğu üzerinde durulacaktır.

1.3.1. Eski ve Yeni Ekonomi Kavramı

Eski ve yeni ekonomi arasındaki farklara geçmeden önce eski ve yeni ile neyin kastedildiği üzerinde durmak gerekir. Konu ile ilgili çalışma yapan Landefeld ve Fraumeni (2000) 1995 veya 1990'lı yıllardan önceki dönemi eski olarak nitelendirirlerken, Nordhaus (2000) yeni ekonomiye ait sektörlerin ortaya çıkmış olduğu dönemden öncesini eski olarak ifade etmektedir. Farklı söylemler olmakla birlikte, yeni ekonomi 1990'lı yılların başından itibaren başlayan döneme işaret etmektedir. Çünkü bu dönem hem BİT'lerin yoğun olarak ön plana çıktığı hem de küreselleşmenin etkilerinin yaşandığı bir dönemdir. Geniş anlamda ele alınsa dahi yeni ekonomiyi küreselleşme hareketlerinin hız kazandığı 1980'li yıllara dayandırmak BİT faktörünü gözönüne almamak anlamına geleceğinden tam anlamıyla doğru olmayacaktır. Bu nedenle çalışmada yeni ekonomi ile 1990 sonrası dönem kastedilmektedir.

Eski ve yeni ekonomi arasındaki farklılıkları ortaya koymak yeni ekonominin iktisadi etkilerini açıklamak açısından önemlidir. Bu noktada yeni ekonominin, eski ekonomiyi ortadan kaldırmadığını belirterek başlamak faydalı olacaktır. Buradaki farklılık tamamıyla bir şeyin yok olup yerini başka bir şeyin alması şeklinde algılanmamalıdır. Nasıl ki sanayi devrimi tarım ekonomisini değiştirmiştir, yeni ekonomi de eskisi üzerinde bir takım değişikliklere neden olmuştur. Toplumlar hala eski ekonomiye ve onun ürünlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Yeni olarak adlandırılan ekonomide sadece eski ekonominin işleyiş şekli değişmiş ve BİT devriminin nimetleri eski ekonomide kullanılmaya başlanmıştır. Tapscott (1998: 7-8)'un ifadesiyle:

Tarım çağında asıl önemli olan saban ve öküzdü. Sanayi çağının efendileri çelik, motor, yakıt ve yollar oldu. Ağ üzerindeki akıl çağında ise silikon, mikroçipler ve insan saçının teli kadar ince fiberoptik teller sayesinde gezegen üzerinde bulunan herkes, üretim ve ekonomik hayatla ilgili deneyim ve bilgisini kolaylıkla aktarabiliyor. Ancak, bu

teknolojiyle sınırlı bir ağ çağı değil insanların, organizasyonların ve aynı zamanda toplumların da ağ yoluyla birbirlerine bağlandığı bir çağa geçilmektedir.

Sonuç olarak yeni ekonomi bir dönüşüm ve değişimi ifade etmekte ve kendine has birtakım özellikler taşımaktadır. Ekonomik açıdan her dönemin özellikleri farklılık arz etmektedir. Aşağıdaki Tablo 1 dört temel toplumdaki ekonomik işleyişin şekillerini göstermektedir. Tabloda yer alan ‘bilgi toplumu’ ise yeni ekonominin yaşandığı dönemi temsil etmektedir.

Tablo 1: Dört Temel Toplumda Ekonominin Özellikleri

İlkel Toplum	Tarım Toplumu	Sanayi Toplumu	Bilgi Toplumu
*Toplayıcılık, avcılık, balıkçılık	* Kendi kendine yeterli yerel bir ekonomi. Piyasa değeri olmayan temel yiyecek maddelerinin üretimine dayalı ekonomik faaliyet. * Köy ekonomisi düzeyinde basit işbölümü. Düzeyleri açıkça belirlenmiş sınırlı sayıda otorite (soylular, rahipler, askerler, köleler ve serfler) * Birincil kaynak: toprak	* Ulusal düzeyde kitlesel pazar ekonomisi. Temel ekonomik faaliyet, standart malların üretimi. * Sınırlı uzmanlık yeteneğine bağlı olarak karmaşık işbölümü. * Standart iş kalıpları: Büyük hiyerarşik kurumlarda çok sayıda otorite. * Birincil kaynak: Maddi sermaye	* Bütünleşmiş küresel ekonomi: Temel ekonomik faaliyet, üretici ve tüketicileri daha çok birleştiren bilgi hizmetlerinin üretimi. * Çıkarlarını korumaya yönelik oluşan küçük girişimcilerin örgütlenmesi. * Birincil Kaynak: Beşeri sermaye

Kaynak: Crawford, 1991’den aktaran: Dura ve Atik, 2002: 56.

Tablo 1’de ilk göze çarpan husus, zaman içerisinde ekonomideki asıl itici gücün değiştiğidir. İlkel tarım toplumunda ön plana çıkan ürünler ile bilgi toplumunda ön plana

çıkanlar farklıdır. Ayrıca ihtiyaç duyulan sermaye türü de sürekli değişim göstermiştir ve belki de bu devirleri birbirinden ayıran en önemli özellik budur. Son dönemde yaşanan bilgi çağında, bilgi ve onun sayesinde gerçekleştirilen teknoloji itici güç niteliği kazanmıştır. Ayrıca ihtiyaç duyulan insan gücünün de niteliği değişim göstermiştir. İkel toplum ve tarım toplumunda ihtiyaç duyulan insan gücünün daha çok fiziksel özellikleri ön planda tutulurken, bilgi toplumunda bu güç kastan beyine geçmiştir. Görüldüğü gibi her devirde ürün yapısı, sermaye yapısı, ekonomik işleyiş şekli değişmektedir. Bilgi toplumunun bir parçası olan yeni ekonomi ise eskisinden önemli farklılıklar göstermektedir.

1.3.2. Eski ve Yeni Ekonominin Farkları

Yeni ekonomi nitelik ve nicelik olarak hem eski ekonomiden hem de önceki bilgisayar teknolojilerinden ve iletişim sektöründen farklıdır. Yeni ekonominin eski ekonomiden farklı olan yönleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Nordhaus, 2000: 2):

- Yeni ekonomi yazılımı gerektirir. Yazılım ise insan zekâsının yerini alır.
- Yeni ekonomi önemli derecede verimlilik artışı sağlar.
- Yeni ekonominin önemli bir parçası (özellikle yazılım) bilgiye özgü bir maliyet yapısı tarafından karakterize edilir. Yani ilk üretim pahalı fakat sonraki üretimler aksine ucuzdur.
- Çoğu yeni ekonomi güçlü ağ özellikleri taşır. Yeni ekonomide yer alan ağlar güçlü ekonomik etkilere sahiptir.

Diğer taraftan yeni ekonomi, mevcut şartlara göre düzenlenmiş olan ekonomi teorilerini ele alarak aşağıdaki gibi yeniden ele alınmaktadır (Armağan, 2000: 143):

- Yeni ekonomide beşeri sermayeye yapılan yatırım eski ekonomideki fiziksel sermayeye yapılan yatırımdan daha fazla getiri sunmaktadır.
- Girişimcilik geleneksel yöntemlerle üretim yapmaktan daha çok, sahip olunan bireysel bilginin nasıl kullanılması gerektiği üzerine yoğunlaşmaktadır.
- Ticaret sanal ortamda zaman ve mekândan bağımsız olarak yapılmaktadır.

Yeni ekonomi, ekonominin işleyiş şeklinde yarattığı bir takım değişikliklerle dünya ekonomisinin değişikliğe uğramasına neden olmuştur. Yeni ekonomide iki uzun dönem trend olan küreselleşme ve BİT’lerdeki ilerleme, geleneksel üretim faktörü olan işgücü ve sermayenin yerine büyüme için öncelikli unsur haline gelen bilgiyi koymuştur. Dolayısıyla bu yönüyle yeni ekonomi, eski ekonomiden oldukça farklıdır. Artık yeni bir durum mevcuttur ve ülkelerin gelecekte ilerleme sağlamak için politikalarını ve yaklaşımlarını buna göre ayarlamaları gerekmektedir (Clarke, 2003: 6). Aksi halde bu yeni dünya düzenine ayak uyduramayanlar çağın nimetlerinden faydalanamayacak ve artan rekabet ortamında kaybolacaklardır.

Görüldüğü gibi yeni ekonomi genel olarak eski ekonomi üzerinde bir takım etkiler yaratmıştır. Aşağıdaki Tablo 2’de eski ve yeni ekonomi arasındaki farklar ayrıntılı bir şekilde gösterilmeye çalışılmıştır.

Tablo 2: Eski ve Yeni Ekonomi Arasındaki Farklar

Konular	Eski Ekonomi	Yeni Ekonomi
<i>Ekonomi Genelindeki Karakteristikler</i>		
Piyasa	Durağan	Dinamik
Rekabet alanı	Ulusal	Küresel
Organizasyon şekli	Hiyerarşik, Bürokratik	Ağ temelli
<i>Endüstri</i>		
Üretim organizasyonu	Büyük çapta üretim	Esnek üretim
Büyümenin temel sürükleyicileri	Sermaye, emek	Yenilikler, bilgi
Teknolojinin temel sürükleyicileri	Makineleşme	Dijitalleşme
Rekabet avantajlarının kaynağı	Ölçek ekonomileri ile düşen maliyetler	Yenilikler, kalite, piyasanın önceliği ve maliyet
Araştırma ve yeniliklerin önemi	Düşük, orta	Yüksek
Diğer firmalarla ilişkiler	Bireysel	Anlaşmalar, işbirliği
<i>İşgücü</i>		
Politik hedefler	Tam istihdam	Yüksek reel ücret ve gelir
Vasıf	İşe özgü vasıf	Yüksek vasıf ve farklı alanlarda eğitim
İstenilen eğitim	Tek vasıf veya derece	Yaşam boyu öğrenme
İşgücü-Yönetici ilişkileri	Ayrık	İşbirlikçi
İstihdamın doğası	Durağan	Risk ve fırsata dayalı piyasa
<i>Hükümet</i>		
İş dünyası-hükümet ilişkileri	Baskı yapıcı	Büyüme fırsatlarını destekleyici
Düzenlemeler	Emir ve kontrol	Piyasa araçları ve esneklik

Kaynak: Atkinson ve Court, 1998: 7.

Tablo 2 temel alınarak bakıldığında yeni ekonomide, ekonominin temel işleyiş şekillerinde bir değişiklik olduğu açıkça görülmektedir. Bu değişikliğe neden olan temel faktör ise BİT'lerin ekonominin her alanında kullanılmaya başlanmasıdır. Yeni ekonominin belki de en önemli sonucu e-ticarettir. Bu tarz bir ticaret şekli iktisadın en mükemmel piyasa olarak tanımladığı tam rekabete yaklaşmayı sağlayabilecektir. Çünkü sanal olarak adlandırılan bu piyasaya giriş çıkışta bir zorluk yaşanmamakta ve piyasada bütün satıcılar tüketicilere bir tuş uzaklığında ve eşit mesafede bulunmaktadır.

Tüketiciler ürünler hakkında anında yeterince bilgi elde edebilmektedirler. Ayrıca bu piyasada malların sadece resimlerine bakılarak alınması nedeniyle satıcılar güven oluşturmak amacıyla malları homojen yapmaya çalışacaklardır. Bunun yanı sıra tüketiciler bütün satıcılara eşit uzaklıkta oldukları için fiyat farklılıkları da azalacak belki de ortadan kalkabilecektir.

Yeni ekonominin en önemli farklarından biri de, iktisadın temelini oluşturan kıtlıkla ilgilidir. Günümüzdeki network ekonomisinde kıtlık yoktur. Eski ekonomideki kıtlık ve tercih, yeni ekonomide kopyalama ve tekrar etme gibi kavramlarla yerini bolluğa bırakmıştır (Özgüler, 2003: 15). Yeni ekonomide bilgi emek ve sermaye gibi kullanıldıkça azalmamakta aksine artmaktadır. Günümüzde kullanıldıkça azalmayıp artan bilgi kaynağı ortaya çıkmış durumdadır. Bu nedenle yeni ekonomide arz ve talep tersine dönmektedir. Geleneksel ekonomide üreticiler, üretim miktarlarını düzenlemeden önce talebin azalmasını ya da artmasını beklemektedirler. Bu koşullarda, talep düştüğünde fiyatlar da düşmekte dolayısıyla arz miktarı da azalmaktadır. Yeni ekonomide ise, arz artarken fiyatlar düşmekte ve bu durum talebin artmasına neden olmaktadır (Aldemir ve Sağlam, 2006: 776).

Endüstri açısından bakıldığında ise esnek üretim ilk göze çarpan hususu oluşturmaktadır. Yeni ekonomide iyi bir üretim yönetimi açısından talebe göre değişebilen esnek üretim ön plana çıkmaktadır. Böylece stoklarda yaşanabilecek aşırı artış önlenmektedir. Ayrıca maliyetler de yeni ekonomide önemli ölçüde düşüş göstermektedir. Özellikle veri kullanımı yoğun olan finans, sağlık gibi sektörlerde maliyetler önemli ölçüde düşmektedir. Örneğin, bir sigorta şirketi için bir hasar başvurusu geleneksel yollarla 10-15\$, şirketin kurduğu elektronik veri değişimi (electronic data interchange – EDI) sistemleriyle 2-4\$, internet uygulamalarıyla ise 2-4 cent maliyetle gerçekleşmektedir. Microsoft'un ilk Windows 95 disketi 300 milyon dolara mal olmuşken ikincisinin maliyeti sadece birkaç sentten ve kullanım kılavuzunun tekrar basılmasından oluşmuştur (Türkiye Bilişim Şurası [TBS], 2002: 23).

Yeni ekonomi teknolojik yenilik, öğrenme eğrisi, dışsal ekonomiler, network dışsallıkları ve kritik yoğunluk tarafından sağlanan asla bitmeyen maliyet düşüşlerinin yaşandığı bir gelecektir. Eski ekonomide malları, üretim maliyetlerinizin üzerinde satarak

para kazanırsınız. Yeni ekonomide mallarınızı maliyetlerinin altında satarsınız ve gelecek yıl maliyetlerinizi azaltmak için öğrenme eğrisine güvenirsiniz. Eski ekonomide şirketinizin hisse değerlerini artırmak için müşterilerinize değerli mallar satarsınız. Yeni ekonomide şirketinizin hisse değerini artırmak için müşterilerinize ürününüzü (ör: web tarayıcısı) bedava verirsiniz ve şu an ürününüzü almış olan insanlara gelecek yıl ne satarak fiyatınızı artıracığınızı düşünürsünüz ve böylece değerinizi artırarak network dışsallıklarından yararlanacağınıza güvenirsiniz. Eski ekonomide piyasaya ilk giren büyük hatalar yapar ve sonra girenler bunları görerek bu hatalardan sakınırdı. Dolayısıyla piyasaya ilk girmek tehlikeli olmaktadır. Yeni ekonomide piyasaya ilk giren firma piyasa paylaşımında bir kritik yoğunluğu geçerek piyasada hemen hemen kontrol edilemez bir konuma gelir (DeLong, 1998: 1). Bu, yeni ekonominin piyasaya ilk giriş avantajını artırdığını göstermektedir. Özellikle cep telefonu sektöründe bunun önemli örneklerini görmek mümkündür.

Teknoloji açısından bakıldığında, bilgi toplumunda yaşanan yeni ekonomi ile ilgili analizlerde, günümüzde yaşanan bilgi ve iletişim ağırlıklı teknoloji ile sanayi devriminde yaşanan teknoloji karşılaştırılmaktadır. Bu karşılaştırmada bugünkü BİT'lerin önemli bir farkı ortaya çıkmaktadır. Bu fark yaygınlaşma oranı açısından oldukça ilgi çekicidir. BİT devriminin başlamasından yalnızca 10 yıl sonra, gelişmekte olan ülkelerdeki (dünya nüfusunun yaklaşık % 85'ini oluşturmaktadırlar) internet abonelerinin sayısı 2000 yılında tüm dünyadaki abonelerin % 10'unu oluşturmaktaydı. Bu durumun aksine sanayi devriminde ilk demiryolunun 1830 yılında açılmasından 80 yıl sonra, gelişmekte olan ülkelerin sahip olduğu demiryollarının oranı 1913 yılında ancak % 30'u bulmuştur (IMF, 2001: 134). Teknolojinin yayılma hızındaki bu artış yeni ekonomiyi eskisinden ayıran en önemli özelliklerden birini oluşturmaktadır.

Sermaye açısından da yeni ekonomide bir değişim yaşanmıştır. Geçmişteki kalkınma literatüründe sermayenin önemi üzerinde bir yoğunlaşma bulunmaktaydı. Ülkelerin gelişmişlikleri arasındaki farklılığa sermaye kaynaklarındaki farklılıkların neden olduğu düşünülmekte ve gelişmekte olan ülkelerin bu kaynakları yaratarak farkı kapatacakları beklenmekteydi. 1950'li ve 1960'lı yıllarda ise ilgi, telekomünikasyonu ve büyük çaplı altyapıyı da içeren fiziksel sermayeye yapılan yatırımlar üzerine odaklanmıştır. 1970 ve 1980'lerde ise beşeri sermaye ön plana çıkmış ve ülkeler eğitim

sistemlerini düzeltmeye öncelik vermişlerdir (Clarke, 2003: 19). Günümüzde ise gayrimaddi sermaye ve beşeri sermayenin önem kazandığı görülmektedir. Yazılım ve ağlar aracılığıyla mümkün olan en yüksek değer elde edilmeye çalışılmaktadır. Bunu sağlamak için de teknolojiyi iyi kullanabilen kalifiye işgücüne dayalı beşeri sermaye önem kazanmaktadır.

Yeni ekonomide sektörlerin görece ağırlıklarında da değişim yaşanmaktadır. BİT'lerin yoğun olarak kullanıldığı hizmet sektörü daha fazla ön plan çıkmaktadır. Özellikle finans ve telekomünikasyon ve ayrıca lojistik, yönetim, eğitim, enerji ve kesintisiz iletişim ağları gibi hizmet sektörü dünya ekonomisi için küresel bir altyapının gerekliliğini yansıtmaktadırlar. Bu altyapı bir yandan eski endüstrilerin değişmesini ve uyarlanmasını sağlarken diğer yandan yeni olanların gelişmesini kolaylaştırmaktadır. Böyle bir ilişki eski ve yeni ekonomi arasında iki yönlü bir ilişki oluşturması bakımından önem taşımaktadır. Yeni ekonomi yapısal olarak eskisine bağlı kalmakta ve onun dönüşümüne yardımcı olmaktadır (Sauve, 2001: 4-5).

Yeni ekonominin değişen önemli yüzlerinden birini de yeni ürünlerin ortaya çıkması ve mevcut ürünlerde değişimin meydana gelmesi oluşturmaktadır. Ürünler açısından bakıldığında yeni ekonomi geniş bir ürün seti anlamına gelmektedir. Yeni ekonomiye ait ürün ve hizmetler, BİT'lere ait hizmetlerdir. En geniş tanımıyla bilginin yönetimi, işlenmesi ve dağıtımı ile ilgili endüstrilerdir. Kısaca bilgisayar, yazılımlar, telekomünikasyon, yarı iletkenler, internet gibi ileri teknoloji ürünleri ve bunların hizmetleridir. Bunun yanı sıra biyoteknik ve genetik gibi endüstriler de yeni ekonomiye aittir (Söylemez, 2001: 3). Bu endüstrilerle birlikte ekonominin üretim olanakları ve ürün yelpazesi genişlemektedir.

Yeni ekonomide bilginin ön plana çıkmasıyla birlikte, entelektüel sermaye değerinin önemli bir kaynağı olmaya başlamıştır. Politik sistemin ilgisi entelektüel sermaye haklarının korunması üzerine odaklanmıştır (DeLong, 2001: 3). Çünkü yeni ekonomi ağırlıksızdır ve bu yeni dönemde varlık yaratmak fiziksel kaynaklardan daha çok fikirlere dayanmaktadır. Bu nedenle yatırımları artırmak için entelektüel sermaye haklarını korumak çok önemli hale gelmiştir. Eski ekonomide devletler hukuk devletini güçlendirmeye ve mülkiyet haklarını korumaya çalışmaktaydılar. Böylece yatırımları

cesaretlendireceklerini düşünmekteydiler. Oysa yeni ekonomide fiziksel sermaye önemini kaybetmiş ve yerini fikirlere ve dijital mülkiyete bırakmıştır. Dolayısıyla, artık devletler gerek tüketiciler gerekse üreticilerin entelektüel sermaye haklarını koruyarak yeni teknoloji yatırımlarına yapılacak yatırımları desteklemek zorunda kalmışlardır (Clarke, 2006: 644-645).

İşgücü piyasaları açısından ele alındığında ise işgücünün niteliğinde önemli değişikliklerin yaşandığı gözlenmektedir. Artık vasıfsız işçi kullanımına olan talep son derece azalmıştır. İşgücünün sürekli kendini yenilemesi, yenilikleri kolaylıkla kabullenmesi ve bu yeniliklere uyum sağlaması önemli hale gelmiştir. Buna istinaden ücretlerde de artış sağlanmıştır. Bunların yanı sıra istihdam şekillerinde de değişiklik yaşanmıştır. Belirli işleri yapmak için artık sabit bir mekâna gerek kalmamıştır.

Devlet açısından bakıldığında da özel sektörü destekleyici, çağın gereklerine uygun yönlendirmeyi sağlayıcı politikalar ön plana çıkmaya başlamıştır. Politik perspektiften bakıldığında yeni ekonomide temel olarak yeni hiçbir şeyin olmadığı görülmektedir. Devlet politikasının amaçları (etkinliği sağlamak, istikrarı ve ekonomik büyümeyi sağlamak, ekonomik fırsatların ve çıktılarının adaletli ve eşit dağılımını desteklemek) büyük ölçüde eski ve yeni ekonomide aynı kalmıştır. Burada önemli olan soru, bilgi teknolojilerindeki değişikliklerin ekonomi üzerinde yeni ve önemli zorluklar yaratıp yaratmayacağıdır (Nordhaus, 2000: 28). Devlet bu noktada işletmeleri yönlendirici bir rol üstlenmelidir. Ayrıca işletmelere gerekli beşeri sermayenin yaratılması konusunda yardımcı olmalıdır. Bunu sağlamak için eğitim politikasına büyük önem vermelidir. Bunun yanı sıra bilimsel faaliyetler desteklenmeli, fikri mülkiyet haklarını güçlü bir şekilde korumalıdır. Eski ekonomide, fikri mülkiyet haklarının korunmasında sıkıntılar yaşanmakta, devlet daha baskıcı bir rol oynamaktaydı. Yeni ekonomide ise devlet ekonomik karar birimlerini baskı altına almakta zorlanmaktadır.

1.4. Yeni Ekonominin Özellikleri

Yeni ekonominin özelliklerini belirtmek hem eski ekonomiyle olan farklılıklarını anlamak ve doğurabileceği muhtemel iktisadi etkileri ortaya koymak açısından yararlı olacak hem de yeni ve eski ekonomi arasındaki sınırı belirtmeye yardımcı olacaktır. Bu

nedenle ilk olarak bazı yazarların yeni ekonomiye atfettikleri özellikler ele alınacak, ardından bahsedilen özelliklerin önemli olanları belli başlıklar altında incelenecektir.

Reenen'e göre yeni ekonominin anahtar özellikleri ve bunların kısaca tanımları aşağıdaki gibidir (Reenen, 2001: 309):

Tablo 3: Reenen'e Göre Yeni Ekonominin Özellikleri

Özellik	Tanım
Dijital devrim	Özellikle bilgisayar olmak üzere BİT'lerin hakimiyeti.
Beşeri sermaye	Eğitim ve öğretimdeki hızlı artış
İnovasyon	Ar-Ge, know-how, sabit sermayeden daha önemli olan gayrimaddi sermayenin diğer çeşitleri.
Mobilite/Küreselleşme	Sermaye (finansal, sabit ve kalifiye) ülkeler arasında çok mobil hale gelmiştir.
Girişimcilik kapasitesi	Çalışmak ve yeni hisse senetleri büyümenin anahtar sürükleyicisi olmuştur.
Kümelenme	İleri teknoloji firmalarının coğrafi olarak kümelenmesi (örnek: Silikon Vadisi).
Eşitsizlik	İşgücü ve üretim piyasalarında kazananın herşeyi alması, artan ücret farklılığı ve gelir oynaklığı.
Kamu/Özel	Kamu ve özel sektör arasında bulanıklaşan bir ayrım.

Kaynak: Reenen, 2001: 309.

Tablo 3'te yer alan yeni ekonominin özelliklerin çoğu bilginin önemine dayalıdır. Bunun yanında bu özelliklerin çoğu tamamen yeni teknolojiler tarafından meydana gelmiş değildir. Finansal ve diğer piyasaların liberalleşmesini sağlayan politik çalışmalar, artan sermaye mobilitesinin de bir nedeni olmuştur. Ayrıca, rekabetçi avantaj elde etmede inovasyonların etkisi gibi bazı özellikler uzun bir süreden beri gündemdedir (Reenen, 2001: 310).

Clarke'a göre ise yeni ekonominin özellikleri: i) Hizmet sektörünü de içeren bütün endüstrilerde bilgi yoğunluğunun artması, ii) Ekonomik aktivitenin kaynak yoğunluğunda bir azalış, iii) Artan uluslararası sermaye akışı, teknoloji ve kalifiye işgücü, piyasaların dışa açılması, ulaşım ve iletişim teknolojilerinin iyileşmesi, iv) Özellikle gelişmiş ülkeler olmak üzere teknoloji ve kalite arasında artan ilişki ve düşük işgücü maliyetinin yerini alan teknoloji kullanımı ile birlikte verimlilikte önemli artış şeklindedir (Clarke, 2003: 6).

Yeni ekonomi alanında önemli çalışmaları olan Tapscott'a göre ise yeni ekonominin 12 özelliği Tablo 4'teki gibi özetlenebilir.

Tablo 4: Tapscott'a Göre Yeni Ekonominin Özellikleri

<p>1. Bilgi: Kol gücünden beyin gücüne kayış. Bilgi, üretimin önemli bir ögesi haline gelmektedir. Tüketiciler ile üreticiler arasındaki mesafe bulanıklaşmaktadır.</p>	<p>5. Bütünleşme/İnternet Sistemi: Yeni ekonomi, organizasyonlar ve kurumlar arasında derin ve zengin ilişkiler kurmuş olan ağa dayalı bir ekonomidir. Refahın oluşumu, ticaret ve sosyal varoluş, kamunun bilgi yapısına dayanmaktadır.</p>	<p>9. Üret-Tüket-ici: Tüketiciler ve üreticiler arasındaki mesafe giderek bulanıklaşmaktadır. Örneğin, tüketiciler, üretim sürecinde bilgi, enformasyon ve fikirlerin ürün tanımlamasında yer alması ile üretime dahil olmaktadır. İnsan gücünün ağ üzerindeki faaliyetleri, uluslararası bilgi deposunun bir parçası olmaktadır.</p>
<p>2. Dijitalleşme: İnsanlar arası iletişim, hükümet programlarının dağılımı, sağlık hizmetleri uygulaması, işletme işlemleri, fonların dönüşümü, l'lere ve 0'lara dayanmaya başlamaktadır.</p>	<p>6. Aracsızlaşma: Ekonomik faaliyetlerdeki araçların, yani acentelerin, broker'ların, toptancıların, perakendecilerin ve müzik şirketlerinin ortadan kaldırılmasıyla üretici ve tüketici arasındaki mesafe ortadan kalmaktadır.</p>	<p>10. İvedilik: Yeni ekonomide işlemler eş zamanlı olarak gerçekleşmektedir (Real Time). Ticaret elektronik hale dönüşmektedir. Çünkü işletmenin faaliyetleri ve iletişim postane yerine ışık hızıyla gerçekleşmektedir.</p>
<p>3. Sanallaşma: Fiziksel şeyler ekonominin, çeşitli kurumların ve olası ilişkilerin metabolizmasını, ekonomik faaliyetlerin doğasını değiştirerek sanal olabilmektedirler.</p>	<p>7. Yakınlaşma: Ana ekonomik sektörlerin birbirine yaklaşması: Bilgisayar, iletişim ve kişisel tatmine yönelik içerik.</p>	<p>11. Küreselleşme: Bilgi hiç sınır tanımamaktadır. Bireysel organizasyon, ulusal, bölgesel ya da yerel yerleşim bölgelerinde faaliyet göstermesine rağmen; bilgi, ana kaynak olduğu için tek bir dünya ekonomisinden söz etmek mümkündür. Yeni ekonomi ve siyasi bölgeler ve yapılar (AB gibi), ulus devletin öneminin azalmasına neden olmakta ve ülkeler arasındaki bağımlılığı azaltmaktadır.</p>
<p>4. Bireyselleşme-Molekülleşme: Kitlesele medya, kitlesele üretim, tekelci hükümetler yerlerini moleküler medyaya, üretime ve yönetime bırakmaktadır.</p>	<p>8. Yenilikçilik: Yenilikçilik, ekonomik aktivite ve işletme başarısının ana dinamiğini oluşturmaktadır. Hammaddeleri verimlilik, ölçek ve işgücü maliyeti gibi başarının geleneksel dinamikleri yerine insanın hayal gücü değerinin ana kaynağı haline gelmektedir.</p>	<p>12. Çatışma: Kitlesele ve sosyal çelişkiler artmaktadır. Niteliksiz işçiler karşısında yeni, yüksek maaşlı istihdam ön plana çıkmaktadır. Sahip olanlar ile olmayanlar ve bilenler ile bilmeyenler ve bilgi otoyoluna girenler ile girmeyenler arasındaki uçurum giderek büyümektedir.</p>

Kaynak: Tapscott, 1998: 63-65.

Yeni ekonominin özellikleri bazı yazarlar tarafından yukarıda ele alındığı gibi özetlenmiştir. Bu özellikler incelendiğinde kimilerinin tamamıyla yeni olarak adlandırılan döneme ait olduğu, kimilerinin ise eski ekonomide de var olduğu göze çarpmaktadır. Bahsedilen bu özelliklere bakıldığında temel olarak beş ortak noktada birleştikleri ve bu unsurların ön plana çıktığı görülmektedir. Bu ortak noktalar daha ayrıntılı olarak aşağıdaki şekilde sınıflandırılmış başlıklar halinde ele alınabilir.

1.4.1. Bilgi

Bilgi yeni ekonominin belki de en önemli özelliği ve itici gücü konumundadır. Yükselen yeni ekonomi, temel kaynakları enformasyon ve fikir olan bilgi temelli bir ekonomidir. Bilgi, klasik üretim faktörleriyle karşılaştırıldığında yüksek derecede mobildir (Sauve, 2001: 5). Yeni ekonomide bilginin yaratılması bilgi işçilerine ve bilgi tüketicilerine aittir ve sermaye bilginin bir fonksiyonu haline gelmektedir (Küçüközyiğit, 2003c: 191). Kasten çok beyin gücüne dayalı yeni ekonomide bilgi işçilerine doğru bir geçiş söz konusudur. Türkiye’de 1950 yılında bir işçinin almış olduğu günlük ücret 20 lira, bir doktorun muayene ücreti 2.5 lira iken, 2010 yılında bu rakamlar sırasıyla 40 lira ve 150 lira şeklinde oluşmaktadır. Bu örnek yeni ekonomide bilginin önemini açıkça ortaya koymaktadır. Artık kas gücü göreceli önemini yitirmiş durumdadır.

Yeni ekonomide bir organizasyonun değeri, o organizasyonun entelektüel birikimi ve bilgi işçisine verdiği önem ile ölçülmektedir (Tapscott, 1998: 42). Günümüzde bir işletmenin değerinin fiziksel sermayesinden ziyade sahip olduğu entelektüel sermayesiyle ölçülmeye başlandığı görülmektedir. Bilgi üretimin verimliliğini, üretim ve dağıtım sürecinin etkinliğini, ürünlerin kalite ve miktarını ve üreticilerin ve tüketicilerin mal ve hizmet alımları sırasında tercihte bulunma olanağını artırmada en temel araç konumuna gelmiştir. Bu nedenle firma ve endüstrilerin başarılı olabilmesi yenilik ve icatta bulunmalarına, yeni ürünler geliştirmelerine, yeni hizmetler sunmalarına ve ürün ve mallarında bilgi yoğunluğunu artırmalarına bağlıdır (Aktan ve Vural, 2004a: 6). Bunları sağlayabilen organizasyonlar yeni sürecin içerisine girebilecek, sağlayamayanlar ise dışlanacak ve bu süreçten faydalanamayacaktır.

Ayrıca yeni ekonomide fiziki malların yerini bilgi temelli ve daha çok hizmete dayalı mallar almıştır. Bilginin üretim süreçlerindeki yerinin gittikçe artmasıyla birlikte sanayi ürünlerinin eski değerlerini kaybetmeye başladıkları da iddia edilmektedir (Duman, 2004: 333). Şüphesiz bu gelişmeler fiziki malların kullanılmadığı anlamına gelmemektedir. İnsan ihtiyaçlarını karşılayan birçok geleneksel fiziki mal bugün önemli olduğu gibi gelecekte de önemini koruyacaktır. Yeni ekonomiyle birlikte sadece birtakım yeni mal ve hizmetler değer kazanmıştır. Örneğin yazılım, ilaçlar ve biyoteknoloji ürünleri gibi bilgiye dayalı veya bilgi yoğun mallar ortaya çıkmıştır. Bunların sonucunda da bir malın maliyeti içindeki bilgi yoğunluğunun artmasıyla birlikte sifıra yaklaşmakta; tüketimde rekabet ortadan kalkmakta ve bilgi kamusal mal niteliğine bürünmektedir (Aldemir ve Sağlam, 2006: 775). Gerçekten de diğer mallardan farklı olarak kamu malının temel özelliklerine sahip olan ve son dönemde küresel kamu malı halini alan (Stiglitz, 1999: 1) bilginin çeşitli özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Siebert, 2000: 7):

- Bilgi paylaşılabildir ve bu ilk kullanıcısı için bir kayıp değildir. Bu nedenle bilgi sonsuz genişleme özelliğine sahiptir. Bu bir bakıma bilginin kamu malı özellikleri gösterdiği anlamına gelebilir. Bilginin kullanımında rekabet yoktur. Bununla birlikte bilgide dışlama olabilir. Yeni ekonomide zor olmakla birlikte, özellikle kurumsal düzenlemelerle mülkiyet hakları yoluyla bilgi özel mal halini alabilir.
- Bilginin dağıtımında ölçüğe göre artan getiri söz konusudur. Bilgiyi ilk defa üretmek pahalıdır ama sonradan tekrar üretmek ucuzdur.
- Yeni ekonominin altyapısı, birbirine bağlı pozitif faydayla birlikte ağ ürünlerini ifade etmektedir. Mevcut ağ merkezlerinin merkezi faydası ilave bir kullanıcı ile artış gösterecektir. Bu da daha fazla kullanıcı olmasının daha fazla fayda sağlayacağı anlamına gelmektedir.

Yeni ekonomi bilgi ürünlerinin ekonomideki toplam çıktı içerisindeki payının da artmasını sağlamaktadır. Bu sadece bilgisayar yazılımlarını değil aynı zamanda dijital olarak sunulabilecek (haber, eğlence, müzik, bilgi vs) diğer hizmetleri de gerektirmektedir. Bu tarz ürünlerin önemli bir özelliği ilk üretiminin pahalı olmasına rağmen sonradan yapılan üretimlerin ucuz olmasıdır. Örneğin, bir ticari yazılımı yapmak aylar almasına ve maliyetli olmasına rağmen onu ürettikten sonra kopyalamak çok ucuz ve kolaydır (Kapur, 2002: 5). Burada ikinci üretimlerin fiyatının düşük olması bilginin sır olarak saklanması

zor oluşundan kaynaklanmaktadır. Bilgiye ilk sahip olan bireyin tüketimindeki memnuniyeti azaltmaksızın bilgi düşük maliyetle nakledilebilmektedir. Standart mallar ve bilgi arasındaki tezat kek ve tarifi arasındaki ilişkiye benzemektedir. Kek üretmek zordur ve tüketiminde rekabet vardır. Oysa tarifi kolaylıkla tekrar yeniden üretilebilir ve birçok insan bundan aynı anda faydalanabilir. Yeni ekonomi tariflerin üretiminde uzmanlaşırken, eski ekonomi kek imalatı ile uğraşmaktadır (Reenen, 2001: 310). Bu örnek eski ve yeni ekonomi arasındaki farkı açıkça ortaya koymaktadır.

1.4.2. Dijitalleşme

Dijitalleşme makro ölçekte ülke ve toplumların, mikro ölçekte ise bireylerin ve firmaların telekomünikasyon alt yapısı, internet erişim oranı, bilgisayar sahipliği, mobil ve sabit telefon sahipliği, bilgi üretim ve tüketimi gibi yeni teknoloji ve süreçlere olan ilişkilene düzeyini belirleyen bir kavram ve aynı zamanda da bir kriter olarak açıklanabilir. Yeni ekonominin önemli unsurlarından biri olan dijitalleşme, eski ekonomi olarak adlandırılan teknolojiyi belirleyen makineleşme unsurunun yerini ikame eden bir faktör olarak kabul edilmektedir (Cem ve Öcal, 2007: 19).

Dijitalleşme ile birlikte tüm bilgiler, ikili sistemin temelini oluşturan 1 veya 0 olarak ifade edilir. 1 sayısı bu sisteme göre “1” olarak tanımlanır; 2 sayısı “10”, 3 sayısı “11” ve böylece devam eder. Eski çağ düşünürleri, tüm sayıların 1 veya 0 şeklinde ifade edilebilmesi halinde, harflerin de bu biçimde ifade edilebileceğini fark etmiş, “a” ya da “b” harfleri ve bunların büyük harfle yazılmış “A” ve “B” biçimleri için de sistem geliştirmişlerdir. Bunun sonucu olarak da yeni ekonomide bilgi, bytlerle taşınan dijital bir şekil almıştır. Bilgi bu şekilde dijitalleştiğinde ve elektronik ağlar üzerinde iletildiğinde önümüze yeni olanaklar serilmektedir. Tonlarca bilgi sıkıştırılarak ışık hızıyla iletilebilmektedir. Bu tür bilginin kalitesi ise fiziksel iletimden çok daha yüksek olabilmektedir (Tapscott, 1998: 44-45).

Dijitalleşme tekniği, her türlü ses, yazı, belge, müzik, görüntü vb. verileri telekomünikasyon teknolojisi yoluyla başka bir yere aktarmak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla büyük miktarlarda bilginin son derece hızlı, ucuz ve güvenilir bir şekilde iletilmesini sağlamaktadır (Aldemir ve Sağlam, 2006: 774). Bahsedilen bu dijital ürünlerin

beş özelliği bulunmaktadır: i) tüketimlerinde rekabet yoktur, ii) sınırsızdırlar, iii) ayrıktırlar, iv) mekâna bağlı değildirler, v) yeni bileşimdirler (Quah, 2003: 298). Bu özelliklere sahip olan dijital ürünlerin varlığı sonucu oluşan süreç, aynı zamanda bilgi ağları ve bilginin dijitalleşmesi ve beraberinde bilginin ticarete konu olması sürecini hızlandırmaktadır (Barışık ve Yirmibeşçik, 2006: 41). Dolayısıyla dijitalleşme bilginin ticari nitelik kazanmasına yardımcı olmaktadır. Yeni ekonominin diğer unsurları da bu süreçte önemli rol oynamaktadır.

Yeni ekonominin önemli bir unsuru olan internet, dijitalleşme ile çok daha ileri boyutlara varmaktadır. Dijitalleşme ve internet, ekonomik aktiviteleri dört farklı kanaldan etkilemektedir. Bunlar; i) geleneksel endüstrilerde verimlilik artışı, ii) endüstri içindeki aktivitelerin yeniden yapılandırılması, iii) daha etkin piyasaların oluşturulması, iv) yeni ürünlere ve yeni endüstrilere neden olan yeni kombinasyonların üretilmesi şeklindedir (Carlsson, 2004: 254). Görüldüğü üzere dijitalleşme internetle birlikte ekonomik değer yaratılmasına katkıda bulunmaktadır.

1.4.3. Sanallaşma

Bilginin niteliği analogdan dijitale dönüştükçe fiziksel nesnelere sanal bir hal almaya başlamaktadır. Bu da ekonominin yapısını değiştirmekte ve kurumsal yapılaşmayı ve ilişkileri aynı zamanda da ekonomik faaliyetlerin doğasını etkilemektedir. Bu bağlamda sanal şirket, sanal kongre, sanal iş ve sanal devlet dairesi gibi birçok kavram ortaya çıkmaktadır (Tapscott, 1998: 45-46). Bu kavramların hepsi yapılan işin fiziksel olarak karşılıklı bir ortamda değil, mekandan bağımsız olarak teknoloji kullanımı yoluyla uzak mesafelerden halledilmesine işaret etmektedir.

Yeni ekonominin önemli karakteristiklerinden biri olan sanallaşma coğrafya, mesafe ve zaman kavramlarındaki farksızlık üzerine uzanmaktadır. Sanallaşma ile birlikte tüketiciler ve işletmeler için işlem maliyetleri hızlı bir şekilde düşmektedir. Çünkü satıcı ile alıcı arasında giren dağıtım, satış ve perakendecilik gibi basamaklar kalkmaktadır. Özellikle e-ticaretin gelişmesinin en önemli etkisi, piyasaya girişteki maliyetlerin ve engellerin ortadan kalkması olmaktadır. Küçük ve orta ölçekli işletmeler, yeni

ekonomideki küresel pazarlarda çok uluslu işletmeler arasında tam katılımcı olabilmektedirler (Sauve, 2001: 4).

1.4.4. Ağ

Yeni ekonomi, iletişim ağlarıyla bütünleşen bir ekonomidir. Bu birleşmede internet çok önemli bir rol oynamaktadır. Analog hatların yerini dijital iletişim ağlarının alması ve web tabanlı sisteme doğru gerçekleşen kayma, iş dünyasında önemli dönüşümlere neden olmaktadır. İletişim ağlarının band genişliğinin artması veri, metin, ses, görüntü ve video şeklindeki multi-medya kaynaklarına kolayca ulaşımı olanaklı kılmakta ve buna bağlı olarak yeni kurumsal yapıların hızla ortaya çıkmasına imkan tanımaktadır (Aktan ve Vural, 2004a: 9).

Ağ ekonomileri artık dünyanın büyük bir kısmında yer almaktadır. Ana ağ endüstrisi www ve interneti de içeren, ses ve veri hizmetleri sağlayan telekomünikasyondur. Diğer önemli bir endüstri bilgisayar yazılım ve donanımdır. Bu iki sektör dünya ekonomisinin hızlı büyümesinde motor konumundadır. Bunların yanı sıra haber ve eğlence sektöründe radyo ve kablolu televizyon; ulaşım sektöründe havayolu, demiryolu ve deniz taşımacılığı; haberleşme sektöründe ise posta hizmetleri ve rekabetçileri önemli ağ endüstrilerini oluşturmaktadır (Economides, 2006: 96).

Bugünün ekonomisinde, teknolojiler arasında yüksek derecede bir ilişki olduğundan dolayı, teknolojik standartlardan kaynaklanan “ağ (network) etkisi” de ortaya çıkmaktadır. Teknoloji, ağdaki toplam kullanıcı sayısı arttıkça, teknolojinin bir kullanıcıya sağladığı fayda arttığından dolayı ‘ağ etkisine’ sahiptir. Ağ endüstrilerinin tanımlayıcı ve genel bir özelliği, genellikle ağ etkisi olarak adlandırılan, tüketimde ölçeğe göre artan getiri özelliği göstermesidir. Bir piyasada, diğer şartlar sabitken, bir tüketiciye ekstra bir birimin değeri, daha fazla birim satıldığı durumda daha yüksek olması halinde ağ etkisi (ağ dışsallığı) görülmektedir (Economides, 2006: 98).

Ağ etkisi, genellikle doğrudan ve dolaylı olarak adlandırılan, iki farklı fakat birbiriyle alakalı nedenden ötürü ortaya çıkmaktadır. Doğrudan ağ etkisi, bir kullanıcının ağdaki toplam kullanıcı sayısı ile birlikte elde ettiği faydanın direkt olarak artması

durumunda gerçekleşmektedir. Örneğin, bir kullanıcının elektronik postayı kullanmasından elde edeceği fayda ne kadar kişinin elektronik postaya erişebileceğine bağlıdır. Burada elde edilen fayda kullanıcı sayısı arttıkça artacaktır. Dolaylı ağ etkisi ise, daha büyük ağ hacminden kaynaklanan artan faydadan kaynaklanmaktadır. Bu durumda faydadaki artış tamamlayıcı bir mala daha fazla ulaşmaktan kaynaklanmaktadır. Örneğin, bir kullanıcının dvd oynatıcı satın almaktan elde edeceği fayda bu ürünün toplam satışıyla birlikte artacaktır; çünkü uygun programa ulaşım daha fazla dvd satıldıkça artacaktır. Bu, genellikle donanım-yazılım örneği olarak adlandırılmaktadır. Çünkü ikisi arasındaki tamamlayıcılıktan dolayı, yazılımdaki artış daha fazla donanım satılmasına neden olmaktadır (Hall ve Khan, 2003: 237).

1.4.5. Hız

Yeni ekonomide hız hem sürecin getirisi hem de zorunlu bir sonucudur. Bu hız her alanda geçerliliğini göstermektedir. Örneğin, 1990 yılında bir otomobili fikir aşamasından üretime geçirmek tam altı yıl almaktayken, bugün bu süre iki yıla inmiştir. Aynı şekilde eski ekonomide bir buluş on yıllarca sürececek bir gelir akışını garanti ederken, bugün tüketicilerin kullandıkları elektronik ürünlerin iki aylık ömürleri vardır (Tapscott, 1993: 58).

Hız sadece teknolojik değişmelerde değil, aynı zamanda teknolojilerin yayılma hızında da görülmektedir. Yeni ekonomide iletişim teknolojisindeki gelişmeler sayesinde, sektörler yeniliklerden daha hızlı haberdar olmakta ve yeniliklerin yayılma süresi eskiye göre çok daha hızlı olmaktadır. Bu ise ekonomide belirsizliğin, dolayısıyla fırsatların daha da artması anlamına gelmektedir (Aykın, 2002: 5). Artık dünyanın herhangi bir ekonomisindeki haber anında diğer ülkelere yayılmakta, bu da piyasalarda eş zamanlı olarak dalgalanmalara yol açmaktadır. Bu durum, yeni ekonomide bilginin akıl almaz şekilde hızlı iletilmesinden kaynaklanmaktadır. Artık vatandaşlar sır olmayan her türlü bilgiye anında ulaşabilmektedirler.

1.5. Yeni Ekonomiye Neden Olan Etkenler

Yeni ekonomi şüphesiz bir anda ortaya çıkan bir gelişme olmamıştır. 1970’li yıllardan sonra mevcut üretim sisteminde yaşanan sorunlar ve ekonomik bunalım yeni bir gereksinimi (paradigmayı) ortaya çıkarmıştır. Bu dönemdeki değişim ve dönüşüm süreçleri yeni ekonominin ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca bu yıllardaki süreçlerin önemli bir parçasını da sosyal yapıdaki dönüşümler ile tüm sosyo-ekonomik yapıya yönelik düzenlemelerdeki değişim oluşturmaktadır (Eraydın, 2001: 64-65).

Yeni ekonominin altyapısını hazırlayan ekonomik, sosyal ve politik gelişmeler olarak küreselleşme, BİT’lerdeki gelişmeler, makroekonomik politika önceliklerindeki değişim, özelleştirme ve deregülasyonlar ile işgücü piyasaları reformları sayılabilir (Piatkowski, 2002: 1; Kongsted ve Konnerup, 2001: 3-5). Yeni ekonomiye neden olan bu faktörler başlıklar halinde aşağıda ele alınmıştır.

1.5.1. Küreselleşme

1980’li yıllardan itibaren dünya üzerinde her alanda etkisini gösteren küreselleşmenin tam anlamıyla bir tanımını yapmak zordur. Buna rağmen konuyla ilgisinden dolayı ekonomik anlamda küreselleşme, ülke ekonomilerinin dünya ekonomisiyle entegrasyonu ve bunun sonucunda dünyanın tek bir pazarda bütünleşmesi anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle ekonomik küreselleşme, ülkeler arasında mal, sermaye ve emek akışkanlığının ve bunun sonucunda ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin artmasını ve ülkelerin daha çok birbirine yaklaşmasını ifade etmektedir (Aktan ve Şen, 1999: 12). Ticaret ve finansal açıklığın artması olarak da ifade edilen küreselleşmenin (Ter-Minassian, 2007: 5) belki de en genel tanımını, temel olarak bir ülkenin dünyanın geri kalan kısmına bağlılığının çok yüksek olması oluşturmaktadır (Tanzi, 2004: 1). Bu şekilde tanımlanabilecek küreselleşme, hayatın her alanında bir değişim ve dönüşüme neden olmaktadır.

Yeni ekonomi öncelikli olarak küresel bir ekonomidir. Yeni ekonominin başlangıcı olan 1990’lı yıllardan daha önce ortaya çıkan küreselleşme yeni ekonominin ortaya çıkmasında hem bir yardımcı hem de onun özelliği konumundadır. Küreselleşme yeni

teknoloji tarafından yönetildiği gibi aynı zamanda onu yönetmektedir. BİT'lerdeki gelişmenin temelinde küreselleşmenin etkisini göz ardı etmek mümkün değildir. Çünkü bilgi sınır tanımaz bir şekilde ve varlığından hiç kimseyi mahrum bırakmaksızın hareket etmektedir. Bu da bilginin bütün toplumlar tarafından kullanılabilmesine olanak sağlamaktadır. Bilginin ekonominin temel kaynağı olmaya başlaması, dünya ekonomisinin tek bir çatı altında toplanmasına imkan tanımaktadır (Tapscott, 1998: 59-60). Bilgisayar destekli tasarım ve üretim, çalışanların belli bir yere bağlı kalmaksızın çalışmasına imkan tanımakta, üretimde verimlilik ve pazarda esneklik artmaktadır. Bu bağlamda bilgi teknolojileri küreselleşmeye önemli derecede katkı sağlamaktadır (Tekin ve diğerleri, 2003: 16).

Genel olarak değerlendirildiğinde her alanda etkisi görülen küreselleşme yeni ekonominin gelişim aşamasında da önemli rol oynamıştır. Küreselleşme, ülkelerin yeni teknolojilere ulaşmasına ve yeni yönetim veya organizasyon araçlarına sahip olmalarına yardımcı olmaktadır (Tanzi, 2004: 3). Küreselleşmeyle birlikte mal ve hizmetlerin, sermayenin önemli ölçüde yer değiştirebilmesi sağlanmıştır. Bu gelişme teknolojik faaliyetlerin hem sonucu hem de sürükleyici gücü olmuştur. Küreselleşme bilginin akış hızını ve hacmini artırmış, bunun ardından BİT'lerin ekonominin her alanında kendini hissettirmesi de küreselleşmenin yeni ekonominin sürükleyici gücü olmasını sağlamıştır.

Küreselleşme süreciyle birlikte kapitalizm; serbest sermaye akımı ve ticari ilişkilerin artmasıyla sonuçlanan ekonomik ilişkilerin egemen şekli haline gelmiştir. Son zamanlarda BİT'lerdeki ilerlemeler üretim sürecinde bilgi yoğunluğunu artırmıştır. 1990'lı yıllarda ekonomik aktivitelerde bilgi yoğunluğunun ve küreselleşmenin yakınsaması, üretimde ana faktör olarak bilgi tarafından karakterize edilen bir ekonomiye sonuçlanmıştır. Yeni ekonomide temel kaide küresel ekonomik süreçte bilginin önemidir (Clarke, 2003: 6). Bilgi yeni ekonominin sürükleyici güçleri arasında yer almaktadır ve aynı zamanda küreselleşmenin en önemli unsurlarından birisini oluşturmaktadır. Bilginin serbestçe akmasını daha düşük iletişim maliyetleri ve toplumların daha da yaklaşması takip etmektedir. Küreselleşmenin kolaylaştırdığı bilginin transferi gelecek 10 yılda, yükselen piyasalarda muhtemelen büyümenin en güçlü kaynağı olacaktır. Bilginin küreselleşmesi sadece teknik bilgiyi gerektirmemekte ayrıca toplumdaki demokrasi ve piyasa gibi fikirleri de değiştirmektedir. Bilgi sadece büyümeye etki edecek politikaları

sunmakla kalmamakta kurumları da oluşturmaktadır (Stiglitz, 2003: 510). Sonuç olarak küreselleşme, bilginin öneminin toplumlar tarafından daha iyi kavranmasını ve bilginin ekonomik bir değer olarak kullanılmasını olanaklı kılmaktadır.

1.5.2. Bilgi ve İletişim Teknolojilerindeki Gelişmeler

BİT'ler bilginin üretilmesinde, işlenmesinde, depolanmasında, ağlar aracılığıyla iletilmesinde ve kullanıcıların hizmetine sunulmasında yararlanan ve iletişim ve bilgisayar teknolojilerini de kapsayan bütün teknolojiler olarak tanımlanmaktadır (Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 2000: 1). Yeni ekonomi, başta BİT'lerin kendisi olmak üzere bu alandaki gelişmelerin diğer ekonomik faaliyet alanlarına da etkisi sonucu ortaya çıkmıştır. Tanımında da görüleceği üzere yeni ekonomi, BİT alanındaki gelişmelerle iç içedir ve BİT'ler yeni ekonominin en önemli unsurudur. BİT'lerin gelişmesine ve bu teknolojilerin kullanımının artmasına yol açan temel gelişmeler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Aktan ve Vural, 2004a: 2):

- Çip teknolojisindeki gelişmeler,
- Kablolulu ve kablosuz iletişim sistemleri ile fotonik⁴ iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler,
- Ürün, üretim süreçleri ve hizmetlerin dijitalleşmesi, ortak standartların geliştirilmesi ve yazılım-donanım teknolojilerindeki ilerlemeler,
- Kopyalama, depolama, hafıza, tasarım, görüntü gibi destekleyici niteliğe sahip teknolojilerdeki hızlı gelişmeler,
- Uygun yazılımların üretilmesi ve geliştirilmesine yönelik yeni araçların üretilmesi,
- İnternet ve internet teknolojisindeki büyük gelişmeler.

Yukarıda bahsedilen nedenlerle gelişim gösteren BİT'ler, bilginin elde edilmesini sağlayan ve insanlar arasında, insanlarla elektronik sistemler arasında, elektronik sistemlerin kendi aralarında farklı iletişim tarzlarını kolaylaştıran tüm teknolojileri kapsamaktadır. Bu teknolojiler ise aşağıdaki alt gruplara ayrılmaktadır (Vural, 2005: 1-2):

⁴ Fotonik kristallerin ışığı depolaması sonucu bilginin iletilmesinin çok daha hızlı olmasını sağlayan teknolojidir (The Free Dictionary).

- Yakalama teknolojileri: Bilgiyi toplayan ve dijital yapıya dönüştüren girdi araçlarıdır. Örneğin, klavyeler, fareler, dokunmatik ekranlar, tarayıcılar, ses tanıma sistemleri, barkod okuyucular ve avuç içi bilgisayarlar gibi.
- Saklama teknolojileri: Bilgiyi saklamak ve geri almak için üretilen çeşitli araçlardır. Örneğin, donanım, RAM diskler, CD'ler, floppy diskler, silinebilir diskler gibi.
- İşlemci teknolojileri: Dijital BİT performansı için gerekli olan yazılım sistem ve uygulamalarıdır.
- İletişim teknolojileri: Bilgiyi dijital formda iletecek tüm araç, metod ve ağları kapsamaktadır. Örneğin, dijital yayıncılık, tümleşik servis dijital ağı (ISDN), yerel alan ağları (LANs), geniş alan ağları (WANs), elektronik bülten ortamları, faks, cep telefonları ve fiber optik gibi iletim araçları.
- Gösterim teknolojileri: Dijital bilgi gösterimini sağlayan değişik çıktı araçlarıdır. Örneğin, bilgisayar ekranları, dijital televizyon setleri, dijital video diskleri, ses düzenleyiciler ve sanal gerçeklik kaskları⁵ sayılabilir.

Yeni ekonomiye teknolojik açıdan bakıldığında temel değişimin yeni teknoloji olduğu görülmektedir. Yeni teknoloji mikroişlemcilerde, yazılımlarda ve ağ olanaklarındaki teknolojik ilerlemelerle birleşmiş durumdadır. Bunlardan mikroişlemciler bilgisayarın beynini ifade etmekte ve hesap ve mantık işlemlerini gerçekleştirmek için dizayn edilmiş zengin bir algoritma (işlemsel süreç) setini oluşturmaktadır. Bu, dijital ortamda büyük miktardaki her çeşit veri ve bilgiyi saklamaya, toplamaya, sıralamaya ve işlemeye izin vermektedir. Yazılım (örneğin, sistem yazılımı ve uygulama yazılımı gibi) bilgisayarı çalıştırmak üzere kullanılan çeşitli programlar için kullanılan bir terimdir. Yazılımlar sadece eğitimli uzmanların bilgisayar kullanımını değil aynı zamanda kişisel bilgisayarların kullanımını da kolaylaştırmaktadır. Ağ teknolojisi ise çok sayıda bilgisayarın dijital bir platformda birbirine ulaşmasını sağlamaktadır. Standartlaştırılmış protokoller (iletişim kuralları), farklı sistem ve programlarla çalışan bilgisayarlar arasında verilerin değişimini mümkün kılmaktadır. Bu tarz protokoller www'nin Hyper Text Transfer Protocol'ü (http), Simple Mail Transfer Protocol'ü (SMTP) ve File Transfer Protocol (FTP)'üdür (Siebert, 2000: 1-2). Bahsedilen bu gelişmeler işletme fonksiyonlarının yürütülmesine büyük katkı sağlamaktadır.

⁵ İngiliz bilim adamlarının geliştirdiği bu teknoloji, insanın başına takmış olduğu kaskla dünyanın her yerini sanal olarak gezebilmesine imkan tanımakta ve 5 duyu organına da hitap edebilmektedir (Nethaber, 2009).

Küreselleşmeyle birlikte yoğun bir rekabet ortamına giren işletmeler kendilerini daha ön sıralara taşımak için büyük çaba sarfetmektedirler. Bu çaba içerisinde kalite, düşük maliyet, daha iyi hizmet gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda teknoloji kullanımı oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Müşterilerine daha farklı ve orijinal ürünler sunma gayreti içerisinde giren işletmeler yenilikler peşinde koşmaya başlamaktadırlar. Bu şekilde BİT'ler, işletmelerin artan rekabet ortamında yer alabilmelerine imkan tanımaktadırlar.

1.5.3. Makroekonomik Politika Önceliklerindeki Değişim

Büyük dünya buhranının ardından uygulamaya koyulan Keynesçi politikalar 1970'li yıllarda başarısız olmaya başlamışlardır. Bu tarihten sonra gündeme gelen liberal iktisat politikaları ise Keynesçi politikaların aksine devletten çok özel sektörü ön planda tutmuştur. Özel sektörün bu şekilde ön plana çıkması küreselleşmeyle birlikte daha rekabetçi piyasaların doğmasına neden olmuştur. Bunun yanında SSCB ve Doğu Bloku'nun dağılması ve soğuk savaşın sona ermesi yeni ekonominin ortaya çıkmasına neden olan en önemli politik unsuru oluşturmaktadır. Ayrıca, ülkeler arasındaki dış ticaret ve sermaye hareketlerinin önündeki engellerin kaldırılması ve bu amaca yönelik olarak fikri mülkiyet haklarının korunması, rekabet hukukunun yaşama geçirilmesi, tüketicinin korunması, finans kesiminin uluslararası standartlara uygun bir yapıya kavuşturulması gibi küresel nitelikli düzenlemeler ise küresel bütünleşmenin önemli belirleyicilerinden olmuştur (Barışık ve Yirmibeşçik, 2006: 42).

1990'lı yıllara gelindiğinde, ekonomik performansı etkileyebilecek bir fenomen olarak makroekonomik politika önceliklerinde kısa dönem istikrar politikalarının maliyetinde bütçe disiplini ve düşük enflasyonu ön planda tutan geniş çaplı bir değişim meydana gelmiştir. Güvenilir bir maliye politikası ile birlikte uygulanan para politikasının enflasyon beklentilerini azaltacağı yönünde görüş birliği ortaya çıkmıştır. Böylece uzun dönem yatırım planlarında alınan riskin azalmış olacağı, bunun ise yatırım seviyesini artıracığı ve yatırımların risk seviyesindeki azalışın da reel büyümeyi artıracığı beklentileri oluşmuştur (Kongsted ve Konnerup, 2001: 5). Buradaki riski azaltmada simetrik bilgi ve bilginin dağılım hızı önemli rol oynamaktadır. Ayrıca enflasyon, büyüme

ve işsizlik amaçlarının aynı anda gerçekleştirilmek istenmesi yeni ekonominin ön plana çıkmasını sağlamaktadır.

1.5.4. Özelleştirme ve Deregülasyonlar

Son otuz yılda üç alanda iktisadi serbestleşme ve deregülasyon hareketleri söz konusu olmuştur. Birincisi, mal ve hizmet ticaretinde tarife ve tarife dışı ticaret engellerinde azalma meydana gelmiştir. İkinci olarak, ulusal piyasalar dalgalanmaya bırakılmış ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları, diğer uluslararası sermaye akımları ile teknoloji transferlerinin önündeki engeller azaltılmıştır. Üçüncü olarak ise, telekomünikasyon, hava taşımacılığı, finans ve sigorta sektörleri başta gelmek üzere mal, hizmet ve finansal faaliyetlerin deregülasyonu ve tekeller ortadan kaldırılmıştır. Bu gelişmeler küresel düzeyde teknoloji akım ve transferlerinin hız kazanmasına ve rekabetin artmasına, mal ve hizmet fiyatlarında dramatik düşüşlerin meydana gelmesine imkan tanımıştır (Aktan ve Vural, 2004a: 5).

Özelleştirme ve deregülasyonlar, özellikle devlet mülkiyetinin yoğun olduğu ülkelerde, mal ve hizmet piyasalarında rekabeti artırmak için uygulanan yapısal politikalar. Bu tarz rekabet sağlayıcı politikaların, uygulama döneminde, reel büyümeyi artırması ve/veya enflasyonu düşürmesi ayrıca artan rekabet sonucu üreticilerin ekonomik çevredeki değişikliklere daha hızlı uyum sağlaması sebebiyle konjonktürel dalgalanın değişmesi yönünde sonuçlar doğuracağı beklenmektedir (Kongsted ve Konnerup, 2001: 4-5). İşletmeler arasında artan rekabet işletmelerin ürünlerinde daha yenilikçi ve daha verimli olmalarını sağlamaktadır. İşletmelerin teknolojiden çok daha fazla fayda sağlamak amacıyla birbirleriyle rekabet etmeleri de yeni ekonominin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

1.5.5. İşgücü Piyasaları Reformları

İşgücü piyasaları organizasyonunun ülkeler arasında farklılaşacağı düşünülse de yapısal reformlar genel olarak reel ücret esnekliğine ve işsizlikteki azalmaya karşı olan kurumsal engeller üzerine odaklanmıştır. Amerika işgücü piyasasının genellikle en esnek piyasalardan biri olduğu düşünülür. 1990'larda çok önemli bir reform yapılmadığı halde,

işçi birliklerinin etkilerini ortadan kaldırmak gibi yapısal değişiklikler yapılmıştır. İngiliz işgücü piyasası 1980 ve 1990'larda önemli yapısal değişiklikler yapmıştır. 1980'lerin ortalarından beri İngiliz işgücü piyasalarının performansında önemli iyileşmelerin olduğuna dair göstergeler mevcuttur. Bunun haricinde Danimarka ve Almanya'da da önemli reformlar yapılmıştır (Kongsted ve Konnerup, 2001: 5).

1.6. Yeni Ekonomiye İlişkin Göstergeler

Yeni ekonominin ele alınmasında üzerinde en çok durulan konulardan birisi de kavrama ilişkin göstergelerdir. Çünkü yeni ekonomi BİT'lerde yaşanan birtakım gelişmelerin sonucu olarak gelişmiştir. Bu nedenle bu göstergelerin incelenmesi önem arz etmektedir. Diğer yandan yeni ekonominin bir takım makroekonomik göstergelerde yarattığı iyileşme ise henüz net değildir. Bu nedenle bu göstergelerin incelenmesi tam anlamıyla doğru olmayabilir. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi, bu tarz bir gösterge içerisinde BİT'lerin payını saptamak oldukça zordur. Örneğin, BİT'ler hem BİT üreten endüstriler bakımından bir çıktı hem de BİT kullanan endüstriler açısından bir girdidir (Pohjola, 2002a: 135). İkincisi, böyle bir kabul durumunda (yeni ekonomi makroekonomik göstergelerde iyileşmeye neden olur) bu göstergelerde yaşanacak kötüleşmelerin açıklanması zor olacaktır ve belki de terimin varlığını etkileyecektir. Bu nedenle bu çalışmada BİT'lere ilişkin göstergeler kullanılacaktır. Bu göstergelerden özellikle internet, bilgisayar ve telefon kullanımı ile e-ticaretin hacmi maliye politikalarına etki etmesi bakımından çalışmanın ağırlıklı olarak üzerinde durduğu göstergeler arasında yer alacaktır.

Yeni ekonomiye ilişkin göstergeler, yapılan çalışmalarda az da olsa farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, ölçüm gruplandırılarak yapıldığında ilk grupta, BİT altyapısını ölçmeye yönelik göstergeler, ikinci grupta, e-ticaret ve internet üzerindeki aktiviteleri ölçmeye yönelik göstergeler, üçüncü grupta ise yeni ekonominin ekonomik ve sosyal etkilerini miktarsal olarak ele alan göstergeler yer almaktadır (Akçay, 2003: 59). Başka bir değerlendirmeye göre yeni ekonomiyi ölçmede i) üretim, istihdam ve ihracattaki BİT oranı, ii) BİT kullanımı, iii) internetin hacmi dikkate alınmaktadır (Clarke, 2003: 10). Haltiwanger ve Jarmin ise, i) bilgi teknolojisi üreten sektörlerin büyüklüğünü, ii) bilgi teknolojisi kullanan sektörlerin büyüklüğünü, iii) bilgisayarlarla ilgili olarak işletmeler veya işletmeler ile tüketiciler arasındaki ilişkinin büyüklüğünü dikkate almaktadırlar.

Bunlardan sonuncusu genellikle e-ticaret olarak adlandırılır ve e-ticaret, işletmeden işletmeye e-ticaret ve işletmeden tüketiciye e-ticaret olmak üzere iki temel türe ayrılır (Haltiwanger ve Jarmin, 2003: 5).

Pohjola'ya göre ise yeni ekonominin ölçülmesinde ilk olarak üretim, istihdam ve ihracat dikkate alınır. Ayrıca BİT kullanımı da kullanılabilir ikinci değişkeni oluşturur. Bu bağlamda BİT harcamalarının GSYH'ye oranı dikkate alınabilir. Yeni ekonominin ölçülmesinde üçüncü değişken ise internettir. İnternet, BİT ve küreselleşme arasında bir link oluşturmaktadır. İnternet, piyasaları bütünleştirir ve geleneksel sınırlar arasında insanların birbirlerine bağlanmasını sağlar. Bununla birlikte internetle ilgili problem, internetin piyasaları ve insanları dünya üzerinde orantısız olarak birleştirmesidir. Daha açık bir ifadeyle, zengin ülkelerle fakir ülkeler arasındaki altyapı ve beceri farklılığı bu ülkelerde vatandaşlar arasındaki vasfı da farklılaştırmaktadır (Pohjola, 2002a: 136-138). Bu kısımda yeni ekonomiye ilişkin göstergeler ele alınarak ülkelerin ve bazı ülke gruplarının mevcut durumları değerlendirilecektir.

Yeni ekonomiye ilişkin ilk gösterge, bu dönemim en önemli özelliği olan ve geçmişteki telefon ve telgraftan tamamen farklı olan internettir. İnternet günümüzde insanların bilgiye ulaşmasının neredeyse yegane kaynağı haline gelmiştir. İnternetle birlikte bilgiye ulaşmanın yanı sıra birçok işlem rahatlıkla yapılabilen, zaman kazancı ve maliyet düşüşleri yaşanmaktadır. İnternetle ilgili birçok farklı gösterge olmakla birlikte, genel olarak internet kullananların sayısı açıklayıcı bilgi vermektedir. Bu bağlamda aşağıdaki Tablo 5'te her 100 kişi içerisinde internet kullananların sayısı gösterilmektedir.

Tablo 5: İnternet Kullanıcı Sayısı (%)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Dünya	1	1	2	3	5	7	8	11	13	15	16	19	21	vy
Düşük Gelir	vy	vy	0	0	0	0	0	1	1	1	2	3	4	vy
Orta Gelir	0	0	0	0	1	2	3	4	6	7	9	12	15	vy
Yüksek Gelir	4	7	11	17	24	31	38	47	52	57	60	62	65	67
AB	2	3	5	8	15	23	28	37	43	48	52	56	59	62
ABD	9	17	22	31	37	44	50	60	63	66	70	71	74	72
Türkiye	0	0	0	1	2	4	5	11	12	13	14	18	29	33

Kaynak: World Bank, 2010.

Yukarıdaki Tablo 5'e bakıldığında internet kullananların sayısının ülkelerin gelişmişlik düzeyleriyle yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Yüksek gelirli ülke grubunda internet kullanımı 65'i bulurken düşük gelirli grupta bu rakamın 4'ler civarında olduğu göze çarpmaktadır. Bu durum düşük gelirli ülkelerin yeni ekonominin nimetlerinden faydalanamadığını göstermektedir.

Aşağıdaki Tablo 6, 100 kişiye düşen sabit ve cep telefonu abone sayısını göstermektedir. Bu gösterge değerlendirildiğinde, ele alınan gruplarda internetteki büyük farklılığın olmadığı görülmektedir. Bu durum telefonun daha eski bir icat olmasından kaynaklanabilir. Bu rakam içerisinde yer alan cep telefonunun, özellikle gelişmekte olan ülkelerde bilinçsizce kullanımı bu farkın kapanmasını açıklamakta kullanılabilir.

Tablo 6: 100 kişiye Düşen Sabit ve Cep Telefonu Abone Sayısı

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Dünya	14	15	17	20	23	28	32	36	41	47	54	62	71	vy
Düşük Gelir	1	1	1	1	1	1	2	3	3	5	9	15	21	30
Orta Gelir	5	6	7	9	11	14	19	23	28	35	44	53	62	vy
Yüksek Gelir	58	64	71	79	93	108	116	121	126	131	138	144	150	vy
AB	52	56	63	73	90	113	126	131	136	142	150	158	168	170
ABD	73	78	84	90	99	107	112	115	118	124	131	137	140	vy
Türkiye	22	24	27	32	40	52	57	62	68	77	88	99	110	113

Kaynak: World Bank, 2010.

Aşağıdaki Tablo 7 ise, 100 kişiye düşen kişisel bilgisayar sayısını göstermektedir. İnternet kullanımında düşük ve yüksek gelir grupları arasındaki fark burada da göze çarpmaktadır. Bu durum, düşük gelirli grubun yeterli gelir düzeyine erişemediği, ilk olarak fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamak zorunda olduğu gerçeğiyle açıklanabilir.

Tablo 7: 100 Kişiyeye Düşen Kişisel Bilgisayar Sayısı

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Dünya	4	5	5	6	7	8	9	7	8	11	13	15
Düşük Gelir	vy	vy	vy	0	0	0	0	1	1	1	2	vy
Orta Gelir	1	1	1	1	2	2	2	3	4	4	5	6
Yüksek Gelir	19	22	25	28	33	38	42	36	40	56	61	67
AB	13	15	18	20	23	26	29	32	36	42	48	55
ABD	32	36	40	45	51	57	62	vy	vy	76	78	81
Türkiye	2	2	2	3	3	4	4	4	5	5	6	6

Kaynak: World Bank, 2010.

Yeni ekonominin en önemli unsurlarından biri de eski ekonomide de önemli bir yer tutan araştırma-geliştirme. Ar-Ge harcamaları her dönem ekonomilerin sürükleyici gücü olmuştur. Yeni ekonomiyle birlikte bu harcamaların önemi çok daha fazla ortaya çıkmıştır. Ar-Ge'ye yapılan harcamalar gelecekte bu harcamayı yapan ülkelerin gücünü belirleyecektir. Bu göstereye ilişkin verileri gösteren aşağıdaki Tablo 8 incelendiğinde, Lüksemburg, İsveç, Finlandiya gibi ülkelerin GSYH'lerinin % 3,5'i civarında Ar-Ge harcaması yaptıkları görülmektedir. Türkiye'nin ise OECD ortalamasına erişemediği, hatta çok düşük seviyelerde kaldığı görülmektedir.

Tablo 8: GSYH'nin Yüzdesi Olarak Toplam Ar-Ge Harcaması (%)

Ülke	1995	2003	2004	2005	2006	2007	Ülke	1995	2003	2004	2005	2006	2007
Avustralya	vy	vy	1,78	vy	2,01	vy	Lüksemburg	vy	1,65	1,63	1,56	1,66	1,63
Avusturya	1,55	2,26	2,26	2,44	2,46	2,56	Meksika	0,28	0,40	0,42	0,46	vy	vy
Belçika	1,67	1,88	1,87	1,84	1,88	1,87	Hollanda	1,97	1,76	1,78	1,72	1,71	1,70
Kanada	1,70	2,04	2,08	2,05	1,98	1,88	Yeni Zelanda	0,95	1,19	Vy	1,16	vy	1,20
Çek Cumh.	0,95	1,25	1,25	1,41	1,55	1,54	Norveç	1,69	1,71	1,59	1,52	1,52	1,64
Danimarka	1,82	2,58	2,48	2,46	2,48	2,55	Polonya	0,63	0,54	0,56	0,57	0,56	0,57
Finlandiya	2,26	3,43	3,45	3,48	3,45	3,48	Portekiz	0,54	0,74	0,77	0,80	1,00	1,18
Fransa	2,28	2,17	2,15	2,10	2,10	2,08	Slovak Cum.	0,92	0,57	0,51	0,50	0,49	0,46
Almanya	2,19	2,52	2,49	2,48	2,54	2,54	İspanya	0,79	1,05	1,06	1,12	1,20	1,27
Yunanistan	0,43	0,57	0,55	0,58	0,57	0,58	İsveç	3,26	3,85	3,62	3,60	3,74	3,60
Macaristan	0,71	0,93	0,88	0,94	1,00	0,97	İsviçre	vy	vy	2,90	vy	vy	vy
İzlanda	1,53	2,82	vy	2,77	2,99	2,75	Türkiye	0,28	0,48	0,52	0,59	0,58	0,71
İrlanda	1,26	1,17	1,24	1,25	1,30	1,31	İngiltere	1,91	1,75	1,69	1,73	1,76	1,79
İtalya	0,97	1,11	1,10	1,09	1,13	vy	ABD	2,51	2,66	2,59	2,62	2,66	2,68
Japonya	2,92	3,20	3,17	3,32	3,40	3,44	AB 27	1,66	1,75	1,73	1,73	1,76	1,77
Kore	2,37	2,63	2,85	2,98	3,22	3,47	OECD	2,06	2,22	2,19	2,23	2,26	2,29

Kaynak: OECD, 2009a: 25.

Aşağıdaki Tablo 9 ise, Ar-Ge harcamalarını finanse eden taraflar yer almaktadır. Buna göre neredeyse bütün ülkelerde Ar-Ge harcamalarının büyük bölümünü ticari işletmeler finans etmektedir.

Tablo 9: Toplam Ar-Ge Harcamaları İçinde Kamunun ve İşletmelerin Payı (%)

	İşletmeler Tarafından						Kamu Tarafından					
	1995	2003	2004	2005	2006	2007	1995	2003	2004	2005	2006	2007
Avustralya	vy	vy	54,3	vy	57,3	vy	vy	vy	15,6	vy	14,1	vy
Avusturya	vy	vy	67,7	69,6	70,4	70,4	vy	vy	5,1	5,2	5,2	5,2
Belçika	71,3	69,7	69,1	68,0	69,2	69,2	4,8	6,8	7,7	8,4	7,9	8,3
Kanada	58,1	57,1	57,0	56,1	56,2	56,0	14,4	9,6	8,8	9,7	9,9	9,9
Çek Cumh.	65,1	61,0	63,7	64,5	66,2	63,8	26,4	23,3	21,2	18,7	17,5	18,9
Danimarka	57,4	69,1	68,0	68,3	66,9	64,9	17,0	7,0	6,9	6,5	6,6	7,0
Finlandiya	63,2	70,5	70,1	70,8	71,3	72,3	16,6	9,7	9,5	9,6	9,3	8,5
Fransa	61,0	62,6	63,1	62,1	63,1	63,2	21,0	16,7	17,0	17,8	16,5	16,5
Almanya	66,3	69,7	69,8	69,3	69,9	69,9	15,5	13,4	13,7	14,1	13,9	13,9
Yunanistan	29,5	32,1	31,1	31,0	30,0	26,9	25,5	20,3	19,8	20,3	20,8	21,4
Macaristan	43,4	36,7	41,1	43,2	48,3	50,3	25,6	31,3	29,6	28,0	25,4	24,2
İzlanda	31,9	51,8	vy	51,5	53,2	54,6	37,4	24,8	vy	23,5	20,4	17,8
İrlanda	70,1	67,5	65,7	65,5	67,5	66,8	9,0	7,8	7,5	7,4	6,5	6,8
İtalya	53,4	47,3	47,8	50,4	48,8	vy	21,1	17,5	17,8	17,3	17,2	vy
Japonya	65,2	75,0	75,2	76,4	77,2	77,9	9,6	9,3	9,5	8,3	8,3	7,8
Kore	73,7	76,1	76,7	76,9	77,3	76,2	17,0	12,6	12,1	11,9	11,6	11,7
Lüksemburg	vy	89,1	87,8	86,4	86,1	83,8	vy	10,5	11,0	12,1	11,8	13,3
Meksika	20,8	34,6	46,6	49,5	vy	vy	33,0	26,2	24,1	22,1	vy	vy
Hollanda	52,1	57,4	57,9	58,5	59,2	60,4	18,1	14,5	14,3	13,8	13,6	13,0
Yeni Zelanda	27,0	40,8	vy	41,6	vy	42,7	42,2	27,8	vy	25,9	vy	27,3
Norveç	56,7	57,5	54,9	53,7	54,1	53,3	17,3	15,1	15,5	15,6	15,7	15,3
Polonya	20,9	33,2	36,0	38,5	46,5	51,5	35,0	40,7	39,0	36,4	37,0	35,4
Portekiz	20,9	33,2	36,0	38,5	46,5	51,5	27,0	16,9	15,7	14,6	11,2	9,1
Slovak Cumh.	53,9	55,2	49,2	49,8	43,1	39,6	40,2	31,6	30,5	29,7	32,8	35,4
İspanya	48,2	54,1	54,4	53,8	55,5	55,9	18,6	15,4	16,0	17,0	16,7	17,6
İsveç	74,6	74,4	73,5	72,7	74,7	73,8	3,7	3,5	3,1	5,0	4,5	4,8
İsviçre	vy	vy	73,7	vy	vy	vy	vy	vy	1,1	vy	vy	vy
Türkiye	23,6	23,2	24,2	33,8	37,0	41,3	7,4	10,4	8,0	11,6	11,7	10,6
İngiltere	65,0	63,7	62,6	61,4	61,7	64,1	14,6	10,4	10,7	10,6	10,0	9,2
ABD	70,5	69,3	69,2	69,8	71,0	71,9	14,0	12,3	12,2	11,9	11,3	10,7
AB 27	61,7	63,0	62,9	62,5	63,1	63,4	16,8	13,7	13,8	13,9	13,4	13,7
OECD	66,8	67,5	67,6	68,0	69,0	69,6	14,4	12,2	12,1	11,8	11,4	11,1

Kaynak: OECD, 2009a: 42-58.

Aşağıdaki Tablo 10'da ise, BİT harcamalarının GSYH içindeki payı gösterilmektedir. Yeni ekonominin itici gücü konumunda olan BİT'lere yapılan harcamaların GSYH içindeki payının Dünya'da % 6 civarında olduğu görülmektedir. ABD

ve yüksek geliri ülkelerin bu değerlendirmede yine dünya ortalamasının üzerinde olduğu göze çarpmaktadır. Bu oranın ülkelerin geleceğinde büyük öneme sahip olduğu gözardı edilemez. BİT harcamalarına ağırlık verilmesi yeni ekonominin kaçınılmaz gerçeğidir.

Tablo 10: BİT Harcamalarının GSYH İçindeki Payı (%)

	2003	2004	2005	2006	2007
Dünya	7	7	7	7	6
Orta Gelir	5	6	6	6	6
Yüksek Gelir	7	7	7	7	7
AB	6	6	6	6	6
ABD	8	8	8	8	7
Türkiye	6	5	5	6	5

Kaynak: World Bank, 2010.

Yeni ekonominin diğer önemli göstergesi de ülkenin dış ticaretinde BİT mal ve hizmetlerinin payıdır. Ülkeler yeni ekonomiye daha çok sahip oldukça dış ticaretlerinde daha çok BİT ürünü yer almaya başlamaktadır. Buna göre Tablo 11 incelendiğinde mal ihracat ve ithalat rakamlarının birbirine yakın olduğu buna karşın BİT hizmetleri ihracatının mallara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Buradan hizmet ihracatının yeterince gelişmediği anlamı çıkarılabilir. Türkiye'nin bu göstergeye ilişkin durumu ise çok iç açıcı değildir. Orta gelirli grubun yapmış olduğu BİT ihracat rakamı toplam ihracatlarının % 16'ları civarındayken Türkiye'de bu oran % 2'ler civarındadır.

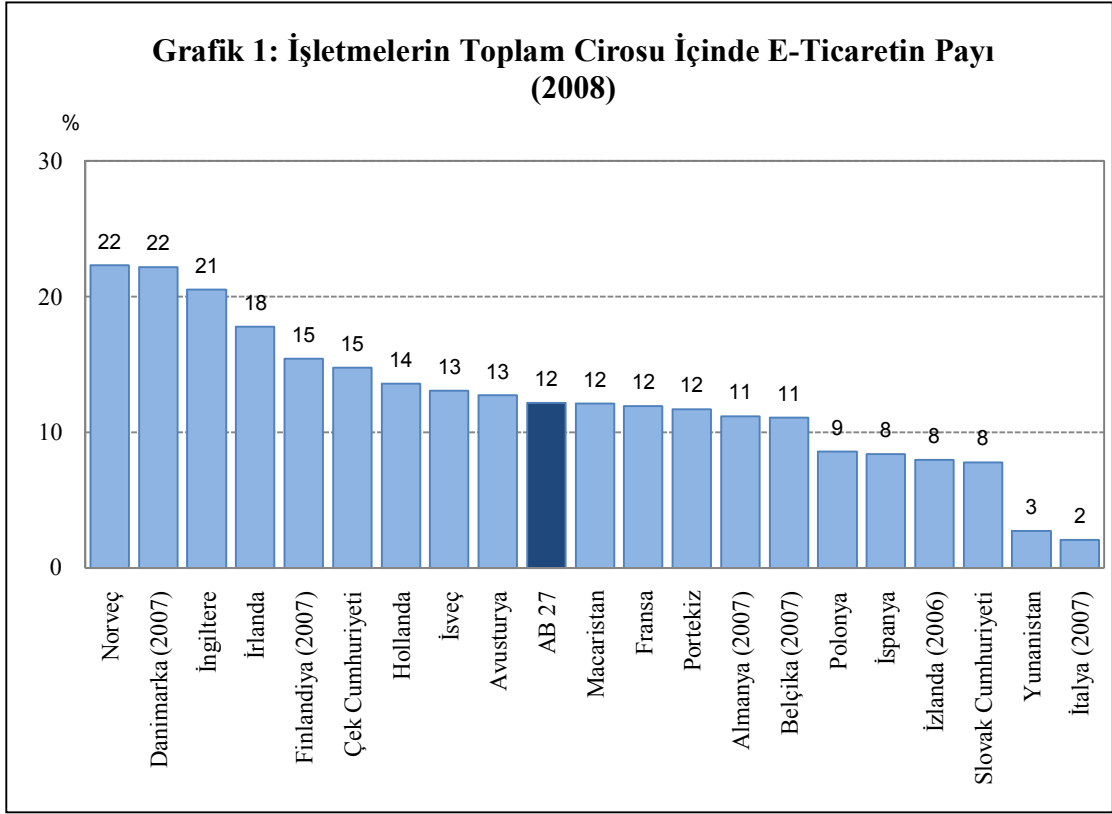
Tablo 11: BİT Mal ve Hizmetlerinin Dış Ticaretteki Payı (%)

		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Dünya	A	14	15	15	16	18	17	16	16	16	16	15	vy	vy
	B	14	15	16	16	18	17	16	16	16	15	15	vy	vy
	C	3	4	5	5	6	6	6	7	7	7	7	7	7
Orta Gelir	A	vy	11	12	14	17	16	17	17	17	17	16	vy	vy
	B	vy	13	15	16	18	18	18	18	18	18	18	vy	vy
	C	vy	vy	Vy	5	8	9	9	9	9	10	11	5	vy
Yüksek Gelir	A	14	16	16	16	19	17	16	16	16	15	15	vy	vy
	B	14	16	16	16	18	16	16	15	15	15	15	vy	vy
	C	3	4	5	5	5	6	6	6	6	6	7	7	7
AB	A	9	10	11	11	12	11	10	10	10	10	9	vy	vy
	B	11	12	13	13	13	13	12	11	12	11	11	vy	vy
	C	3	4	5	6	6	7	7	8	8	8	8	8	9
ABD	A	20	20	20	21	23	21	19	19	18	17	16	vy	vy
	B	18	18	18	18	19	16	16	15	15	15	15	vy	vy
	C	3	3	4	4	3	4	3	4	3	3	4	4	5
Türkiye	A	2	2	4	3	4	4	5	4	5	5	2	vy	vy
	B	6	7	8	12	11	8	7	7	7	7	4	vy	vy
	C	vy	vy	vy	vy	vy	vy	vy	vy	vy	vy	2	2	2

Kaynak: World Bank, 2010.

Not: A: BİT Malları İhracatı (Toplam Mal İhracatının Yüzdesi); B: BİT Malları İthalatı (Toplam Mal İthalatının Yüzdesi); C: BİT Hizmetleri İhracatı (Toplam Hizmet İhracatının Yüzdesi)

Diğer bir gösterge olan e-ticaret, yeni ekonominin getirmiş olduğu en önemli yeniliktir. E-ticaretle ilgili veriler genellikle tahminlere dayanmakla birlikte boyutlarının her geçen gün arttığını söylemek yanlış olmayacaktır. OECD verilerine göre aşağıdaki Grafik 1 işletmelerin toplam ciroları içerisinde e-ticaretin payını göstermektedir. Buna göre Norveç, Danimarka ve İsveç'te bu oran % 20'lerin üzerinde seyretmektedir. AB ortalamasının ise % 12 olduğu görülmektedir. Bu rakamların çok kısa sürede katlanarak artacağını söylemek ise kehanet olmayacaktır. Çünkü e-ticaret işletmeler için büyük maliyet kazancı ve pazar payının artırılması anlamına gelmektedir.

Kaynak: OECD, 2009e.

Yeni ekonomi ile ilgili bazı göstergeler yukarıda ele alınmıştır. Bu göstergelerin sayısını çok daha artırmak mümkündür. Bunlara ilave olarak küreselleşmenin unsurlarına ilişkin göstergeler, ekonominin dinamizmini gösteren girişimci sayısı, işletme sayısı, teknolojik inovasyon kapasitesi de dikkate alınabilir (Atkinson ve Andes, 2008: 7-8). Fakat bu verilere ulaşmada zorluk yaşanabilmektedir. Daha da önemlisi ilgili verilerin yeni ekonomi kavramının genişletilmesine neden olmasından dolayı bu verilere yer verilmemiştir.

Yukarıda ele alındığı üzere yeni ekonominin göstergelerinde artışlar gözlemlense de bunların ekonomi üzerindeki etkisini tam olarak ölçmek pek mümkün değildir. Bunun nedenlerinden birincisini, ülkelerdeki istatistiki verilerin yapısı ve amacının eski ekonomiyi ölçmeye göre şekillendirilmiş olması oluşturmaktadır. Özellikle eski istatistiki veriler genellikle otomobil, çelik gibi mallar üreten endüstrilere göre tasarlanmıştır. Bu tarz bir teknik günümüzdeki hizmet ve teknoloji ağırlıklı üretimleri ölçmekte yetersiz kalmaktadır. Buradaki zorluklardan bir diğeri ise, zaman ve kaynak kıtlığıdır. Yeni ekonomiyle birleşen hız simultane olarak bu ölçümü daha önemli ve daha zor kılmaktadır

(Haltiwanger ve Jarmin, 2003: 5). Dolayısıyla bu göstergelerdeki gelişmelerin makroekonomik etkisini tam anlamıyla değerlendirmek zor olmaktadır. Fakat sonuç olarak bu alanda hızlı gelişmelerin yaşandığı ve bunların ekonomik performansı etkileyecek özellikler taşıdığı söylenebilir.

1.7. ABD Örneği

Üçüncü Sanayi Devrimi olarak da adlandırılan bu yeni dönemin teknolojik boyutuna en büyük katkıyı ABD sağlamıştır. ABD askeri ve ekonomik gücüyle, teknolojideki önderliğiyle, uluslararası kurumlardaki etkinliğiyle küresel etki yaratabilme kapasitesi yüksek bir ülke konumundadır (Kazgan, 2005: 5). Bu özellikleri kendinde barındıran ABD, yeni ekonomiye geçişte önemli rol oynamıştır. Yeni ekonomi açısından özellikle ABD'nin ele alınmasında, ülkenin BİT alanında sağladığı iyileşmelerin yanında BİT'lerle ilişkilendirilen ekonomik performansındaki iyileşme de etkili olmuştur. Düşük işsizlik, düşük enflasyon ve verimlilik artışı sonucu sağlanan ekonomik performans ABD'de yeni ekonominin sürükleyici gücünü oluşturmuştur.

ABD'nin yeni ekonomi açısından bir diğer önemi, yeni ekonomiyi kabullenme konusunda öncü rol oynamasıdır. 5 Nisan 2000'de Beyaz Saray yeni ekonomi hakkında bir konferans düzenlemiş ve Başkan Clinton buradaki konuşmasında, içinde buldukları dönemin farkı üzerinde durarak, bu genişleme döneminin devam ettirilmesi için çalışmalarını gerektiğini söylemiştir (Paulre, 2000: 3). Aynı şekilde ülkede yaşayanlar da yeni ekonomi diye bir olgunun varlığını kabul etmiş gibi görünmektedirler. Mart 2000'de yapılan bir anketin sonuçlarına göre, ABD'nin endüstriyel ekonomiden farklı olarak yeni bir çeşit ekonomiye girdiği fikri, katılanların % 57'si tarafından işaretlenmiştir (Pohjola, 2002a: 133-134).

1990'lardaki ekonomik performansıyla ABD yeni ekonomiye öncülük etmiştir. Fakat burada akla gelen soru, bu ülkenin niçin ABD olduğudur. Chandler ve Cortada'nın yazmış oldukları kitapta bu durumun nedeni olarak ABD'de bilginin uzun yıllardan beri önemli bir faktör olduğu gösterilmektedir. Ayrıca kitapta ABD'nin öncü olmasındaki muhtemel faktörler sıralanmaktadır. Bunlar arasında entelektüel sermaye haklarının güçlü bir şekilde korunması, yurtiçi piyasaların kapasitesinin geniş olması, devletin firmaların

temel Ar-Ge harcamalarını desteklemesi yer almaktadır. ABD posta ve telefon sistemi, RCA's ulusal yayın sistemi, IBM sistem 360 bilgisayarları ve Microsoft işletim sistemi bu sürecin bir sonucudur. Bu sistemler ülkede bilginin yüksek oranda yayılmasının ve işletmelerin içine girmesinin en önemli faktörlerindendir (Pohjola, 2002a: 141).

Yeni teknolojiye ulaşmada ve ondan kar elde edebilmede ülkeleri etkileyen çeşitli faktörler vardır. Bu faktörler arasında; yetenek ve risk almadaki isteklilik; yeni girişimcilere fon arz edecek istek ve güce sahip sermaye piyasaları; eğitilmiş ve teknolojiyi bilen işgücü; üniversiteler, araştırma merkezleri ve işletmeler arasında yakın bir ilişki yer almaktadır. Bu bağlamda ABD, ön planda üniversiteler olan yeni finansal kurumlar seti ve risk sermayesi fonları türetmiştir. Ardından dünyadaki en iyi bilimsel beyinlerin bir kısmını ithal etmeyi başarmıştır. Ayrıca düşük işsizlik oranı da gençlerin risk almasını kolaylaştırmıştır. Çünkü başlanılan iş sonuç vermese de, gelecekte bu insanlar için yeni işler mevcut olduğundan endişelenmeye gerek yoktur (Stiglitz, 2003: 506). Dolayısıyla ABD'nin yeni ekonomi serüveni bir rastlantı değildir, geçmişi ve altyapısı olan bir politikaya dayanmaktadır.

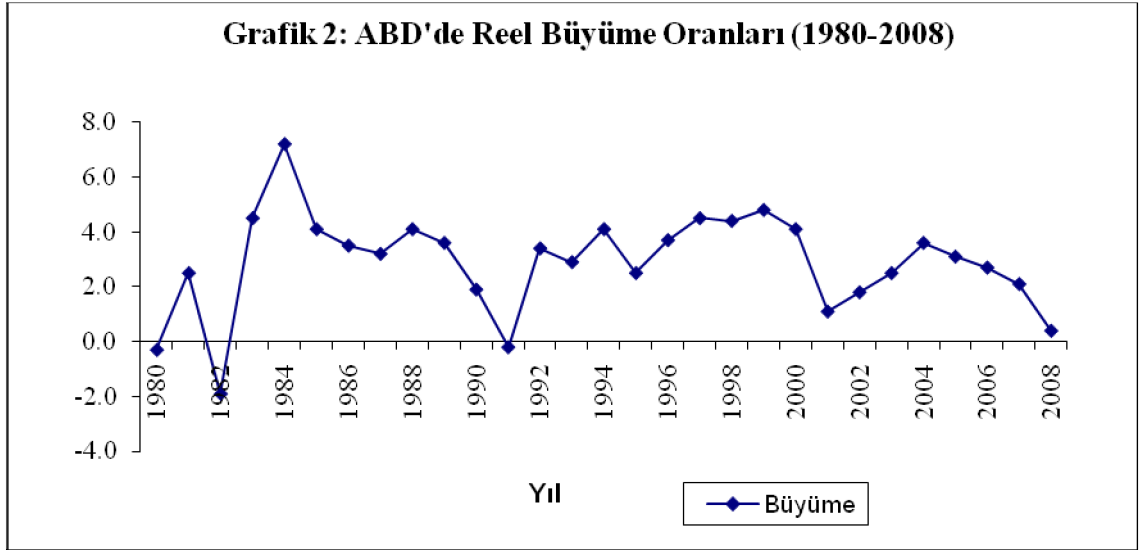
Sonuç olarak ABD'de yeni ekonominin altyapısını hazırlayan birçok gelişme yaşanmıştır. Ülkede yeni ekonomi serüveni ise, daha çok sağlamış olduğu ekonomik performansla dikkat çekmiştir. ABD ekonomisinin 1990'lı yılların sonlarında yaşamış olduğu önemli değişiklikler beş ana başlıkta özetlenebilir. Birincisi, 1990-91 resesyonunun ardından uzun dönem kesilmeyen büyüme oranının gerçekleştirilmesidir. 2000 yılında GSYH 10 trilyon doları geçmiştir ve 2001 yılı, 1961-1970 dönemindeki uzun dönem iyileşmenin ardından en uzun büyüme dönemini oluşturmuştur. İkincisi, işsizlik oranı 1992'deki % 7,5'lik seviyesinden 1995'te % 5,6'ya, 2000 yılında da % 4'e düşmüştür. 1990'ların sonunda bu işsizlik oranlarının yanında enflasyon oranı düşük seviyede ve kontrol altında kalmıştır. Bu durum enflasyonu hızlandırmayan işsizlik oranı olarak adlandırılan NAIRU'nun önemli ölçüde düşmüş olabileceğine işaret etmektedir. Üçüncüsü, 1990'ların ortalarında verimlilik oranlarında önemli artışların sağlanmasıdır (Cooper, 2001: 2-3). Dördüncüsü, ülkenin bu ekonomik performansa ulaşmasında etkili olan BİT'lerde önemli gelişmeler yaşanması ve sonucusu, verimlilikteki artıştır.

Bu tarz olumlu söylemlere karşın ABD'nin yeni ekonomiye ilişkin gösterdiği ekonomik performansının tam anlamıyla yeni bir çağı yansıtmadığı yönünde görüşler de mevcuttur. Bunlardan birine göre, 2001 yılında ülkede ekonomik genişlemenin bitmiş olması ve 1990'lı yılların ekonomik performansının eskiye göre çok fazla olmaması önemli bir delildir (Kotz ve Wolfson, 2004: 32-34). Bu söylem gerçekçi olmakla birlikte geçerlilik payı yeni ekonominin tanımında gizlidir. Kavramın sadece “ekonomik performansta iyileşme sağlar” şeklinde tanımlanması bu sonucu doğurmaktadır ki bu da tam anlamıyla doğru değildir.

Nihayetinde ABD'nin yeni ekonomiyle olan ilişkisi gözardı edilemeyecek boyutlardadır. Bu nedenle ülkenin, yeni ekonominin ortaya çıktığı 1990 sonrası dönemde, sergilemiş olduğu ekonomik performans, büyüme, işsizlik, enflasyon ve verimlilik kıstasları çerçevesinde gösterilecektir. Ayrıca ülkede BİT alanında yaşanan gelişmeler de ele alınacaktır.

1.7.1. Büyüme Performansı

BİT teçhizatlarının fiyatlarındaki önemli düşüş, BİT yatırımlarının ABD'nin ekonomik büyümesinin düzenli bir kaynağı olmasını sağlamıştır. BİT üreten endüstrilerdeki verimlilik artışı giderek daha önemli hale gelmiş ve verimlilikteki canlanma ekonominin geri kalan kısmında etkisini göstermiştir. Yöntem ve veri kaynaklarındaki farklılığa rağmen BİT fiyatlarının ekonomik büyüme ile ilişkili olduğu üzerinde görüş birliği oluşmuştur (Jorgenson, 2001: 1). Özellikle teknolojinin ana üretim faktörleri arasında sayılmaya başlanması ve ABD'nin BİT kullanımıyla büyümesine katkıda bulunduğu yönündeki görüşler, BİT'ler ve büyüme arasındaki ilişkinin daha ön planda tartışılmasını sağlamıştır. ABD'nin yeni ekonomi ile birleşen dönemde yaşamış olduğu büyüme artışlarına ilişkin veriler aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Kaynak: US Department of Commerce, 2009.

Yukarıdaki Grafik 2 incelendiğinde yeni ekonominin ön plana çıktığı 1990-2000 yılları arasında ülkede reel GSYH büyüme oranının artış gösterdiği görülmektedir. 1991'deki % -0,2'lik oranın bu yıldan sonra artmaya başlayarak 2000 yılında % 4'e yükseldiği göze çarpmaktadır. Ayrıca ABD'de yeni ekonomi trendi değerlendirildiğinde, GSYH ve diğer göstergelerdeki dalgalanmanın da azaldığı göze çarpmaktadır. Aşağıdaki Tablo 12 aylık işsizlik rakamlarında, enflasyondaki çeyrek serilerde, reel GSYH büyümesinde ve verimlilik artışındaki standart sapmaları göstermektedir. 1990'lı yıllardaki rakamlar önceki yıllarla (özellikle 1970-1980) karşılaştırıldığında bütün ekonomideki istikrar açısından daha iyi olduğu görülmektedir (Temple, 2002: 243-245).

Tablo 12: Bazı Makroekonomik Göstergelerdeki Dalgalanma

Standart Sapma	1950'ler	1960'lar	1970'ler	1980'ler	1990'lar
Enflasyon oynaklığı	1,90	1,18	2,18	2,54	1,05
İşsizlik oynaklığı	1,28	1,07	1,16	1,48	1,04
GSYH büyüme oynaklığı	3,84	2,11	2,77	2,65	1,52
Verimlilik büyüme oynaklığı	2,09	1,92	2,11	1,62	1,03

Kaynak: Temple, 2002: 244.

Tablo 12’de yer alan verilerdeki dalgalanmalarda gözlenen azalmada, BİT kullanımıyla daha iyi bir üretim kontrolü sağlayarak stok kontrolünün kolaylaşması önemli rol oynamıştır. Örneğin, bilgi akışı veya zamanında üretim kolaylaşmıştır. Bunun yanı sıra konjonktürel dalgalanmalarda genişleme evresinin uzadığı yönünde bir trend vardır. Örneğin savaş sonrası dönemdeki 50 aylık genişleme süresiyle karşılaştırıldığında, 1982-90 genişleme dönemi 92 ay sürmüşken, mevcut genişleme dönemi 120 ay sürmüştür (Stiroh, 2002a: 14). Sonuç olarak, BİT kullanımıyla birlikte ülkede konjonktürel dalgalanmalarda azalma olduğu ifade edilmektedir.

1.7.2. İşsizlik ve Enflasyon Performansı

Yeni ekonominin önemli unsurlarından biri de kısa dönem işsizlik ve enflasyon arasındaki değiş tokuşun değişmesidir. 1995’ten beri her iki oranda da oldukça önemli düşüşler olmuştur. Bu durum fiyat ve ücret enflasyonu dinamiklerinde önemli değişikliklerin olduğu argümanını ortaya çıkartmıştır. Buna göre, yeni ekonomide daha düşük doğal işsizlik oranının veya enflasyonu hızlandırmayan daha düşük işsizlik oranının olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca yeni ekonomi güçlerinin -özellikle teknoloji kaynaklı verimlilik artışları- sürekli olarak işsizliği azalttığı yönünde bir kanaat oluşmuştur (Stiroh, 2002a: 7-8).

Düz mantıkla değerlendirildiğinde BİT’lerin enflasyonu düşürücü etkisi iletişim ve ulaşım maliyetlerini düşürmesi ile sağlanabilir. Çünkü yeni ekonomide her iki maliyet unsuru da büyük ölçüde düşmektedir. Burada her türlü mal ve hizmetin iletişim ve ulaşım maliyetini etkileyen faktörler etkili olmaktadır. Bu tarz bir yaklaşımla bu düşünce mantıklı görünmesine rağmen BİT’lerdeki gelişmelerin enflasyon oranlarını tek başına etkileyip etkileyemeyeceği tartışma konusudur. İnternet ve düşük iletişim maliyetlerinin enflasyon oranları üzerinde etkili olması mümkün olabilir. Enflasyon oranları değerlendirilirken 1990’ların sonunda ABD ekonomisinin enflasyonu düşürücü etkisi olan iki adet faydalı arz şoku geçirdiğini gözardı etmemek gerekir. Bunları petrol fiyatlarındaki düşüş ve medikal bakımdaki düzenlemeler takip etmiştir. Tıbbi alanda yapılan iyileştirmeler de enflasyonun artırıcı etkisini azaltmıştır. Petrol fiyatlarına bakıldığında ise 1998’de varil başına 25\$ düştüğü görülmüştür. Enerji fiyatındaki bu önemli düşüş ABD ekonomisine olumlu bir etki yaparak enflasyon oranlarının düşmesine ve ekonomik büyümenin artmasına yardımcı

olmuştur (Cecchetti, 2002: 10-11). Bütün bu gelişmeler ışığında ilgili dönemde ülkedeki işsizlik ve enflasyon oranları aşağıdaki Tablo 13'teki gibi gösterilebilir.

Tablo 13: ABD'de İşsizlik ve Enflasyon Oranları (%)

Yıllar	İşsizlik Oranı	Enflasyon Oranı	Yıllar	İşsizlik Oranı	Enflasyon Oranı
1986	7,0	1,91	1996	5,4	2,93
1987	6,2	3,66	1997	4,9	2,34
1988	5,5	4,08	1998	4,5	1,55
1989	5,3	4,83	1999	4,2	2,19
1990	5,6	5,39	2000	4,0	3,38
1991	6,8	4,25	2001	4,7	2,83
1992	7,5	3,03	2002	5,8	1,59
1993	6,9	2,96	2003	6,0	2,27
1994	6,1	2,61	2004	5,5	2,68
1995	5,6	2,81	2005	5,1	3,39

Kaynak: United States Department of Labour Statistics, 2009;
www.inflationdata.com (28.12.2009).

Tablo 13'ten de görüleceği üzere ABD'de yeni ekonominin ortaya çıktığı dönemde işsizlik ve enflasyon oranlarında düşüş yaşanmıştır. 1992'de % 7,5 olan işsizlik oranı 2000' de % 4 olarak en düşük seviyesine ulaşmıştır. Enflasyon rakamlarına bakıldığında ise, en yüksek değer olan 1990 yılındaki % 5,39'luk oranın ardından 1998 yılındaki % 1,55'lik orana kadar düşüş yaşandığı görülmektedir. Bu olumlu tablo ABD'de yeni ekonominin getirisi olarak yorumlanmıştır.

1.7.3. Verimlilik Performansı

ABD'de 1990'lı yılların ortalarında verimlilikteki canlanma yeni ekonominin en temel unsurlarından birini oluşturmuştur. Yaklaşık 20 yıllık göreceli düşük büyümenin ardından, 1995 yılından sonra hem işgücü verimliliği hem de toplam faktör verimliliği hızla artmıştır. Uzun bir bekleyişten sonra elde edilen bu kazanç bilgi teknolojilerine yapılan önemli miktardaki yatırımla aynı zamana rastlamaktadır. Bu nedenle verimlilikteki canlanma yeni ekonominin teknoloji unsurunun katkısı açısından bir delil oluşturmaktadır (Stiroh, 2002a: 4).

BİT'lerdeki gelişmelerin verimlilik üzerinde sağlayacağı etki şüphesiz çoğu insan tarafından kabul edilmektedir. Bu nedenle verimlilik artışının arkasında yatan ve akla ilk gelen hipoteze göre, daha hızlı verimlilik artışı, yeni teknoloji sektörlerindeki ve daha spesifik olarak bilgisayar üretimlerindeki ve bilgisayarlaşmaya yapılan yatırımlardaki artışlarla birleşen verimlilik artışlarının kombinasyonu tarafından sağlanmaktadır (Temple, 2002: 246). Tabii bu gelişme de rastgele gerçekleşmemiştir. ABD'nin bu alanda gösterdiği hassasiyet dikkate değer olmuştur. Stiroh'a (2002a) göre 1990'lı yıllarda ABD firmaları bilgisayarlara 2,4 trilyon dolardan daha fazla yatırım yapmışlardır.

Nordhaus'a göre de ABD'deki verimlilik artışının nedenlerinden birincisi, bilgisayarlardaki verimlilik artışıdır. ABD Ekonomik Danışmanlar Konseyine göre, bilgisayarlardaki verimlilik artışının tek başına 1995'ten sonraki verimlilik artışına katkısı yıllık % 0,23 olmuştur. İkinci neden, bilgisayarlara yapılan yatırımlardan dolayı sermaye yoğunluğunun artmasıdır. İşletmeler 1990'lı yıllarda bilgisayar ve yazılımlara önemli yatırımlar yapmışlardır. Ekonomik Danışmanlar Konseyine göre bu yatırımların işgücü verimliliğine katkısı yıllık olarak yaklaşık % 0,5 olmuştur (Nordhaus, 2000: 19).

Verimlilik artışı hususunda ABD diğer ülkelerden çok daha fazla başarı sağlamıştır. Verimlilik artışına ilişkin McKinsey Küresel Enstitüsü tarafından 1997 yılında yapılan bir çalışmada ABD'nin verimliliğinin Avrupa ülkeleri ve Japonya'dan fazla olmasının nedenlerinden biri olarak yüksek rekabet ve esnek iş uygulamaları gösterilmektedir. ABD'de özellikle yöneticilerin yeni ve gelişmiş ürünleri daha hızlı tanıtılabilmeleri, yeni ve daha etkin ürün yapma ve tasarlama yolları bulabilme yeteneklerine sahip olmaları verimlilik artışına neden olmaktadır (Salvatore, 2005: 59-60). Dolayısıyla verimlilik artışı tamamıyla BİT'lerle açıklanmasa da burada bahsedilen BİT'lerin kullanılabileceği uygun ortamın bulunması bu hususta önemli bir etkeni oluşturmaktadır.

ABD'de 1990'lı yılların ortalarından sonra toplam faktör verimliliğiyle birlikte ekonominin büyüdüğü görülmektedir. Bilgisayar ve diğer yüksek teknoloji teçhizatına yapılan yatırımlardaki patlama, birçok kişinin ABD'nin ekonomik büyümesinde bu unsurların önemli rol oynadığına inanmasına neden olmuştur (Jorgenson ve Stiroh, 2000: 161). ABD İşgücü İstatistik Bürosu verilerine göre, ortalama işgücü verimliliği artışı tarım dışı işletme sektöründe 1973-95'teki % 1,35 oranıyla karşılaştırıldığında 1995-2000

döneminde yıllık % 2,48'e ulaşmıştır. Toplam faktör verimliliği de önemli artış göstermiş ve 1973-95 dönemindeki % 0.42 oranında 1995-99 döneminde % 1,10'a yükselmiştir (Stiroh, 2002a: 4). Dönemler itibariyle bakıldığında aşağıdaki Tablo 14 bu konuda daha aydınlatıcı olmaktadır.

Tablo 14: ABD'de İşgücü Verimliliği (1950-2001)

Dönem	Verimlilik Artışı (%)
1950:2-1972:2	2,7
1972:2-1995:4	1,4
1995:4-2001:4	2,4

Kaynak: Temple, 2002: 243.

Tablo 14, ABD'de 1950-2001 yılları arasındaki işgücü verimliliğini göstermektedir. Yeni ekonomi söylemlerinin hız kazandığı 1995 sonrası döneme bakıldığında bu söylemleri haklı çıkaracak bir verimlilik artışı elde edildiği görülmektedir.

1.7.4. BİT Performansı

ABD'nin yaşamış olduğu ekonomik performansın arkasında 1970'li yıllardan sonra yapmış olduğu BİT yatırımlarındaki artış görülmektedir. Yeni ekonominin ABD'de diğer ülkelerden çok daha çabuk yayılmasının nedeni olarak sadece bu ülkenin BİT geliştirme ve üretiminde ön sırada olması değil, aynı zamanda BİT'lerin ekonominin çok daha fazla sektöründe yaygın olarak kullanılıyor olması gelmektedir. Kısaca ABD'de yeni teknolojilerin hem tedarik hem de talep edilmesinde hızlı bir artış olmuştur. Bu artış da 1990'ların ortasından beri ülkenin işgücünün ve çoklu faktör verimliliğinin diğer sanayileşmiş ülkelere kıyasla daha fazla artırmasını sağlamıştır (Salvatore, 2005: 63).

ABD ekonomisi geçen 20 yıldır önemli bir gelişim göstermiştir. Bugün bilgi teknolojileri her alanda kendini göstermektedir. Bir zamanlar bilimsel laboratuvarlarda ve finansal kurumların arka odalarındayken bugün yarı iletkenler evdeki aygıtların ve arabaların içerisinde kullanılmaktadır. Bilgisayar çipleri asansörlerden havayolu trafiğine kadar her alanı kontrol etmektedir (Cecchetti, 2002: 3).

ABD’de BİT’lerin her alanda çok yoğun olarak kullanılmalarında 1959-2000 yılları arasında bilgisayar donanımı fiyatlarındaki önemli düşüş etkili olmuştur. Bu dönemde donanım fiyatları yaklaşık olarak yılda % 19 oranında düşüş göstermiştir. Bu düşüş 1995-2000 döneminde çok daha hissedilir olmuş ve yıllık yaklaşık % 25 seviyesine ulaşmıştır. Yazılım ve telekomünikasyon teçhizatlarına bakıldığında 1959-2000 döneminde yıllık sırasıyla yaklaşık olarak % 1,1 ve % 1,5’lik bir artış olmuştur. Fakat 1995-2000 döneminde bu oranlarda yıllık sırasıyla % 0,9’luk ve % 2,9’luk bir azalış meydana gelmiştir. Diğer taraftan BİT’lere miktarsal olarak bakıldığında 1990’lı yılların ortalarından sonra önemli miktarda BİT yatırımı yapıldığı görülmektedir. 1959-2000 döneminde donanıma yapılan yıllık reel yatırımın % 31,5, yazılıma yapılan reel yatırımın % 22,4 ve telekomünikasyona yapılan reel yatırımın % 8,7 artış gösterdiği gözlenmiştir. 1995-2000 döneminde ise bu oranlar sırasıyla % 35,5, % 16,6 ve % 16,2 olarak gerçekleşmiştir (Stiroh, 2002c: 50-52). Bu veriler ABD’de BİT’lere verilen önemi daha net bir şekilde göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ESKİ EKONOMİDEKİ MALİYE POLİTİKALARI

Eski ekonomideki maliye politikaları ile geçmişten 1990 yılına kadar geçen dönemde uygulanan maliye politikaları kastedilmektedir. Bu bölümde genel olarak maliye politikasının kavramsal çerçevesi, iktisadi düşüncede maliye politikalarının etkinliği ve literatürde maliye politikasının etkinliğine ilişkin yapılan çalışmalara yer verilecektir. Ayrıca ulaşılabilen veriler ışığında bu dönemde maliye politikası göstergelerindeki gelişmeler de ele alınacaktır. Son olarak da eski ekonomide maliye politikalarının uygulanabilirliğini sınırlayan etkenlere değinilecektir. Bu açıklamaları yapmak yeni ekonomide maliye politikalarındaki değişimi anlatabilmek açısından önem taşımaktadır.

2.1. Maliye Politikasının Genel Çerçevesi

Maliye politikası terimi İngilizcede ‘fiscal policy’ ile ifade edilmektedir. ‘Fiscal’ terimi paranın toplandığı kutuyu ifade eden ‘fiscus’tan gelmekte ve Latincedeki ‘fiscalis’ten türetilmektedir. İtalyancadaki ‘il fisco’ ise vergileri toplayan kurumu ifade etmektedir. Buradan “maliye politikası” vergilerle ilgili politika anlamına gelmektedir. Aynı anlam İspanyolca, Fransızca ve Portekizcede de yer almaktadır. İngilizcede maliye politikası anlamına gelen “fiscal policy” terimi ilk defa Edwin R. A. Seligman tarafından kullanılmıştır. Seligman bu terimi, Alman iktisatçı Adolf Wagner’in, devletin bütçe yoluyla geliri yeniden dağıtması gerektiği görüşünü eleştirmek amacıyla kullanmıştır. Keynesçi devrim maliye politikasının anlamını değiştirmiş, terimi, bütçenin vergi ve gelir tarafından hem geliri hem de harcamayı içeren bir tarafa taşımıştır. Keynesçiler için maliye politikası, vergi ve harcamaların toplam talebi etkilemek için kullanılması anlamına gelmektedir (Tanzi, 2006: 2). Dolayısıyla maliye politikası Keynesle birlikte, basitçe ifade edilen kamu finansmanının çok daha ötesine taşınmıştır.

Maliye politikası Shaw tarafından “makroekonomik politika amaçlarına ulaşmak için, devletin vergi ve harcama programlarındaki değişmelerin uzlaştırılması” olarak tanımlanmaktadır. Temel unsurları vergi ve harcama olan maliye politikası, bu değişkenlerin borçlanmaya da etkisinin olması nedeniyle kamu borcunu da kapsamına almaktadır (Shaw, 1975: 13). Diğer bir ifadeyle maliye politikası, “kamu kesiminin iktisadi etkilerini, iktisat politikasının kabul edilmiş amaçları doğrultusunda yönlendirmek için, kamu gelirlerinin, kamu harcamalarının ve kamu hizmetlerinin, miktarında, bileşiminde ve kamu teşebbüslerinin üretim ve satış politikalarında yapılacak ayarlamaları araştırır” (Görgün, 1994: 4). Bu amaçlarla donatılan maliye politikasının dört ana unsuru ise i) harcama ve bütçe reformu, ii) gelir akışkanlığı, iii) açık finansmanı ve, iv) yönetimler arası gelir transferinden oluşmaktadır (Jha, 2007: 2).

Maliye politikası ile mali amacın yanında zamanla birçok ekonomik amaç da sağlanmaya çalışılmıştır. Her şeyden önce devletin ülkenin ekonomik istikrarı için birtakım politikalar izlemesi gerekmektedir. Bu bağlamda, izlenen iktisat politikaları ile elde edilmek istenen temel amaçlar arasında, tam istihdama ulaşmak, üretimi artırmak, fiyat istikrarını korumak, ödemeler dengesini düzenlemek ve gelir ve servet dağılımını düzeltmek yer almaktadır. Bu noktada maliye politikası, iktisat politikasının önemli bir aracı konumuna gelmektedir (Savaş, 1998: 38-54).

İktisat politikasının önemli bir aracı olan maliye politikası toplam talebi, refahın dağılımını ve ekonominin mal ve hizmet üretebilme kapasitesini etkileyebilmektedir. Kısa dönemde vergi ve harcamalardaki değişim, mal ve hizmetler için gerek talebin şeklini gerekse hacmini değiştirebilmektedir. Böylelikle toplam talep zamanla, üretim faktörlerinin gelirlerini, beşeri sermayenin gelişmesini, sermaye harcamalarının dağılımını ve teknolojik yeniliklere yapılan yatırımlar yoluyla kaynakların dağılımını ve ekonominin verimlilik kapasitesini etkilemektedir. Vergi oranları, yatırımlar, tasarruflar ve işgücünün net getirileri üzerindeki etkileri yoluyla gerek talep hacmi gerekse üretim kapasitesinin dağılımı üzerinde bir etki meydana getirmektedir (Kopcke ve diğerleri, 2006: 4).

Buraya kadar yapılan giriş mahiyetindeki kısımdan, maliye politikasının, iktisat politikasının amaçlarını gerçekleştirebilmek için kamu gelirleri, kamu harcamaları ve kamu borçlarını yönetmek amacıyla kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Devlet kamu gücünü ve

elindeki maliye politikası araçlarını ekonomik duruma uygun olarak kullanarak ekonomik hayata müdahale edebilmektedir.

2.2. Maliye Politikasının Amaçları

Devlet yapmış olduğu kamu harcamalarının bedelini egemenlik gücünün gereği olarak halktan vergi ve benzeri isimler adı altında almaktadır. Tarihin en eski devirlerinden beri bu böyle devam etmektedir. Fakat burada devletin yaptığı bu işlem, kamu maliyesinin sadece finansman boyutunu ortaya koymaktadır. Yani devlet harcama yapmakta ve bunun karşılığını ise halktan almaktadır. Çok uzun bir süre zarfında bu mantıkla idare edilen kamu maliyesinde zamanla, devletin bu araçlar vasıtasıyla ekonomiye müdahale de edebileceği fikri doğmuştur. İşte bu noktada, maliye politikası tam anlamıyla devreye girmeye başlamıştır. Özellikle KeynesÇİ devrimle birlikte başlayan maliye politikasının çeşitli amaçlar doğrultusunda kullanılması fikri, 1943 yılında Abba Lerner tarafından genişletilerek literatüre fonksiyonel maliye kavramını kazandırmıştır. Bu kavram, bütçenin ekonomiye müdahale aracı olarak kullanılmasını ifade etmektedir. Fonksiyonel maliye, toplam harcamaların hem işsizliği hem de enflasyonu elimine etmede önemli rol oynayacağı fikrini ileri sürmektedir (Arestis ve Sawyer, 2004a: 133). Bunun yanı sıra R. Musgrave (1959) ve L. Johansen (1965), maliye politikasının amacını saf istikrardan, gelirin yeniden dağılımı ve kaynakların yeniden dağılımı şeklinde genişletmişlerdir (Tanzi, 2006: 3).

Maliye politikasının amaçları görüldüğü üzere çeşitli süreçlerden geçerek günümüze gelmiştir. Burada belirtilmesi gereken nokta, uygulanacak olan maliye politikasının amaçlarının ve bu amaçların ekonomiye uygunluğunun, ekonominin ulaştığı gelişmişlik düzeyine ve maliye politikasını yürütenlerin değer yargılarına ve bunlarca kabul edilmiş ekonomik ve sosyal amaçlara göre değişebileceği (Türk, 1992: 19), yani maliye politikası amaçlarında genel olarak bir değişim yaşanabileceğidir. Özellikle ekonominin yapısı, değer yargıları ve siyasal düzen gibi değişkenler iktisat politikasının ve dolayısıyla maliye politikasının amaçlarında değişime neden olabilmektedir. Örneğin, ekonominin yapısının değişmesinde sanayileşme, siyasal düzenin değişmesinde demokratikleşme, değer yargılarının değişmesinde ise eğitim ve kültürün yaygınlaşması, haberleşmenin artması önemli rol oynamaktadır (Görgün, 1994: 40). Dolayısıyla her ülke

için her zaman ve her koşulda geçerli olan bir maliye politikası amacı belirlemek zordur. Bu amaçlar ülkenin yukarıda bahsedilen şartlarına göre değişebilmektedir.

Maliye politikasının belirlenen amaçlarını artırıp azaltabilmek mümkündür. Bu amaçlar arasında tam istihdamın sağlanması, ekonomik istikrarın sağlanması, ödemeler bilançosu açıklarının kapatılması, gelir dağılımında adaletin sağlanması ve ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanması gibi birçok amaç yer almaktadır. Fakat genel olarak günümüze kadar ulaşan bu amaçlar aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir (Türk, 1992: 19-21):

a) Ekonomik İstikrarı Sağlamak: Ekonomik istikrar ile kastedilen şey fiyat istikrarı ve tam istihdamın bir arada sağlanmasıdır. Fiyat istikrarı için maliye politikası araçları ile enflasyonist ve deflasyonist baskılara karşı koyulmaya çalışılmaktadır. Bu amaç ekonomide fiyatların istikrarlı bir şekilde kalmasını sağlamaya yöneliktir. Tam istihdam amacı ile kastedilen ise, dar anlamda ülkedeki mevcut işgünün tamamının istihdam edilmesi, geniş anlamda ise mevcut üretim faktörlerinin atıl kalmadan kullanılmasıdır.

b) Ekonomik Büyüme ve Kalkınmayı Sağlamak: Bu iki kavramdan büyüme daha çok gelişmiş ülkeler için, kalkınma ise daha çok gelişmekte olan ülkeler için kullanılmaktadır. Maliye politikası ile kamu harcamaları, yatırım harcamaları ve gelişme cari harcamalarıyla milli gelir artırılmaya çalışılmakta, ekonomik ve sosyal yapı daha iyi hale getirilerek ekonomik kalkınma sağlanmaya çalışılmaktadır.

c) Servet Dağılımını ve Yaşam Standartlarını İyileştirmek: Servet dağılımına vergiler yoluyla müdahale ederek gelir dağılımını iyileştirmek, toplumdaki huzursuzluğu gidererek sosyal barışı sağlamak maliye politikasının önemli amaçlarını oluşturmaktadır. Gelir dağılımı açısından veraset vergileri önemli bir araç konumundadır. Veraset ve gelir vergilerinin artan oranlı yapısından ötürü bunları gelir dağılımının düzeltilmesi amacıyla kullanmak mümkündür. Ayrıca transfer ödemeleri yoluyla gelir düzeyi düşük kesimin durumu düzeltilerek kişiler, sosyal tabakalar ve sektörler arasında servet, gelir ve yaşama standartlarını daha iyi hale getirebilmek de olasıdır.

2.3. Maliye Politikasının Araçları

Maliye politikasıyla belirlediği amaçlara ulaşmak isteyen devlet, kamu maliyesi araçlarını kullanarak ekonomiye müdahale etmektedir. Temelde kullanılan araç bütçedir. Devlet, bütçe kalemleriyle oynayarak vatandaşa yardımda bulunabilmekte, tasarruf oranına müdahale ederek uzun dönem üretim düzeyini etkileyebilmekte, nesiller arasındaki vergi yükünü değiştirebilmekte, ekonomide belli aktiviteleri teşvik ederek ekonomik üretime yön verebilmekte ve daha birçok alana etki edebilmektedir. Bahsedilen bu amaçları gerçekleştirmek için kullanılan maliye politikası araçları ise aşağıdaki gibidir (Pınar, 2006: 31-40):

a) Kamu Harcamaları: Devletin üstlenmiş olduğu görevlerini yerine getirebilmek için yapmış olduğu harcamalardır. Ekonomik sınıflandırma açısından bakıldığında kamu harcamaları tüketim, yatırım ve transfer olarak üçe ayrılır ve belirlenen hedefe ulaşmak için bu harcama kalemlerinden hangisine ağırlık verileceğine karar verilir. Tabi her bir harcama kalemi farklı amaçlar için kullanılır ve farklı etkiler doğurur. Bu noktada amacın, yani etki etmesi beklenen ekonomik sorunun, tam olarak tespit edilmesi ve en iyi harcama kaleminin belirlenmesi önem arz etmektedir.

b) Vergiler: Diğer önemli bir maliye politikası aracı ise, dar anlamda vergileri ifade etmek üzere kullanılan kamu gelirleridir. Vergi, devletin egemenlik gücüne dayanarak özel kesimden kamu kesimine aktardığı fonlardır. Günümüzde devletin gelir kaynağının önemli bir kısmını vergiler oluşturduğundan, kamu gelirleriyle vergiler tam olarak örtüşmese de aynı anlamda kullanılabilir. Vergiler yoluyla devlet, yapmış olduğu kamu harcamalarını finanse etmekle kalmamakta aynı zamanda ekonomiye müdahale de etmektedir. Çünkü vergiler yoluyla ekonomik faaliyetlerin bazıları teşvik edilirken bazılarında da caydırıcı bir etki yaratılabilmektedir. Çeşitli sınıflandırmaları olmakla birlikte vergiler genel olarak gelir, harcama ve servet üzerinden alınmaktadır. Dolayısıyla vergiler yoluyla devlet, üretimi, tüketimi ve gelir dağılımını etkileyebilmektedir.

c) Borçlanma: Maliye politikasının diğer bir aracı ise borçlanmadır. Borçlanma, devletin gerek yurtiçi gerekse yurtdışı kaynaklardan sağlamış olduğu ödünç fonları ifade

etmektedir. Bu fonlar, bütçedeki açıkları kapatmak amacıyla kullanılabilmesi gibi, ekonomiye müdahale etmek amacıyla bilinçli olarak da kullanılabilir. Örneğin, enflasyonist dönemlerde tüketimi kısmak amacıyla devlet bireylerden borçlanarak onların tüketim olanaklarını daraltabilmektedir. Dolayısıyla borçlanma, sadece gelir sağlamak amaçlı değil, ekonomiye yön verme amaçlı olarak da kullanılabilir.

Maliye politikası araçlarını genel olarak bu şekilde özetlemek mümkündür. Bu araçların kullanımı ise ülkelere, zamana ve ekonomik şartlara göre değişebilmektedir. Günümüz şartlarına uygun olarak hangilerinin kullanılacağına ülkenin yönetimindeki mevcut hükümet karar vermektedir. Bu araçlar, değişen ve gelişen yeni koşullara göre devamlılıklarını sürdürmektedirler. Önemli olan ekonomik sorunun iyi teşhis edilmesi ve en doğru araçların birbirleriyle çalışmayacak şekilde tam zamanında kullanılabilmesidir.

2.4. Maliye Politikası Uygumasındaki Yöntemler

Maliye politikasının uygulanmasında izlenecek politikanın belirlenmesi ve hayata geçirilmesi hususunda çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Bu yöntemler iradi (ihtiyari) politika, otomatik stabilizatörler, formül esnekliği ve kurala dayalı politikalar (Ataç, 2007: 136). Hangi yöntemin seçileceği önem arz etmektedir. Çünkü hepsi aynı amaca hizmet etmeye çalışsa bile her biri birbirinden farklı yolla hareket etmektedir.

Keynesçi devrimle birlikte yoğun olarak kullanılmaya başlanan iradi politikalar, eski ekonomide uygulanan maliye politikalarının temel yöntemini oluşturmaktadır. İradi maliye politikası, kamu harcamaları, vergiler ve transferlerde aktif politika değişimlerini içermektedir (Barnett ve diğerleri, 2008: 160). Aynı zamanda bu politika, siyasetçilere, izlenecek olan politikanın araçları, öncelikleri, büyüklükleri ve zamanlaması hususunda büyük bir takdir yetkisi vermektedir (Bali ve Çelen, 2007: 14). Buna göre, ekonomide makro hedefleri gerçekleştirmek için uygulanacak politikalar, karar verici durumundaki kişilerin takdirine bırakılmıştır. Bu noktada karar verici konumundaki kişilerin uygulayacağı politikalar ideolojik olabilmekte veya mevcut ekonomik durum yanlış analiz edilebilmektedir.

Keynesçi devrimle birlikte yoğun olarak kullanılmaya başlanan iradi maliye politikaları, zamanla yerini diğer alternatiflere bırakmıştır. Bunun nedenleri arasında, politikaların kabul edilmesi, uygulamaya koyulması ve ekonomik sonuçları arasındaki gecikmenin önemli bir ara boşluk doğurması yer almaktadır. Dolayısıyla mevcut şartlar altında mantıklı olarak görülebilen bir politikanın, birkaç çeyrek dönem sonra uygun olmayan bir hal alması imkan dahilindedir. Bu nedenle konjonktürel dalgalanmaları azaltmak için iradi maliye politikasının kullanılması konusu oldukça tartışmalıdır (Castro, 2003: 7). İradi politikaların uygulama sonuçlarının başarısızlığına ilişkin yapılan çalışmalar yanında, politik çıkarların ön planda tutulması gibi etkenler de iradi politikaların gözden düşmesi sonucunu doğurmuştur.

Diğer bir yöntem olan otomatik stabilizatörler, ekonomik aktivitelerdeki değişikliklere paralel olarak değişen mali sistemin işleyişini ifade etmektedir. Örneğin, üretimin azalması durumunda vergi gelirleri de azalmakta, işsizlik ödemeleri artmaktadır (Barnett ve diğerleri, 2008: 160). Otomatik stabilizatörlerin kullanılmasındaki amaç, herhangi bir yasal tasarrufa, idari karara, iktisadi teşhise ve alınan kararların etki göstermesine kadar geçen ilave süreye gerek duyulmaksızın kamu gelir ve giderlerinin ekonomideki enflasyonist ve deflasyonist baskıları hafifletmek için kullanılmasıdır (Türk, 1960: 13).

Otomatik stabilizatörler olarak vergi gelirleri, kamu harcamaları ve işsizlik sigortası gibi transfer harcamaları kullanılmaktadır. Bu yöntem kamu gelir ve harcamalarının konjonktürel birlikte değişecek esnekliğe sahip olmasını ve konjonktür karşıtı çalışarak düzenleyici bir görev üstlenmesine dayanmaktadır. Bu yöntemin hükümetin uygulayacağı paralel politika ile devre dışı kalmaması da gerekir (Paya, 2007: 393). Sonuç olarak otomatik stabilizatörler ekonomiye önceden yerleştirilen ve ekonomik dalgalanma döneminde herhangi bir müdahaleye gerek duymadan devreye giren bir yöntemi ifade etmektedir.

Maliye politikasındaki diğer bir yöntem olan formül esnekliği ise, iradi politikaların ve otomatik stabilizatörlerin birlikte uygulandığı durumu ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Belirli bir seviyeye kadar otomatik stabilizatörlerin uygulandığı bu sistemde gerekli görüldüğü takdirde iradi olarak da sisteme müdahale edilebilmektedir.

Son dönemlerde ağırlıklı olarak kullanılmaya başlanan kurala dayalı politikalar ise, makroekonomik anlamda toplam mali performansın bir göstergesi olarak ele alınmakta ve maliye politikası üzerine koyulan sürekli sınırlama olarak tanımlanmaktadır (Kopits ve Symansky, 1998: 2). Kurala dayalı politikalar, maliye politikası araçlarının önceden yasal temele dayandırılarak hazırlanmış birtakım kurallar dahilinde işlemlerini ifade etmektedir. Böylece bütçe, harcama, gelir ve borç gibi maliye politikası araçlarına çeşitli sınırlamalar getirilmektedir. Bu sınırlamalardan en çok bilineni ise Avrupa Birliği'ndeki Maastricht Anlaşması ve İstikrar ve Büyüme Paketi (SGP)'dir. Bu düzenlemeler ile bütçe açığı ve borçlar GSYH'nin belirli bir yüzdesi ile sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla kurala dayalı politikalar ile ekonomiye iradi olarak müdahale etme yerine, mali araçların önceden sınırları belirlenmiş şekilde kendi halinde işlemesi sağlanmaktadır.

2.5. Makro İktisadi Görüşlerde Maliye Politikası

İktisat politikasına yön veren önemli etkenlerden biri de, içinde bulunulan dönemde akademik alanda hakim olan düşüncedir. Mevcut ekonomik şartları analiz ederek ekonomi politikası için çözüm üreten kişi ve kişilerin oluşturmuş oldukları düşünce akımları önemli yer tutmaktadır. Çünkü bu akımları oluşturan kişiler genellikle ülkenin ekonomi politikalarının oluşumunda yer almakta ve politikaya yön vermektedirler. Aynı zamanda siyasiler de mevcut iktisadi düşüncüyü takip ederek ülke ekonomisine yön verebilmektedirler. Dolayısıyla, geçmişten günümüze hakim olan makro iktisadi görüşler içerisinde maliye politikasının oynadığı rolü ele almak oldukça faydalı olacaktır.

Maliye politikası tarihine bakıldığında, ekonomide belirli makroekonomik amaçlara ulaşabilmek için maliye politikalarının kullanılması fikrinin ilk defa John M. Keynes tarafından sistemleştirilerek iktisat politikası alanına sokulduğu görülmektedir. Bu tarihten sonra maliye politikası iktisattan ayrılarak kendi ayakları üzerinde durmaya ve tartışılmaya başlanmıştır. Bu döneme kadar geçen zaman diliminde hakim olan klasik görüşün de etkisiyle maliye politikalarına fazla önem verilmemiştir. Fakat 1930'lu yıllarda ortaya çıkan işsizlik ve beraberinde eksik istihdam sorunu, İkinci Dünya Savaşı sonrasında yerini savaşın finansmanı sorununa bırakmış, aynı zamanda bu dönemde baş gösteren enflasyon sorunu da maliye politikasının gündeme gelmesine neden olmuştur. Savaş sonrasında belirginleşen yeni sınırlar sonucunda ortaya çıkan geri kalmış ülkelerin kalkınmasında da

maliye politikalarından yararlanılmıştır. 1970’li yıllara gelindiğinde yaşanan stagflasyon sorununa maliye politikasının tek başına çözüm olamaması para ve maliye politikalarının birlikte uygulanması fikrini ortaya çıkarmıştır (Ataç, 2006: 5). Keynesçi politikaların gözden düşmeye başladığı bu dönemde birçok iktisadi düşünce akımı ortaya çıkmış ve ekonomik sorunlara çözüm aramışlardır.

Maliye politikasının geçmişi ele alınırken Keynesçi dönem daima bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Bu nedenle 1930’lu yıllarda ortaya çıkan Keynesçi düşünceden önceki dönemi Klasik dönem, 1970’li yıllara kadar geçen dönemi Keynesçi dönem ve sonrasını ise Keynes sonrası dönem olarak ele almak mümkündür.

2.5.1. Klasik Dönem

Öncülüğünü Adam Smith’in yaptığı klasik yaklaşım, ekonominin kendi dengeleri olduğunu ve bu dengeler dahilinde işleyeceğini, buna müdahale edilmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Klasikler piyasanın her zaman dengede ve tam rekabet şartlarında olduğunu varsaydıklarından dolayı herhangi bir devlet müdahalesine gerek görmemişlerdir. Bu denge hali ise, fiyat ve ücretlerin esnek olduğu fikrine dayanmaktadır. Sadece ortaya çıkabilecek geçici sorunlar karşısında para politikası öncelikli olmak üzere maliye politikası uygulanabilecektir (Eker ve diğerleri, 1997: 58). Bu bağlamda, 1930’lu yıllara kadar ekonomik istikrarsızlıkla mücadelede para politikası tek araç olarak görülmüştür. Bu düşüncenin temelinde para politikasının faiz haddini düşürerek, sermaye mallarının arz fiyatını ucuzlatacağı, böylece yatırımları teşvik edeceği fikri yer almaktadır. Faiz haddindeki yükselmenin ise aksine marjinal borç alıcılarını köstekleyerek toplam harcama hacmini kısacağı düşünülmektedir (Öncel, 1969: 289).

Klasik düşüncenin hakim olduğu 19. yy’da ekonomiye herhangi bir müdahaleden kaçınılmış, piyasadaki aksaklıkların yine piyasa güçleriyle düzeleceği beklenmiştir. Bu dönemde mali gelenekçilik hakim olmuş ve bunun gereği olarak kamu harcamalarının hacimce az olması, devlet bütçesinin denk olması, dolaylı vergilerin kullanılması, bütçe açıklarının uzun vadeli borçlanma ile karşılanması prensipleri benimsenmiştir. Klasik iktisatçıların maliye politikalarına daha az önem vermesinin nedenleri olarak, tüketici devlet, kamu girişimlerinin özel girişimlere oranla daha az verimli olduğu ve tarafsız vergi

ve tarafsız kamu harcaması varsayımları etkili olmuştur (Türk, 1992: 1-7). Buradan hareket eden Klasik iktisatçılara göre gerekli veya doğru maliye politikasının üç ilkesi vardır. Bunlar, kamu harcamalarının mümkün olan en düşük seviyede tutulması, bütçenin denk olması ve vergilerin tarafsız olmasıdır (Görgün, 1994: 37). Ancak bu durumda devletin sahip olduğu olumsuz yönler önlenebilecektir.

Klasikler ekonominin kendi kendine dengeye gelebileceğini ve ortaya çıkan küçük aksaklıkların piyasa güçleri tarafından düzeltilebileceğini iddia ettiklerinden dolayı maliye politikası alanında müdahaleden uzak durmuşlardır. Bu tarz bir yaklaşım, klasiklerin devletin varlığını tartışmalarından değil, devletin ekonomik kaynakları etkin kullanamayacağından dolayı sınırlı hizmet alanında kalmasını savunmalarından gelmektedir. Düşük kamu harcaması aynı zamanda düşük vergiler anlamına gelmektedir. Bu da klasiklerin tarafsız devlet anlayışına hakim olmalarının bir neticesidir (Ataç, 2006: 6-7).

Bu yaklaşımda devlet, piyasanın ya hiç ya da yeterli düzeyde üretemeyeceği kamu malları ve karma mallar gibi malları üretmeli, ayrıca piyasada oluşan gelir bölüşümüne vergiler yoluyla müdahale etmelidir. Dolayısıyla bu yaklaşımda devletin faaliyet alanı sınırlıdır (Paya, 2007: 392). Bu sınırlılık ise politika anlamında özellikle mali araçların müdahaleci olarak kullanımı üzerindedir.

Uzunca bir süre ekonomik hayata hakim olan Klasik yaklaşım 1929'da yaşanan Büyük Buhranla birlikte önemli bir darbe almış ve bu dönemde uygulanmaya çalışılan para politikasının başarısızlığı Keynesçi düşüncenin hakim olmasına neden olmuştur.

2.5.2. Keynesçi Dönem

20. yy'ın başlarına gelindiğinde yaşanan bir takım olaylar klasik maliye politikalarının etkinliğinin tartışılmasına ve maliye politikası alanında bir takım yeni fikirlerin ortaya atılmasına neden olmuştur. Bu yüzyılla beraber yaşanan Birinci Dünya Savaşı, 1929 Ekonomik Buhranı, İkinci Dünya Savaşı ve refah devleti anlayışı maliye politikası alanında bir değişim yaşanması sonucunu doğurmuştur. Özellikle 1929 Ekonomik Buhranı Keynesçi fikrin doğmasında büyük rol oynamış ve 1970'li yıllara kadar

uygulanacak olan bir politikanın ateşleyici gücü olmuştur (Türk, 1992: 7-8). Bu dönemde maliye politikasında değişime neden olan yapısal ve bilimsel gelişmeler arasında, piyasada oluşan gelir dağılımında aşırı eşitsizliklerin olması, piyasa başarısızlıkları, tekelleşme, dışsallıklar, piyasanın tam istihdamı sağlayamaması ve piyasanın geri kalmış ülkelerde birikimli bir gelişme süreci sağlayamaması yer almaktadır (Görgün, 1994: 40-48).

Klasik dönemde hakim olan tarafsız devletin müdahaleci bir hale dönüşmesi tarafsız maliyenin de müdahaleci olmasını gerektirmiştir. Nadaroğlu'na göre, devletin ekonomi içindeki payı öylesine artmıştır ki böyle bir ortamda maliye politikasının tarafsız olması mümkün değildir. Örneğin, Fransa'da kamu harcamalarının milli gelir içindeki payı 1872'de % 11,5, 1929'da % 16 ve 1971'de % 53,1 olmuştur. Norveç'te ise transferlerden önceki kamu gelirlerinin GSMH içindeki payı 1900'de % 9,1, 1930'da % 15,6, 1962'de ise % 30,7 olarak gerçekleşmiştir (Nadaroğlu, 1984: 53-54). Dolayısıyla maliye politikasının bu dönemde müdahaleci olarak kullanılmasının ardında yatan nedenlerden biri kamunun ekonomideki payının artması olmuştur.

1929 yılında sanayileşmiş batı ülkeleri o zamana kadar görülmemiş bir durgunlukla karşılaşmışlardır. Örneğin, ABD'de 1929 yılında 315 milyar olan reel GSYH, 1933 yılında 222 milyar dolara gerilerken aynı yıllarda işsizlik oranı % 3,2'den % 25'e yükselmiştir. Bu durum Klasik görüşün önemini kaybetmesine ve yeni arayışlara neden olmuştur (Ünsal, 2005: 32). İşte bu dönemde ortaya çıkan John Maynard Keynes ekonomiyi analiz ederek kendi politikalarını üretmiş ve iktisat bilimine büyük katkı sağlayan 1936 tarihli 'İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi' (The General Theory of Employment, Interest and Money) adlı kitabını yayımlamıştır.

1936'da yayınlanan Genel Teorinin ardından geçen 30 yıl Herbert Stein (1969) tarafından Amerika'da Mali Devrim olarak adlandırılmaktadır. Maliye politikasının para politikasından üstün olduğunu iddia eden Keynesçi düşünce çok hızlı bir şekilde ilerlemiştir. Bunun ardından 1943'te Abba Lerner fonksiyonel maliye (şimdi mali istikrar politikası olarak adlandırılmakta) için zamanlaması iyi ayarlanmış bütçe değişikliklerini kullanmanın önemini yazmıştır. Paul Samuelson'un 1948 tarihli İktisat kitabı da ağırlıklı olarak maliye politikası olmak üzere maliye ve para politikalarının önemine değinmiştir. 1959'da Richard Musgrave de daha sonra formül esnekliği fikrini destekleyen görüşlerini

ifade etmiştir (Blinder, 2004: 10). Görüldüğü üzere Keynesçi fikirler kısa sürede önemli bir iktisatçı grup tarafından desteklenmiş ve maliye politikasının ekonomik amaçlar doğrultusunda kullanılabilceği fikri yaygınlık kazanmıştır.

Keynesçi dönemden önce kamu harcamalarının ve vergilerin ekonomide istihdamı ve harcama seviyesini etkileme gücünün zayıf olduğu görüşü hakimdi. Bu iki maliye politikası aracının sadece kaynakların özel sektörden kamuya aktarılmasına yaradığı kabul edilmekteydi (Solow, 1972: 1). Fakat, Keynes ve beraberinde onun düşüncelerini destekleyen iktisatçılarla birlikte bu düşünce yıkılmış, maliye politikasına daha fazla önem verilmeye başlanmıştır.

Keynes, Genel Teori kitabı ile Neoklasik iktisadın gözardı ettiği makroekonomik analizi yeniden gündeme getirmiştir. Neoklasik teori kaynak dağılımı sorunu üzerinde dururken, Keynes istihdam üzerinde durmuştur. Dolayısıyla Genel Teorinin ele aldığı temel sorun kıt kaynakların alternatif kullanımı yerine, emek başta olmak üzere kıt kaynakların eksik istihdamı olmuştur. Ayrıca klasik teorinin istek dışı işsizlik kavramını açıklayamaması ve ekonomik faaliyetlerde kısa dönemli değişmelerin temel kaynağını oluşturan toplam talepteki dalgalanmalar Genel Teorinin temel çıkış noktasını oluşturmuştur (Fisunoğlu ve Tan, 2009: 34).

Keynesçi düşüncenin temel varsayımları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Bocutoğlu, 2005: 85-86):

- Ekonominin tam istihdam seviyesindeki dengesi kararsız dengedir ve ekonominin doğası gereği denge bozucu dış şoklara maruzdur,
- Negatif yatırım şoku sonucu dengesi bozulan ekonominin tekrar eski haline gelebilmesi için devlet müdahalesine gerek vardır,
- Toplam üretim ve istihdam seviyesi efektif talep tarafından belirlenir,
- İstikrar amaçlı ekonomiye müdahalede para değil, maliye politikası tercih edilmelidir,
- Ekonomide daima klasik dikotomi ilkesi geçerli değildir.

Keynesçi makro politikalar bahsedilen bu varsayımlar altında yürütülmüştür. Bu bağlamda Keynesçi yaklaşımda toplam talep çok önemlidir. Çünkü üretim ve istihdam toplam talep tarafından belirlenmektedir. Vergiler ve harcamalar toplam talebe etki ettikleri için ekonomide istikrarı sağlamada, işsizliği ve enflasyonu önlemede iyi birer araç konumundadırlar. Keynesçi modelde, konjonktür karşıtı maliye politikası izlenerek, resesyon döneminde devlet vergileri azaltmalı harcamaları ise artırmalı, ekonominin iyi gittiği dönemlerde ise tam tersi bir politika izlemelidir (Jha, 2007: 15). Bu tarz politikalar, içinde bulunulan dönemde uygulanmış ve önemli başarıları beraberinde getirmiştir. Fakat Keynesle birlikte uygulanan talep yönlü iktisat politikaları, 1945-1970 döneminde yüksek ve kalıcı istihdamı ve ekonomik büyümeyi sağladığı halde enflasyon ve ödemeler dengesinde beklenen sonuçları doğurmamıştır (Pınar, 2006: 18).

Sonuç olarak John M. Keynes 1936 yılında yayımlamış olduğu İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi adlı eseri ile klasik görüşün savunduğu birçok tezi reddetmiştir. Bu kitapla birlikte maliye politikası alanında bir devrim yaşanmış ve modern anlamda maliye politikası uygulamalarının teorik temelleri atılmıştır. Maliye politikası Keynes'ten sonra onun fikirlerini ele alan Amerikalı Abba Lerner, İngiliz William Beveridge ve Amerikalı Alvin Hansen'in çalışmalarıyla geliştirilmiştir. Böylece maliye politikası maliye ilminin yeni bir kolu olarak doğmuş, mali araçların belirli iktisadi amaçlar için kullanılması uygun ve yararlı görülmüştür (Türk, 1992: 10). Fakat 1970'li yıllara gelindiğinde ortaya çıkan stagflasyon sorununa çözüm bulamayan Keynesçi politika gözden düşmüş, yerini yeni akımlara bırakmıştır.

2.5.3. Keynes Sonrası Dönem

Keynes sonrası dönemin başlangıç noktası olarak 1970'li yıllarda ortaya çıkan stagflasyon olgusuna Keynesçi politikaların çözüm olamayışı gösterilmektedir (Ataç, 2006: 12). 1930'lı yıllardan itibaren hakimiyetini sürdüren Keynesçi düşünce, 1950'lerin ortalarından 1970'lere kadar etkisini sürdürürken, bu dönemde bir yandan da neoklasik iktisadın yeniden yorumlanmasına maruz kalarak, Neoklasik senteze dönüşmüştür (Yay, 2007: 165). Böylece 1946 ve 1973 yılları arasında Neoklasik iktisat ve Keynesçi iktisadı birlikte ele alan neoklasik sentez hakim olmuştur (Alada, 2007: 3). Neoklasik sentez Keynesçi düşüncenin saf olarak uygulanmasının askıya alındığı bir düşünce akımını ifade

etmektedir. 1970'li yıllara kadar etkisini gösteren Keynesçi devrim bu tarihten sonra yaşanan birtakım gelişmelerle birlikte gözden düşmeye başlamıştır.

Keynesçi maliye politikasının eleştirilere maruz kalmasında ve gözden düşmesinde çeşitli faktörler rol oynamıştır. Keynesçi görüşün benimsenmesiyle birlikte kamu harcamalarının artırılması ve açık bütçe politikası, ilk zamanlarda işsizliği azaltarak üretim artışlarına; fakat ilerleyen dönemde her işsizlik sorunu karşısında uygulanan açık bütçe politikası enflasyonist baskıların artmasına ve 1970'li yıllarda bazı ülkelerde üç haneli enflasyon rakamlarının yaşanmasına neden olmuştur. Bu durum büyük şikayet konusu olmuş ve görülen zarar dünya buhranındaki zararlarla karşılaştırılacak hale gelmiştir (Acar, t.y. : 117-118).

Bu dönemde yaşanan Vietnam Savaşı, doların devalüasyonu ve OPEC şokları gibi gelişmeler de aktif politikaların tartışılmasına neden olmuştur (Ataç, 2006: 12). Bunun yanı sıra yaşanan uluslararası iktisadi sorunlar, uluslararası iktisadi ilişkiler yönündeki dönüşümler, enflasyondan durgunluğa, işsizlikten yoksulluğa, uluslararası gerilimlerden pazar sorunlarına, iklim değişikliğinden uluslararası terörist saldırılara ve bölgesel müdahalelere yaşanan birçok gelişme iktisat alanında yeni fikirlerin gelişmesine olanak sağlamıştır (Alada, 2007: 4).

Keynesçi maliye politikasının eleştirilmesinde teorik düşünceler yanında politik ekonomi zemini de etkili olmuştur. Bu eleştirilerin başında, özellikle iradi maliye politikasının zamanlama ve büyüklüğü hakkındaki düşünceler gelmektedir. Maliye politikası da para politikası gibi ekonomik aktiviteler hakkındaki tahminlere dayanmaktadır. Merkez bankası ve profesyonel çalışanların bu ekonomik aktiviteleri iyi yönettiği, yasama organının ise bunu iyi yapamadığı fikri doğmuştur. Bu fikrin doğmasında merkez bankasının politik çevrenin dışında olmasının etkisi bulunmaktadır. Hükümet ise bu politik çevrenin dışına çıkamamaktadır. Bunun yanı sıra devletin uygulamış olduğu politikalara olan güven de sarsılmıştır. Devletin aşırı vergi aldığına veya aşırı harcama yaptığına inanılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda daha küçük ve koruyucu devlet isteği ön plana çıkmıştır (Solow, 2005: 512).

1980'ler ve 1990'lara gelindiğinde ise hakim görüş konjunktür karşıtı maliye politikasının etkisiz olduğu yönünde olmuştur. Blinder (2004), makroekonomik politika aracı olarak iradi maliye politikasının kullanımının 1960'ların başlarından sonra büyük değişiklik geçirdiğini ifade etmiştir. Bu dönemdeki geleneksel görüş, iradi istikrar politikasının konjunktür dalgasını kontrol etmede etkili ve ayrıca istikrar politikasının önemli bir aracı olduğu şeklindedir. 1960'ların sonlarından itibaren teorik ve ampirik çalışmalar, maliye politikasının konjunktür karşıtı istikrar sağlayıcılık kabiliyeti hakkında şüpheler uyandırmaya başlamıştır (Kopcke ve diğerleri, 2006: 9; Wyplosz, 2002: 2).

1970'li yıllarda yaşanan gelişmeler Keynesçi düşüncenin gözden düşmesine ve monetarizmin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Geline nokta enflasyonun kontrol edilmesi ve kamu açığının olmaması politika yapıcılarının ana düşüncesi haline gelmiştir. Bu dönemdeki düşünceler aşağıdaki gerçeklerle desteklenmiştir (Alfranca ve Galindo, 2006: 219):

- 1950 ve 1960'lı yıllardaki talebi artırma politikaları etkisiz kalmıştır. Çünkü, uzun dönemde bu, istihdam yerine fiyatların artmasına neden olmuştur. Eğer özel birimlerin beklentileri düşünülürse kamu tüketimi, kısa dönemde istihdamı artıracak ancak uzun dönemde bu yönde bir etki yaratmayacaktır.
- Ekonomik büyümeyi yüksek kamu harcaması ile sağlamak mümkün değildir. Çünkü artan harcama ileride kapatılması gerekli bir kamu açığı anlamına gelmektedir. Bunun sonucunda vergiler artırılacak ve özel birimlere yatırım için daha az kaynak kalacaktır. Böylece üretim ve ekonomik büyüme azalacaktır.
- Maliye politikasından kaynaklanan yüksek enflasyon ülkenin rekabet edebilirliğini azaltacaktır. Enflasyonu kontrol etmek amacıyla oluşturulmuş para politikası ise ekonomik büyümeyi sağlamak için gerekli olacaktır.
- Çoğu gelişmiş ülkede kamu sektörü büyük olduğundan, iktisatçılar ve politikacılar refah devleti üzerinde ekonomik mantalitenin değişimi için bu sektörün payını azaltıcı kamu sektörü reformları üretmektedirler.
- Kamu açığını finanse etmenin yolu tarafsız değildir. Para basma enflasyonu artıracak, vergilerin ve kamu borcunun artışı özel birimlerin davranışları üzerinde negatif etkide bulunacaktır.

- Yüksek kamu borcu, gelir üzerinde negatif etki doğuran dışlama etkisine neden olacaktır.

Yukarıda bahsedilen bütün gelişmeler ve eleştiriler makroiktisat alanında yeni teorilerin ve fikirlerin doğmasına neden olmuştur. Aşağıda bu yeni teoriler ana hatlarıyla ve maliye politikalarına bakış açılarıyla ele alınacaktır.

a) Monetarizm: 1960'lar ve 1970'lerin sonunda makroekonomideki ana bölünme Neokeynesçi ve Monetarist okul arasında olmuştur. 1970'lerin sonu ve 1980'lerde ise tartışma Yeni Klasik Okul ve Reel Konjonktür Dalgaları teorisi arasında yaşanmıştır. Bazı yönlerden Yeni Klasikler, Monetarist görüşün bir benzeri şeklinde görülmüş ve adeta aynı tezleri modern silahlarla yeniden ileri sürmüşlerdir (Woodford, 2008: 1-2). 1960'lı yıllarda ABD'deki yaygın Keynesçi düşünceye tepki olarak doğan Monetarist görüş, bunun ardından 1970'li yıllarda Avrupa'da ve 1980'li yıllarda Türkiye'de büyük ilgi görmüştür (Paya, 2007: 315).

Keynesçi düşüncenin hakim olduğu dönemde, dünyada genel olarak sabit kur rejimi uygulanmakta ve sabit kurlarla birlikte genişleyici para politikasının olumsuz sonuçları bir ölçüde engellenebilmekteydi. Sabit kur rejiminin terk edilmesi Monetarist görüşün önem kazanmasına katkıda bulunmuştur. Çünkü finansal sistemdeki liberalleşme küreselleşmeyle birlikte parasal kontrolü azaltınca, para miktarındaki değişim gözardı edilemez hale gelmiştir (Paya, 2007: 315). Bu durum da para politikasını ön plana çıkaran monetarizmin dikkat çekmesine neden olmuştur.

1960'lı yıllarda Milton Friedman öncülüğünde ortaya çıkan Monetarist görüş, Keynesçi görüşe karşı çıkarak serbest piyasa ekonomisini ve para politikasının ekonomik sorunları çözmeye daha başarılı olacağını savunmaktadır. Monetarist yaklaşım toplam talebi, dolayısıyla üretimi, istihdamı ve fiyatlar genel seviyesini etkileyen temel neden olarak para arzındaki dalgalanmaları göstermektedir. Maliye politikasını ise, ekonomide istikrar bozucu etken olarak görmektedir (Bocutoğlu, 2005: 138). Bunlara göre tüketim, cari gerçek kullanılabilir gelirin değil sürekli gelirin bir fonksiyonudur. Keyneste ise tüketim cari gelirle belirlenmektedir. Bu nedenle Monetaristlere göre cari gelirden vergi yoluyla yapılacak bir değişiklik toplam talebi etkileyemeyecek ve maliye politikasının

ekonomik istikrarı sağlama yeteneği sınırlı kalacaktır. Ayrıca devletin kamu harcamalarının finansmanını kişi ve firmalardan yapması durumunda, piyasadaki faiz oranları yükselecek ve bunun sonucunda da dışlama etkisi olarak adlandırılan ve özel sektör yatırımlarını azaltan bir etki ortaya çıkacaktır (Ataç, 2006: 14-15). Belki de Monetarizmin maliye politikasına yönelttiği en önemli eleştiri dışlama etkisi olmuştur. Buna göre, parasal uyum olmaksızın saf genişleyici maliye politikası kısa dönemde milli geliri etkileyebilecek, fakat uzun dönemde kamu harcamaları özel harcamaların yerini alarak veya onu dışlayarak reel gelirin değişmeden kalmasını sağlayabilecektir (Bakırtaş, 2003: 46).

Monetarist yaklaşımın işsizlik konusundaki genel görüşü de, işsizliğe esas olarak enflasyonun neden olduğunu şeklindedir. Bu nedenle asıl mücadele alanının enflasyon olması gerektiğini ve enflasyonun da parasal bir olay olduğunu ileri sürerek, para arzındaki artışların doğrudan nominal geliri etkileyerek enflasyonist bir baskı yarattığını iddia etmişlerdir (Acar, t.y. : 118).

Görüldüğü üzere 1970'li yılların enflasyon sorununa çözüm aramak amacıyla ortaya çıkan Monetarist görüş, ekonomideki istikrarsızlığın nedeni olarak para arzındaki dalgalanmaları sorumlu tutmuştur. Enflasyonun daima parasal bir olgu olduğunu söyleyen görüş, dönemin çözilemeyen problemine bir açıklama getirmiştir. Bu görüş, maliye politikasının kullanımını yetersiz görmektedir.

b) Yeni Klasikler: Yeni klasik iktisatçılar 1970'li yıllarda monetaristlerden ayrılarak rasyonel beklentiler ve politika etkisizliği hipotezlerini literatüre katmışlardır. Önde gelen isimleri arasında Robert Lucas, Thomas Sargent, Robert Barro, Edward Prescott ve Neil Wallace yer almaktadır. Literatüre en önemli katkıları olan rasyonel beklentiler hipotezi günümüz bilgi dünyasını bir parça yansıtır konumdadır. Buna göre politikadaki değişme ekonomik karar birimlerinin beklentilerini değiştirerek kararlarını etkilemektedir. Bu görüşe göre, önceden duyurulmadan uygulanan para politikası kısa dönemde istihdam ve üretimi etkilerken, uzun dönemde bireylerin bilgilenmesi sonucu etkisiz hale gelmektedir. Maliye politikası ise kısa dönemde üretim ve istihdam üzerinde etkisizken uzun dönemde her iki değişkeni de azaltıcı etkide bulunmaktadır. Dolayısıyla

politika etkinsizliği hipotezi maliye politikası için de geçerliliğini korumaktadır (Bocutoğlu, 2005: 178-199).

Yeni klasik iktisatçılara göre, devletin üretim ve istihdam için piyasaya para ve maliye politikalarıyla müdahale etmesi gereksiz olacaktır. Bunun nedeni ise kişilerin davranışlarıdır. Rasyonel beklenti içerisinde olan birey devletin alacağı kararları önceden kestirebilecek ve ona göre tavrını belirleyerek alınan kararın etkisiz kalmasına neden olabilecektir. Ayrıca uygulanacak maliye politikasının uzun dönemde üretim ve istihdam üzerinde olumsuz etkileri olacaktır (Ataç, 2006: 19). Dolayısıyla Klasik görüşün uzantısı konumundaki Yeni Klasikler maliye politikasının kullanılmasını gereksiz görmekte-dirler.

c) Yeni Keynesçiler: İlk defa 1984 yılında Parkin tarafından kullanılan Yeni Keynesçi terimi 1970’li yıllarda gündeme gelmiştir. Başlıca savunucuları arasında Gregory Mankiw, Arthur Okun, Joseph Stiglitz ve Alan Blinder gibi isimlerin yer aldığı yaklaşım 1980’li yıllardan bu yana Keynesçi temeller içerisinde görüşlerini ileri sürmektedir. Yeni Keynesçiler, çıkış noktası olarak Keynesçi iktisada yöneltilen mikro temellerinin olmayışı eleştirisinden hareket etmiş ve Keynesçi düşüncenin mikroekonomik temellerini oluşturmaya çalışmışlardır. Neoklasiklerin aksine Yeni Keynesçiler makro sorunların hangi mikro hareketlerden kaynaklandığını araştırmışlar, bunu yaparken de makro politikaları ön plana çıkarmışlardır. Piyasaların temiz olmadığı bir durumda eksik istihdamın ortaya çıkacağını, bunu önlemek için de genişletici makro politikaların reel üretim ve istihdam üzerinde etkili olacağını ifade etmişlerdir. Bu görüşe göre, fiyat ve ücret katılıklarından dolayı piyasalar dengeye gelememekte ve eksik istihdamda para yanlı olduğu için reel üretim ve istihdamı etkilemek için toplam talep politikalarını izlemek gerekmektedir (Bocutoğlu, 2005: 243-263; Ataç, 2006: 25-26).

Yeni Keynesçiler, Yeni Klasiklerin aksine, beklenmedik iradi politikaların kısa dönemde Reel GSYH’yi etkileyeceğini iddia etmektedirler. Yeni Keynesçiler rasyonel beklentiler ve piyasa temizlenmesi görüşlerine katılmakla beraber, talep yönetimi için hükümetlerin iradi politikalarını kuvvetlendirmeye çabalamaktadırlar (Bakırtaş, 2003: 49). Talep yönlü politikalar için ise maliye politikasının kullanımını en uygun araç olarak görmekte-dirler.

d) Post Keynesçiler: Post Keynesçi İktisat, Keynes'in Genel Teori kitabının yeniden yorumlanmasına dayanmakta ve neoklasik sentezin, Keynes'in yazılarını Ortodoks olarak değerlendirmesine karşı çıkmaktadır. Onlara göre, Neoklasik sentez Keynesçi düşüncüyü yanlış yorumlamaktadır. Bu yorumu yaparken de tam bilgi, marjinal maliyetlere dayalı fiyatlandırma, rasyonel iktisadi birey ve rasyonel beklentiler gibi varsayımları reddetmektedirler. Bunlara göre ekonomik hayatı yönlendiren temel kurallar yoktur ve gelecek insanların seçimleri doğrultusunda şekillenmektedir. Bu nedenle geçmişin verileriyle geleceği şekillendirmek mümkün değildir. Post Keynesçi iktisatçılar hem Ortodoks iktisatçıların hem de Yeni Keynesçilerin bilgi ve belirsizlik konusundaki görüşlerini reddetmektedirler. Dolayısıyla Post Keynesçi iktisatta belirsizlik hakim olmaktadır (Yavuz ve Tokucu, 2006: 148-150; Paya, 2007: 300-301).

Post Keynesçi yaklaşımın piyasanın işleyiş bozukluklarına ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sonuçlara bakış açıları ve dolayısıyla alınması gereken önlemleri farklılık arz etmektedir. Bunlara göre, gelir dağılımı ve ekonomik büyümenin temel belirleyicisi yatırım oranıdır. Toplam talep miktarının stagflasyonu önlemede tek başına yeterli olamayacağını, bu politikanın yanı sıra gelirler politikasının da kullanılması gerektiğini ileri sürmektedirler. Post Keynesçilere göre, modern ve parasal bir ekonomi geleceğin belirsizliği nedeniyle tam istihdama ulaşamamaktadır. Bunu gidermek için ise devletin müdahalesini gerekli görmektedirler. Bu bağlamda, uygulanacak politikaları ise sırasıyla maliye, gelirler ve para politikası oluşturmaktadır. Toplam talebin kontrolü için maliye politikasının, maliyet enflasyonu için gelirler politikasının, parasal ücret ve fiyatları ayarlamak içinse para politikasının kullanılmasını önermektedirler (Ataç, 2006: 26-130).

e) Anayasal İktisat-Kamu Tercihi: Öncülüğünü James Buchanan'ın yaptığı Kamu Tercihi yaklaşımı, 1980'li yıllarla birlikte Anayasal İktisat yaklaşımının doğmasına neden olmuştur. Anayasal iktisat yaklaşımı, temel olarak Kamu Tercihi yaklaşımı ile aynı varsayımları kabul etmekle birlikte, Kamu Tercihi daha ziyade sorunların tespitini yapmakta, Anayasal iktisat ise normatif ve pozitif öneriler getirmektedir (Sakal, 1996: 6). Politik İktisat Teorisi veya Yeni Politik İktisat olarak da adlandırılan Kamu Tercihi Teorisi, İkinci Dünya Savaşını takip eden yıllarda önem kazanmaya başlamıştır. Bu önem 1950 ve 1960'lı yıllarda ABD'de, 1970'li yıllarda ise Avrupa ve Japonya'da ağırlık kazanmıştır (Hepaksaz, 2007: 90). Kamu tercihi yaklaşımına duyulan ilginin artmasında

iktisatta ortaya çıkan gereksinimlere ve sorunlara tepkinin yanı sıra 1940'lı ve 1950'li yıllarda yapılan araştırmalarda piyasa başarısızlığına ilişkin sonuçlar çıkarılması neden olmuştur (Telatar, 2004: 205).

Kamu Tercihi, piyasa dışı karar alma mekanizmasının ekonomik analizi veya basitçe ekonomi biliminin politika bilimine uygulanması olarak tanımlanabilir (Mueller, t.y.). 1970'li yılların başlarında kamu kesiminin aşırı genişlemesi ve bunun sonucunda piyasa ekonomisinin işlerliğini kaybetmesi hükümetleri bu konuda tedbirler almaya zorlamıştır. Temsili demokrasinin olduğu ülkelerde kamu kesiminin önemli miktarda büyümesi, seçimle işbaşına gelen hükümetlerin ve politikacıların bütçe açıklarını artırmaları yeni arayışlara neden olmuştur. Bu arayışta Buchanan, Tullock, Downs, Breton, Dahl, Lindblom ve Niskanen gibi iktisatçılar seçmen tercihlerini tam olarak yansıtmayan ve politik karar alma süreci içerisinde rol oynayan aktörleri ele alarak çeşitli çalışmalar yapmışlardır (Sakal, 1996: 5).

Temel varsayımları arasında bütün ekonomik ve sosyal kararların bireylerin tercihlerine göre alındığını ifade eden metodolojik bireycilik, bireylerin kararlarında rasyonel olduğunu ve toplumdaki her grubun kendi faydasını maksimize etmeye çalıştığını ifade eden rasyonelite ve maximand ilkesi, siyasal karar alma mekanizmasının politik süreçte rol alan kişiler arasındaki politik mübadele olduğunu ifade eden politik mübadele ilkesi yer almaktadır (Aktan, 2009).

Stagfasyona çare olamayan maliye politikaları, kamu müdahalesinin meşruluğunu sağlayan piyasa başarısızlığının yerine hükümet başarısızlığı kavramının yerleşmesine neden olmuştur. Bu tarz eğilimlerin artması ve beraberinde kamu açıklarının büyümesi devletin yeniden küçültülmesi fikrini gündeme taşımıştır. 1980'li yıllarda ortaya çıkan ve kamusal tercih fikrinden hareket eden anayasal iktisat düşüncesi, devletin işlevlerini ciddi biçimde sorgulamaya başlamıştır. Bu bağlamda vergi ve harcamalara ilişkin olarak anayasal kuralların getirilmesi savunulmuştur (Pınar, 2006: 6-7). Çünkü devletin aşırı müdahalesinin faydadan çok zarar getireceği fikrine inanılmıştır.

f) Arz Yanlı İktisat: Robert Mundell'in 1970'li yıllarda yaşanan stagflasyon sorununa karşı enflasyonla mücadele için sıkı para politikasının uygulanması, resesyona

savaşmak için de marjinal vergi oranlarının hızla düşürülmesi ve dolara değer kazandırılması şeklindeki çözüm önerileri büyük ilgi çekmiştir. Bu görüş ABD Başkanı Reagan ve merkez bankası başkanı Paul Volcker tarafından da benimsenmiştir. Mundell; Arthur Laffer, Paul C. Roberts veya Martin Anderson gibi düşünen arz yanlı bir iktisatçı olmamıştır (Skousen, 2000: 64-65). Buna rağmen arz yanlıların fikirleriyle ortak görüşleri bulunmaktadır.

Arz Yanlı iktisatçılar ekonominin üretim yönüne ağırlık vermiş ve bunun için de düşük vergi oranları fikrini ileri sürmüşlerdir. Bunun etkisiyle 1980’li yıllarda ABD’de vergi indirimleri yoluyla çalışma, tasarruf ve yatırımlar teşvik edilmeye çalışılmıştır. Bu dönemde Arz Yanlı iktisatçılar, vergi oranlarındaki indirimlerin ekonomide canlanmaya yol açacağı ve bununla birlikte vergi gelirlerinin artacağı üzerinde durmuşlardır. Bununla da kalmayarak bu durumu Arthur Laffer’e atfedilen Laffer Eğrisiyle açıklamaya çalışmışlardır. Bu eğriye göre, vergi gelirleri optimal bir vergi oranına gelinceye kadar artış gösterecek, bu oran aşıldıktan sonra ise azalmaya başlayacaktır (Ferhatoğlu, 2006a: 170). Bu görüş, özellikle ABD’de Reagan döneminde büyük ilgi çekmiştir. Başkan Reagan’ın büyük vergi indirimleri maliye politikası tarihinde önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur. Bu politikanın uygulanması sadece Keynesçi toplam talep etkisi altında değil, o dönemdeki arz yanlı iktisat anlayışının da etkisiyle olmuştur (Blinder, 2004: 13). Arz Yanlı iktisatçılara göre, vergi indirimleri Keynesin savunduğu gibi toplam talebi teşvik ettiği için değil, ekonomide yer alan kişileri çalışmaya, yatırıma, tasarrufa ve üretime teşvik ettiği için etkilidir. Bunun sonucu olarak ekonomide toplam arz artmakta ve gerçek gelirdede hızlı bir artış yaşanmaktadır (Ataç, 2006: 21).

Görüldüğu üzere vergi indirimleriyle birlikte üretimin teşvik edilmesi fikrine dayanan Arz Yanlı yaklaşım ekonominin arz yönünü ihmal ettiği gerekçesiyle Keynesçi maliye politikasını eleştirmektedir. Keynesçi maliye politikası nispi fiyat değişimlerinin verimlilik üzerindeki etkisini gözardı etmesi nedeniyle yetersiz olarak görülmektedir. Bunun nedeni olarak, Keynes’in nispi fiyat değişmelerinin fazla önem taşımadığı kısa dönem üzerinde durması gösterilmektedir (Güngör, 2004: 15). Devlet bütçesinin küçük, devlet müdahalesinin ise en az düzeyde olması gerektiğini ileri süren (Pınar, 2006: 7) Arz Yanlı iktisat fikri, Keynesçi düşüncenin eksik bırakılmış olan arz yanına ağırlık vermekte ve vergi oranlarındaki indirimlerle üretimi teşvik etmeye dayalı politikalar önermektedir.

2.6. Eski Ekonomideki Maliye Politikalarının Etkinliği

Makro iktisadi görüşlerdeki değişim ele alınarak incelenen maliye politikasının 1929 Ekonomik Buhranıyla birlikte ekonomi politikası içerisinde etkin bir rol oynamaya başladığı ve 1970'li yıllara kadar önemini sürdürdüğü görülmektedir. Ayrıca geçen 55 yılı aşkın süredir maliye politikası, genel bir daralma döneminde önemli bir uyarıcı kaynak olarak önemini korumaktadır (Cecchetti, 2002: 12). Ülkelerin ekonomik, sosyal ve yapısal alanlarda geçirmiş oldukları değişim, maliye politikasının rolünde de bir değişime neden olmaktadır.

Yaşanan değişime bakıldığında, büyümenin altın çağının yaşadığı 55 yıl önce makroekonomi politikasının tam istihdama ulaşmayı hedefleyen talep yönetim politikasını uygulayan Keynesçi görüşe dayandığı görülmektedir. Bu dönemde talep yönetiminin ve makroekonomi politikasının temel aracı genellikle maliye politikası olmuştur. 2000'li yılların başına doğru ise yeni konsensüs değişmeye başlamıştır. Artık politika sınırlı ihtiyaşılığın olduğu bir rejim içerisinde işlemekte ve makroekonomi politikasının görevini orta dönemde fiyat istikrarını sağlamak oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak makroekonomi politikası mümkün olduğunca istikrar gerektirmektedir. Bu dönemde para politikası bu amaçları gerçekleştirmek için görevlendirilmektedir. Merkez bankası kısa ve orta dönemde fiyat istikrarı için görevlendirilmişken, maliye politikası bir istikrar aracı olarak arka planda kalmıştır (Allsopp ve Vines, 2005: 485-486). Böyle bir dönüşümde, Keynesçi görüşün hakim olduğu yıllarda enflasyonun çok fazla sorun olarak görülmemesi, buna karşın 1970'li yıllarda enflasyonun sorun olarak ortaya çıkması etkili olmuştur. Bunun ardından uzunca süre ikinci planda kalan maliye politikasının 1990'lı yıllarda Japonya'da ve 2000'li yılların başında ABD'de yaşanan durgunlukta ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir. Son dönemde yaşanan 2008 finansal krizinde de maliye politikasının birçok ülke tarafından yoğun bir şekilde kullanıldığı gözlenmektedir.

Görüldüğu üzere görelili ağırlığı değişmekle birlikte maliye politikası, iktisat politikasının bir aracı olarak yerini sürekli korumuştur. Günümüze kadar geçen süreçte maliye politikasının ilk günkü ağırlıkta ve etkinlikte uygulandığını söylemek güçtür. Fakat maliye politikalarının her zaman hükümetlerin ellerindeki önemli araçlardan biri

olduğunun altını çizmek gerekir. Özellikle merkez bankalarının bağımsızlık kazanmaları, maliye politikasını hükümetlerin elindeki tek araç haline getirmiştir.

2.6.1. Maliye Politikaların Etkinliğine İlişkin Görüşler

İktisat politikasının iki önemli aracı olan para ve maliye politikaları, ağırlıkları farklı olmakla birlikte daima uygulama alanı bulmuşlardır. Ancak uygulamada her ikisinin de çeşitli zorluklarla karşılaştığı görülmektedir. Makroekonomik istikrar aracı olarak sadece para politikasına güvenilemeyeceğinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Calmfors, 2003: 321):

- Kriz döneminde ekonomi likidite tuzağına yakalandığında para politikası etkinsiz kalır. Çünkü nominal faiz oranları negatif olamaz. Dolayısıyla faizlerdeki indirim bir noktaya kadar etkili olabilir.
- Maliye politikası, istenilen yönde, para politikasından daha etkili olarak kullanılabilir. Maliye politikası özellikle inşaat ve yatırım malları sektörlerinde hizmet sektöründen çok daha fazla etkiye sahiptir. Örneğin, konut fiyatlarını etkilemek için mortgage faizlerinde, vergi indirimi veya damga vergisinde değişim gibi selektif maliye politikası uygulamaları para politikasından daha etkin olabilir.
- Maliye politikası lehinde özellikle AB’de mevcut en güçlü argüman, konjonktürel gelişmelerin asimetrik yolla bireysel olarak ülkeleri etkileyebileceği riskidir. Spesifik olarak bir ülkede yaşanacak resesyonda parasal ücretler ve beraberinde fiyatlar aşağı yönde katı olur. Konjonktürel yükselme döneminde ise istikrar politikası daha karmaşık hal alır. Diğer ülkelerle karşılaştırınca, göreceli fiyatlardaki artış, bir ülkede genişlemeye neden olan asimetrik makroekonomik şoklara uyum sağlayabilir.

İradi maliye politikasının, uygulamada para politikasından daha az etkin olduğu yönünde çeşitli argümanlar da ileri sürülmektedir. Bunlar da aşağıdaki gibi sıralanabilir (Calmfors, 2003: 326-327):

- Para politikası bağımsız merkez bankasına bırakılmışken ve az ya da çok devam eden bir karar süreci varken, maliye politikasında uzun karar gecikmesi bulunmaktadır.
- Bu uzun karar gecikmesi, büyük ihtimalle, maliye politikasındaki karar verme sürecinin para politikasından daha karmaşık olması nedeniyle artmaktadır.
- Maliye politikası, istikrardan başka gelir dağılımı ve kaynakların etkin dağılımı gibi diğer bazı merkezi amaçlara da sahiptir. Kısa dönem istikrarı yakalamak amacı, uzun dönem vergi ve harcama yapısını etkileyebilir. Böylece uygun istikrar politikası, uzun dönem gelir dağılımı ve sosyal etkinlik sağlanamadığı sürece uygulanamayabilir.
- Hükümetlerin yeniden seçilebilmek için oportünist güdülerle hazırladıkları maliye politikaları bozulmalara neden olabilir.
- Maliye politikası kararlarının politik yapısı geri dönülmezlik problemi doğurur. Çünkü maliye politikası bağlamında alınan tedbirlerin aksine hareket etmek güçtür.
- Politik iktisat literatüründe, maliye politikasında açığa neden olan birçok faktör ileri sürülmektedir. Bunlar; i) mali aldanma, ii) hükümetin kendi seçim bölgesi için borçlanmayı kullanması, iii) dağıtımsal çatışmalar, iv) yerel seçim bölgelerinin lobi faaliyetleri, v) zaman uyumu sorunudur.

Görüldüğü gibi gerek para gerekse maliye politikalarının etkinliğini engelleyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu sınırlamalar altında uygulanacak bir maliye politikasında, mali çarpanların etkinliğini artıran faktörler olarak aşağıda sayılanlar gösterilebilir (Hemming ve diğerleri, 2002: 35):

- Aşırı kapasitenin olduğu kapalı bir ekonomi veya sabit döviz kurlu açık bir ekonomi ve hane halkının zaman tercihi veya likidite sınırlaması olması durumu,
- Artan kamu harcamalarının özel yatırımlar yerine geçmemesi, işgücü ve sermayenin verimliliğini çoğaltması ve düşük vergilerin işgücü arzını ve/veya yatırımları artırması durumu,
- Kamu borcunun düşük olması ve kamunun finansman sınırlamaları ile yüzyüze olmaması,
- Sınırlı enflasyonist sonuçlarla birlikte oluşan parasal genişleme.

Mali çarpanların etkisi, aşağıdaki durumlarda muhtemelen küçük ve negatif olacaktır (Hemming ve diğerleri, 2002: 36):

- Kamu hizmetleri ya direkt olarak özel hizmetlerin ve beraberinde ithalatın yerini alır ya da faiz oranları yükselir ve esnek döviz kuru mali genişlemeye paralel olarak artar,
- Hane halkının, sürekli mali genişlemenin tüketimi azalttığı Ricardian durumda olması,
- Borç sürdürülebilirliği problemi olması ve faiz oranları üzerindeki risk priminin fazla olması (bu durumda güvenilir bir mali daralma faiz oranlarında büyük düşümlere neden olabilir),
- Genişleyici maliye politikasının belirsizliği artırması (bu durum hanehalkı ve firmaların yatırım ve tasarruf kararlarında daha dikkatli olmalarına neden olur).

Görüldüğü üzere genel olarak yukarıda bahsedilen durumlarda, mali çarpanların ve dolayısıyla maliye politikasının etkinliği değişebilmektedir. Auerbach (2005) da, maliye politikasının ekonomik istikrar sağlayıcı etkinliğine ilişkin olarak aşağıdaki çıkarımlarda bulunmuştur (Auerbach, 2005: 27-28):

- Maliye politikası aktif ve ekonomik koşullara duyarlı olabilir; politik gecikmeler istikrar amacı için iradi politikaların kullanımını engellemiş gibi gözükmemektedir,
- Devletler, bütçe sınırlamalarıyla karşılaşsalar dahi, kısa dönem amaçları olan maliye politikalarını kullanma zevklerini kaybetmemişlerdir,
- Maliye politikasına tepki olarak ortaya çıkan davranışlar, maliye politikasını etkisiz bırakmamıştır. Maliye politikasının tüketim, yatırım, kamu harcaması ve bunların yanı sıra üretim üzerindeki bütün direkt etkileri, maliye politikasının ekonomik aktiviteler üzerinde hızlı ve büyük etkiye sahip olduğunu göstermektedir,
- Maliye politikasının ekonomik istikrar üzerinde etkili olup olmadığına karar vermek oldukça zordur. Ülkeler arasındaki mevcut deliller, müdahaleci politikaların ters yönde işlediğini göstermektedir. Fakat bu sonuç, mali politikanın sadece bir kısmını içermekte ve bu ülke analizlerinde güçlü sınırlamalara dayanmaktadır,

- Otomatik stabilizatörlerin rolü önemli olabilir. Fakat yüksek marjinal vergi oranları, otomatik stabilizatörlerin uzun dönemde ekonomik bozulmalara neden olmalarını sağlayabilir.
- Artan bütçe baskısı vergi indirimleri ve diğer mali politikaların etkinliğini azaltabilir.

Sonuç olarak, bir ekonomide para ve maliye politikalarının etkinlikleri çeşitli unsurlara bağlı olarak değişmektedir. Ayrıca bu iki politikanın göreceli ağırlıkları gerek ülkeler gerekse dönemler itibariyle değişebilmektedir. Burada unutulmaması gereken nokta, daima her yerde genel geçer uygun bir politika ileri sürmenin doğru olamayacağıdır. Her ülkede, yukarıda bahsedilen durumlarda gerekli görülen politika, öncelikli olarak uygulanmaktadır.

2.6.2. Maliye Politikalarının Etkinliğine İlişkin Yapılan Çalışmalar

Maliye politikasının etkinliğine ilişkin olarak yapılan çalışmalarda farklı sonuçların elde edildiği görülmektedir. Ekonomide belli bir dönemde uygulanan para ve maliye politikalarının göreceli etkinliğine ilişkin literatür net değildir ve ülkeler arasındaki sonuçlar da değişmektedir. Bu nedenle genelleme yapmak oldukça zordur. Ayrıca bu noktada belirtilmesi gereken şey, yeterli sıklıkta ve uzunlukta gerekli verilerin olmayışından dolayı yapılan çalışmaların sayısının da göreceli olarak az oluşudur (Perotti, 2002: 7; Allsopp ve Vines, 2005: 48; Castro, 2003: 7). Bu konuyla ilgili olarak yapılan her ampirik çalışma çeşitli zorluklara takılmaktadır. Bu zorluklar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Barnett, 2008: 164):

- Bir politikadaki değişikliğin etkisini değerlendirirken, politikanın uygulamaya koyulduğu zamanki ekonomik şartlar tam olarak dikkate alınamayabilir,
- Mali canlandırıcı vergi, harcama ve transfer gibi birçok unsurun bileşimi şeklinde olabilir, bu nedenle her biri farklı etki doğurabilir,
- Bazen maliye politikasındaki bir değişimin tarihi ile bu politikanın hane halkı ve işletmeler tarafından genel bilgi olarak algılanışı arasında zaman farkı olabilir,

- Politik tedbirleri ve ekonomik aktivitelerin her ikisinin de içsel olması (aynı zamanda birbirine bağlı olması), bir korelasyona basitçe bakarak neyin neyi belirlediğini anlamayı zorlaştırabilir.

Sıralanan problemler içerisinde sonuncusu çözülmesi en zor olanını oluşturmaktadır. Her şeyden önce ekonomi sürekli canlı haldedir ve ekonominin merkezinde insan yer almaktadır. Bütün değişkenler birbirleriyle iç içe ve etkileşim halindedir. Bu nedenle, basitçe tek bir maliye politikası aracındaki değişimin ekonomi üzerindeki etkisini değerlendirmeye kalkmak doğru olmamaktadır. Bu problemlerden en önemlisi, politikanın oyuncularını arasında insanın oluşudur. Çünkü, bugün uygulanan bir politikaya, insanların bugün vereceği tepki ile yarın vereceği tepki veya başka bir ülkedeki insanların vereceği tepki aynı olmayabilecektir. Aynı politika, farklı dönemlerde veya farklı bölgelerde farklı sonuçlar doğurabilecektir. Bu nedenlerle her zaman her yerde geçerli bir maliye politikası sonucu belirlemek zordur. Bu zorluktan dolayı maliye politikalarının etkinliğine ilişkin bir çıkarımda bulunmak da oldukça güçtür.

Yukarıda bahsedilen zorluğa rağmen, maliye politikasının etkinliğini ampirik olarak ele alan çeşitli çalışmalar mevcuttur. Fatas ve Mihov (2000), maliye politikasındaki değişimin dinamik etkisini anlayabilmek için yapılan çalışmalarda, minimum makroekonomik değişken setinin olması gerektiğini ifade etmektedirler. Bu değişkenler; reel kamu harcamalarına ilişkin 3 aylık veri, net vergiler, reel GSYH, GSYH deflatörü ve üç aylık faiz oranlarıdır. Yapılan çalışmaların genellikle bu değişkenler ışığında şekillendiği görülmektedir.

Fatas ve Mihov (2001), 20 OECD üyesi ülke üzerinde otomatik stabilizatörlerin etkilerini incelemiştir. Büyük devletlerin konjonktür dalgalarıyla daha az karşılaştıkları sonucuna varmışlar ve bu sonucu, direkt olarak herhangi bir kamu gelir veya harcaması ile ilişkilendirilememiştir. Ayrıca genişleyici maliye politikasının ekonomik aktivite üzerinde güçlü, pozitif ve sürekli etkisi olduğunu belirlemiştir.

Fatas ve Mihov (2003), bir başka çalışmalarında, iradi maliye politikasının üretimdeki dalgalanma ve ekonomik büyüme üzerindeki etkisini test etmişlerdir. Bu çalışmalarında 91 ülkeyi ele alarak, 1960-2000 dönemi için iradi maliye politikasının

etkilerini araştırmaya çalışmışlardır. Çalışmanın sonuçlarına göre, i) maliye politikasının ařırđ (saldırganca) kullanımđ önemli makroekonomik istikrarsızlıklara neden olmakta, ii) iradi maliye politikasının neden olduğu üretim oynaklığı, oynaklıktaki her yüzde 1'lik artış için ekonomik büyümeyi % 0,8'den daha fazla azaltmakta, iii) maliye politikasının ihtiyatlı kullanımđ büyük ölçüde politik sınırlamaların ve diğer politik ve kurumsal değişkenlerin varlığı halinde mümkün olmaktadır. Çalışmanın sonucunda yazarlar, maliye politikasındaki iradiliği anayasal olarak kısıtlamanın üretim oynaklığını azaltacağını ve ekonomik büyüme oranını yükselteceğini ifade etmişlerdir.

Perotti (2002), beş OECD yesi ülke olan ABD, Almanya, İngiltere, Kanada ve Avustralya'yđ ele alarak yapmış olduğu çalışmada, çalışma öncesi 20 yıllık dönemde, maliye politikasının GSYH ve unsurları üzerindeki etkisinin oldukça zayıf olduğunu ortaya koymuştur. 1980 öncesi dönemde, maliye politikasının GSYH üzerinde tahmin edilen etkisinin küçük (1'den büyük olan pozitif kamu harcamaları çarpanının istisna olduğu gözlenmiş) olduğu; 1980 sonrası dönemde ise negatif kamu harcaması çarpanının olduğu (vergi çarpanının bile küçük olduğu) sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, kamu harcamalarının fiyatlar üzerindeki negatif etkisinin genellikle küçük ve daima anlamlı olmadığını ifade etmiştir. Kamu harcama şoklarının kısa dönem reel faiz oranları üzerinde önemli etkiye sahip olduklarını, fakat bunun belirsizlik taşıdığını belirtmişlerdir.

Badinger (2008), 88 ülkeyi ve 1960-2004 dönemini ele alarak yapmış olduğu çalışmada, maliye politikasının konjonktrelliği, üretim oynaklığı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada ilk olarak, gerek konjonktürle aynı yönlü gerekse konjonktür karřıtđ maliye politikasının üretim oynaklığını artırdığı, ikinci olarak, konjonktürel veya iradi maliye politikasındaki değişkenlikten kaynaklanan üretim oynaklığının ekonomik büyümeyle negatif ilişkili olduğu, nc olarak da, iradi maliye politikasının üretim oynaklığından başka ekonomik büyümenin konjonktrelliğine direkt etkisinin bulunmadığı sonuçları elde edilmiştir. Yazar bu sonuçlara istinaden, kurala dayalı maliye politikalarının oynaklığını azaltarak büyüme performansının iyileştirebileceği üzerinde durmaktadır.

Badinger (2009), 20 OECD yesi ülkeyi ele alarak yapmış olduğu çalışmada, iradi maliye politikasının ařırđ kullanımının üretim ve enflasyon oynaklığı üzerinde istikrarsızlık

yaratıp yaratmayacağını incelemiştir. Çalışmanın bulgularına göre, iradi maliye politikası kişi başına GSYH oynaklığı ve bunun bütün unsurları üzerinde önemli ve büyük bir etkiye sahip olmaktadır. Aynı zamanda, iradi maliye politikasının enflasyon oynaklığı üzerinde direkt etkisi bulunmamaktadır. Üretim oynaklığı enflasyon oynaklığının önemli bir belirleyicisi olmakta; bu nedenle iradi maliye politikası dolaylı olarak enflasyon oynaklığını artırmaktadır. Son olarak da, 1990'dan beri uygulamaya koyulan kurala dayalı maliye politikaları iradi politikaların kullanımını azaltmaktadır.

Von Hagen ve diğerleri (2001), OECD ülkelerinde, 1973-98 dönemi için mali konsolidasyonun etkilerini incelemiştir. Çalışmada, maliye politikasının üretim üzerinde negatif ve önemli bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca çalışmada, AB için 1990-98 dönemi ile sınırlandırıldığında, maliye politikasının direkt etkisinin ortadan kalktığı ve para politikasının artık maliye politikasına karşılık vermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Méltiz (2000), 19 OECD üyesi ülkeyi ele alarak yaptığı çalışmada para ve maliye politikaları arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğunu, yani politikaların birbirlerine zıt yönde hareket ettiklerini ortaya koymuştur. Buna göre, daha gevşek maliye politikası daha sıkı para politikasını gerektirmekte ve daha sıkı para politikası da daha genişleyici maliye politikasını teşvik etmektedir.

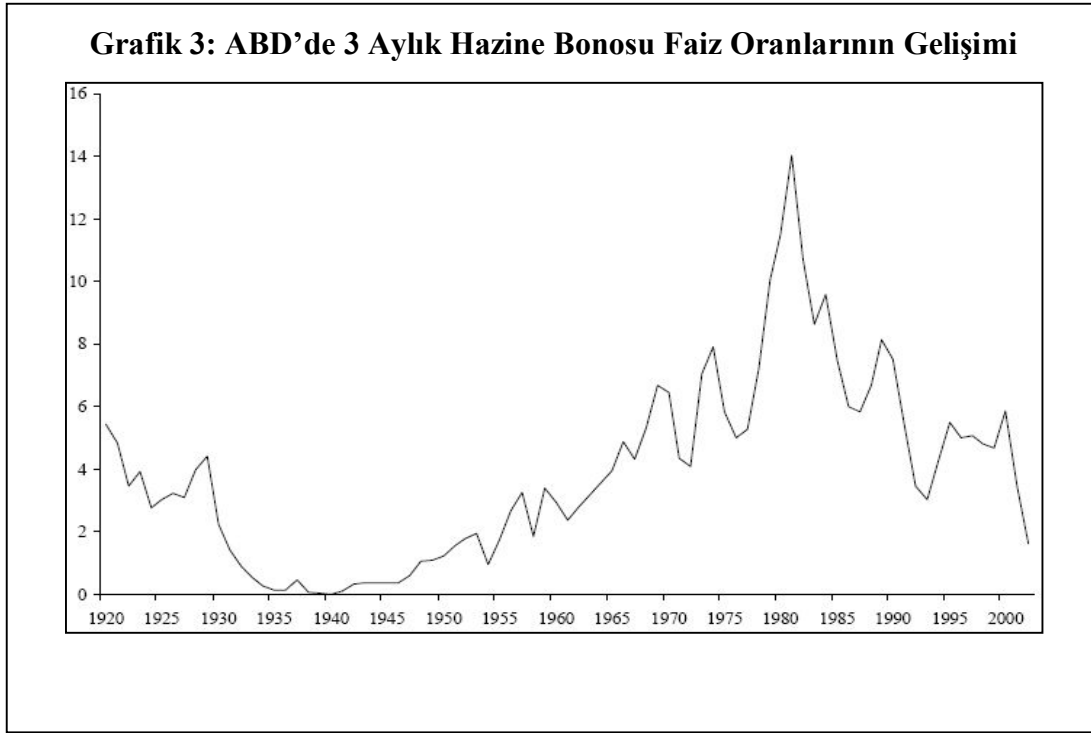
Wyplosz (2002), ABD, Fransa, Almanya ve İsveç'i ele alarak yapmış olduğu çalışmada, maliye politikasının konjunktür dönemince asimetrik olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, 1990'larda, Maastricht Anlaşması ve İstikrar ve Büyüme Pakti'nin uygulanmasıyla, borç istikrarının maliye politikasını daha az konjunktür karşıtı haline getirdiği ve muhtemelen konjunktürle aynı yönlü uygulandığı sonucuna ulaşmıştır.

Para ve maliye politikalarının konjunktür hareketlerine karşı olan duyarlılığını G7 ülkeleri için VAR modeli kullanarak inceleyen Muscatelli ve diğerleri (2002) para ve maliye politikalarının artan şekilde stratejik tamamlayıcı olarak kullanıldıklarını, 1980'lerden sonra ise maliye politikasının konjunktür dalgalarına cevap vermesinin azaldığını belirtmişlerdir. Arestis ve Sawyer (2004b) de, toplam talebin seviyesindeki değişiklikleri para politikası ile dengelemeye çalışmanın kolay olmadığını, bunun yanı sıra

maliye politikasının da bu dengelemede önemli bir araç konumunda olduğunu ortaya koymuşlardır.

2.7. Maliye Politikalarına İlişkin İstatistikî Göstergeler

Maliye politikasına ilişkin istatistikî göstergelere geçmeden önce, maliye politikası ile para politikası arasındaki ilişkiyi ve bu politikaların etkin olduğu dönemleri göstermesi bakımından aşağıdaki grafik üzerinde durulacaktır. ABD ekonomisinin 1920 ve 2000 yılları arasındaki 3 aylık faiz oranlarını gösteren aşağıdaki Grafik 3, maliye politikasının etkin olduğu dönemleri göstermesi bakımından son derece ilginçtir.

Kaynak: Krugman, 2005: 521.

Para ve maliye politikalarının etkin olduğu dönemlere ilişkin yukarıda bahsedilen gelişmeler ışığında Grafik 3 incelendiğinde, hazine bonosu faiz oranlarının % 2'nin altında olduğu dönemlerde para politikasına olan güvenin çok az olduğu ve ağırlıklı olarak maliye politikasının kullanıldığı dikkati çekmektedir. Buna karşın bu oranın % 4'ün üzerinde seyrettiği zamanlarda FED'in politikasının etkili olduğu ve maliye politikasının gereksiz görüldüğü gözlenmektedir (Krugman, 2005: 520). Gerçekten de Keynesçi politikaların hakim olmaya başladığı 1930 sonrası dönemden 1960'lı yıllara kadar, faiz oranları

düşüktür. Bu dönemden sonra ise, faiz oranlarının yükselmeye başladığı ve para politikasının ağırlık kazandığı bilinmektedir. Dolayısıyla düşük faiz oranlarına erişildiği durumlarda para politikası etkisiz olmaktadır ve bu durumda maliye politikasına ağırlık verilmektedir.

Maliye Politikasına ilişkin istatistiki göstergelere gelince aşağıdaki Tablo 15'te OECD ülkelerinde vergi ve vergi dışı gelirlerin GSYH içindeki payının gelişimi gösterilmektedir. Buna göre vergi ve vergi dışı gelirlerin GSYH'ye oranının OECD'de % 37'ler, AB'de ise % 44'ler civarında olduğu göze çarpmaktadır. Bu oranların İskandinav ülkelerinde en yüksek seviyede olduğu dikkati çeken diğer bir konudur. Tablo 15'le ilgili diğer konu ise bu göstergelerdeki gelişimdir. Tabloda ele alınan dönemde vergi ve vergi dışı gelirlerin GSYH içindeki payında artış yaşanmamıştır. Bu durum, bazı ülkelerde artışlar yaşanmasına rağmen, ülkelerin artık kamu gelirini artırmada çok fazla başarılı olmadığı sonucunu doğurmaktadır. Bu sonuç, maliye politikasının etkinliğine ilişkin bir çıkarımda bulunmayı sağlayabilir. Buna göre, maliye politikası ile ülkelerin kamu gelirlerini artırma şansları azalmaya başlamaktadır.

Tablo 15: Vergi ve Vergi Dışı Gelirlerin GSYH İçindeki Payı (1991-2010 / %)

	1991	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Avustralya	33,1	34,5	36,1	35,8	36,7	36,4	36,3	36,5	36,4	36,0	35,2	32,5	32,4
Avusturya	50,0	50,6	50,3	51,4	50,2	50,0	49,6	48,3	47,7	48,0	48,2	48,1	47,0
Belçika	46,0	47,5	49,1	49,6	49,8	51,1	49,2	49,3	48,6	48,1	48,8	49,3	49,1
Kanada	43,9	43,2	44,1	42,6	41,1	41,1	40,7	40,8	41,0	40,7	39,8	38,2	38,2
Çek Cumh.	vy	40,5	37,9	38,5	39,4	40,5	41,9	41,1	40,5	41,0	40,3	39,4	39,3
Danimarka	53,6	56,2	55,5	55,0	54,5	54,6	56,1	57,5	56,3	55,1	54,8	53,8	52,5
Estonya	vy	42,5	36,2	35,0	36,1	36,6	35,7	35,5	37,1	38,2	37,9	44,3	46,0
Finlandiya	55,8	55,3	55,2	52,9	53,0	52,5	52,3	52,9	52,5	52,6	52,5	52,6	52,6
Fransa	47,6	48,9	50,1	50,0	49,4	49,1	49,6	50,5	50,3	49,6	49,3	48,7	47,9
Almanya	43,3	45,1	46,4	44,7	44,4	44,4	43,5	43,6	43,8	43,9	43,9	44,0	42,4
Yunanistan	31,9	36,7	43,0	40,9	40,3	39,3	38,0	38,1	39,1	40,1	39,9	40,4	39,8
Macaristan	54,2	48,9	43,6	43,3	42,4	42,0	42,5	42,3	42,7	44,7	46,2	45,3	45,8
İzlanda	37,2	36,2	43,6	41,9	41,7	42,8	44,1	47,1	48,0	47,9	43,5	38,7	39,3
İrlanda	41,6	39,1	36,3	34,3	33,3	33,8	35,1	35,4	37,0	35,9	33,8	35,2	35,7
İtalya	42,6	45,1	45,3	44,9	44,4	44,7	44,2	43,8	45,3	46,4	46,0	46,4	45,8
Japonya	33,4	31,4	31,4	32,2	30,8	30,5	30,9	31,7	34,5	33,5	34,4	34,5	33,4
Kore	21,7	23,6	28,1	28,6	28,9	29,6	29,4	30,6	32,3	33,6	33,5	32,6	31,4
Lüksemburg	39,1	42,2	43,6	44,3	43,6	42,3	41,3	41,6	39,9	40,8	43,2	43,3	42,8
Hollanda	52,3	47,2	46,1	45,1	44,1	43,9	44,3	44,5	46,2	45,6	46,4	44,8	44,0
Yeni Zelanda	46,8	45,0	41,1	40,4	41,4	42,5	42,1	44,3	46,1	45,2	44,0	42,5	41,4
Norveç	54,6	54,2	57,7	57,5	56,3	55,5	56,7	57,3	59,1	58,7	58,8	52,7	51,6
Polonya	vy	43,3	38,1	38,6	39,2	38,4	36,9	39,1	39,9	40,2	39,2	37,6	37,1
Portekiz	36,5	38,4	40,2	40,1	41,4	42,5	43,1	41,6	42,3	43,1	43,2	44,7	44,9
Slovak Cumh.	vy	45,2	38,6	38,0	36,8	37,4	35,3	35,4	33,5	32,5	32,7	34,0	33,2
Slovenya	vy	44,2	42,9	43,4	43,9	43,8	44,0	43,9	43,1	42,6	42,6	44,4	45,2
İspanya	39,5	38,0	38,1	38,0	38,4	38,2	38,5	39,4	40,5	41,0	36,6	36,6	37,0
İsveç	61,3	58,0	60,7	62,9	54,3	54,8	55,0	56,0	55,3	55,1	54,4	53,7	53,4
İsviçre	30,3	33,0	35,2	34,7	35,0	34,6	34,2	34,6	34,7	34,2	33,9	33,7	33,7
İngiltere	39,8	38,2	40,3	40,6	39,0	38,7	39,5	40,8	41,6	41,4	42,6	39,5	40,2
ABD	32,9	33,8	35,8	34,9	32,5	31,9	32,1	33,4	34,2	34,5	33,1	31,3	31,5
AB	44,7	45,6	46,3	45,4	45,0	45,0	44,7	44,9	45,4	45,5	44,9	44,9	44,1
OECD	37,5	38,0	39,2	38,7	37,3	37,0	37,1	37,9	38,8	38,8	38,2	37,1	36,8

Kaynak: OECD, 2009d: 276. (2008-2010 OECD tahminidir)

Aşağıdaki Tablo 16 kamu harcamalarının GSYH içindeki payını göstermektedir. Tablo 16'da göre, OECD'de bu oranın % 40'lar, AB'de ise % 47'ler civarında olduğu görülmektedir. Kamu harcamalarının hala ülkelerin gelirlerinin önemli bir kısmı kadar olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Kamu harcamalarındaki gelişime bakıldığında 1991

yılından itibaren OECD’de istikrarlı kaldığı, AB’de düşme eğilimi içinde olduğu söylenebilir.

Tablo 16: Toplam Kamu Harcamalarının GSYH’ye Oranı (1991-2010 / %)

	1991	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Avustralya	37,8	38,2	35,2	35,9	35,4	34,6	35,1	34,8	34,5	34,2	34,0	37,4	37,4
Avusturya	52,9	56,5	52,2	51,6	51,0	51,6	54,1	50,0	49,5	48,7	48,7	52,3	53,1
Belçika	53,4	52,0	49,2	49,2	49,9	51,2	49,6	52,1	48,4	48,3	50,0	53,9	55,2
Kanada	52,3	48,5	41,1	42,0	41,2	41,2	39,9	39,3	39,4	39,1	39,7	43,0	44,1
Çek Cumh.	Vy	54,0	41,6	44,2	46,2	47,1	44,8	44,7	43,1	41,6	41,7	43,9	44,2
Danimarak	56,5	59,1	53,3	53,9	54,2	54,7	54,3	52,5	51,3	50,7	51,3	56,1	56,6
Estonya	Vy	41,4	36,5	35,1	35,9	34,9	34,1	34,0	34,2	35,5	40,9	49,9	51,2
Finlandiya	56,7	61,5	48,3	47,9	49,0	50,1	50,1	50,3	48,6	47,3	48,4	54,1	55,4
Fransa	50,6	54,4	51,6	51,6	52,6	53,2	53,3	53,4	52,7	52,3	52,7	55,4	55,8
Almanya	46,1	54,8	45,1	47,5	48,0	48,4	47,3	46,9	45,3	44,1	44,0	47,7	48,6
Yunanistan	41,8	45,8	46,7	45,3	45,1	45,0	45,4	43,3	42,2	44,0	44,9	46,5	46,5
Macaristan	56,6	55,0	46,6	47,3	51,3	49,1	48,9	50,1	51,9	49,6	49,6	49,6	50,0
İzlanda	40,1	39,1	41,9	42,6	44,3	45,6	44,1	42,2	41,7	42,5	57,7	49,4	46,4
İrlanda	44,5	41,2	31,5	33,4	33,6	33,4	33,7	33,7	34,0	35,7	41,0	46,8	49,3
İtalya	54,0	52,5	46,1	48,0	47,4	48,3	47,8	48,1	48,7	47,9	48,7	51,7	51,6
Japonya	31,6	36,5	39,0	38,6	38,8	38,4	37,0	38,4	36,2	36,0	37,1	42,3	42,1
Kore	19,9	19,8	22,6	24,2	23,8	29,2	26,7	27,3	28,4	28,9	30,3	33,8	33,7
Lüksemburg	38,5	39,7	37,6	38,2	41,5	41,8	42,4	41,6	38,6	37,2	40,7	45,6	47,7
Hollanda	54,9	56,4	44,2	45,4	46,2	47,1	46,1	44,8	45,6	45,3	45,5	49,2	51,0
Yeni Zelanda	50,2	42,2	39,2	38,6	37,6	38,5	38,0	39,1	40,2	40,3	41,1	45,3	46,4
Norveç	54,5	50,9	42,3	44,2	47,1	48,3	45,6	42,3	40,6	41,0	40,0	44,1	44,6
Polonya	Vy	47,7	41,1	43,8	44,2	44,6	42,6	43,4	43,8	42,1	43,1	44,0	44,7
Portekiz	43,4	43,4	43,1	44,4	44,3	45,5	46,5	47,6	46,3	45,8	45,9	51,1	51,4
Slovak Cum.	Vy	48,6	50,9	44,5	45,0	40,1	37,6	38,2	36,9	34,4	34,9	38,9	39,5
Slovenya	Vy	52,5	46,6	47,4	46,3	46,5	46,2	45,4	44,4	42,2	43,6	50,2	50,5
İspanya	44,3	44,4	39,1	38,6	38,9	38,4	38,9	38,4	38,5	38,8	40,5	45,7	46,6
İsveç	61,4	65,3	57,0	61,2	55,8	56,0	54,4	54,0	52,9	51,3	51,9	57,0	57,9
İsviçre	32,1	35,0	35,1	34,8	36,2	36,4	35,9	35,3	33,7	32,9	32,9	35,2	36,1
İngiltere	43,2	44,1	36,6	39,9	40,9	42,4	43,2	44,2	44,3	44,1	48,1	52,4	54,1
ABD	37,8	37,0	34,2	35,3	36,3	36,8	36,4	36,6	36,5	37,4	39,0	41,6	42,8
AB	49,3	53,2	46,3	47,3	47,6	48,1	47,7	47,4	46,7	46,1	46,8	50,4	51,1
OECD	41,2	42,7	38,9	40,0	40,5	41,0	40,4	40,6	40,1	40,2	41,5	44,8	45,7

Kaynak: OECD, 2009d: 275. (2008-2010 OECD tahminidir)

Aşağıda yer alan Tablo 17 ise, Masstricht Kriterlerine göre düzenlenmiş toplam kamu borcunun nominal GSYH'ye oranını göstermektedir. Maliye politikasının diğer önemli aracı olan kamu borçlarının GSYH içindeki oranına bakıldığında, bu oranın istikrarını koruduğu söylenebilir. Birçok ülkede kamu borçlarının hala önemli bir gelir kaynağı olduğu göze çarpmaktadır. İtalya, Yunanistan ve Belçika'da bu oranın % 100'ler civarında olduğu dikkati çekmektedir. Sonuç olarak kamu borçları, ülkelerin kullandıkları önemli bir maliye politikası aracı olma özelliğini korumaktadır.

Tablo 17: Kamu Borcunun GSYH'ye Oranı (1996-2010 / %)

	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Avusturya	68,4	66,5	67,1	66,6	65,6	64,9	63,8	62,0	59,5	62,6	70,0	76,0
Belçika	127,2	107,8	106,5	103,6	98,7	94,5	92,1	87,7	84,0	89,8	96,7	102,9
Çek Cum.	12,5	18,5	25,1	28,5	30,1	30,4	29,8	29,5	28,8	29,9	31,5	34,2
Danimarka	69,2	51,5	48,7	48,3	45,8	43,8	37,1	31,3	26,8	33,3	39,7	44,5
Finlandiya	56,8	43,8	42,4	41,4	44,4	44,2	41,4	39,2	35,1	33,4	40,7	45,0
Fransa	58,0	57,3	56,9	58,8	62,9	65,0	66,4	63,6	63,8	68,1	78,4	86,1
Almanya	58,4	59,7	58,7	60,2	63,7	65,9	68,0	67,6	65,0	66,0	75,2	81,1
Yunanistan	99,4	103,4	103,7	101,5	97,8	98,6	98,8	95,9	94,8	97,6	103,4	108,3
Macaristan	73,7	54,3	52,2	55,8	58,1	59,4	61,8	65,6	65,7	72,6	78,8	83,1
İrlanda	73,6	37,8	35,5	32,2	31,1	29,4	27,5	24,9	24,9	43,2	60,0	75,9
İtalya	120,9	109,1	108,8	105,7	104,3	103,9	105,8	106,4	103,5	105,8	114,2	118,6
Lüksemburg	7,5	6,2	6,3	6,3	6,1	6,3	6,1	6,7	6,9	14,7	16,3	23,0
Hollanda	74,1	53,8	50,7	50,5	52,0	52,4	51,8	47,4	45,6	58,2	63,2	70,3
Polonya	43,4	36,8	37,6	42,2	47,1	45,7	47,1	47,7	44,8	47,1	53,1	59,8
Portekiz	59,9	50,5	52,9	55,6	56,9	58,3	63,6	64,7	63,6	66,4	74,9	81,3
Slovak Cum.	31,1	50,3	48,9	43,4	42,4	41,4	34,2	30,4	29,4	27,6	32,2	38,5
İspanya	67,4	59,3	55,5	52,5	48,7	46,2	43,0	39,6	36,2	39,5	51,2	60,9
İsveç	73,0	53,6	54,4	52,6	52,3	51,2	51,0	45,9	40,5	38,0	43,6	47,7
İngiltere	51,3	41,0	37,7	37,5	38,7	40,6	42,3	43,4	44,2	52,0	70,3	84,2
AB	75,4	69,4	68,4	68,2	69,3	69,9	70,4	68,6	66,4	69,9	79,2	86,0

Kaynak: OECD, 2009d, 313. (2008-2010 OECD tahminidir)

Aşağıdaki Tablo 18 ise, kamu mali dengesinin Nominal GSYH'ye oranını göstermektedir. Bu oran maliye politikasının bir nevi sonuçlarını göstermektedir. Kamu gelir ve gider dengesi olarak ifade edilebilecek bu orana ilişkin göstergelerdeki eksi işareti açığı, artı işareti ise fazlayı göstermektedir. Buna göre, ele alınan çoğu ülkede mali dengenin eksi olduğu, diğer bir deyişle ülkelerin kamu gelir gider dengesinde açık

verdikleri görülmektedir. Bu oranın AB'de Maastrich Kriterleri ve İstikrar ve Büyüme Paktının etkisiyle azaldığı görülmektedir.

Tablo 18: Kamu Mali Dengesi / GSYH (1991-2010)

	1991	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Avustralya	-4,7	-3,7	0,9	-0,1	1,3	1,8	1,2	1,7	1,9	1,8	1,2	-4,9	-5,0
Avusturya	-3,0	-5,9	-1,9	-0,2	-0,9	-1,6	-4,5	-1,7	-1,7	-0,7	-0,5	-4,3	-6,1
Belçika	-7,4	-4,5	0,0	0,4	-0,1	-0,1	-0,4	-2,8	0,2	-0,3	-1,2	-4,6	-6,1
Kanada	-8,4	-5,3	2,9	0,7	-0,1	-0,1	0,9	1,5	1,6	1,6	0,1	-4,8	-5,9
Çek Cum.	vy	-13,4	-3,7	-5,7	-6,8	-6,6	-2,9	-3,6	-2,6	-0,6	-1,4	-4,5	-4,9
Danimarka	-2,9	-2,9	2,3	1,2	0,2	-0,1	1,9	5,0	5,0	4,5	3,4	-2,4	-4,1
Estonya	vy	1,1	-0,2	-0,1	0,3	1,7	1,7	1,5	2,9	2,7	-3,0	-5,6	-5,1
Finlandiya	-1,0	-6,2	6,9	5,0	4,1	2,4	2,2	2,6	3,9	5,2	4,1	-1,5	-2,8
Fransa	-2,9	-5,5	-1,5	-1,6	-3,2	-4,1	-3,6	-3,0	-2,3	-2,7	-3,4	-6,7	-7,9
Almanya	-2,8	-9,7	1,3	-2,8	-3,6	-4,0	-3,8	-3,3	-1,5	-0,2	-0,1	-3,7	-6,2
Yunanistan	-9,9	-9,1	-3,7	-4,4	-4,8	-5,7	-7,4	-5,2	-3,1	-3,9	-5,0	-6,1	-6,7
Macaristan	-2,4	-6,1	-3,0	-4,1	-9,0	-7,2	-6,4	-7,8	-9,3	-4,9	-3,4	-4,2	-4,2
İzlanda	-2,9	-3,0	1,7	-0,7	-2,6	-2,8	0,0	4,9	6,3	5,4	-14,3	-10,7	-7,2
İrlanda	-2,8	-2,1	4,8	0,9	-0,3	0,4	1,4	1,7	3,0	0,2	-7,1	-11,5	-13,6
İtalya	-11,4	-7,4	-0,9	-3,1	-3,0	-3,5	-3,6	-4,4	-3,3	-1,5	-2,7	-5,3	-5,8
Japonya	1,8	-5,1	-7,6	-6,3	-8,0	-7,9	-6,2	-6,7	-1,6	-2,5	-2,7	-7,8	-8,7
Kore	1,7	3,8	5,4	4,3	5,1	0,5	2,7	3,4	3,9	4,7	3,2	-1,2	-2,3
Lüksemburg	0,7	2,4	6,0	6,1	2,1	0,5	-1,1	0,0	1,4	3,6	2,6	-2,4	-4,9
Hollanda	-2,7	-9,2	2,0	-0,3	-2,1	-3,2	-1,8	-0,3	0,6	0,3	1,0	-4,4	-7,0
Yeni Zelanda	-3,4	2,8	1,9	1,8	3,8	4,0	4,1	5,2	5,9	5,0	2,9	-2,8	-5,0
Norveç	0,1	3,2	15,4	13,3	9,2	7,3	11,1	15,1	18,5	17,7	18,8	8,6	7,0
Polonya	vy	-4,4	-3,0	-5,1	-5,0	-6,3	-5,7	-4,3	-3,9	-1,9	-3,9	-6,3	-7,6
Portekiz	-6,9	-5,0	-3,0	-4,3	-2,9	-3,0	-3,4	-6,1	-3,9	-2,7	-2,7	-6,5	-6,5
Slovak Cum.	vy	-3,4	-12,3	-6,5	-8,2	-2,8	-2,4	-2,8	-3,5	-1,9	-2,2	-4,9	-6,3
Slovenya	vy	-8,3	-3,7	-4,0	-2,5	-2,7	-2,2	-1,4	-1,3	0,5	-0,9	-5,7	-5,3
İspanya	-4,8	-6,5	-1,0	-0,7	-0,5	-0,2	-0,4	1,0	2,0	2,2	-3,8	-9,1	-9,6
İsveç	-0,1	-7,3	3,7	1,7	-1,4	-1,2	0,6	2,0	2,4	3,8	2,5	-3,3	-4,5
İsviçre	-1,8	-2,0	0,1	-0,1	-1,2	-1,7	-1,8	-0,7	1,0	1,3	1,0	-1,5	-2,5
İngiltere	-3,4	-5,8	3,7	0,6	-2,0	-3,7	-3,7	-3,3	-2,7	-2,7	-5,5	-12,8	-14,0
ABD	-4,9	-3,1	1,6	-0,4	-3,8	-4,8	-4,4	-3,3	-2,2	-2,9	-5,9	-10,2	-11,2
AB	-4,6	-7,6	0,0	-1,8	-2,6	-3,1	-3,0	-2,6	-1,3	-0,7	-1,9	-5,6	-7,0
OECD	-3,7	-4,7	0,3	-1,3	-3,2	-4,0	-3,4	-2,8	-1,3	-1,4	-3,2	-7,7	-8,8

Kaynak: OECD, 2009d: 277. (2008-2010 OECD tahminidir)

Yukarıda ele alınan 15-18 no'lu Tablolar birlikte değerlendirildiğinde kamu borçlarının ve kamu gelirlerinin devletlerin GSYH'lerinin önemli bir bölümü oluşturdukları görülmektedir. Fakat gelir ve gider arasındaki farka bakıldığında çoğu ülkede kamu mali dengesinin açık verdiği göze çarpmaktadır. Aynı zamanda birçok ülkede kamu borçlarının GSYH'nın büyük bölümü seviyesinde olduğu görülmektedir. Bu büyüklüklerden bazıları tehlike oluşturmakla birlikte aynı zamanda devletin maliye politikası araçlarıyla ekonomiye müdahale etme şansını da doğurmaktadır.

2.8. Maliye Politikalarındaki Son Durum

Geçen 25 yılı aşkın süredir makroekonomi politikasında gerek politik gerekse teorik alanda para ve maliye politikalarının öneminde büyük değişim yaşanmıştır. Bu değişimde para politikası önemli yer tutarken, maliye politikasından nadiren bahsedilmiştir. Bu dönemde makroekonomi politikasının görevi, orta dönemde fiyat istikrarını ve ekonomik istikrarı sağlamak olmuştur. Bu amaçları gerçekleştirmek için de para politikası artan şekilde kullanılır hale gelmiştir. Merkez bankaları orta dönemde fiyat istikrarını kısa dönemde ise bu amacın yanında genel ekonomik istikrarı gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Para politikası belli parasal büyüklükleri kontrol etmekten ziyade, faiz oranlarını belirlemeye odaklanmıştır. Bunun yanı sıra enflasyon hedeflemesi önemli bir amaç olarak benimsenmiş ve bu durum para politikasının ön plana çıkmasına neden olmuştur. Para politikasının kullanılmasının ana nedenini para politikasının maliye politikasına göre enflasyon hedeflemesi uygulaması için kullanılmasının daha kolay olması oluşturmuştur. İstikrar sağlayıcı araç olarak maliye politikası ise, bu dönemde arka planda yer almıştır (Arestis ve Sawyer, 2004b: 441-442; Allsopp ve Vines, 2005: 486-490).

1970-2000 döneminde, maliye politikasının gerek teorik gerekse pratik olarak gözden düştüğü bir dönem olmuştur. bahsedilen dönemde çok sayıda iktisatçı, para politikasının ekonomik istikrar için tek başına yeterli bir araç olduğu görüşünde birleşmiştir (Seidman, 2001: 17). Ayrıca çoğu ekonomist maliye politikasının gereksiz olduğunu, ekonomik istikrar için para politikasının yeterli olduğunu ileri sürmüştür. İktisatçılar, maliye politikasının kısa dönemli ekonomik resesyonlar için çok hantal olduğunu da iddia etmişlerdir (Krugman, 2005: 515). Bu dönemde bu görüşü destekleyici nitelikte çeşitli ekonomik gelişmeler de yaşanmıştır.

1980'ler ve 1990'larda maliye politikasındaki tartışmalar, temel olarak enflasyon ve ödemeler dengesi problemlerine neden olan yüksek mali açık, kamu borcu ve bu tarz problemlere karşı oluşturulmuş olan istikrar programlarına mali ayarlamaların katkıları üzerine yoğunlaşmıştır. Bu dönemde dikkatler, iyi dizayn edilmiş vergi sistemlerinin ve harcama programlarının sürdürülebilir uzun dönem büyümeye katkı sağlayabileceğine çekilmiştir. Bununla birlikte Japonya'da uzun süren ekonomik çöküş, Endonezya, Kore ve Tayland'la başlayan Asya Krizi ve son olarak da 2000'li yılların başında ABD ve Avrupa'da meydana gelen ekonomik çöküş genişleyici maliye politikasının ekonomik aktiviteleri canlandırmada rol oynayacağı fikrini değiştirmiştir (Hemming ve diğerleri, 2002: 3). 2000'li yılların başına doğru, resesyon şeklinde beliren Asya Krizini yaşayan ülkelerde, özellikle Japonya'da süregelen durgunluk ve ardından ABD'deki ekonomik yavaşlama, maliye politikasının ekonomik aktiviteler üzerindeki rolü hakkındaki tartışmalarda bir artışa neden olmuştur (Baldacci ve diğerleri, 2001: 3).

Son dönemde kamu harcamaları, vergileme ve açık finansman dünyada önde gelen ve tartışılan konulardan biri haline gelmeye başlamıştır. 1990'larda Japonya'da deflasyon ve sifıra yaklaşan kısa dönem faiz oranları, politika yapıcıların ağırlaşan ülke ekonomisini canlandırmak için maliye politikalarına başvurmalarına sebep olmuştur (Kopcke ve diğerleri, 2006: 3). Japon uygulaması ve buna benzer olarak 2001'in üçüncü çeyreğindeki ABD uygulaması maliye politikasının canlanması sonucunu doğurmuştur (Krugman, 2005: 515).

Maliye politikasının ikinci planda kaldığı 1976-1999 döneminde uygulanan maliye politikalarının etkinliğini VAR yöntemini kullanarak ölçmeye çalışan Kuttner ve Posen (2002), ister kamu harcaması artışı isterse vergi indirimi şeklinde olsun genişleyici maliye politikasının ekonomi üzerinde önemli derecede canlandırıcı bir etki yarattığı sonucuna ulaşmışlardır. Benzer nedenlerle ABD'de de, 2001 resesyonun ardından ekonomiyi canlandırmak için maliye politikasına önem verildiği görülmüştür. Avrupa Para Birliği'nin üyeleri de İstikrar ve Büyüme Paketi'nin gerekli kıldığı mali kısıtlamaların faydaları için maliye politikasına başvurmayı tercih etmişlerdir (Kopcke ve diğerleri, 2006: 3).

Yukarıda değinildiği üzere, 1990 öncesinde para ve maliye politikaları değişik dönemlerde değişik ağırlıklarda uygulanmıştır. Fakat özellikle 1970'li yıllardan sonra para

politikası ağırlık kazanmıştır. Bir ekonomide para ve maliye politikaları arasında kesin bir ayırım yapmak imkansızdır. Daima her ikisi arasında kesişen noktalar yer almaktadır. Örneğin, merkez bankası reeskont oranlarında indirim yaptığı veya açık piyasa işlemlerine başvurduğu zaman bütçe açığı bunlardan sürekli şekilde etkilenecektir. Mali genişlemenin etkinliği para otoritesinin bu genişlemeye karşı nasıl bir tavır göstereceğine bağlı olacaktır (Tanzi, 1993: 11). Dolayısıyla bir politikanın daha iyi olduğu şeklinde bir kaniya varmak doğru olmayacaktır. Günümüzde maliye politikasının para politikası ile koordine halinde olması gerektiği konusunda bir görüş birliği bulunmaktadır (Arestis ve McCombie, 2009: 77). Çünkü her iki politika da sürekli olarak birbirleriyle etkileşim içerisinde. Günümüzde artık maliye ve para politikalarının sınırlı oldukları bilinmekte ve bu politikaların makro düzeyde tek başlarına yeterli olamayacakları savunulmaktadır (Ataç, 2006: 29). Devletin maliye politikası para hacmini de etkileyeceğinden, para ve maliye politikası arasında kesin bir ayırım yapmak son derece zor olmaktadır (Shaw, 1975: 13).

Maliye politikası, para politikasını ve enflasyonu iki yönden etkilemektedir. İlk olarak, kısa dönemde maliye politikası para aktarım mekanizması ile etkileşim içerisinde. İkinci olarak da maliye politikası para politikasının uzun dönem sürdürülebilirliğini etkileyebilir. Maliye politikası gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak ekonomi içerisindeki toplam talebin değişmesine neden olmaktadır. Değişen talep şartları ise, sırasıyla ücreti ve fiyat oluşumunu etkilemekte ve böylece maliye politikası enflasyonu ve enflasyon beklentisini etkilemiş olmaktadır. Bunun yanı sıra devletin piyasaya fon bulmak amaçlı girişi de, faiz oranlarını değiştirerek para politikasını etkilemektedir. Ayrıca dolaylı vergiler, tarifeler, kullanıcı ücretleri ve diğer finansal araçlar enflasyon üzerinde direkt etkide bulunmaktadır. Sürdürülebilirlik konusunda ise, merkez bankası uzun dönem para politikası için önceden ilan edilen uzun dönem maliye politikasının sürdürülebilirliğini dikkate almak zorunda kalmaktadır (Doughty, 1991: 228-230). Kamu açıklarını finanse etmek para politikasına ilişkin sonuçlar doğurmakta ve sıkı para politikası, maliye politikasının artırmaya çalıştığı talebi azaltıcı şekilde faiz oranlarını yükseltebilmektedir (Alfranca ve Galindo, 2006: 214). Bu nedenle her iki politikanın birbirinden bağımsız hareket etmesini düşünmek pek de mümkün görünmemektedir.

Özetlemek gerekirse, 1970’li yıllarda gözden düşmeye başlayan maliye politikası 2000’li yılların başında tekrar gündeme gelmiştir. 1990’larda Japonya’nın yaşadığı

tecrübe, para politikasının kriz içindeki ekonomiyi kurtarmada tek başına yeterli olmadığını göstermiştir (Seidman, 2001: 41). Krugman (2005) makalesinde, Paul Samuelson'un 1948 tarihli İktisat kitabının McGraw Hill tarafından 1997'de yeniden basıldığını ve kitapta anlatılanlar ile makalenin kaleme alındığı tarihin örtüştüğünü ifade etmektedir. Samuelson'un kitabında, Keynesçi anlayışa uygun olarak devletin resesyona mücadele etmesi gerektiği üzerinde durulmakta, 18. bölümde maliye politikasının tam istihdam için kullanılması gerektiğine değinilmektedir.

Aynı şekilde Feldstein (2009), 2 yıl öncesine kadar ekonomistler arasındaki yaygın görüşün, maliye politikalarını konjonktür karşıtı olarak kullanmanın elverişli olmadığı yönünde olduğunu ifade etmektedir. Şimdi ise gerek Washington gerekse dünyadaki diğer hükümetlerin; üniversitelerin ve iş çevrelerinin de desteklediği etkili mali uyarıcı paketler geliştirdiğini belirtmektedir.

Son dönemde yaşanan küresel finans krizi ise Keynesçi düşünceyle birlikte yaklaşık bir asır önce önem kazanan maliye politikasının yeniden canlanmasına neden olmuştur. Krizin çıkış noktası olma özelliği taşıyan ABD'de, FED başkan yardımcısı Donald L. Kohn bir konuşmasında, mevcut ekonomik durumun para ve maliye politikası arasındaki olağan ilişkinin değişmesine neden olduğunu ve para ve maliye politikalarının göreceli etkinliği konusunda değişim yaşandığını ifade etmiştir. Ekonomik resesyona derinliği ve sürekliliği geleneksel para politikasını sınırlandırmakta ve hedef federal fon oranlarının bir süreliğine sıfır olarak kalacağı beklenmektedir. Sonuç olarak mali canlandırıcılar ekonomik aktiviteyi hızlandırmada potansiyel olarak daha etkili olmaktadır (Kohn, 2009: 1).

Günümüzde hakim olan anlayış, maliye politikasının otomatik stabilizatörlerin çalışmasına izin verecek şekilde düzenlenmesi gerektiğidir (Calmfors, 2003: 328). Çünkü iradi maliye politikasının güçlü bir istikrar aracı olmadığı yönünde güçlü deliller mevcuttur. Bundan dolayı ekonomik olarak mantıklı politikalar üretmek ve bu politikaları karşılaştırmak gerekmektedir. Kanun koyucunun dikkatinin uzun dönem büyümeyi gerçekleştirmek için sağlam temeller üzerine odaklanması bir zorunluluk olarak kendini göstermektedir. Bu, yatırımları, yenilikleri ve sıkı çalışmayı destekleyen yapısal vergi ve harcama programları üretmek anlamına gelmektedir. Kurumlar vergisinin sermaye kazancı

üzerindeki vergileri elimine etmesi uzun dönem politikalar açısından faydalı gözükse de önemli olan neyin tartışılması gerektiğidir. Bu esnada yeni ekonomi, maliye politikasını on yıl öncesine göre çok daha kötü bir istikrar aracı haline getirmiştir (Cecchetti, 2002: 14). Çünkü, bu dönemde yaşanan gelişmeler eski ekonomiyi dikkate alarak oluşturulmuş olan politikaların uygulama şansını azaltmıştır.

2.9. Eski Ekonomideki Maliye Politikalarını Sınırlayan Etkenler

Modern vergi sistemleri 1930-1960 yılları arasındaki dönemde geliştirilmiştir. Bu dönemin özellikleri arasında, i) ticaret üzerinde önemli sınırlamaların olması, ii) sınırlı sermaye mobilitesi, iii) çok az miktarda sınırlar arası yatırım ve bunun sonucu olarak çok uluslu işletmelerin sınırlı rolü, iv) göçmenlerin haricinde insanların çok az mobil olması, v) insanların sınırlar arasında neredeyse hiç alışveriş yapamaması yer almaktadır. Bu yıllarda çoğu ülkede vergi yükü göreceli olarak düşüktür. Çünkü, devletler 1960 sonrası dönemde üstlenecek oldukları sosyal ve ekonomik sorumlulukları henüz yerine getirememişti (Tanzi, 2005: 2). Ayrıca bu dönemin en önemli özelliğini, vergi politikalarının ülkenin kendi sınırları ile sınırlı olması oluşturmaktadır. Yeni ekonomideki hız, bağlılık ve gayrimaddi değerler ise ülkeler arasındaki sınırların yıkılmasına neden olmaktadır (Davis ve Christopher, 1998: 6). Eski ekonomide, uygulanacak her türlü politikanın sonuçlarını az da olsa tahmin etmek mümkündür. Yeni ekonomide ise ülkeler tamamen farklılaşmış bir tablo ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Ulusal vergi sistemlerinin bakış açısı dar kapsamlı olmakta ve ülkelerin vergi sistemleri arasında herhangi bir koordinasyon bulunmamaktadır. Bu koordinasyonsuzluk ise, dışa açılan ülkelerin vergi alanında sorunlarla karşılaşmalarına sebebiyet vermektedir (Saraç, 2006: 83).

Ülkelerin dışa kapalı bir ortamda oluşturmuş oldukları maliye politikaları, yaşanan birçok gelişmeyle birlikte çeşitli sınırlamalara tabi olmaya başlamıştır. Genel olarak küreselleşme olarak nitelendirilebilecek birçok gelişme maliye politikasına etki etmiştir. Yaşanan bu gelişmeler maliye politikası alanında çok sayıda sorunu gündeme getirmiştir. Ortaya çıkan bu sorunlar, ülkelerin bağımsız olarak kendi başlarına maliye politikalarını uygulamalarına engel oluşturmaktadır. Maliye politikalarının uygulanabilirliğini etkileyen ve yeni ekonomi süreciyle birlikte hareket eden bu sorunlar aşağıdaki gibi açıklanabilir.

2.9.1. Uluslararası Vergi Rekabeti

Ülkelerin maliye politikalarında karşı karşıya kaldıkları en önemli sorunların başında uluslararası vergi rekabeti gelmektedir. Günümüzde ülkeler, dünya üzerinde olabildiğince hızlı şekilde yer değiştirebilme kabiliyeti kazanan sermayeyi çekmek için bir yarış içerisine girmiş bulunmaktadırlar. Bu yarış bir yandan ülkelerin daha fazla sermaye uğruna daha az vergi geliri elde etmeleri, diğer yandan ise daha düşük kamu harcaması yapmaları sonucunu doğurmaktadır.

Vergi rekabetiyle birlikte ülkelerin karşılaştıkları en önemli sorunların başında vergi gelirlerinin erozyonu yer almaktadır. Son zamanlarda birçok ülkede efektif kurumlar vergisi oranlarında önemli azalışlar olmaktadır. Bu rekabetten en çok faydayı elde eden çok uluslu işletmelerin dünya üzerindeki efektif vergi oranları da önemli ölçüde düşüş göstermektedir (Avi-Yonah, 2001: 2). Bu düşüş trendi, bazı uygulamalarında aşırı boyutlara ulaşmakta ve zararlı vergi rekabeti olarak adlandırılmaktadır.

Artık ülkeler vergi politikalarını sadece kendi sınırlarını dikkate alarak oluşturamamaktadırlar. Alacakları her kararda diğer ülkelerin tepkilerini hesap etmek zorunda kalmaktadırlar. Çünkü, vergi oranlarındaki en ufak artış ülkedeki yabancı sermayenin yurtdışına kaçmasına ve gelecek olan sermayenin de fikir değiştirmesine neden olabilmektedir.

2.9.2. Vergi Cennetleri ve Tercihli Vergi Rejimleri

Vergi cennetleri, yabancı sermayeyi ülkelerine çekebilmek amacıyla yabancı yatırımları çok düşük vergi oranlarıyla vergileyen ülkeler olarak tanımlanmaktadır (Günaydın, 1999: 76). Vergi cennetleri, birçok gerçek ve tüzel kişinin kazançlarını saklamak amacıyla kullandıkları, düşük vergi oranlarına sahip, bilgi değişiminden yoksun ülkelerdir. Dünya üzerinde elde edilen kazancın bir kısmı bu ülkelere aktarılarak, bu kazancın vergisiz olarak kullanılması sağlanmaktadır. Bu ise, ülkelerin vergi politikalarını oluştururken daha dikkatli davranmalarını gerektirmektedir.

Tercihli vergi rejimleri ise, bir ülkenin sınırları içerisinde, ülkenin vergi kanunları dışında kalan alanlar olarak tanımlanmaktadır. Yabancı sermaye çekmek amaçlı olarak oluşturulan tercihli vergi rejimleri, vergi cennetlerinden farklı olarak belirli bir konu veya bölge ile sınırlı olarak uygulanmaktadır (Öner, 2004: 5). En önemli örneği olan serbest bölgeler, dünya üzerinde kaynakların etkin dağılımını engellemekte ve kazancın vergi dışı kalmasına olanak sağlamaktadır.

Gerek vergi cennetleri gerekse tercihli vergi rejimleri, yeni ekonomideki en önemli kaçış noktalarını oluşturmaktadır. Yeni ekonominin teknolojik imkanları, işletmelerin bu yerleri, vergi yüklerini azaltıcı şekilde kullanmalarına olanak sağlamaktadır. Birçok uluslararası örgüt bu sorunla mücadele ediyor olsa da, henüz konuya kesin bir çözüm getirilebilmiş değildir.

2.9.3. Gayrimaddi Varlıklar

İlk defa 1986 yılında Karl Erik Sveiby tarafından İsveççe olarak kullanılan gayrimaddi varlık teriminin İngilizceye çevrilmesiyle birlikte önemi artmaya başlamıştır (Ghisi, 2009: 3). Web sayfaları olmak üzere alan adları, ticaret unvanları, yazılımlar, know-how'lar, patentler, veri tabanları, müşteri portföyleri, lisans anlaşmaları ve şerefiyeler (Akbulut, 2007: 23) gibi unsurlar daima işletmelerin bir parçasını oluşturmuştur. Ancak bunların günümüzde önemi fazlasıyla artmış ve ayrılabilir piyasa unsuru haline gelmiştir. Yeni internet şirketlerinin değerlerinin neredeyse tamamı toprak, teçhizat ve binalardan ziyade gayrimaddi varlıklara dayanmaktadır. Bilgi çağında gayrimaddi varlıklarda meydana gelen artış, fiziksel sermaye ile karşılaştırılınca beşeri sermayenin de önemini artmasına neden olmaktadır. Maddi varlıklar, işletmelerin değerinin daha küçük bir bölümünü oluşturmaya başlamaktadır (Neubig ve Poddar, 2000: 1156). 1980'lerin başlarında gayrimaddi varlıkların işletmelerin piyasa değeri içerisindeki payı % 40'lar civarındayken, bu oranın 1990'ların sonunda % 80'lere ulaştığı görülmektedir (Daum, 2001: 1).

Yeni ekonomide gayrimaddi varlıkların önemini artması ve birçok farklı endüstrilerde yaşanan yakınlaşma geleneksel gelir, satış ve servet vergilerinin devamlılığını tehdit etmektedir. İşletmeler, yüksek hızdaki geniş bant internet erişimi

sayesinde, uluslararası sınırlar arasında diğer işletmelerle kolaylıkla işlem yapabilmektedirler. Oysa endüstrileşme çağında vergi sistemleri, maddi varlıkların alış ve satışından elde edilen karları vergilendirmeye yönelik olarak tasarlanmıştır. Bu ürünler ise yeni ekonomide önemini kaybetmiştir. Hizmetler ve gayrimaddi varlıklar katma değer in ana kaynağı haline gelmiştir (Neubig ve Poddar, 2000: 1153). Yeni ekonomide gayrimaddi varlıkların değerini tam olarak tespit etmek oldukça güçtür. Fiziksel malların ülkeler arasında taşınması son derece güçken, gayrimaddi varlıklarda bu güçlük ortadan kalkmaktadır. Dolayısıyla, BİT'ler sayesinde bu varlıkların bir işletmenin şubeleri arasında kolaylıkla hareket edebilmesi mümkün olmaktadır. Bu durum ise, bu varlıklarla birlikte karın ve verginin de yer değiştirmesi anlamına gelmektedir.

2.9.4. Transfer Fiyatlandırma

Transfer fiyatlandırma, bir şirketin birbirleriyle ilgili çeşitli birimleri ya da kolları arasında gerçekleştirilen mal ve hizmet alımlarında uyguladığı fiyattır (Pehlivan, 2003: 105). Transfer fiyatlandırmanın temel esprisi, mal alım ve satımına konu olan fiyatın olması gerekenden farklı gösterilerek karın ülkeler arasında dağıtılmasıdır. Bu şekilde mal ve hizmetin düşük vergili ülkeye satışında düşük, yüksek vergili ülkeye satışında ise yüksek fiyat kullanılarak vergi yükü azaltılmaya çalışılmaktadır.

Ekonomik sınırların ortadan kalkması ve liberalleşme trendiyle birlikte serbest ticaret ve uluslararası yatırımlar hızlı bir gelişim süreci yaşarken, ülkelerin gümrük ve vergi sistemleri bu hıza ayak uyduramamış, bunun sonucunda vergi sistemleri ve vergi yüklerinde farklılıklar oluşmuştur (Aktaş, 2004: 251). Bu farklılık ise çok uluslu işletmelerin transfer fiyatlandırması yapmasına olanak sağlamıştır.

Transfer fiyatlandırmanın, işletmeler tarafından vergi planlama aracı olarak kullanılması uluslararası işletmeler ile hükümetleri karşı karşıya getirmektedir. Bu bir anlamda, işletmelerin etkin yönetim çabaları ile hükümetlerin egemenlik anlayışının çatışması anlamına gelmektedir (Kapusuzoğlu, 2003: 3). Küresel bir piyasada rekabet etmek isteyen işletmeler vergi yüklerini minimize etmeye çalışırken, hükümetler de kamu finansmanını sağlamaya çalışmaktadırlar. Karşılıklı olarak verilen bu mücadelede hükümetler, yabancı sermayeyi de çok fazla ürkütmeyecek bir politika izlemeye

çalışmaktadırlar. Bu durum ülkelere zarar vermekte, bu zorluk içerisinde olan ülkeler ise maliye politikalarını oluştururken sıkıntı yaşamaktadırlar.

Yeni ekonomide, yukarıda bahsedilen gayrimaddi varlıkların işletme varlıkları içerisindeki değerlerinin artması, vergi cenneti ülkelerin varlığı ve beraberinde BİT'lerdeki gelişmeler transfer fiyatlandırmanın kötüye kullanımını kolaylaştırmaktadır. Çünkü fiziki malların ülkeler arasında dolaşımını gerçekleştirmek zorken, gayrimaddi varlıkların kağıt üzerinde kolaylıkla yer değiştirilebilmesi mümkün olmaktadır. Bu, yeni ekonomide maliye politikalarını sınırlayan en önemli etkenlerden birini oluşturmaktadır. Ülkeler, küresel ekonomi içerisinde gittikçe dışa açılırken, bunun doğurmuş olduğu sonuçla da baş etmek zorunda kalmaktadırlar. Birçok ülke, transfer fiyatlandırma sorununa çözüm getirebilecek uygulamaları vergi kanunlarına koymaya çalışmaktadırlar. Ayrıca uluslararası örgütler de bu konuyla mücadele etmektedirler.

2.9.5. Deregülasyon Hareketleri

Bazı endüstrileşmiş ülkelerde, özellikle telekomünikasyon, elektrik ve finansal hizmetler alanlarında, 1990'larda başlayan deregülasyon hareketleri klasik vergi sistemlerinin etkilenmesi sonucunu doğurmuştur. ABD'de yasal değişim, teknolojik değişimin çoktan hakim olduğu piyasalarda rekabeti hızlandırmıştır. Diğer birçok ülkede de, devletin sahip olduğu monopollerin özelleştirilmesi bu endüstrilerin rekabetçi piyasalar içerisine girmesini beraberinde getirmiştir (Neubig ve Poddar, 2000: 1158).

Özellikle son otuz yıldır, çoğu ülke, yabancı sermaye çekebilmek amacıyla kambiyo kontrollerini kaldırmaktadır. Bunun yanı sıra, ülkelerin aralarında yapmış oldukları yatırım anlaşmaları ve çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları da yabancı doğrudan yatırımların artmasına neden olmaktadır. 1990'lı yıllarda doğrudan yabancı sermaye çekmeye yönelik yapılan düzenlemelerin % 95'i deregülasyon doğrultusunda yapılan düzenlemelerden oluşmaktadır (Aktan ve Vural, 2004b: 6). Bu gelişmelerin sonucunda yabancı sermaye girişi artmakta ve bu da ülkelerin daha esnek maliye politikaları uygulamalarına neden olmaktadır.

2.9.6. Finansal Piyasalardaki Gelişmeler

Sermayenin mobilite kazanması finansal piyasalarda önemli değişikliklerin yaşanması sonucunu beraberinde getirmiştir. Günümüzde artık finansal piyasaların iç içe girdiği görülmektedir. Özellikle finansal piyasaların entegrasyonu büyük önem arz etmektedir. Büyük miktarlarda fonlar ülkeler arasında her gün hareket etmekte, dünya üzerindeki bütün kurumlar bilgisayarlar ve profesyonel kişiler tarafından birbirine bağlanmakta ve sanki bir ülkenin içinde hareket ediyormuş gibi dünya üzerinde hareket edebilmektedir (Kriesler ve Nevile, 2003: 13-14).

Yaşanan bu gelişmeler finansal piyasalarda yeniliklerin oluşmasını gerekli kılmaktadır. 1980'ler ve 1990'larda finansal yeniliklerde önemli ilerlemeler görülmüştür. Finansal yenilik, işlem maliyetlerinin düşmesine neden olmuş, belli mallar içinde ayrı finansal ürünlere ve çok büyük miktarda likiditeye gereksinim duyulmasını sağlamıştır. Finansal piyasalar, kısmen finansal hizmetler endüstrisindeki deregülasyonlardan ve yeni yeniliklerden etkilenmiştir. Bunların yanında, finansal yenilik future, swap, opsiyon gibi birçok yeni finansal aracın da doğmasına neden olmuştur (Neubig ve Poddar, 2000: 1159). Bu hususta BİT'lerdeki gelişmelerin ve sermayenin daha hızlı dolaşımının etkisi olmuştur. Finansal yenilikle birlikte finansal araçlar, kurumlar ve piyasalardaki yaşanan değişim kastedilmektedir. Yeni finansal gelişmelerden bazıları kredi kartları, ATM'ler, elektronik fon transferleri (EFT), swap işlemleri, repo işlemleri, future işlemler, opsiyon işlemleri ve vadeli döviz işlemleri şeklindedir (Kutukız, 2003: 114-115).

Finansal piyasalardaki bu tarz gelişmeler ve teknolojiye yaşanan hızlı değişim, dünyadaki vergi sistemlerinin sıkıntıya girmesine neden olmuştur. 21.yüzyılın başında vergi politikası ve vergi yönetimi için asıl soruyu, devletin vergi sınırlarının yok olmasından kaynaklanan ekonomik bozulmaların yan etkilerini giderebilecek hızda vergi sistemlerini yeni ekonomiye adapte edip edemeyecekleri oluşturmaktadır (Neubig ve Poddar, 2000: 1153).

2.9.7. Elektronik Ticaretin Gelişmesi

Yeni ekonominin en önemli ticaret şekli olan e-ticaret, vergi sistemlerini zora sokan en önemli gelişme olarak kabul edilmektedir. Geleneksel ticaret şeklinde fiziksel işlemlerin ve hareketlerin varlığı söz konusuysen, e-ticarette bunlar ortadan kalkmaktadır. E-ticarete olanak sağlayan en önemli gelişme BİT'lerdeki ilerlemelerdir. Ekonomiler çok hızlı bir şekilde küreselleşirken ve BİT'lerden faydalanırken e-ticaretin hukuki altyapısının buna tam anlamıyla ayak uyduramadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu yeni ticaret şeklinin vergilendirilmesinde çeşitli sorunlar yaşanmakta ve sonuçta vergi kaybı doğmaktadır.

Günümüzde, fiziksel bir ürün internetten daha ucuz fiyata satın alınabilmektedir. Peki aradaki bu fark kimin kazancı ve kimin kaybını göstermektedir. Bu işlemde kazanan taraf internetten malını satan ve ürünü satın alan kişi olurken, kaybeden taraf ise devlet olmaktadır. Böyle bir işlemde, oluşan kazancı kimin, hangi kanunlara göre vergilendirileceği gibi birçok sorun gündeme gelmektedir. Dolayısıyla e-ticaretin ülkelerin vergi politikaları için büyük sorun oluşturduğu söylenebilir.

2.9.8. Diğer Gelişmeler

Yukarıda belirtilen gelişmeler maliye politikaları için büyük sorun oluşturmaya başlamıştır. Bu şartlar altında maliye politikaları önemli sınırlamalara maruz kalmaktadır. Sıralanan gelişmelerin yanında; ekonomilerin dışa açılması ve beraberinde uluslararası ticaretin aşırı şekilde artması, sınırlar arası sermaye akımının artması, çok uluslu işletmelerin sayısının ve öneminin artması, kişi başına düşen gelirin artması, ulaşım maliyetlerinin düşmesi, bilgi akışının artması, bireylerin mobilitelerinin artması (Tanzi, 2007: 4-6), geniş çaplı şirket mülkiyetinin artması, nüfusun yaşlanması, kamu harcamalarının yerleşmesi (Neubig ve Poddar, 2000: 1155) ve artan harcama baskısı gibi unsurlar da maliye politikaları üzerinde baskı oluşturmaktadır.

Bu unsurlara bakıldığında, özellikle kamu harcama baskısının maliye politikasında önemli sorun yaratabileceği düşünülmektedir. Küreselleşme kamu harcamalarına olan talebin artmasına neden olacaktır. İlk olarak, teknolojik gelişmelerden dolayı artan gelir eşitsizliği düşük gelirli grubun daha fazla kamu harcaması talep etmesi sonucunu

doğuracaktır. Gerçekten de düşük vasıflı işgücü, teknolojiye dayalı uluslararası ticaretin artmasıyla birlikte işini kaybetme tehlikesiyle karşılaşacak ve devletten daha fazla gelir desteği isteyecektir. İkinci olarak da, ülkeler rekabetçi yeni piyasalarda mücadele edebilmek için ekonomik ve sosyal altyapı yatırımlarına daha fazla ağırlık vereceklerdir (Ter-Minassian, 2007: 10). Ayrıca, gelişmiş ülkelerdeki yaşlı nüfus artışı sağlık harcamalarının artmasına, gelişmekte olan ülkelerdeki genç nüfus ise eğitim harcamalarının artmasına sebep olacaktır. Bütün bu gelişmeler kamu harcamalarında artış baskısı yaratacaktır. Buna karşın vergi gelirlerindeki azalış baskısı kamu finansmanını zora sokacaktır.

Yerel yönetimlerin payındaki değişim, vergi sisteminin optimal kompozisyonunu etkilemektedir (Neubig ve Poddar, 2000: 1160). Küreselleşmeyle birlikte vergi gelirlerinin sınırlanması nedeniyle kamu açıkları artış baskısıyla karşılaşmakta ve bilhassa yerel kaynaklı kamu borçlarında artış yaşanmaktadır. Kamu harcamaları yerelleşirken, bu harcamaların finansmanı yine büyük ölçüde merkezi yönetimin sırtında kalmaktadır. Şehirleşmenin artması kamu büyüklüğünün yerele kaymasına neden olmaktadır (Miyntat, 2007: 71). Fakat ellerinde yeterli kaynak bulunmayan yerel yönetimler, finansman sorunuyla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Günümüzde ülkeler arasındaki ekonomik ilişkiler eskisine kıyasla çok daha fazla artmış durumdadır. Özellikle son dönemde etkisini gösteren yeni ekonomi bu artışa büyük katkı sağlamıştır. Bu bağlamda, BİT'lerdeki artış birçok kaynağın ülkeler arasında sınırsızca ve büyük bir hızla gidebilmesini sağlamıştır. Uluslararası sermayenin ve beraberinde yabancı yatırımların artması ise ülkeleri bir ikilemde bırakmıştır. Ülkeler bir yandan maliye politikalarını yabancı sermaye çekmeye yönelik olarak hazırlarken diğer yandan vergi geliri kayıplarını önlemeye çalışmak zorunda kalmışlardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YENİ EKONOMİNİN MALİYE POLİTİKALARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE UYGULANMASI GEREKEN MALİYE POLİTİKALARI

Önceki bölümlerde bahsedildiği üzere yeni ekonomi yavaş yavaş ekonomik yaşamın bütün unsurlarına sirayet etmeye başlamaktadır. Zaman ilerledikçe ve BİT'ler ekonominin her hücrelerine tam olarak işlediğinde yeni ekonominin kendiliğinden ekonomi halini alacaktır. Bu geçiş sürecinde her ülke ekonomisinin maliye politikası alanında çeşitli sıkıntılar yaşayacağı beklenmektedir. Bu sıkıntıların başında ülkelerin vergi politikalarının hızla değişen ve gelişen teknolojik çağa ayak uydurabilmesindeki zorluk gelmektedir. Geleneksel tarzda işleyen vergi konusu işlemler yeni ekonomiyle birlikte değişirken, ülkelerin vergi sistemleri bu değişime ayak uydurmakta zorlanmaktadır. Bahsedilen geçiş döneminin sonunda elde edilecek başarı ülkelerin bu konudaki çabalarına bağlı olmaktadır.

Yeni ekonominin vergi politikası alanında yarattığı en önemli sorun e-ticarettir. Çünkü, yeni ekonominin ön plana çıkardığı internet ve diğer BİT unsurları vasıtasıyla, rekabetin had safhada yaşandığı günümüz dünyasında, ticaret de daha etkin yapılmaktadır. Artık işletmeler, e-ticaretin kendilerine sunduğu avantajlardan sonuna kadar yararlanmakta ve sadece kendi çevrelerindeki değil dünyanın her köşesindeki müşterilere ulaşmaya çalışmaktadırlar. Bu noktada ise, e-ticaretin yapısından ve işletmelerin vergi yüklerini azaltma çabalarından kaynaklanan büyük vergi kayıpları meydana gelmektedir. Bu noktada ülkeler, daha önce olduğu gibi, sadece kendi sınırlarını ve geleneksel ticareti dikkate alarak oluşturmuş oldukları eski vergi politikalarını sürdürmemekte, politikalarını oluştururken yeni ekonomiyi de dikkate almak zorunda kalmaktadırlar.

Yeni ekonominin maliye politikaları üzerindeki etkileri ve yeni ekonomide uygulanması gereken maliye politikaları adlı bu ana başlık altında, öncelikli olarak yeni ekonominin mikro ve makroekonomik etkilerine değinilecek ardından maliye politikasında ve vergi politikasında yaşanan sorunlar ele alınacaktır. Bu bağlamda, e-ticaretin teknik

ayrıntısına girmeden, vergileme alanında yarattığı sorunlara ve çözüm önerilerine değinilecektir. Ardından, yeni ekonominin maliye politikasında yarattığı diğer etkiler üzerinde durulacak son olarak da, yeni ekonomide uygulanması gereken maliye politikaları değerlendirilecektir.

3.1. Yeni Ekonominin İktisadi Etkileri

Yeni ekonominin maliye politikası üzerinde yarattığı etkilere geçmeden önce yaratmış olduğu diğer mikro ve makro karakterli etkilere de değinmek yerinde olacaktır. Yeni ekonomi birinci bölümde de değinildiği gibi eski ekonomiden bir takım farklılıklar arz etmektedir. Bu farklılıklar ise ekonomik yapının bazı alanlarında çeşitli etkiler doğurmaktadır. Bu etkilerin bazıları mikro bazıları ise makro karakterler taşımaktadır. Bu bağlamda aşağıda yeni ekonominin yarattığı iktisadi etkiler ele alınacaktır.

3.1.1. İşgücü Piyasasına Etkisi

Yakın zamana kadar bilgi gerektiren çok az iş bulunmaktaydı. Bilgi zorunluluktan ziyade daha çok bir süstü. Örneğin 19. yüzyılda ABD’de iş dünyasını kuranlar arasında ileri düzeyde eğitim görmüş sayılabilecek tek kişi büyük banker J.P.Morgen’dı. Aynı şekilde 20. yüzyılın başında ABD nüfusu 75 milyonken kolej öğretmenlerinin sayısı 10000’di. Yüzyılın sonuna doğru ise nüfus 250 milyona yaklaşmışken kolej öğretmenlerinin sayısı 500000’in üzerine çıkmıştır (Drucker, 2000: 177-178). Bu durum bilginin iş yaşamındaki öneminin arttığına işaret etmektedir.

Bilginin öneminin artması işgücü piyasalarının değişmesine neden olmaktadır. Nasıl ki sanayi devriminde sanayileşme ve makineleşme birçok el tezgahlarını ve tarlada çalışan insanı işinden etmişse, yeni ekonomi sürecinde de aynı gelişmeler yeniden yaşanmaktadır. Yeni ekonominin belki de en gözle görülür etkisi çalışma yaşamı üzerinde olmaktadır. Çünkü yeni ekonomiyle birlikte coğrafi sınırlar kaybolmakta ve çok sayıda yeni iş alanları oluşmaktadır. Yeni meslekler olarak web tasarımcısı, CRM uzmanı, ERP uzmanı, Network uzmanı, internet strateji uzmanı, veri tabanı uzmanı, medikal enformatik uzmanı, teknoloji hisseleri analisti, mobil ticaret proje uzmanı, e-ticaret uzmanı, varlık yönetimi, risk sermayesi uzmanlığı gibi birçok yeni iş alanı ortaya çıkmaktadır (Bayraç,

2005: 2). Tabii ki bu yeni iş alanları işgücü için bir yanda yeni fırsatlar doğururken diğer yandan da bir takım gereklilikleri zorunlu kılmaktadır. Yeni ekonomi kalifiye işçilere yönelik talebi artırırken, daha az kalifiye işçilere yönelik talebi azaltmaktadır. Bu noktada işgücündeki dijital bölünmeyi önlemek için beşeri sermayeyi geliştirmek toplum için önemli bir strateji halini almaktadır (Siebert, 2000: 24). Bu bağlamda yeni ekonomik süreçte işsizliğin önemli bir nedeni olarak mesleki eğitime yapılan yatırımların yetersizliği görülmektedir (Cem ve Öcal, 2007: 50). Dolayısıyla devlete eğitimin kalitesini artırma yönünde önemli görevler düşmektedir.

Yeni ekonomide işgünün de vasfını iyileştirmesi için çalışması gerekmektedir. Ancak sadece işgücü vasfını düzeltmek yeterli olmamaktadır. Beşeri sermayenin etkin olarak kullanılması ve yeni teknoloji ile ilişkisinin artırılması gerekmektedir. Bu, çalışanların katılımı, daha düz bir yönetim yapısı ve takım çalışmasıyla diğer firmalardan daha fazla verimlilik sağlanması gibi, işin yeniden örgütlenmesi anlamına gelmektedir. Böyle bir ortamda çalışanlara daha fazla katılım hakkı verme ve işgücü yönetim birliklerinin kurumsallaşmasını güçlendirme zorunluluğu doğmaktadır (OECD, 2001: 15). Aksi halde işgücü piyasasında sorunlar ortaya çıkacaktır.

Yeni ekonomi ile çalışmanın niteliği de değişmektedir. Bazı ülkelerde düşük gelirli işçileri koruyan çalışmalar bitmiştir. Teknik değişiklikler hem yüksek seviyedeki işçiler için artan talebe hem de orta kalitedeki işçiler için azalan talebe neden olmuştur. Üretim ve işgücü piyasalarındaki güçlü rekabet eski eşitlikçi uygulamaları ve beklentileri yıkmıştır (Atkinson, 2005: 52-53). İstihdama ilişkin yapılan yorumlar iki farklı kutupta toplanmaktadır. Kimilerine göre klasik üretim ve hizmetler alanında işçi talebi azalacak, sadece vasıflı teknisyen ve yöneticilere talep artacaktır. Diğerlerine göre ise bugünkü anlamı ile bir çalışma hayatı kalmayacaktır (Duman, 2004: 337). Bu tartışma paralelinde bakıldığında endüstriyel üretim, işgücünün üretimin yapıldığı yere ulaştırılmasını gerektirmektedir. Bilgisayar ağları ise bunun aksine üretim faktörü olan bilgiyi işgücüne getirmektedir. Zaman ve mekâna ilişkin sınırlamalar ortadan kalkmaktadır. Tele çalışmanın öncülerinden Gil Gordon bu durumu şu şekilde ifade etmiştir; “iyi haber, her zaman ve her yerde çalışabilirsiniz; kötü haber, her zaman ve her yerde çalışabilirsiniz” (Klotz, 1999: 12). Dolayısıyla çalışma ve öğrenme, çalışma ve boş zaman, ev ve ofis

arasındaki sınırların ortadan kalkması, yeni kurumsal düzenlemelerle birlikte yeni bir yaşam tarzı anlamına gelmektedir (Siebert, 2000: 23).

İşgücüne olan talep açısından değerlendirildiğinde, bilişim araçlarına olan yoğun talebin bu alana daha çok yatırım yapılmasına, bunun da daha yüksek teknolojiler alanında daha fazla istihdama ihtiyaç duyulmasına neden olduğu görülmektedir. Gelişmiş ülkelerin hemen hepsinde yüksek teknolojilerle ilgili istihdam alanlarından elde edilen gelir, gözle görülür düzeyde bir artış göstermektedir. Amerika'da 1994-98 arasında bilişim teknolojileri endüstrilerinde istihdam edilen kişi sayısı % 30 artarak 4 milyondan 5,2 milyona ulaşmıştır. Ayrıca bu sektörlerde çalışanlar ortalama 58 bin dolar yıllık ücretle, özel sektör ortalamasının % 85 daha üzerinde kazanç elde etmişlerdir (Küçüközyiğit, 2003c: 192).

3.1.2. Verimliliğe Etkisi

Yeni ekonomi literatüründe en çok tartışılan konulardan biri de, yeni ekonominin verimliliği ne ölçüde artırdığı ve gelecekte ne ölçüde artıracığıdır. Yaşanan çağda öncelikli olarak bilgi çok önemli bir rol oynamaktadır. Sanayi toplumunda ekonomideki kıt kaynakların kullanımı ve dağıtımıyla ilgili tartışmalar yapılırken, bilgi toplumunda temel üretim faktörü olan bilginin kıt bir kaynak olmadığı görülmektedir. Bu nedenle azalan verimler yasası geçerliliğini kaybetmekte, artan bilgi ile birlikte artan verimler yasası geçerli hale gelmektedir (Erkan ve Erkan, 2004: 358). Bu da bilgiye dayalı teknolojilerin verimlilik ve büyüme üzerinde oynayacakları öncü rolü kolaylaştırmaktadır.

Yeni ekonomi verimlilik üzerinde iki önemli etkiye sahiptir. Yeni ekonomi ilk olarak mevcut bilgiye ulaşmayı kolaylaştırmakta, ikinci olarak ise, bilginin bant genişliğini ve iletişim hızını artırmaktadır. Tabii burada akla gelen soru, bilgiye ulaşmanın verimliliği ne kadar artıracığıdır? Bu soruyu cevaplamak için öncelikli olarak dört önemli noktaya bakmak gereklidir. Birincisi, yeni ekonominin nihai çıktıya katkısı ile bir girdi olarak katkısını ayırt etmek gereklidir. Bu bağlamda yeni ekonomi direkt olarak tüketici refahına katkı sağlamaktadır (e-maileşme); fakat bu da verimliliğin ekonomik ölçüsünü muhtemelen tam olarak yansıtmamaktadır. İkincisi, geleneksel üretimde bir girdi olarak yeni ekonominin katkısını ölçmek muhtemelen mümkündür. Üçüncüsü, şayet yeni

ekonominin çıktısı tam olarak ölçülemiyorsa, verimlilikteki düzelmenin ne kadarının yeni ekonomiden kaynaklandığını ölçmek zor olabilir. Dördüncüsü, ölçülen verimlilikte yeni ekonominin rolü yeni ekonomi mal ve hizmetlerinin nihai çıktı içerisindeki payıyla olur. Bunlar bilgisayar, yazılım, telekomünikasyon teçhizatı ve telekomünikasyon hizmetleri alanlarındaki tüketim ve yatırımlar olabilir. Şayet bunlar tam olarak ölçülemiyorsa yeni ekonominin katkısının büyük bölümü kaçırılmış olacaktır (Nordhaus, 2000: 15).

Ölçülmesindeki zorluğuna karşın yeni ekonomi taraftarlarının genel olarak savundukları hipotez, BİT'in uzun dönemde verimlilik artışına neden olacağıdır. ABD ekonomisinde uzun dönem GSYH büyümesi geçen 30 yılda öngörülen % 2-2,5'luk bir artış yerine % 3-4 olarak gerçekleşmiştir. Bu yüksek GSYH büyümesi verimlilikteki artıştan dolayı enflasyonu hızlandırmamıştır (Jentzsch, 2001: 20-21). İşte bu noktada GSYH artışının bir kısmının BİT'ler ve verimlilikten kaynaklandığı ileri sürülmektedir.

Verimliliği ölçmenin temelde iki yolu vardır. Birincisi basitçe reel çıktı (veya katma değer) bölü işgücü hizmetleri (çalışılan saat) olarak ölçülen işgücü verimliliğidir. İkincisi ise, bütün girdilerle (işgücü veya işgücü dışı) ilgili çıktıyı ifade eden çoklu (veya toplam) faktör verimliliğidir (ÇFV). ÇFV sermaye artırımına bağlı olmayan teknolojik gelişmenin ölçülmesinin olağan yoludur (Reenen, 2001: 312-313). ÇFV bir ekonominin daha fazla üretmek için mevcut kaynaklarını nasıl kullandığını ölçmektedir. ÇFV'deki bir artış, bir ekonomide daha az veya aynı kaynak kullanımıyla daha fazla üretmek için bazı şeyleri farklı yapmanın sonuçlarını yansıtmaktadır. Başka bir deyişle ÇFV dönüşüm ve yeniden yapılanmanın bir göstergesini oluşturmaktadır (Mann, 2001: 6). Bu iki kriter göz önüne alınarak BİT'lerin verimlilik etkisi hakkında bir çıkarımda bulunmak mümkündür. Örneğin ABD'de 1974-90 döneminde 0,33 olan ÇFV, 1995-99 döneminde 0,99 olmuştur. Yine aynı dönemlerde sırasıyla ortalama işgücü verimliliği 1,44 iken 2,56 olarak gerçekleşmiştir (Reenen, 2001: 312-313).

Verimliliğin ölçülmesinde en çok kullanılan göstergelerden biri olan işgücü verimliliğine ilişkin G7 ülkelerini esas alan bir çalışmanın bulguları aşağıdaki Tablo 19'daki gibidir.

Tablo 19: G7 ülkelerinde İşgücü Verimliliğindeki Toplam Büyüme (1950-2001)

	Çalışan Kişi Başına GSYH'deki Büyüme Oranı (%)			
	1950-73	1973-1990	1990-1995	1996-2001
ABD	2,4	1,0	1,2	2,3
Kanada	2,4	0,7	1,2	1,4
Birleşik Krallık	2,4	1,6	1,9	1,5
Fransa	4,6	2,1	1,3	1,1
Almanya	4,7	1,5	1,4	1,0
İtalya	4,8	2,0	2,1	0,7
Japonya	7,5	2,7	1,2	0,0

Kaynak: Daveri, 2003: 104.

Tablo 19 incelendiğinde ilk göze çarpan husus işgücü verimliliğindeki artışın ülkeler arasında farklı oranlarda olduğudur. Özellikle yeni ekonomi üzerinde çalışmaların yoğunlaştığı 1990'lı yılların ikinci yarısında ABD dışında diğer ülkelerde bu oranda bir artış görülmemektedir. Bu durum ABD'nin bu alanda sağladığı başarı ile açıklanabilir.

Verimlilikle ilgili önemli bir konu da nobel ödüllü Robert Solow'un 1987'de "bilgisayarlar verimlilik istatistikleri dışında her yerde gözükmemektedir" şeklinde ifade ettiği verimlilik paradoksudur (Siebert, 2000: 14). Solow, verimlilik istatistiklerinin, yeni bilgisayar ve enformasyon teknolojilerinden kaynaklanan etkisini yansıtmamasını verimlilik paradoksu olarak adlandırmaktadır. Buna göre 1960'tan beri her on yılda enformasyon teknolojisi yatırımları artmakla birlikte aynı dönemde verimlilik artışı azalmaktadır (Atkinson ve Court, 1998).

Verimlilik Paradoksu ile birlikte BİT'lerin verimlilikle ilişkisine ilişkin birçok çalışma yapılmıştır. 1980'li yılların ilk yarısına kadar yapılan çalışmalarda, BİT'lerin verimlilik artışı sağladığına dair herhangi bir sonuç bulunmamıştır. Son zamanlarda gerek makroekonomik düzeyde gerekse firma seviyesinde yapılan çalışmalarda BİT yatırımlarının verimlilik artışı hızlandırıcı pozitif etkiler sağladığı yönünde sonuçlar bulunmuştur (Jentzsch, 2001: 22). Bu sonuçların muhtemel nedenini, ilgili dönemlerde kullanılan teknoloji düzeyi oluşturmaktadır. Bugün kullanılan bilgi teknolojisi ile yarım

yüzyıl önce kullanılan bilgi teknolojisi karşılaştırıldığında arada büyük fark olduğu görülmektedir. 1950'li yılların sonuna kadar dünya genelinde yaklaşık olarak 2000 bilgisayar bulunmaktayken ve bunların saniyedeki işlem yapabilme kapasitesi 10.000'ken 2000'li yılların başında bilgisayar sayısı 300 milyonu aştığı ve bunların saniyede yapabileceği işlem sayısının birkaç yüz milyon civarında olduğu görülmektedir (DeLong ve Summers, 2001: 17).

Gerçekten de BİT'lerin gerek fiyat gerekse kapasite bağlamında gelişimleri çok hızlı olmuştur. 1965'te Intel şirketinin kurucu ortaklarından Gordon E. Moore çok sayıda aletin tek bir entegre devre üzerindeki sayısının her yıl ikiye katlanacağını tahmin etmiştir (Flamm, 2003: 28). Bilgisayarların gün geçtikçe artan işlem güçleri ve hızlarına karşın fiyatlarının giderek düşmesi yeni ekonomi literatüründe Moore Yasası olarak adlandırılmaktadır (Bayraç, 2005: 12). 1965'te Moore kendi yasasının ilk versiyonu olan yarı iletken imalatını ilk kez telaffuz ettiğinde bunun üretim değerinin ABD GSYH'sinin yaklaşık % 0,09'unu oluşturduğu düşünülmekteydi. 35 yıl sonra bu üretim miktarının 10 kat artarak ABD GSYH'sinin % 1'ine yaklaştığı görülmektedir. ABD bunu ilk üretmeye başladığında küresel üretimin çoğunu karşılamaktaydı. 21. yüzyıla doğru bu rakamın dünya üretiminin kabaca 1/3'ine denk gelmeye başladığı görülmektedir. Yarı iletkenler bilgi teknolojisi üreten sektörlerin (bilgisayar ve iletişimde) ana girdisi konumundadır. BİT'ler ABD'de geçen 15 yılda ekonomide ve verimlilik artışında önemli rol oynamışlardır (Flamm, 2003: 29).

3.1.3. Büyümeye Etkisi

Yeni ekonomi, ekonomik büyüme üzerinde yaratacağı iyileşmeden dolayı büyük ilgi çekmiştir. 1990'lı yıllarda özellikle BİT olmak üzere yeni sermaye, artan işgücü kullanımı ve kalitesi, sermaye ve işgücünün kombinasyonunda daha fazla etkinlik veya artan çoklu faktör verimliliği gibi çeşitli faktörler ekonomik büyümeye katkı sağlamışlardır. OECD 2001 yılında yapmış olduğu çalışmada ekonomik büyüme için ekonomik ve sosyal temellerin güçlendirilmesi, BİT yayılımının kolaylaştırılması, yeniliğin desteklenmesi, beşeri sermayeye yatırım yapılması ve firma yaratıcılığının uyarılması gerekliliği üzerinde durmuştur (OECD, 2001: 6-22).

Yeni ekonomiyle birlikte büyümenin en itici faktörü BİT'ler olarak görülmeye başlanmıştır. Bu teknolojiler sayesinde verimlilik artışı sağlanmakta ve büyümeye olumlu yönde bir katkı sözkonusu olmaktadır. BİT'lerin ekonomik büyümeye katkısı üç farklı kanaldan sağlanmaktadır. İlk olarak, BİT'ler bilgi teknolojisi donanımı ve yazılımı üreten endüstrilerdir. Aynı zamanda iletişim araçları da yapan bu endüstrilerin, toplam faktör verimliliğinde büyüme gerçekleştiren önemli teknolojik ilerlemeler sağladığı görülmüştür (Van Ark, 2002: 6-7). Yeni bilgi teknolojisi üreten bu endüstriler ekonomideki ürün setini artırarak ilave bir katma değer meydana getirmektedir. Bu, faktör gelirinde ve de çıktıda artış anlamına gelmektedir (Siebert, 2000: 11). Bununla birlikte BİT'ten kaynaklanan bu üretim etkisi, bu endüstrilerin toplam ekonomi içerisindeki payına göre ülkeler arasında farklılık göstermektedir. İkincisi, BİT yatırım kanalıdır. Neredeyse bütün ülkelerde imalatta ve kısmen de hizmetlerde büyük endüstriler bulunmakta ve bunlar BİT'lerdeki yatırımları önemli oranda artırmaktadır. Bu da genellikle işgücü verimlilik artışı üzerinde pozitif bir etkiye neden olmaktadır. Bununla birlikte, BİT üreten endüstriler tarafından sağlanan faydanın ötesinde BİT'ten kaynaklanan toplam faktör verimliliğindeki büyüme etkisi için, BİT'ten kaynaklanan yayılma etkisini de hesaba katmak gerekmektedir. Bu etki de üçüncü kanalı oluşturmaktadır. Yayılma etkisi icat ve yenilikler yoluyla yaratılmaktadır. Makro seviyede yayılma etkisini gözlemlemek ise çok kolay olmamaktadır (Van Ark, 2002: 6-7).

BİT'lerin çektiği ilgi gerek bu teknolojiyi üreten gerekse bu teknolojileri kullanan sektörlerde son yıllarda önemli miktarlarda yatırım artışlarına neden olmuştur. Bu durum ise sermaye birikimine ve dolayısıyla büyüme hızına önemli katkı sağlamıştır. Aynı şekilde bu sektörlerde ve bu teknolojileri kullanan diğer sektörlerde toplam faktör verimliliğinde artış ortaya çıkmıştır (Saygılı, 2001: 212). Bu artış ise verimliliğin ve beraberinde büyümenin artmasını sağlamıştır.

BİT'lerin büyüme üzerindeki etkisine yönelik çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bilgi teknolojileri yatırımlarının getirisini 1985-1993 döneminde 36 ülke için panel veri kullanarak ölçen Dewan ve Kraemer (2000)'ın yaptıkları çalışma, BT'ye yapılan yatırımların getirisinin gelişmiş ülkeler için pozitif ve anlamlı olduğunu göstermiştir. Fakat yapılan çalışmada gelişmekte olan ülkeler için bu durumun istatistiki olarak desteklenmediği ortaya koyulmuştur. BT çıktı elastikiyetinin

gelişmiş ülkeler için pozitif ve anlamlı olarak 0.057 olduğu tespit edilmiştir. Yani BT yatırımlarındaki % 10'luk bir artışın çıktıda % 0.57'lik bir artışa neden olacağı saptanmıştır (Dawen ve Kraemer, 2000: 555-560).

Pohjola (2002) da yapmış olduğu çalışmada BİT'lerin ABD ekonomisinde önemli etkiler yarattığını fakat buna karşın diğer ülkelerde aynı etkiyi yaratmadığını ortaya koymuştur. Bu çalışmada BİT harcamalarına ulaşılabilen 42 ülkede 1985-99 döneminde, BİT yatırımları ve ekonomik büyüme arasındaki korelasyona bakılmış ve önemli bir ilişki bulunamamıştır. Sürpriz bir şekilde ilişki endüstrileşmiş veya yüksek gelirli ülkeler için istatistiki olarak anlamlı çıkmamıştır. Yazara göre bu durumun üç muhtemel nedeni vardır. Birincisi ve en açık olanı, ABD dışındaki ülkelerin BİT'lere henüz yeterince yatırım yapmamalarıdır. İkincisi, bu yatırımı yapmış olsalar bile, bu yatırımı tamamlayıcı altyapıyı (BİT'lerin semeresini almak için gerekli eğitim ve beceri gibi) hazırlamamışlardır. Üçüncüsü ise, faydayı ölçmede kullanılan neoklasik yöntemin yeni ekonomi veya BİT devriminin en önemli yönünü yakalayamayışdır. Faydanın ekonomideki arz yönü yerine fayda yönünde olabilmesi muhtemeldir (Pohjola, 2002b: 1-16).

BİT'lerin ekonomik büyümeye katkısına ilişkin yapılan bazı çalışmaların sonuçları aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Tablo 20: BİT'lerin Ekonomik Büyüme Katkısına İlişkin Çalışmalar ve Sonuçları

Yazar	Ülke	Zaman	Yıllık GSYH Büyümesi (%)
Schreyer (2000)	Kanada Fransa Almanya İtalya Japonya Birleşik Krallık ABD	1990-96	1,7'nin 0,28'i 0,9'un 0,17'si 1,8'in 0,19'u 1,2'nin 0,21'i 1,8'in 0,19'u 2,1'in 0,28'i 3'ün 0,42'si
Daveri (2001)	Birleşik Krallık Almanya Fransa İtalya	1991-99	2,7'nin 0,26' 1,7'nin 0,49'u 1,6'nın 0,41'i 1,4'ün 0,31'i
Schreyer ve Colecchia (2001)	Kanada Fransa Almanya ABD Birleşik Krallık	1990-95 1995-00 1990-95 1995-00 1990-95 1995-00 1990-95 1995-00	1,8'in 0,30'u 4,2'nin 0,57'si 1'in 0,18'i 2,8'in 0,35'i 2,2'nin 0,30'u 2,1'in 0,38'i 2,6'nın 0,97'si 4,4'ün 1,71'i 2,1'in 0,27'si 3,6'nın 0,48'i

Kaynak: Van Ark, 2002: 4-5.

Yukarıdaki Tablo 20 incelediğinde ilk göze çarpan husus, BİT'lerin ekonomik büyümeye gözardı edilemeyecek bir katkı sağladığıdır. Diğer önemli bir nokta ise ABD'nin ele alınan örnek ülkeler arasında daha ön plana çıktığıdır. Dönemler itibariyle bakıldığında 1995-2000 döneminde BİT'lerin katkısının daha yoğun olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, yapılan ampirik çalışmalarda BİT'lerin ekonomik büyümeye katkı sağladıkları gözlemlenmiştir. Bu çalışmalar bir yana bırakılsa dahi, BİT'lerin verimlilik etkileri dolayısıyla çıktıda bir artışa neden olacaklarını söylemek çok da zor olmayacaktır.

3.1.4. Gelir Dağılımına Etkisi

BİT'lerin yapısı incelendiğinde, en çok faydanın ve katma değer, yüksek teknolojiye ve bilgi birikimine dayalı faaliyetlerin yoğunlaştığı sofistike üretim, modern hizmetler, araştırma ve geliştirme gibi sektörlerde elde edildiği görülmektedir. Bu durum kazancın daha çok gelişmiş ülkelerde, biraz da yüksek büyüme potansiyeli taşıyan gelişmekte olan ülkelerde gerçekleşeceğini göstermektedir. BİT'te yaşanan gelişmeler ilk

planda zengin ülkelerin daha da zenginleşmesine yol açacak, zengin ülkeler ile fakir ülkeler arasındaki fark gittikçe belirginleşecektir. Kısacası “Dijital Uçurum” meydana gelecektir (Odyakmaz, 2000: 6). Endüstrileşmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki mevcut ekonomik bölünmenin nedenlerinden birini yüksek gelirli ülkeler ile dünyanın geri kalan kısmı arasındaki bu dijital uçurum oluşturmaktadır (Piazolo, 2001: 14).

Dijital uçuruma (açık veya bölünme) ilişkin geleceğe yönelik beklentilerde iyimser ve kötümser olmak üzere iki ekstrem senaryo ön plana çıkmaktadır. İyimser görüşe göre, BİT’ler gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş dünya ile aralarında olan açığı kapatmalarına yardımcı olacaktır. Kötümser görüşe göre ise, yeni teknolojiler gelişmiş dünyanın daha hızlı büyümesine olanak sağlayacak ve gelişmekte olan ülkeler bundan faydalanamayacaktır. Bu senaryoya göre mevcut dijital bölünme, ekonomik çıktılarda gerek gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında gerekse aynı ülke içerisinde çok büyük farklılıklara neden olacaktır. Tabii ki her iki senaryo da aynı politikanın gerekliliğine neden olacaktır; o da, gelişmekte olan ülkelerin dijital yarışta geri kalmamaları için daha çok BİT yatırımı yapmaları gerektiğidir (Kapur, 2002: 1). Bu ise ülkelerin gelir seviyeleri ile alakalı bir durumdur. Gelişmekte olan ülkelerin düşük gelir seviyeleri daima kısır döngü yaratarak bu ülkelerin yeni ekonomi yarışında ikinci planda kalmalarına neden olabilecektir.

Ülkeler açısından şu anda yeni ekonomiye katılmanın fazlasıyla eşitsiz olduğunu inkar etmek son derece güçtür. Çünkü ülkelerin bu yarışa başlama noktaları aynı değildir. Örneğin, dijital açığı ölçmek için kullanılan genel bir ölçüm olan internete ulaşım açısından bakıldığında, 2000 yılında dünyada yaşayan insanların en zengin kısmını oluşturan 1/5’inin (küresel GSYH’nin % 86’sını oluşturan) % 93’ünün internet kullanıcısı olduğu en alttaki 1/5’lik kısımda ise bu oranın sadece % 0,2 olduğu görülmektedir. Yeni ekonomiye ulaşmadaki adaletsizlik gelir adaletsizliğini geçmiş durumdadır (Kapur, 2002: 1). Bu rakamlar kötümser bakış açısıyla değerlendirildiğinde, zengin ve fakir ülkeler arasındaki uçurumun daha da artacağına işaret etmektedir. Çünkü buradaki kısır döngü bu farkın kapanmasına engel olmaktadır.

Sonuç olarak, yeni ekonominin merkezinde yer alan BİT’ler gelir ve servet adaletsizliklerinin arkasında yatan en önemli etkenlerden biridir. Wolff’a göre gelir

eşitsizliği üzerindeki en büyük etki donanım yatırımı ve sendikalaşmaktan kaynaklanmaktadır (Pohjola, 2002a: 140). Bu iki unsuru sağlayan ülkelerde yaşayanlar bunların nimetlerinden faydalanılırken, bunu sağlayamayan düşük gelirli ülkelerde bu fırsat tam olarak değerlendirilememektedir. Teknolojik değişikliklerden yararlanmayı başaran ülkelerde daha sağlıklı çevre, yaratıcılığı artıracak bilgi birikimi, verimlilik artışı ve yeni ekonomik fırsatlar yaşanılacaktır (Kalça ve Akyazı, 2008: 43). Diğer taraftan yeni ekonomiyle birlikte önem kazanan vasıflı bilgi işçileri yüksek ücret artışı taleplerinde bulunabilmektedirler. Bu da diğer ücretli çalışanlarla aralarındaki farkın açılmasına neden olmaktadır.

3.1.5. Rekabete Etkisi

Yeni ekonomide rekabet eski ekonomiye kıyasla çok daha önemli hal almıştır. Artık küresel bir ekonomide yaşandığı ve rekabetin de küresel seviyeye taşındığı ifade edilmektedir (Stiglitz, 1999: 23). Çünkü küreselleşme ve teknoloji sayesinde ülkeler arasındaki sınırlar kalkmış ve böylece rekabet ulusal ölçekten küresel ölçğe taşınmıştır. Örneğin, geçmişte bir satıcı sadece aynı civarda olduğu diğer satıcılarla rekabet ederken, günümüzde dünya üzerinde yer alan bütün satıcılarla rekabet etmek durumunda kalmıştır. Tapscott (1998)'un ifadesiyle “Dijital ekonomide rekabet sadece rakiplerden gelmez. Rekabet her yerden gelir. Bilgi, dijital bir nitelik kazandığı ve ağ üzerinde hareket ettiği zaman, duvarlar yıkılır ve hiçbir işletme güvenlikte olamaz. Saklanılacak hiçbir yer yoktur.” Bu ifade yeni ekonomide rekabetin arttığını ve eski ekonomideki rekabet anlayışından farklı olduğunu açıkça göstermektedir.

Yeni ekonomide klasik rekabet faktörleri ve fiziksel mesafeler önemini kaybetmektedir. Büyüklük veya maliyet artık hesap edilmemektedir. Bunların yerine yaratıcılık ve esneklik hayati rol oynamaktadır (Klotz, 1999: 8). Günümüzde BİT'lerin şekillendirdiği bu yeni yapılanmada mikro ve makro birçok konunun iç içe girdiği ve her birinin bir diğerini etkilediği görülmektedir. Bilgi toplumunda rekabet anlayışı, çalışma ve bunun sonucunda yenilik elde etme üzerine odaklanmaktadır. Yenilik içinse yaratıcılık hayati öneme sahip olmaktadır. Yaratıcılık önce bireysel düzeyde, sonra da bireyin oluşturduğu örgüt, kurum ve toplum düzeyinde olmalıdır (Yalçınkaya, 2001: 5).

3.1.6. Ticarete Etkisi

Yeni ekonominin önemli etkilerinden biri de geleneksel ticaret üzerinde olmuştur. Artık ticaret sadece işletmenin bulunduğu yerle sınırlı kalmamakta dünya ölçeğine yayılmaktadır. İnternet “mesafelerin ölmesine” veya “şehirlerin ölmesine” neden olmaktadır (Pohjola, 2002a: 140). İnternet aracılığıyla yapılan ticaretle birlikte geleneksel ticaretin boyutu değişmiştir. E-ticaret aracılığıyla üretici ve tüketiciler küresel düzeyde karşılaşmakta ve piyasalar genişleyerek uluslararası boyuta ulaşmaktadır (Bayraç, 2005: 11).

Yeni ekonomi, çeşitli yollarla özellikle uluslararası ticaretin seviyesini ve karakteristiğini değiştirmektedir. İlk olarak bilgi maliyetinin azalmasına, daha fazla bilgiye ulaşmanın bir sonucu olarak ülkeler arasındaki mesafelerin azalmasına, ticaret hacminin ve uluslararası şirket aktivitelerinin artmasına neden olmaktadır. İkinci olarak, uluslararası ticarete hizmetin ticarileştirilmesini sağlamaktadır. Yeni teknolojiler, önceleri ticari olarak kullanılmayan profesyonel hizmetlerin veya eğitim hizmetlerinin ticarileşmesine imkan tanımaktadır. Üçüncü olarak da, uluslararası ticaretin yeni anlamı olarak internet kullanımını gündeme getirmektedir. Yazılımlar, veriler ve medya ürünleri gibi mallar internet yoluyla maliyetsiz bir şekilde ticari olarak kullanılabilmesi mümkün olmaktadır. Bu ticaret henüz çok fazla boyutlarda olmamakla birlikte hızlı olarak büyümekte (Kleinert ve Schuknecht, 2003: 982) ve geleceğin ticaret şekli olma yolunda ilerlemektedir.

Ticaretin internet aracılığıyla yapılmasının yanı sıra işletmelerin yapılanmasında da değişim olmaktadır. Yeni teknoloji işletmelerin organizasyon yapılarını da tamamıyla değiştirmektedir. Üretim dünya ölçeğine bölünmektedir. Firmalar farklı üretim yerleri seçebilmekte ve yeni iletişim teknolojileri yoluyla fiziksel üretimlerini en iyi yapabilecekleri yerler arasında yeniden dağıtabilmektedirler. Aynı zamanda küçük merkezlerden büyük kompleks organizasyon yapılarını yönetebilmek mümkün olmaktadır. İşletmelerde artan şekilde bir yerleşme eğilimi ortaya çıkmakta ve bu küçük birimler daha fazla yetkiye ve esnekliğe sahip bulunmaktadırlar. İşletmeler, müşterileriyle olan ilişkilerinde, onların tercihlerine ve taleplerindeki değişikliklere en kısa sürede cevap verebilecek şekilde yapılanmaktadırlar. Ayrıca işletmeler, kendilerine mal sağlayan

firmalarla da birebir internet yoluyla temas kurarak maliyetlerini düşürme şansını yakalamaktadırlar (Siebert, 2000: 12).

3.1.7. İktisat Politikasına Etkisi

1990'lı yıllarda iktisatçılar arasında ekonominin geçmişe göre dönüşüm geçirdiği üzerinde bir tartışma başlamıştır. Fakat bu tartışmada makroiktisat politikalarının amaçlarının değişmediği yönünde bir uzlaşma sağlanmıştır. Bu uzlaşma noktası, kısa dönemde enflasyonu kontrol altında tutarken işsizliği azaltmak anlamına gelirken, uzun dönemde ise gelecek için refah yaratacak olan yatımlara destek vermek şeklinde kendini göstermektedir (Baker, 2003: 804). Dolayısıyla, yeni ekonomiyle birlikte iktisat politikalarının amaçlarında bir değişim olmadığı kabul edilmektedir. Fakat şu da bir gerçektir ki; yeni ekonomi ülkelerin iktisat politikalarını yeniden ele almayı gerektirmektedir. Çünkü ekonomide meydana gelen değişim ve dönüşümler bir taraftan kamunun değişim ve dönüşümünü sağlarken, diğer taraftan kamunun dönüşüm derecesinden etkilenmektedir. Bundan dolayı yeni ekonomide devletin dışlanması sözkonusu olmamaktadır. Bunun aksine, devletin yeni ekonomik ortamda aktif rol alması, her şeyden önce kendisinin yaşanan dönüşüme ayak uydurması ve bu bağlamda da e-devlet uygulamalarını artırması gerekmektedir (Aykın, 2002: 8).

Yeni ekonomi hakkında en çok merak uyandıran sorulardan birini de devletin ekonominin kontrolü üzerinde düzenlemeler, vergiler veya basit kanun uygulamaları gibi konularda bir etki yaratıp yaratmayacağı oluşturmaktadır. Çoğu analist bireylerin yeni sınırsız dünyada devlet kurallarından ve kontrollerinden kolaylıkla kaçınabileceklerinden dolayı yeni ekonomiyi (özellikle interneti) devletler için bir son olarak görmektedir. Bazıları ise, sınırlar arasındaki engellerin kalkması sonucu, mal ve hizmetlerin kaçakçılık maliyetlerinin düşeceği ve bu yolla da devlet gelirlerinin keskin bir şekilde azalacağı yönünde endişe taşımaktadır. Bu öngörülerin bazılarının gerçekleşmesi kaçınılmaz olacaktır (Nordhaus, 2000: 29).

E-ticaretin devlet gelirlerinde (özellikle ABD'de satış vergisinde veya Avrupa'da KDV gibi tüketim üzerindeki vergilerde) bir azalışa neden olacağı yönünde genel bir kanı bulunmaktadır. Nordhaus (2000) ise bunun son derece abartılı olduğunu üç argümanla ileri

sürmektedir. İlk olarak, potansiyel e-ticaret ekonomide bahsedildiği kadar fazla bir alan kapsamamaktadır. İkinci olarak, tüketicilerin mal ve hizmetleri insanlardan almaları yerine maille veya telefonla elektronik olarak almaları sonucu devletin vergi matrahını kaybedeceği yönünde bir neden bulunmamaktadır. Çünkü elektronik ticareti geleneksel ticaretten çok daha kolay bir şekilde takip etmek mümkündür. Son olarak da, KDV'li ülkeler için e-ticaret aracılığıyla gerçekleşen katma değer paylaşımı göreceli olarak düşük olmaktadır (Nordhaus, 2000: 29-31). Bu ihtimaller olmakla birlikte, elektronik ortamda gerçekleştirilen ve yeni ekonominin temel ticaret şekli olan e-ticaretin, geleneksel yöntemlere göre oluşturulmuş günümüz ticaret kurallarına uymayacağı açıktır. Özellikle bu noktada gerçekleştirilen işlemlerin kayıt altına alınmasında büyük problemler doğabilecektir.

Yeni ekonomiyle birlikte ülkelerin iktisat politikalarında değişim yaşanacağı kabul edilmektedir. Ülkeler artık BİT kullanımını desteklemek için bir sorumluluğa sahip olmakta ve bilgisayar ithalatı üzerindeki vergileri, tarifeleri ve ticaret engellerini azaltmak zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca ülkelerin, telekomünikasyon sektöründe rekabete destek vermeleri, internetin okullarda, kütüphanelerde ve diğer kamu kurumlarında kullanılmasını desteklemeleri gerekmektedir (Clarke, 2003: 21-22). Çünkü yeni çağ bu tarz politikaları uygulamayı zorunlu kılmaktadır. Ülkelerin gelecekteki bu bağlamda yeni ekonomiye nasıl tepki vereceklerine bağlıdır. Teknoloji ve teknolojinin ekonomik yansımalarına kayıtsız kalınması durumunda bunun ülke ekonomisi için maliyeti çok yüksek olacaktır.

Yeni ekonomide enformasyon, belirsizlik ve beklentiler iktisat politikası yöntemleri açısından önem arz etmeye başlamaktadır. Şeffaf politikalar uygulamaya karar veren politikacılar BİT aracılığıyla vatandaşlarla aralarındaki iletişimi artırmaktadırlar. Gerek para gerekse maliye politikaları uygulamalarında bu yaklaşımı kullanabilmektedirler. Burada kamuoyunu bilgilendirme tercih gibi değerlendirilse de BİT'lerin doğal sonucudur (Erdoğan, 2004: 43).

Enformasyon yeni ekonominin en önemli unsurudur. BİT'ler sayesinde vatandaşlar hertürlü kamu politikası hakkında enformasyon edinebilmektedir. Burada belirtilmesi gereken nokta gelecek hakkındaki belirsizliktir. Çünkü yeni ekonomide yer alan hız çok

hızlı politika üretmeyi gerektirmektedir ve gelecek hakkında belirsizlik ön plana çıkabilmektedir. Bu belirsizlik ise daha kurallı politika talebini doğurmaktadır.

Rasyonel beklentiler hipotezine göre gelecek hakkında herhangi bir makro değişken hakkında tahmin yapacak olan birey geçmişteki trendi ve ilgili değişkeni etkileyen diğer değişkenleri de dikkate almaktadır. Politika etkisizliği hipotezinin temel dayanaklarından birini oluşturan rasyonel beklentiler yeni ekonomiyle birlikte daha kolay ortaya koyulabilmektedir. Çünkü bilgiye ulaşmak çok daha kolay hale gelmektedir. Bahsedilen bu gelişmeler iktisat politikası yöntemlerinin uygulanmasında iradiliğe etki etmektedir.

Sonuç olarak BİT'lerdeki gelişmeler, reel ve finansal sektörü etkileyerek politika yapımcılarının uyguladıkları politikaları yeniden gözden geçirmelerini gerektirmektedir. Bu bağlamda, iktisat politikasının amaçlarını gerçekleştirmek için uygulanacak olan para ve maliye politikalarının, yeni ekonominin gerçekleri dikkate alınarak yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir (Erdoğan, 2004: 40). Bu noktada para ve maliye politikası yapımcılarının görevi ise oldukça karışıktır ve bunun kolaylaşması da zor gibi gözükmektedir (Cecchetti, 2002: 1).

3.1.8. Para Politikasına Etkisi

BİT'lerdeki gelişmeler her alanda olduğu gibi para politikasını da etkilemektedir. E-para ve e-banka hizmetlerinde yaşanan hızlı gelişmeler para politikaları ve merkez bankalarının geleceği hakkında bir takım soruları akla getirmektedir. Bu konuyla ilgili olarak iki argüman vardır. Birincisine göre, para politikalarının ve merkez bankalarının geleceğinde bir değişiklik olmayacaktır. İkincisi ise, para politikalarının ve merkez bankalarının varlıkları son bulacaktır. Bu görüşlerden ikincisi pek gerçekçi görülmemektedir (Akyazı ve Artan, 2006: 19). Fakat yine de birtakım zorlukların yaşanacağını söylemek zor değildir.

BİT'lerdeki gelişmelerin para politikaları ve merkez bankaları üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar, özellikle elektronik para olgusu üzerinde durmuşlardır. Elektronik para, elektronik ödeme aracıdır. Elektronik paranın kullanımı, herhangi bir materyal, aygıt ya da sistem aracılığı ile elektromanyetik olarak depolanmış ödeme bilgisinin transfer

edilmesi ile gerçekleşir. Elektronik para ve elektronik ödeme sisteminin yaygınlaşmasıyla birlikte para politikasının etkinliği bağlamında, merkez bankasının konumu da tartışılmaya başlanmıştır. Bu anlamda zaman zaman gündeme gelen en önemli soru, bilgi teknolojilerindeki ilerlemelerin nakit kullanımını azaltması halinde merkez bankasının otorite boşluğuna düşüp düşmeyeceğidir (Öztürk ve Şahin, 2006: 766-767).

Merkez bankalarının varlıklarını sürdürüp sürdüremeyeceği yönündeki tartışmalar çok gerçekçi gibi gözükmese de, uygulayacakları politikalarda değişiklik olacağı aşikardır. BİT'lerdeki ilerlemeler neticesinde iktisadi birimler, para otoritelerinin uygulayacakları para politikalarını önceden tahmin etmekte ve bu politikaların sonuçlarını öngörmede daha önce hiç olmadığı kadar başarılı olmaktadır. Dolayısıyla yeni ekonomi koşulları altında uyguladığı para politikalarının daha etkin olmasını isteyen bir para otoritesinin, para politikalarını sadece belirli bir amaç çerçevesinde daha şeffaf, hesap verebilir ve kurala bağlı olarak uygulaması gerekmektedir (Yumuşak ve Erarslan, 2004: 326).

Sonuç olarak, yeni ekonominin para politikası üzerinde yaratacağı en önemli etkiyi, para piyasasının dışsal şoklara eskiden olduğundan çok daha fazla maruz kalması oluşturmaktadır. Yeni ekonominin para politikasına etki eden yönleri arasında, finansal piyasalarda yaşanan gelişmeler, elektronik para ve elektronik ödeme sistemlerinin gelişmesi, para otoritesinin şeffaflığının artması yer almaktadır (Erdoğan, 2004: 40-43).

3.1.9. Enflasyona Etkisi

Yeni ekonomi enflasyon üzerinde öncelikli olarak üretim maliyetlerinin düşmesi yoluyla olumlu katkı sağlamaktadır. Eski ekonomiye ait birçok sektörde yeni ekonominin getirmiş olduğu teknoloji kullanılmakta ve verimlilik artışının yanında maliyetlerin ve beraberinde enflasyon oranları düşmektedir. Gerçekten de günümüzde birçok sektörde teknoloji kullanımı artmakta, bunun yanı sıra ulaşım ve iletişim maliyetleri de önemli ölçüde düşmektedir. Eski ekonomide bir postanın gönderilmesinin aldığı zaman ve maliyet günümüzde büyük ölçüde azalmıştır.

Yeni ekonominin unsuru olan BİT'ler de gerek kapasite gerekse yayılma açısından son derece hızlı gelişmiştir. Bu hızlı gelişimi en çok etkileyen unsur ise fiyatlardaki düşüş

olmuştur. Hafıza kartlarının fiyat endeksi 1975 ve 1985 yılları arasında yıllık ortalama olarak % 37 oranında, 1985 ve 1996 yılları arasında % 20 oranında düşmüştür. Mikroişlemcilerin fiyat endeksi de 1985 ve 1996 yılları arasında yıllık ortalama % 35 oranında düşmüştür (Grimm, 1998: 8). Bu fiyat düşüşleriyle birlikte yeni teknolojinin kullanımının artmasının, reel büyümenin artmasına ve enflasyonun düşmesine neden olacağı beklentisi oluşmuştur. Bilgiye daha kolay ve daha hızlı ulaşma üretim, stok, dağıtım ve satış yönetimini iyileştirir ve ekonomide dışsal şoklara karşı üretim ve fiyatların ayarlanmasını hızlandırmıştır (Kongsted ve Konnerup, 2001: 3). Sonuç olarak yeni ekonomi, ABD örneğinde de görüldüğü üzere enflasyon üzerinde olumlu etki yapmaktadır.

3.2. Yeni Ekonominin Maliye Politikalarına Etkileri

Yeni ekonominin maliye politikaları üzerindeki etkisini, vergi gelirleri üzerindeki baskı, maliye politikası yöntemlerindeki değişim ve e-devlet gibi açılardan ele almak mümkündür. Bunun yanı sıra başka etkiler de sözkonusu olmaktadır.

Yeni ekonomide devlet büyük bir işletme gibi yeni ekonomiye katılmaktadır. Teknoloji sermayesini etkin bir şekilde kullanmak, devletin idari maliyetlerini azaltmasını, vergilerini etkin bir şekilde toplamasını ve böylece mali dengesini düzeltmesini sağlamaktadır. Bu, devletin eğitim, sağlık, güvenlik gibi diğer aktiviteleri için daha fazla kaynak ayırmasına neden olmaktadır. Bunun için devletin e-ticaret yoluyla gerçekleşen işlemlerde kim, ne, nerede gibi bilgilere erişmesi gerekmektedir. Tabii ki burada dijital mal ve hizmet şeklindeki ürünlerin nasıl vergilendirileceği önemli bir sorun oluşturmaktadır. Bir şey açıktır ki; vergi ve gümrük rejiminin yeni ekonomiye uyum sağlayacak şekilde değişim geçirmesi gerekmektedir. Uluslararası uygunluğu olmayan yurtiçi vergi sistemleri pazara dayalı alışverişe göre düzenlenmiştir ve bu da özel sektör kaynaklarının etkin olmayan kullanımına ve suistimallere neden olmaktadır (Mann, 2003: 946).

Yeni ekonominin en büyük icadı olan internet büyük maliyet tasarrufu ve etkinlik sağlamasına rağmen, e-ticaretten kaynaklanan vergi kayıplarının ülkelerin kamu maliyelerinde zorluklara neden olacağı şeklinde genel bir korku bulunmaktadır. E-ticaret yoluyla yapılan satışlarda büyük artışlar yaşanmaktadır. Birçok tüketici öncelikle vergi avantajlarını dikkate alarak online olarak alışveriş yapmakta; bu da vergisiz tüketme

yollarının aranmasına neden olmaktadır. Bu nedenle devlet hazinesi üzerindeki bu sınırlayıcılık muhtemelen eğitim politikası, yürütme ve diğer kamu hizmetleri gibi alanlarda negatif bir etki yaratmaktadır (Wiseman, 2003: 866-887).

Sorun sadece e-ticaretten kaynaklanan tüketim vergileri ile sınırlı değildir. Gelir ve kurumlar vergisi açısından bakıldığında BİT sektörü de aynen ekonomideki diğer sektörler gibi vergilendirilmektedir. Ülkeler için problem bu sektörün mobil oluşundan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle BİT sektörünün yüksek vergiyle karşılaşması durumunda veya örneğin iyi bir üniversite, araştırma sistemi ve yüksek seviyede eğitim gibi bir altyapıyla karşılaşmaması halinde ülke dışına çıkma şansı mevcuttur. Dolaylı vergiler açısından bakıldığında durum daha karmaşık bir hal almaktadır. Yeni ekonomide geleneksel ürünlerin yerini sınırları kolaylıkla geçebilen dijital ürünler almaktadır. Dolayısıyla ülkeler vergi tabanı üzerindeki kontrolü kaybetmektedirler (Siebert, 2000: 29-30).

Görüldüğü gibi teknoloji bir yandan mükelleflerin kazançlarını kayıtdışı tutmalarına olanak sağlarken, diğer taraftan da devletin kontrol mekanizmasını sağlamlaştırmasına imkan tanımaktadır. Bu noktada hangi tarafın daha etkin olacağı ise teknoloji kullanımına, güvene, istekliliğe ve hukuki düzenlemelere bağlı olmaktadır.

Maliye politikası uygulaması açısından bakıldığında, yeni ekonomide politika yapıcıların uyguladıkları politikalar bu devrimin nimetlerinden faydalanan bireylerin ve kurumların, uygulanan politikanın etkilerini önceden kestirebilmelerine olanak sağlamaktadır. Bu sayede bireyler ve kurumlar hükümet politikalarını daha yakından takip edebilmektedirler. Bu durum, politika yapıcılarını, uyguladıkları politikaları daha güvenilir, şeffaf ve kurallı hale getirmeye yöneltmektedir (Yumuşak ve Erarslan, 2005: 1).

Sonuç olarak, yeni ekonomide maliye politikaları açısından yaşanan sorunların başında vergi kayıp ve kaçaklarının artması gelmektedir. Devletlerin artık vergi sistemlerini oluştururlarken yeni ekonominin mükelleflerin sistem dışına çıkmalarını sağlayan olası bütün yolları dikkate almaları gerekmektedir. Kamu harcamaları tarafından bakıldığında, devletin harcama yapacağı alanları çok iyi takip edebilmesi ve bu bağlamda kaynaklarını etkin kullanabilmesi sağlanmalıdır. Vergi matrahındaki aşınma muhtemelen

kamu harcamalarında baskı yaratabilecektir. Bu noktada özellikle e-devlet uygulamaları kamu harcamalarında önemli tasarruflar sağlayabilecektir. Ayrıca denetim de kolaylaşacaktır. Kamu borçlanma politikası açısından bakıldığında ise özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından devletin borç alabileceği piyasalar genişlemiştir. Dolayısıyla ülkelerin faiz oranları paranın akacağı yönü büyük ölçüde etkileyecektir. Bu da devletin borçlanmasını kolaylaştıracaktır.

3.3. Yeni Ekonominin Vergi Politikalarına Etkileri

Vergi politikaları, ilk olarak küreselleşme daha sonra ise yeni ekonomi tarafından tehdit edilmeye başlanmıştır. Bu iki süreci birbirinden tamamen ayrı olarak düşünmek tabii ki doğru değildir. Birçok iktisatçı ve politika analisti, özellikle uluslararası finansal sermayenin mobilitesindeki artış şeklinde ortaya çıkan küreselleşmenin, ülkelerin gerek para gerekse maliye politikası gibi bağımsız makroekonomi politikaları uygulama kabiliyetlerini engellediğini iddia etmektedirler (Kriesler ve Nevile, 2003: 2). Dolayısıyla, yeni ekonomide vergi politikasında yaşanan zorluk tek başına BİT'lerdeki gelişmelerle alakalı olmamakta, bunun yanı sıra ikinci bölümün sonunda ele alınan gelişmelerle de yakından ilgili olmaktadır. Yeni ekonomiyi bu gelişmelerden ayrı olarak ele almak imkansızdır. Çünkü bu doğrultuda ele alınan her bir faktör birbiriyle etkileşim içinde vergi politikasını zorlamaktadır. Örneğin, vergi cennetlerinin veya vergi rekabetinin olmadığı bir durumda, BİT'lerden yararlanarak transfer fiyatlandırma yapmak mükellef için olumlu bir sonuç doğurmayabilecektir. Fakat yine de, yeni ekonominin vergi politikasında yarattığı etki başlı başına incelenmesi gereken bir sorun halini almaktadır.

Yeni ekonomide hız, bağımlılık ve gayrimaddi değerler geleneksel sınırlarda bir aşınmaya neden olmaktadır. Teknoloji ve finansal yeniliklerdeki hızlı değişimin sonucu olarak dünyadaki vergi sistemlerinin dayandığı birçok tanım ortadan kalkmaktadır. 21. yy.'ın başında vergi yönetimi ve vergi politikası için ana meseleyi devletlerin yeni ekonomide, ortadan kalkan vergi sınırlarının neden olduğu ekonomik bozulmaların etkilerini minimize edecek tedbirleri gerekli hızda alıp alamayacakları oluşturmaktadır (Neubig ve Poddar, 2000: 1153).

Yeni ekonomide en önemli ürün olarak gayrimaddi varlıklar ön plana çıkmaktadır. Gelir birçok farklı yerde bilginin üretiminden kaynaklanmaya başlamakta ve satış coğrafi olarak farklı ortamlarda bulunan alıcı ve satıcıların elektronik ortamda dijital olarak bilgi paylaşımlarıyla gerçekleşmektedir. Bu nedenle vergi rejimlerini yeni ekonomide uygulamak pek de kolay olmamaktadır (Zeuske, 2000: 3). Çünkü eski vergi politikaları, yeni ekonominin ortaya çıkışından çok daha önceleri oluşturulmuşlardır. Bu nedenle, yeni ekonomiyle birlikte ortaya çıkan bu gelişmeler vergi politikalarını zora sokmaktadır.

Vito Tanzi (2000)'nin "fiscal termites" (Termite: ağaç kabuklarını yiyen beyaz karınca) olarak adlandırdığı ve vergi politikasının önündeki engellerin başında yer alan e-ticaret hızla artmakta ve çok kısa süre içerisinde önemli boyutlara ulaşacağı tahmin edilmektedir (Tanzi, 2000: 5). Bu konuyla ilgili olarak unutulmaması gereken en önemli nokta, konuyu bugünün şartlarından ziyade gelecekte oluşabilecek şartları dikkate alarak düşünülmesi gerekliliğidir. Örneğin, 1991 yılında internetin dünya genelindeki kullanıcı sayısının 3 milyondan az olduğu ve internetin bu dönemde e-ticaret için kullanılmadığı göze çarpmaktadır. Fakat 1999'a gelindiğinde 250 milyon kullanıcının internete eriştiği ve bunların yaklaşık olarak dörtte birinin de değeri yaklaşık 110 milyar dolar olarak tahmin edilen online satın alma işlemi gerçekleştirdiği görülmektedir (Coppe, 2000: 3). Günümüzde ise bu rakamın çok daha fazla olduğu düşünüldüğünde, geleceğe bakmak çok daha mantıklı gözükmektedir.

E-ticaret, mevcut vergi idaresi sistemlerinde ve gelirin vergilendirme yetkisi sınırları arasındaki dağılımında önemli düzenlemeler gerektirmektedir. Bu nedenle, işletmelerin karıştığı e-ticarete, daimi işyeri ve kaynak esaslı vergileme metotlarını uygulamak güç olmaktadır. E-ticaret işlemleri geleneksel denetimi zorlaştırmaktadır. Vergi cennetleri ve off-shore merkezlerin kullanımının artması, bu yeni ticaret şeklinin kendi ödeme araçlarını kullanması, üretimde kontrol mekanizmasını sağlayan araçların ortadan kalkması ya da zayıflaması bu sürecin hızlanmasını sağlamaktadır. E-ticaret, çok uluslu işletmelerin transfer fiyatlandırma mekanizmasını kullanmalarını artırmakta bu da devletin vergi geliri kaybına uğratılmasına neden olmaya başlamaktadır (Asher ve Rajan, 1999: 23).

Sonuç olarak, teknolojik ilerlemeler ve e-ticaretteki gelişmeler vergi politikası için yeni teoriler ve uygulamalar gerektirmektedir (Smatrakalev, 2002: 1). Çünkü, e-ticaret,

vergi politikası oluşturma ve devletin finansmanı konusunda sorunlara neden olmaktadır. Politika yapıcıları, bu ticaret şeklini vergilendirmenin yollarını aramaktadırlar. E-ticaret, tüketim vergilerinde önemli miktarlarda olduğu tahmin edilen azalışlar meydana getirmektedir. Birçok e-işletme turizm ve yarışma endüstrisi gibi vergilendirilebilir ürünleri satmamaya başlamaktadır (Heil ve Prieger, 2009: 17). İşletmeler, dünyanın her köşesinde yer alan ve vergiden kaçınmaya çalışan mükellefleri çekebilmek amacıyla vergisiz ürünleri ön plana çıkarmaya çalışmaktadırlar. Aynı zamanda satıcılar da vergi yüklerini minimize etme gayreti içerisine girmektedirler. Bu ise, en önemli gelir kaynağı vergi olan devletlerin finansman zorluklarıyla karşılaşmaları sonucunu beraberinde getirmektedir.

3.3.1. E-ticaretin Tanımı ve Türleri

E-ticaret ifadesi yoğun olarak kullanılmasına ve gerek ticari gerekse ticari olmayan yaşamı etkilemesine rağmen, tanımı konusunda fikir birliğine varılamamıştır. Bu tanımların bir kısmında elektronik veri alışverişi, elektronik fon transferi ve tüm kredi kartı işlemlerini içerecek şekilde bütün finansal ve ticari işlemler tanıma dahil edilmekte; diğerlerinde ise işlem ve ödemenin internet gibi açık bilgisayar ağları üzerinden gerçekleştirildiği tüketiciye yönelik perakende satışlarla sınırlandırılmaktadır (Yaltı, 2003: 1-2). Bu noktada e-ticaret ve internet ticareti arasında ayırım yapılması gerekmektedir. E-ticaret, internet ağını da içeren ve her türlü elektronik olanakların kullanıldığı ticaret şeklini; internet ticareti ise, sadece internetin ticaret aracı olarak kullanıldığı durumu ifade etmektedir (Küçüközyiğit, 2003b: 150). Günümüzde internet ticareti neredeyse e-ticaretle aynı anlama gelecek kadar büyük bir işlem hacmine ulaşmıştır. Dolayısıyla e-ticaretle anlatılmak istenen, büyük oranda internet olmak üzere, her türlü elektronik araçla yapılan ticarettir.

E-ticaretin en basit tanımlarından biri, internet üzerinden iş yapmak şeklindedir. Buna göre, hem çevirimdışı olarak teslim edilen mal ve hizmetlerin satışını hem de yazılım gibi dijital ürünlerin online olarak satışını e-ticaret kapsamında değerlendirmek mümkündür (Coppel, 2000: 4).

Dünya Ticaret Örgütü e-ticareti, ürünlerin üretim, tanıtım, satış ve dağıtımının telekomünikasyon ağı aracılığıyla yapılması olarak tanımlamaktadır (WTO, 2009). OECD'ye göre ise e-ticaret, gerek kurumların gerekse bireylerin içerisinde yer aldığı metin, ses ve görsel imajların dahil olduğu verinin işlenmesine ve iletilmesine dayanan bütün ticari işlem şekillerini ifade etmektedir (OECD, 1997: 20).

Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulunun (ETKK) tanımına göre de e-ticaret, “mal ve hizmetlerin üretim, tanıtım, satış, sigorta, dağıtım ve ödeme işlemlerinin bilgisayar ağları üzerinden yapılmasıdır” (Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu, [ETKK], 2009).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere e-ticaret, mevcut ticaretin internet ağırlıklı olmak üzere elektronik ağlar aracılığıyla yapılmasını ifade etmektedir. Bu bağlamda alıcı ve satıcılar birbirlerinden farklı ortamlarda yüzyüze gelmeden rahatlıkla alışveriş yapabilmektedirler. Günümüzde e-ticaretin kapsamı giderek genişlemekte ve kullanılan araçlar çeşitlenmektedir. Bu nedenle de net bir tanımın yapılması oldukça zor olmaktadır. Böyle olmakla birlikte e-ticaret, ticari bir işlemin herhangi bir aşamasının, e-ticaret araçlarıyla yapılması halinde ortaya çıkmaktadır.

E-ticarete genel olarak üç aktör rol oynamakta ve e-ticaret bu aktörlerin arasındaki ilişkilere göre sınıflandırılmaktadır. Buna göre e-ticaret türleri işletmeden işletmeye (Business to Business-B2B), işletmeden tüketiciye (Business to Customer-B2C), tüketiciden işletmeye (Customer to Business-C2B), tüketiciden tüketiciye (Customer to Customer-C2C), işletmeden devlete (Business to Government-B2G), tüketiciden devlete (Customer to Governmet-C2G) gibi şekiller almaktadır. Aşağıdaki Tablo 21 bu ilişkileri daha açık bir şekilde göstermektedir.

Tablo 21: E-ticaretin Türleri

	Devlet	İşletme	Tüketici
Devlet	G2G Ör: Koordinasyon	G2B Ör: Bilgi	G2C Ör: Bilgi
İşletme	B2G Ör: İhale	B2B Ör: E-ticaret	B2C Ör: E-ticaret
Tüketici	C2G Ör: Vergiye Uyum	C2B Ör: Fiyat karşılaştırma	C2C Ör: Açık artırma piyasası

Kaynak: Coppel, 2000: 4.

Bu çeşitlerden en fazla kullanılanı ve e-ticaretin temelini oluşturanı işletmeden işletmeye (B2B) ve işletmeden tüketiciye (B2C) olan ticaret şeklidir. Geleneksel ticaretin elektronik ortama dönüşmesinde ilk olarak bu iki ticaret şekli kullanılmıştır. Bunun yanı sıra, tüketiciler de kendi aralarında internet aracılığıyla mal ve hizmetleri birbirlerine satabilmektedirler (C2C). Ayrıca ödeme sistemlerinin maliyetlerinin azaltılmasını ve vergiye uyumu da teknoloji sağlamaktadır (C2G). Teknoloji devletin işletmelere ve tüketicilere bilgi vermesine imkan tanımaktadır (G2B, G2C) (Coppel, 2000: 4). Devlet ihalelerinin internet aracılığıyla bildirilmesi de işletme ve devlet arasındaki ticaret şekline örnek gösterilebilmektedir.

3.3.2. E-ticaretin Araçları

E-ticaretin araçları ile kastedilen, bu ticaret türünün yapılışında kullanılan araçlardır. E-ticaret hem geleneksel ticaretin araçlarından hem de teknolojik gelişmelerin sonucu ortaya çıkan yeni araçlardan yararlanılarak yapılmaktadır. Geleneksel araçlar olarak sıralanabilecekler arasında televizyon, radyo, telefon, faks, otomatik vezne makineleri (ATM), kredi kartı, POS makineleri, elektronik veri değişimi (EDI) bulunmaktadır. Yeni araçlar arasında ise, www (world wide web), dosya transfer protokolü (ftp), elektronik posta, sözlü mesaj, konferans sistemleri, GSM, kısa mesaj servisi (SMS), telsiz uygulama programı protokolü (WAP) yer almaktadır (Alptürk, 2005: 33).

Görüldüğü üzere e-ticaretin telefon, faks, kablo ve dijital tv sistemleri gibi geleneksel sayılabilecek birçok aracı bulunmaktadır. Fakat günümüzde en yaygın olarak bilineni ve kullanılanı yeni araçlar arasında yer alan internettir. İnternet kullanımının uzunca bir süre daha artarak kullanımının devam edeceğini söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra gelecekte teknolojinin elverdiği ölçüde ortaya çıkabilecek yeni araçların da bu listeye eklenmesi olasıdır (Tunçer, 2008: 245). Günümüzde internet hız, maliyet, kalite, görsellik gibi birçok yönden diğer araçlar kıyasla daha elverişli olarak görülmektedir. Dolayısıyla e-ticaretle de daha çok internet üzerinden yapılan işlemler ön plana çıkmaktadır.

3.3.3. E-ticaretin Vergilendirilmesine İlişkin Görüşler

E-ticaretin ortaya çıkışıyla birlikte vergiyle ilgili olarak akla gelen ilk soru, bu alandaki vergi kapasitesinin nasıl kavranacağı olmuştur. Çünkü mevcut vergi kanunlarına göre ortaya çıkan yeni kavramlar çeşitli sorunlar yaratmıştır. E-ticaretin hiç vergilendirilmemesinden, başlı başına vergi konusu gibi değerlendirilip vergilendirilmesine kadar çeşitli görüşler gündeme gelmiştir. Bu bağlamda, e-ticaretin vergilendirilmesi konusunda üç farklı görüş ortaya çıkmıştır. Bu görüşler aşağıda kısaca ele alınacaktır.

a) E-ticaretin Vergilendirilmemesi: Bu ekstrem durumda, yeni ekonomiyi teşvik etmek ve hızlandırmak amacıyla, e-ticaretin sürekli olarak veya geçici bir süreyle vergiden muaf tutulması sözkonusudur. Bu görüş ağırlıklı olarak vergiye karşı çıkanlar ve devlete yeni bir vergilendirme gücü vermekten korkanlar tarafından savunulmaktadır (Bird, 2005: 5). E-ticaretin vergi dışı bırakılmasının teknolojik gelişmeleri destekleyerek ürün kalitesinin artmasına, maliyetlerin düşmesine ve verimliliğin artmasına neden olacağı ve bunun sonucunda oluşan canlılık ile birlikte vergi gelirlerinde de artış yaşanacağı şeklindeki tez bu görüşün desteklenmesine neden olmuştur (Ferhatoğlu, 2006b: 49). Diğer taraftan ise, e-ticaretin vergisiz olması, geleneksel ticaretin aleyhine bir durum oluşturduğundan tarafsızlık ilkesine ters düşmektedir. Ayrıca böyle bir kabul durumunda kamu hizmetlerinin finansmanı da zora girecektir (Günaydın, 2000: 101). Gerçekten de bu tarz bir görüş, e-ticaretin gelişmesine neden olsa da, geleneksel ticaretle arasında önemli bir adalet sorununu gündeme getirecektir.

b) *E-ticaretin Ayır Olarak Vergilendirilmesi (Bit Vergisi Önerisi)*: Bu görüş, e-ticaretin mevcut ulusal ve uluslararası kanunlarda yeniden ele alınarak bir düzenlemeye tabi tutulması ve yeni vergi önerileri fikrine dayanmaktadır. Örneğin Bit (Binary digit) vergisi şeklinde yeni bir vergi önerisi bunun en açık örneğidir. Bit vergisi, yapılan işlemleri birbirinden ayırmadan vergilendirmekte ve ticaretin bu verginin olmadığı alanlara kaymasına neden olmasından dolayı eleştirilmektedir (Günaydın, 2000: 101).

Arthur Cordell (1994) tarafından, Roma Kulübü toplantılarında, 1 megabyte veri için 1 cent olarak önerilen Bit vergisi önerisi, internet üzerinde gönderilen her byte veri için vergi alınması uygulamasına dayanmaktadır. Bu, literatürde uzun süre tartışılmış bir konuyu oluşturmaktadır. Tartışmanın nedenleri arasında e-ticaretin farklı olarak görülmesi ve ayrıca vergilendirilmesi fikri yatmaktadır. Elektriğin temel ilkesini bulduğunda (elektromanyetik indüksiyon 1831) bunun ne işe yarayacağı ile ilgili bir politikacının sorduğu soruya Faraday: "...bunun ne işe yarayacağını bilmiyorum ama bir şeyden kesin eminim ki bir gün bunu vergilendirebileceksiniz" yanıtını vermiştir. Geçmişten günümüze her dönemde zamanın özelliklerine göre vergileme anlayışı da değişmiştir. Bundan 200 yıl önce tahılın revaçta olduğu dönemde mısır vergisi gündemdeyken, günümüzde BİT'lerin arttığı ortamda devletlerin vergi sistemlerini buna nasıl ayarlayacakları ön plana çıkmaktadır (Gökbunar, 2003: 36-41). Dolayısıyla bu mantıkla hareket ederek, e-ticaretin zamanla ayrı olarak ele alınıp vergilendirilebileceğini düşünmek mümkün olmaktadır.

Günümüzde gelinen noktada, e-ticaretin geleneksel ticaretle arasında farklılık yaratılmadan vergilendirilmesi, diğer bir deyişle tarafsızlık ilkesinin ön planda tutulması genel kabul görmektedir. Bu nedenle e-ticaretin ayrı olarak vergilendirilmesi çok mantıklı bir davranış olmamaktadır. Bu noktadaki asıl sorun, internet üzerinden gönderilen verilerin içeriğine bakılmaksızın vergilendirme yapılmasıdır. Bu ise, Bit vergisinin uygulanmasını neredeyse imkansız kılmaktadır.

E-ticaretin ayrı olarak vergilendirilmesi, devletler için büyük gelir kaynağı oluşturabilecektir. Fakat ülkelerin e-ticaretten doğan vergi kayıplarını Bit vergisi ile önlemeye çalışmaları çok mantıklı bir davranış değildir. Asıl olan bu yeni ticaret şekline uygun olan yasal altyapıyı bir an önce tamamlayabilmek ve burada oluşan vergi potansiyelini tam olarak kavrayabilmektedir. E-ticaretin doğurduğu sorunları ortadan

kaldırmak için sadece yasal altyapı yeterli değildir. Bunun yanı sıra, ülkedeki teknolojik altyapının da tamamlanması gereklidir. Mevcut kanunlara göre vergilendirilmesi zor olan e-ticareti ayrı olarak vergilendirmek vergi adaleti açısından da doğru bir davranış olmayacaktır. Böylece geleneksel ticaretle arasında bir ayırım yapılarak, geleceğin ticaret şekli engellenmiş olacaktır. Önemli olan e-ticaretin değil, e-ticarete konu olan işlemlerin vergilendirilmesidir. Dolayısıyla Bit vergisi şeklindeki bir öneri, devletlerin vergi kayıplarını telafi etmekten öteye gidemeyecek ve vergileme ilkeleri açısından önemli sorunlar doğurabilecektir.

c) *E-ticaretin Mevcut Kanunlara Göre Vergilendirilmesi*: E-ticaretin vergilendirilmesinde üzerinde uzlaşılan nokta, vergilemede kabul görmüş ilkelerin e-ticarete uyarlanmasıdır (Günaydın, 2000: 100). Bu görüş OECD tarafından ortaya atılmıştır. Bu tarz bir yaklaşım geleceğin temel ticaret şekli olacağı tahmin edilen e-ticaretin gelişmesinin engellenmemesine dayanmaktadır. E-ticaretin mevcut vergilendirme rejimine tabi tutulması halinde, vergiden kaçınma ve vergi kaçırma amacıyla olan mükelleflere yasal boşluklardan yararlanma şansı verilmiş olmaktadır (Alptürk, 2005: 316). Böyle olmakla birlikte, yeni ticaret şeklinin mevcut kanunlara göre vergilendirilmesi ve mevcut kanunların bu yeni ticarete göre uyarlanması en doğru seçenek olarak görülmektedir. Zira değişen sadece ticaretin sürecidir, yoksa mantığı aynen devam etmektedir.

3.3.4. E-ticaretin Vergilendirilmesinde Karşılaşılan Sorunlar

Küreselleşmenin ve rekabetin aşırı derecede arttığı günümüz dünyasında, işletmeler daha güçlü olabilmek ve daha iyi rekabet edebilmek amacıyla vergi yüklerini en aza indirme gayreti içerisinde bulunmaktadırlar. Sermaye mobilitesinin hız kazanması ve kambiyo rejimlerinin serbestleşmesi, vergi yükünü en aza indirme çabası içinde olan uluslararası yatırımcılara, ellerindeki fonları kendilerine en az vergi yükü yükleyen ülkelere kaydırmalarına neden olmaktadır. Pazarlama ve elektronik ödeme sistemlerindeki gelişmeler ise, vergi idareleri için, vergiyi doğuran olayın gerçekleştiği yerin tespitini zorlaştırmaktadır (Ferhatoğlu, 2006: 48).

Ülkeler açısından sorun, bu yeni ticaret şeklinin mevcut kanunlarla nasıl vergilendirileceği veya yeni bir düzenleme gerekiyorsa bunun nasıl yapılacağıdır. Ayrıca bu geçiş döneminde ortaya çıkacak vergi kaybının nasıl telafi edileceği de önemli bir sorun oluşturmaktadır (Çevik, 2004: 162). E-ticarette fiziki mekana bağlılık olmadığından, vergileme hakkının ülkeler arasında bölüşümü ile ilgili sorunlar ortaya çıkmaktadır (Alptürk, 2005: 313). Belki de bu konu üzerindeki uzlaşmazlığın en önemli nedenini de bu durum oluşturmaktadır. Uluslararası gelişmeler bir tarafa bırakılırsa, bugün için vergi sistemlerinin çeşitli sıkıntıları bulunmaktadır. Bu sıkıntıların temelinde ise, mevcut vergi kanunlarının yeni ticaret şeklini tam olarak kapsayamaması yer almaktadır.

E-ticaretin vergi sistemlerinde meydana getirdiği sorunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir. (Ağbal, 2001a: 71-74; Saraçoğlu, 2006: 154; Kayıhan ve Yıldız, 2004: 153-159; Cangir, 1998: 59-63; Zeuske, 2000: 4; Alptürk, 2005: 319):

- *Gelir Türünün Tespit Edilmesindeki Zorluk*: E-ticarette gelirin ne şekilde değerlendirileceği ve hangi vergileme rejimine tabi tutulacağı belirsizdir. E-ticarette iki çeşit ticari ürün siber yolla ticarete uygundur. Bunlardan birincisi, internet üzerinden elektronik olarak gönderilen dijital ürünler; ikincisi ise, internet üzerinden siparişi verilen ve kargo yoluyla gönderilen fiziki ürünlerdir (Asher ve Rajan, 1999: 22). Yeni ekonomide önemli olan ürün grubu birincisidir. Bu nedenle, elektronik ortamda teslim edilen sayısal mal ve hizmetlerin vergilendirilip vergilendirilmeyeceği önemli sorun teşkil etmektedir (Günaydın, 2000: 101). Ayrıca bu ürünlerin hangi tür gelir içerisinde yer alacağı da tartışmalıdır. Dijital ürünler, gerek fiziksel olarak gerekse network ağı aracılığıyla elektronik olarak gönderilebilen ürünlerdir. Bu ürünler beş farklı kategoriye ayrılabilir: i) basılı malzeme, ii) yazılım, iii) müzik ve diğer medya unsurları, iv) film ve v) video. Bu ürünlerin bazıları elektronik olarak ticarete konu olabilmektedir. Örneğin, yazılım ürünlerini internet üzerinden satın almak ve indirmek mümkündür. Yeni teknoloji, müziğin dijitalleşmesini ve internet üzerinden bilgisayara, cd'ye veya taşınabilir bir araca indirilebilmesini olanaklı kılmıştır. Gazete ve dergiler internet üzerinden rahatlıkla okunabilmektedir. Birçok kitap satış yeri elektronik olarak kitapları talep edenlere sunabilmektedir (Teltscher, 2000: 16). Bu şekilde ticareti yapılan dijital

ürünlerin gelir türünün tespit edilmesi ve vergilendirilmesi fiziksel ürünlere göre zor olmaktadır.

- *Mükellefin Belirlenmesindeki Zorluk:* İnternet, mükelleflerin kimlik bilgilerini ve adreslerini belirgin olmaktan çıkarmaktadır. İnternet üzerinden gerçekleştirilen işlemler ve bu işlemleri gerçekleştiren kişiler hakkında bilgi elde etmek oldukça zordur. Mükellefin vergilendirilebilmesi için belirli bir bölgede varlık göstermesi, yeni ekonomide karşılaşılan diğer bir sorundur. Geleneksel vergileme fiziksel varlıkla alakalıdır. Fakat yeni ekonomide işletmeler, fiziksel olarak varlıklarını belirli bir yerde tutmadan orada bulunabilmektedirler. Bunların yanında web sitesini barındıran firmaların vergi sorumlusu sayılıp sayılmayacağı belirsizdir.
- *İşlemlerin Yapıldığı Yerin Belirlenmesindeki Zorluk:* İnternet hizmetlerin meydana geldiği yeri belirsizleştirmektedir. İnternet üzerinden gerçekleştirilen işlemin yapıldığı yerin tespiti son derece güçtür. Oysa vergilemede, ikamet ve kaynak ilkesi ekonomik aktivitenin meydana geldiği yerin belirlenmesi açısından önemli bir konudur. İkametgâh ilkesi, satış vergisi için, bir varlığın satıcıdan alıcıya transferine odaklanmaktadır. Böyle bir durumda maddi varlıklar için sıkıntı olmamakla birlikte, gayrimaddi varlıkların coğrafi olarak farklı bölgelerdeki kişiler arasında gerçekleşmesi sorun oluşturmaktadır. Fiziksel ortamlara dayalı olarak oluşturulan kaynak ve ikametgah ilkeleri, mekândan bağımsız olarak yapılan e-ticaret için problem olmaya başlamıştır. Çünkü e-ticarette bazı durumlarda, mükelleflerin ikametgah olarak kullandıkları veya iş merkezi olarak çalıştıkları yerin belirlenmesi zordur.
- *Bilgi Kaynaklarının Aşınması ve Vergi Denetiminde Ortaya Çıkan Sorunlar:* Yeni ekonomide aracısızlaşma olduğu için, e-ticarette toptancı, bayi, perakendeci gibi kavramlar ortadan kalkmaktadır. Bu ise vergi idaresinin bilgi kaynaklarının aşınması anlamına gelmektedir. Artık işletmeler elektronik kayıt sistemini benimsemektedirler. Ayrıca belge düzeninin ortadan kalkması denetimi zorlaştırmaktadır. Bu zorluk özellikle dijital ürünlerde önemli derecede olmaktadır. E-ticaretle birlikte uluslararası ticaret yapan firmaların boyutunun küçüleceği, sayısının ise artacağı tahmin edilmektedir. Bu da vergi denetimini güçleştirmekte,

pahalılaştırmakta, etkinliğini ve verimliliğini azaltmaktadır. Bu nedenle yeni denetim yöntemleri ve tekniklerine ihtiyaç duyulmaktadır.

- *Elektronik Paranın Yaygınlaşması*: Elektronik para ile birlikte tarafların biraraya gelmeden ödeme yapabilmeleri, vergi idarelerinin ödeme yapan tarafları tespit etmesini zorlaştırmaktadır.
- *Transfer Fiyatlandırma İşlemlerinin Artması*: Küresel ticaretin % 60'lık bölümü çok uluslu şirketler aracılığıyla yapılmaktadır. Ana şirket ve bağlı şirket arasındaki işlemlerde transfer fiyatlandırmaya gidilebilmekte, bu ise büyük miktarda vergi kayıplarına neden olabilmektedir.
- *Off-Shore Finans Merkezleri ve Vergi Cennetlerinin Varlığı*: Her iki uygulama da çoğu zaman işlemlerin kayıt altına alınmadan yürütülebilmesine veya düşük vergi oranları sayesinde vergi yükünün minimize edilmesine yardımcı olmaktadır.
- *Türev Ürünlerin Artması*: Türev ürünlerin vergilendirilmesinde teknik olarak zorluklar yaşanmaktadır. Karmaşık yapılı bu araçlar, vergiden kaçınmak için kullanılabilir.
- *Vergiden Kaçınma ve Vergi Kaçırma Olanaklarının Artması*: E-ticaretle birlikte mükellefler, satış vergisi veya KDV'yi ödemekten kaçınabilmektedirler. Mükellefler ürünleri, verginin olmadığı veya daha düşük olduğu ülkelerden alabilmekte veya ikame olabilecek vergisiz ürünleri daha kolay tespit edebilmektedirler. Bunun yanı sıra elektronik ortamda yapılan işlemin hacminin belirlenmesi de güç olmaktadır. Yeni ekonomide beşeri sermaye ve gayrimaddi varlıklar çok önemli hale gelmekte, çok fazla mobilite kazanmaktadırlar. Bu mobilite bu varlıkların farklı vergi sistemleri arasında tercih yapabilmelerini sağlamaktadır. Ayrıca mükellefler, vergi idaresinin bilgisi dışına çıkacak şekilde vergi konusu işlemlerini gizleyebilmektedirler.

3.3.5. Tüketim Vergileri Açısından E-ticarette Karşılaşılan Sorunlar

Küreselleşme sonucu uluslararası ticaretin hız kazanmasıyla birlikte tüketim vergilerinde sorun yaşanmaya başlanmıştır. Bu sorun, ülkelerin aralarında yaptıkları ikili anlaşmalarla ve uluslararası kuruluşların çabalarıyla çözüme kavuşturulmuştur. Ancak günümüzde e-ticaretle birlikte tüketim vergilerinde yeni sorunlar gündeme gelmeye başlamıştır.

Vergi gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturan tüketim vergilerinde, e-ticaretin ve sınırlar arası alışverişin hız kazanmasıyla tekrar sorun yaşanmaya başlanmıştır. E-ticaretin tüketim vergileri açısından yarattığı soruna bakıldığında, KDV'nin özellikle AB'de, satış vergisinin ise ABD'de tartışılır hale geldiği görülmektedir (Bird, 2005: 10). Özellikle 180 ülkenin 118'inde uygulanan KDV büyük problem oluşturabilmektedir (Scott ve diğerleri, 2003: 304). Bunun yanı sıra birçok gelişmekte olan ülkenin vergi gelirleri de ağırlıklı olarak tüketim vergilerine dayanmaktadır.

Tüketim vergileri açısından ana sorun, verginin kim tarafından tahsil edileceğidir. Geleneksel tüketim vergilerinde, vergi tüketicinin satın alması esnasında perakendeci tarafından tahsil edilmektedir. İnternet ara toptancıları ve yerel perakendecileri ortadan kaldırmakta, kullanıcının bölgesini belirlemeyi güçleştirmekte ve satıcının bir idari bölgedeyken tüketicinin başka bir bölgede olabilmesine imkan tanımaktadır (Çevik, 2004: 162). Mal veya hizmeti alan ve satan tarafların ikametgahlarının tam olarak bilinmesi halinde bu sorun çözüme kavuşturulabilecektir. Çünkü, mevcut kanunlara göre vergiyi tahsil etmek mümkün olacaktır. Fakat e-ticaretin doğası gereği ve biraz da mükelleflerin vergi ödememe gayretleri bu konuda problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

KDV açısından özellikle işletmeden tüketiciye yapılan ticarete, tüketim vergisinin toplanmasından sorumlu olan taraf malı arz eden işletmedir. Bu işletme, müşterisinin bulunduğu yeri kanıtlamakla da sorumludur. Malı satan işletmenin, müşterisinin bulunduğu yerdeki vergi idaresinin mali yetki alanının dışında olması, pratikte dijital ve online olarak sunulan ürünler için çok daha önemlidir (Coppel, 2000: 17). Çünkü vergi idaresi için önemli olan şey mal alım ve satımını yapan kişi ve kurumların

ikametgahlarının belli olmasıdır. Ancak mevcut teknoloji, gerek malı alanın gerekse satanın ikametgahlarını gizlemelerine olanak tanımaktadır.

İkametgahla ilgili bahsedilen bu sorun bir noktaya kadar çözülebilirken, mal teslimi ile ilgili sorun ürünün tesliminin fiziksel olarak mı yoksa sanal olarak mı yapıldığıyla ilgilidir. Fiziksel ürünlerin tesliminde çok fazla sorun olmazken, dijital ürünlerin teslimi sorun oluşturmaktadır. Çünkü dijital ürünlerde kredi kartı ile ödeme yapıldığı anda, ürün hemen bilgisayara indirilebilmektedir. Bu şekildeki teslimlerde ise işletmeler, genellikle fatura düzenlememe eğilimindedirler (Binatlı, 2002: 182). Bu nedenle, dijital ürünlerin ve internet üzerinden gerçekleştirilen hizmetlerin, kayıt dışında kalma olasılığı günümüz için çok yüksek bir ihtimal olmaktadır.

Nihayetinde, KDV açısından önemli olan sorunun dijital ürünlerden kaynaklandığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Geline nokta kaynak ve ikametgah ilkeleri çözüm olarak gündeme gelmektedir. Varış yeri ilkesinde, üretim yeri dikkate alınmadan, ürün tüketildiği ülkede vergilendirilmektedir. Kaynak ilkesine göre ise, tüketim yerine bakılmaksızın dış ticarete konu olan mal ve hizmetler üretim yerinde vergilendirilir. E-ticarete etkinlik açısından bakıldığında, kaynak ilkesinin vergi idaresinin işleyişinin rahat olması ve mükellefin vergiye uyumunun kolay olması açısından daha rahat uygulanabilir olduğu görülmektedir. Fakat tarafsızlık açısından bakıldığında, varış yeri ilkesi daha mantıklı durmaktadır. Sermaye mobilitesindeki hız ve e-ticaretin buna uyumundaki kolaylık dikkate alındığında kaynak ilkesi, satıcının daha düşük vergili ülkelere yönelmesine neden olabilmekte, bu da sermayenin etkin dağılımını etkileyebilmektedir. E-ticaret açısından varış yeri ilkesinin kaynak ilkesine göre etkinlik, uygulanabilirlik ve mükellefin vergiye uyumu bakımından daha üstün olduğunu söylemek mümkündür. Tarafsızlık açısından ise, özellikle federal devletlerde ve ekonomik bütünleşmelerde kaynak ilkesi daha üstün olmaktadır (Ferhatoğlu, 2006b: 51-53).

Burada oluşan sorunu çözebilmek, yani işletmeler arasındaki işlemlere ilişkin olarak KDV'yi etkin uygulayabilmek nihai olarak vergi denetimine bağlıdır. Bu denetim kağıt belgelere dayanmaktadır. Ancak özellikle işletmeler arasındaki işlemlerde faturalar, elektronik olarak düzenlenmektedir. Bunun sonucunda da işlemlerin kimler arasında, ne

zaman ve nerede yapıldığını tespit etmek zorlaşmakta ve geleneksel vergi denetimi açısından sorun meydana gelmektedir (Bird, 2005: 11-12).

Sonuç olarak, gerek gelişmiş gerekse toplam vergi gelirlerinin önemli bir bölümü dolaylı vergilerden ibaret olan gelişmekte olan ülkeler için, e-ticaret büyük problem yaratmaktadır. Bu ülkelerin finansman sorunları e-ticaretle birlikte daha da artmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin gerekli teknolojik altyapılarında oluşabilecek eksiklik ise sorunun çözümünü olumsuz yönde etkilemektedir.

3.3.6. Gelir Vergileri Açısından E-ticarette Karşılaşılan Sorunlar

Ağırlığını bireysel gelir ve kurumlar vergisinin oluşturduğu gelir vergileri, çoğu gelişmiş ülkenin önemli gelir kaynağı konumundadır. Ülke içerisinde elde edilen gelirin vergilendirilmesinde, eski vergi politikaları gereği sorun yaşanmamaktadır. Sınırların açılması sonucu gelirin birden çok ülkede elde edilmesi birtakım sorunlar yaratsa da, zamanla bu sorunların aşıldığı görülmektedir. Fakat e-ticaretle birlikte yeni problemler gündeme gelmektedir. E-ticaretin doğası gereği elde edilen gelirin kaynağını oluşturan faaliyet, ülke sınırlarını aşmaya başlamaktadır. Dolayısıyla ülke içinde elde edilen gelir veya mükellefiyet kavramları bulanık hale gelmektedir.

E-ticaret öncelikli olarak gelirin niteliği açısından sorun oluşturmaktadır. E-ticarete konu olan mallar, maddi mallar ve gayri maddi mallar olarak ikiye ayrılmaktadır. Maddi malların vergilendirilmesinde çok sorun olmamakla birlikte gayrimaddi malların vergilendirilmesinde sorun ortaya çıkmaktadır. İnternet üzerinden direkt olarak bilgisayara indirilebilecek yazılım, kitap, müzik, video gibi ürünler ve aynı zamanda internet üzerinden hizmet görülmesi bu hususta büyük sorun oluşturmaktadır. Dolayısıyla öncelikli olarak yeni ürünlerin niteliklerinin belirlenmesi sorunu gündeme gelmektedir. Bu noktada OECD'nin yapmış olduğu çalışmalar neticesinde, maddi varlıkların satışından elde edilen gelirin ticari kazanç; gayrimaddi mal, yazılım, danışmanlık vb. mal ve hizmetlerden elde edilen gelirin ise gayrimaddi hak bedeli olarak nitelendirilmesi görüşü ağırlık kazanmaktadır (Ekmekçi, 2003: 42).

E-ticaret açısından diğ er bir sorun ise gelirin elde edildiğ i yerin tespitidir. Devletin geliri vergilendirmesinde iki temel yaklaşım bulunmaktadır. Birincisi kaynak temelli vergileme, ikincisi ikametgah temelli vergilendirme. Gelir vergisi açısından kişinin ikametgahının tek olabileceğ i şeklindeki yasal dzenleme, burada oluşan sorunun açılmasına yardımcı olurken, kurumlar açısından aynı Şey geçerli olmamaktadır. Çünkü, kurumlar açısında sabit işyeri kavramı internetin gelişmesiyle birlikte muğlak hale gelmektedir.

Eski vergi kanunlarında, sabit bir işyerinin bulunması kurumlar vergisi açısından yeterli bulunmaktadır. E-ticarette birlikte sabit işyeri kavramının fiziksel yer olarak tanımlanıp coğrafı mekândan soyutlanabilmesi mümkündür. Ancak yayın yapılan bilgisayar ya da server (sunucu)'ın yer değiştirebilmesi veya birden fazla server'ın aynı yayını yapması sorun oluşturmaktadır. Çünkü sabit olma koşulu, web sitesinin başka yere nakledilmesiyle ve siteyi oluşturan sayfaların başka yerlerdeki sunucular üzerinden gosterilmesiyle ortadan kalkmaktadır (Saraçoğlu, 2006: 155). E-ticarette sabit işyeri kavramı, yayının yapıldığı bilgisayar ya da server olarak konumlama eğilimi iğerisindedir. Fakat server'ların hareketli olması ya da aynalama (mirroring) tekniği ile birden çok yerde birden çok serverın aynı yayını yapması sorunun çözümlenmesini güçleştirmektedir. Sanal ortamda sürdürülen ticari faaliyet sonucu oluşan ticari kazanç, birden çok hizmet sunucusunun sözkonusu olduğu durumlarda gelirin kaynağını tespit etmek açısından sorun oluşturmaktadır. Bu nedenle sunucuyu işyeri olarak kabul etmek soruna tam anlamıyla çözümlenmemektedir (Ekmekçi, 2003: 39-40). Bu noktada asıl sorun web sunucusunun nerede yerleştirilmiş olduğudur. Özellikle vergi cenneti ölkelerin bu sunucuların yerleştirilmesi için kullanılması çok daha önemli bir sorun oluşturmaktadır (Binatlı, 2002: 186).

Bu konuda OECD ölkeleri arasında, daimi işyeri belirlenirse kaynak temelli vergilendirme, şayet belirlenemezse ikametgah temelli vergilemenin uygulanacağı üzerinde bir görüş birliği bulunmaktadır. Bu ölkelerdeki geleneksel uygulama, ölkede ikamet edenlerin dünya geliri üzerinden vergilendirilmesi, etmeyenlerin ise ilgili ölkelerde vergilendirilmesine izin verilmesi şeklinde olmaktadır. Burada ölkeler çifte vergilendirmeden kaçınmak için ikili vergi anlaşmaları yapmaları; bu anlaşmaların da OECD Model Anlaşmasına dayanması gerekmektedir. OECD Model Anlaşması da,

ikametgah temelli vergilendirmeyi yönetimin olduğu yere göre belirlemektedir (Teltscher, 2000: 12).

3.3.7. Vergi İdaresi Açısından E-ticaretin Yarattığı Sorunlar

Yeni ekonomide bilgiye ulaşmak çok kolay olmakla birlikte, mükelleflerin kendilerine ait bilgileri saklamaları da o derece kolay olmaktadır. Bu nedenle, e-ticaret vergi idaresi açısından çeşitli sorunlar ortaya çıkarmaktadır. İlk olarak, vergi idaresinin denetimini kolaylaştıran toptancı veya perakendeci gibi araçlar yavaş yavaş ortadan kalkmaktadır. İkinci olarak, yerli satıcılar KDV veya satış vergisine tabiyken, yabancı satıcılar vergiden muaf tutulabilmektedirler. Üçüncü olarak, yabancı satıcılardan yapılan direkt siparişler önemli miktarda artmakta ve düşük ücretli fiziksel ürünler tüketicilere vergisiz ulaşabilmektedir. Bu düşük ücretli paketler birçok ülkede gümrük ve tüketim vergisinden istisna edilmektedir (Teltscher, 2000: 9). Bu ise tüketimin vergisiz ülkelere kayabilmesine ve önemli vergi kayıplarına neden olabilmektedir. Özellikle hediye mahiyetindeki veya düşük değerli eşyalar, tüketicilerin alışveriş için yabancı ülkeleri tercih etmelerine sebep verebilmektedir.

Diğer önemli bir sorun, vergi denetiminin başka bir ifadeyle ekonomik birimlerin aktivitelerinin takibinin zorlaşmasıdır. BİT'lerdeki gelişmeler, kayıtların fiziki belgeler yerine dijital ortamda tutulmasını sağlamaktadır. Bu durum, vergi idarelerinin ticari işlemleri takip etmesini zorlaştırmaktadır. Fiziksel ürünlerin internet üzerinden satışı, sabit bir vergi objesinin tanımlanmasını ve vergi ödeyen ve toplayan tarafın belirlenmesini güçleştirmektedir. Ayrıca elektronik paranın kullanılması, bu parayla yapılan işlemlerin kayıt altına alınmasında oluşabilecek aksaklıklardan dolayı vergi kayıplarına neden olabilmektedir (Yumuşak ve diğerleri, 2009: 172).

Elektronik para, kredi kartı, banka kartı, akıllı kart ve elektronik cüzdan gibi e-ticarette kullanılan finansal yeniliklerin tamamı, bir bankada açılmış hesaba bağlı olarak kullanılmaktadır. Devlet ve finans sektörü, bu ödeme şekillerine ilişkin bilgi alışveriş sistemini tam olarak kurabilirlerse, e-ticaret hakkındaki işlemlerin denetim altına alınması çok daha kolay olacaktır. Bu sayede, e-ticaretle ilgili faaliyetler daha yakından takip

edilecek, e-ticaret daha doğru, etkin ve tutarlı biçimde vergilendirilebilecektir (Yumuşak ve Erarslan, 2005, 13).

Bahsedilen sorunları ele alan OECD (1997), vergi idarelerinin e-ticaret ve internetle ilgili konularda takip etmesi gereken politikaları özetlemiştir. Bu politikalara göre; i) kaynak mefhumu, ikametgah, daimi işyeri ve arz yeri gibi kavramları içeren mevcut vergi anlaşmaları tekrar gözden geçirilmeli, gerekiyorsa düzenlemeler yapılmalı veya daha iyi olabilecek alternatifleri uygulanmalı, ii) elektronik ödeme sistemlerini içeren e-ticaret teknolojileri, vergi idaresinin vergi yasalarını tam olarak uygulamasına engel teşkil etmeyecek şekilde temin edilmeli, iii) gerek fiziksel gerekse e-ticaretle uğraşan işletmeler için açık ve adil vergileme sistemi oluşturulmalı, iv) yeni teknolojilerin mükelleflere daha iyi hizmet sunmak için nasıl kullanmaları gerektiği üzerinde durulmalıdır (Asher ve Rajan, 1999: 24).

OECD'nin ileri sürdüğü bu politikalar vergi idaresi açısından çözüm olabilecek gibi dursa da, önemli olan bu politikaların uluslararası işbirliği içerisinde uygulama alanı bulabilmesidir. Bunun için öncelikli olarak e-ticaret kavramının tanımının ve kapsamının tam olarak belirlenmesi gerekmektedir (Küçüközyiğit, 2003a: 162). Çünkü oluşturulacak olan vergi kanununun, e-ticaretin kapsamını tam olarak belirlemesi zaruridir. Bu nedenle, öncelikli olarak vergi kanunlarının düzenlenmesi yoluna gidilmelidir. Oluşturulacak olan kanun, geleneksel ve e-ticaret arasında tarafsız ve basitliği destekleyici nitelikte olmalıdır. Buna göre, mükelleflerin vergiye uyum maliyetleri düşük, idarenin vergi kanunlarını uygulaması ise kolay olmalıdır (Cockfield, 2002: 350-351). Bunlar sağlanırken uluslararası işbirliğinin de kesinlikle unutulmaması gerekmektedir. Vergi idaresi açısından sorunun çözümü ancak bu işbirliği sayesinde mümkün görülmektedir.

3.3.8. E-ticaret Konusunda Yapılan Uluslararası Çalışmalar

Her uluslararası sorunda olduğu gibi e-ticaret konusundaki sorunda da çözümün uluslararası bağlamda olması gerekmektedir. Bu nedenle konuyu ele alan uluslararası örgütler çeşitli çözüm önerileri getirmişlerdir. Aşağıda OECD, AB ve ABD'nin konuyla ilgili yaptıkları çalışmalar kısaca ele alınmıştır.

3.3.8.1. OECD'nin Çalışmaları

OECD, dünya üzerinde ekonomik işbirliği ve kalkınmanın sorunsuzca yürütülebilmesini sağlayabilmek için vergilemeye ilişkin sorunların çözümü ile ilgili olarak da önemli çalışmalar yapan bir kuruluştur. Bu kapsam dahilinde, dünya üzerinde tarafsız ve etkin bir vergi politikasının izlenmesini sağlamak amacıyla e-ticaretin vergilendirilmesine ilişkin olarak çeşitli çalışmalar yapmaktadır.

OECD'nin e-ticaretle ilgili ilk çalışması Kasım 1997'de Finlandiya'da Turku Konferansı (Küresel Elektronik Ticarete Engellerin Kaldırılması) ile birlikte başlamıştır. Bu konferansta e-ticarette vergilendirmenin önemine değinilmiş ve hukuki altyapının tamamlanması üzerinde durulmuştur. Ayrıca internetin vergi idaresi ve vergi politikası açısından oluşturduğu sorunlar ele alınmış ve gelir ve tüketim vergilerinin uluslararası vergi düzenlemelerini nasıl etkilediğine değinilmiştir. Konferanstan iki önemli sonuç çıkmıştır. Bunlardan birincisine göre, e-ticaretin vergilendirilmesi nispeten basit olmalı, geleneksel ticaretle arasında avantaj veya dezavantaj yaratılmamalı ve e-ticaretin gelişimi gereksiz yere engellenmemelidir. İkincisine göre ise, sorunun çözümü için uluslararası işbirliği gerekmektedir (Yaltı, 2003: 25-26). Turku'da alınan kararlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Alptürk, 2005: 506):

- Vergi sistemlerinin adil olması sağlanmalı,
- Sistem basit olmalı,
- Vergi kuralları esneklik taşınmalı,
- Sistem etkin olmalı,
- Sistem, teknolojik ve ticari gelişmelere uygun olarak, yeterli düzeyde esnek ve dinamik olmalı,
- Ulusal vergi kuralları oluşturulmalı ve mevcut uluslararası vergi düzenlemeleri değişiklikleri, internet kaynaklı vergilerin ülkeler arasında eşit dağılımını sağlamalı,
- Yeni vergilerin getirilmesinden ziyade mevcut yasaların e-ticarete uygulanması sağlanmalı.

Görüldüğü üzere OECD'nin e-ticaret konusundaki görüşleri, e-ticaretin geleneksel ticaretin tabi olduğu kurallara tabi olması ve bu anlamda aralarında herhangi bir farklılık

yaratılmaması şeklindedir. Böylelikle tarafsızlık ilkesi e-ticarete bakışta en önemli belirleyici unsur olarak yerini almaktadır.

Turku Konferansı'nın ardından OECD, Ekim 1998'de Ottawa Konferansını (Sınırsız Bir Dünya: Küresel Elektronik Ticaretin Potansiyelini Anlamak) düzenlemiştir. Bu konferansta tarafsızlık, verimlilik, belirlilik, basitlik ve etkinlik, doğruluk ve son olarak da esneklik gibi geleneksel ticarete de kullanılan ilkelerin e-ticaretin vergilendirilmesi için de dikkate alınması kararlaştırılmıştır (Yaltı, 2003: 29-30). Ayrıca bu konferans sonrası hazırlanan deklarasyona göre, üye ülkeler iş dünyası ile birlikte hareket ederek yeni teknolojilerin geliştirilmesi sağlanmalı, böylelikle vergi sistemleri basitleştirilmeli ve mükelleflere daha iyi hizmet sunulmalı, vergi sistemlerinin tarafsız ve etkin olması sağlanmalı, bunun için etkin bilgi toplama araçları geliştirilmeli, böylelikle mükellefler aşırı vergi yükünden korunmalı, e-ticaret geleneksel ticaretle aynı ilkelere tabi olmalıdır. Son olarak da OECD, üye olmayan ülkelere katkı beklemeli ve istemelidir (Kayıhan ve Yıldız, 2004: 172).

OECD, bu iki çalışma ile e-ticarete yaklaşım hususunda belirttiği kuralların neyi ifade ettiğini de açıklamıştır. Buna göre; i) verimlilik: düzenlemelerdeki uyum maliyetleri en düşük seviyede tutulmalı, ii) belirlilik ve basitlik: düzenlemeler açık olmalı kolayca anlaşılabilir, iii) etkinlik ve adalet: düzenlemeler boşlukları en azda tutmalı, iv) esneklik: düzenlemeler teknolojiye ve işletme uygulamalarındaki değişimi dikkate almalı (Piazolo, 2001: 25). Görüldüğü üzere OECD'nin yaklaşımı, e-ticarete ilişkin vergi kayıplarını en düşük düzeyde tutarken, bu ticaret şeklinin gelişmesini engelleyici faaliyetlerden sakınmak ve gelişimine katkıda bulunmak şeklindedir.

Örgütün belli başlı vergileme sorunları açısından çeşitli görüşleri bulunmaktadır. OECD'nin vergilendirmede 'sabit işyeri' kavramı e-ticaretle birlikte belirsiz hale gelmiştir. Bu konuda örgütün görüşleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Ekmekçi, 2003: 55):

- Fiziksel varlığı olmadığı için web sitesi sabit işyeri olarak nitelendirilemez,
- Sadece belli bir yerleşim yerinde bir ISS (internet servis sağlayıcı) tarafından yayınlanan web sitesine sahip olmak sabit işyerine sahip olmak anlamına gelmez,

- İş görmesi için yerleşik insan müdahalesine ihtiyaç duymayan otomasyon donanımının, sabit bir işyeri olabileceği düşünülmemektedir,
- Bir server, sadece yeterli süre boyunca ve kesintisiz olarak belli bir yerde tutulursa sabit işyeri sayılabilir.

OECD'nin sabit işyeri kavramı, fiziksel varlığın tespitinin zor olması nedeniyle belirsizleşmiştir. Sadece server'ların belli bir yerde uzun süre kalması çözüm olarak düşünülmüş fakat bu da mükelleflerin vergiye uyumlarına bağlı bir unsur olarak kalmıştır. Diğer önemli bir sorun olan dijital ürünlerin satışından doğan gelirin, ticari kazanç veya gayri maddi hak bedeli olarak nitelendirilmesi ileri sürülmüştür. OECD Model Vergi Anlaşmasının, e-ticaretten elde edilen gelirlerin niteliklerine göre vergilendirilmesini düzenleyen 12. maddesi vergilendirmenin, ürünün tüketildiği ülkede yapılmasını öngörmektedir. Buna göre ticari kazanç ve gayrimaddi hak bedelinin satışı aynı vergilendirme rejimine tabi olacaktır (Pehlivan, 2003: 135). Anlaşma hukukuna göre kazancın, ticari kazanç veya gayrimaddi hak bedeli olarak değerlendirilmesi farklı sonuçlar doğuracaktır. Buna göre ticari kazanç işyeri arıcılığıyla elde ediliyorsa kaynak ülke tarafından vergilendirilecek, gayrimaddi hak bedellerinin vergilendirilmesi ise Model Anlaşmaya göre ikametgah ülkesine bırakılacaktır (Ekmekçi, 2003: 43).

OECD (1998), tüketim vergileri ile ilgili olarak da aşağıda yer alan taslak şartları belirlemiştir (Teltscher, 2000: 10):

- Sınırlar arası ticarete vergilendirme tüketimin olduğu yerde olmalıdır.
- Dijital ürünlerin arzına, tüketim vergisi amaçlı olarak diğer mallarda olduğu gibi davranılmamalıdır (burada, ülkeler arasında tanımlamadaki farklılık dış ülkeden alınacak olan mallara karşı uygulanacak olan vergi tutumunda belirsizlik yaratabilir).
- Ülke dışındaki satıcılardan hizmet ve gayrimaddi varlıklar satın alındığında, ülkeler bunun bedelini ya karşı tarafa ödetmeli ya kendileri beyan etmeli ya da diğer eşdeğer mekanizmaları kullanmalıdırlar.
- Fiziksel ürünlerin ithalatında vergi toplamak için uygun sistemler geliştirilmelidir.

Sonuç olarak OECD'nin çalışmalarının öncelikli olarak gelirin niteliği ve tespiti ile ilgili olduğu görülmektedir. Ayrıca örgüt, bu yeni ticaret şeklinin geleneksel ticaret kurallarına göre vergilendirilmesini savunmakta, bu noktada geleneksel ticaretle arasında fark yaratılmaması üzerinde durmaktadır. Fakat gelinen durum itibariyle henüz kesin bir çözüm geliştirilebilmiş değildir.

3.3.8.2. AB'nin Çalışmaları

AB'nin çalışmaları 1997 yılında "Elektronik Ticarete Bir Avrupa İnsiyatifi" adlı raporla başlamıştır. Bu rapor, küresel pazara ulaşım, yasal ve düzenleyici konular ve uygun bir işletme ortamı oluşturma çabalarını ele almaktadır. Vergileme ile ilgili olarak açık ve tarafsız bir vergileme ortamının oluşturulması gerekliliği üzerinde durmaktadır. Ayrıca e-ticaretle ilgili olarak Bit vergisinin uygun olmadığı zaten KDV'nin yürürlükte olduğunun altı çizilmektedir. Raporda bahsedilen konular hakkında 2000 yılına kadar izlenmesi gereken takvim de belirtilmektedir (EUCOM, 1997).

1998 yılında ise AB, e-ticarete ilişkin yeni ilkeler belirlemiştir. Bunlardan birincisine göre, e-ticarete ilişkin olarak yeni vergiler koyulmamalı, mevcut vergiler e-ticarete uyarlanmalıdır. İkinci olarak, tüketim vergileri açısından sayısal ürünlerin elektronik ortamda teslimi mal olarak kabul edilmemelidir. AB'deki KDV sistemine göre, bu tür teslimler hizmet olarak değerlendirilmektedir. Üçüncüsüne göre ise, Avrupa'da gerçekleştirilen hizmetler Avrupa'da vergilendirilmelidir. Bu da yine, vergilendirmenin tüketimin yapıldığı yerde yapılmasını ifade etmektedir (Tunçer, 2008: 251-252).

AB çalışma grubunun Haziran 1999 tarihli nihai raporunda, e-ticarete KDV'nin uygulanmasına ilişkin olarak aşağıdaki ilkeler benimsenmiştir (Ekmekçi, 2003: 60):

- Herhangi bir yeni dolaylı vergiye gerek yoktur, özellikle KDV olmak üzere mevcut vergiler e-ticarete uyarlanmalıdır,
- Elektronik ortamda sunulan dijital ürünler, KDV bağlamında hizmet olarak değerlendirilmelidir,
- AB içinde tüketime sunulan hizmetler Birlik içinde vergilendirilmeli, dışındakiler ise KDV'ye tabi olmamalıdır,

- Ticaret biçimine ve dağıtımın çevrimiçi veya çevirimdışı olmasına bakılmaksızın mal ve hizmetlere ilişkin işlemler için vergisel sonuçlar eşit olmalıdır,
- Birlik içinden ve dışından satın alınmış mal ve hizmetler için vergileme sonucu aynı olmalıdır.

Gerek mallar gerekse hizmetlere ilişkin vergi kurallarında revizyonun anlatıldığı Haziran 1999'daki direktifte, ayrıca mevcut kuralların daha etkin olarak uygulanması da amaçlanmıştır. Bu bağlamda KDV prosedürünün daha basit hale getirilmesine çalışılmıştır. Bunun yanı sıra, mevcut kuralların özellikle e-ticaret olmak üzere işletmelerdeki değişiminin de dikkate alınması üzerinde durulmuştur. 7 Haziran 2000'de Avrupa Komisyonu, elektronik olarak sunulan hizmetlerdeki KDV uygulaması ile radyo ve televizyon yayınları hakkında da direktif teklif etmiştir. Bu teklifin amacı, 1998 OECD Bakanlar Konferansında kabul edilen ilkelere uygun olarak, dijital ürünlerin vergilendirmesine yönelik eşit şartlar oluşturmak ve uyumu mümkün olduğunca kolay ve basit hale getirmektir. Teklif, temel olarak bilgisayar hizmetlerinin ve yazılımlarının elektronik olarak sunumuyla ilgilidir. Bunun yanı sıra kültür, sanat, spor, bilim, eğitim ve eğlenceyle ilgili veya benzer hizmetleri de içermektedir. Teklife göre, bu hizmetler AB içinde tüketim amaçlı olarak sunulduğunda KDV'ye tabi olacak buna karşın bu hizmetler AB dışına sunulduğunda KDV'den istisna olacaktır. Ancak bu teklif reddedilmiş ve ECONFIN Konseyi Kasım 2000'in sonlarına doğru Komisyon'dan teklifin üzerinde yeniden çalışılmasını ve düzeltilmesini istemiştir. Böyle olmakla birlikte, Haziran 2001'deki toplantıda teklif bütün üye ülkelerin desteğini alamamış, İngiltere buna karşı çıkmıştır (Jones ve Basu, 2002: 46-47).

8 Haziran 2000'de çıkarılan 2000/31/EC sayılı E-ticaret Yönergesi Birlik içerisinde, özellikle e-ticaret olmak üzere, bilgi toplumu hizmetlerinin yasal altyapısının oluşturulmasını hedeflemesi açısından son derece önemlidir (European Parliament and Council of European Union, 2000).

Son olarak da, 1 Temmuz 2006'da yürürlüğe giren 17 Ekim 2005 tarihli 1777/2005 no'lu KDV direktifi, elektronik olarak yapılan hizmetleri ayrıntılı olarak sıralamaktadır. Buna göre, internetten alınan hizmetler ya da elektronik ağdan alınan hizmetler bu gruba dahil edilmektedir. Bu hizmet grupları arasında dijital ürünler, bir kişiye veya bir işe

website veya web page şeklinde sunulan hizmetler, belli bilgiler girilmesi kaydıyla bir bilgisayardan otomatik olarak alınan hizmetler, satış için bir mal veya hizmetin internete koyulması yetkisinin transferi, internet hizmet paketleri gibi hizmetler yer almaktadır. Bu hizmetler AB dışında ya da AB içinde olmakla beraber hizmeti ifa edenle aynı ülkede olmayan müşteriler için gerçekleştirilirse KDV açısından vergilendirme yapılacak yer; hizmeti alan müşterinin iş merkezinin bulunduğu yer veya müşterinin hizmetin ifa edildiği belirli bir işyerine sahip olduğu yer veya, böyle bir yerin olmaması halinde müşterinin daimi adresinin veya daimi ikametgahının bulunduğu yer olacaktır (Akbulut, 2007: 356-359).

3.3.8.3. ABD'nin Çalışmaları

ABD yeni ekonominin çıkış noktasını oluşturan bir ülke konumundadır. Bu vasfından dolayı e-ticaretin de önemli gelişme gösterdiği ülkelerin başında gelmektedir. Bu nedenle olsa gerek ABD e-ticaretle ilgili vergileme sorunlarına ilişkin bir rapor yayınlayan ilk ülkedir (1996). Raporda, e-ticaret gelirlerinin ülkeler arasında bölüştürülmesi, gelirin niteliğinin tespiti ve vergi idarelerinin karşılaştıkları zorluklar ifade edilmektedir. Ayrıca raporda, yeni teknolojik gelişmelerin engellenmemesi için vergilemede tarafsızlık ilkesine dikkat edilmesi ve yeni vergiler koyulmaması üzerinde durulmaktadır (Yaltı, 2003: 17).

Bu raporun ardından Kongre, 1998 yılında İnternet Vergi Muafiyet Kanununu (Internet Tax Freedom Act) yürürlüğe koymuştur. Kanun, yurtiçi satış vergileri için e-ticareti de kapsamına almakla yetkilendirilmiştir (Mann, 2001: 9-10). ABD'nin Ekim 1998'de çıkarmış olduğu bu kanun internet üzerinden satılan malların vergilendirilmesine herhangi bir yasak getirmemektedir. Sadece, internet işlemlerine dayalı yeni vergilerin çıkarılmasında, üç yıllığına federal, eyalet ve yerel makamlardan oluşan bir moratoryum kurulmasını kararlaştırmaktadır (Anbar, 2001: 22). ABD, e-ticaret üzerinde yapılacak vergilendirmenin zorluğundan dolayı, dolaylı vergileri ilgilendiren bu işlemlere ilişkin vergilerde moratoryuma gitmiştir. Bu tarz bir yaklaşım AB için de tavsiye edilmiştir. Sınırları aşan elektronik olarak göndermeler, 1998'deki kanun gereği, gümrük vergisinden muaf tutulmaktadır (Piazolo, 2001: 26).

Gelir üzerinden alınan vergilerdeki kaynak ve ikametgah probleminde ABD ve OECD farklı görüşleri savunmaktadırlar. ABD Hazine Bakanlığının bir raporunda ikametgaha dayalı vergilemenin olması gerektiği savunulurken, OECD E-ticaret Vergi Araştırma Grubu bunun çok kolay olmayacağını ileri sürmekte ve bu konuda uluslararası uzlaşma olması gerektiğini ifade etmektedir (Anbar, 2001: 21). Çünkü, sadece gerçek kişiler için geçerli olan ikametgah, e-ticaretin araçları vasıtasıyla bu kişilerin ikametgahlarının dışında da ticaret yapabilmelerine olanak sağlamaktadır. Aynı şekilde yönetim merkezinin ve üretim merkezinin farklı olabildiği kurumlarda, tam mükellefiyetin tespitindeki işyeri merkezinin veya işyerinin fiilen idare edildiği merkezin tespiti de zorlaşmaktadır (Pehlivan, 2003: 135).

Görüldüğü üzere ABD yeni ekonominin nimetlerini en erken fark eden ülke olarak e-ticaretin gelişmesi için bu ticaret şeklini mümkün olduğunca serbest bırakan politikalar izlemiştir. Bu noktada, vergi tarafsızlığına ve e-ticaretin ekstradan vergilendirilmemesine özellikle dikkat edilmiştir.

3.3.8.4. Diğer Çalışmalar

Birleşmiş Milletler, e-ticaret konusunda çalışma yapan diğer bir önemli kuruluşu oluşturmaktadır. Bu bağlamda, 1996 yılında Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu, telekomünikasyon, internetten veri değişimi, e-mail ve faks trafiğine yasal boyut getirmek amacıyla Elektronik Ticaret Model Yasası'nı hazırlamıştır. E-ticaretin vergilendirilmesi ile ilgili e-imza, elektronik ortamdaki yazışmaların yasal durumu, elektronik sözleşme gibi konular bahsedilen model yasa çerçevesinde ele alınmış ve yürürlükteki bazı yasalara temel oluşturmuştur (Ekmekçi, 2003: 31).

Dünya Ticaret Örgütü ise Aralık 1996'da Singapur'da enformasyon teknolojisi ürünlerini ve internet trafiğini gümrük vergisinden muaf tutmak için Enformasyon Teknolojisi Sözleşmesi'ni yayınlamıştır. Bu sayede uluslararası e-ticarette gümrük rejimleri ve vergi hukuku alanında önemli bir çalışma meydana getirilmiştir. AB ve birçok ülke belirlenen bu sözleşmeyi kabul etmiştir (Ekmekçi, 2003: 33).

Kanada’da ise, 1998 yılında vergi idaresinin oluşturduğu Danışmanlar Komitesi’nin raporunda, e-ticarette radikal bir harekette bulunmanın doğru olmadığı ifade edilmiştir. Raporda, mevcut kanunların e-ticarete uyarlanabileceği üzerinde durulmaktadır (Yaltı, 2003: 20).

Sonuç olarak, dünya genelinde yapılan çalışmalara bakıldığında, e-ticaretin henüz tam anlamıyla yasal bir temele dayandırılmadığı anlaşılmaktadır. Bunun nedenleri arasında, ülkelerin geleceğin bu ticaret şeklini engellemekten çekinmeleri yer almaktadır. Geline nokta itibariyle e-ticaretin geleneksel ticaret kurallarına göre değerlendirilip vergilendirilmesi ve geleneksel vergileme ilkelerinin gözütılması üzerinde uzlaşılmış olduğu dikkati çekmektedir. Özellikle tarafsızlık ve basitlik ilkesinin ön planda tutulması gerektiği üzerinde durulmaktadır.

3.4. Yeni Ekonominin Vergi Gelirlerine Etkisi

Devlet eğitimden sağlığa, savunmadan ulaşıtırmaya birçok harcama yapmak ve bunun için de vergileri artırmak zorundadır. Yeni ekonomiyle birlikte ortaya çıkan yeni teknolojilerin, gelecekte devletlerin vergi gelirlerini artırmalarına engel olacağı şeklindeki ihtimal artmaktadır (Tanzi, 2001: 12). Çünkü artık birçok vergi konusu işlem, sanal ortamda gerçekleştirilebilmektedir. Geçmişte bir kitap satın almak için kitapçıya gidilir ve istenilen kitap bedeli ödenerek temin edilirken, bugün kitap satın almak için oturduğunuz yerden internete girip sipariş vermek yeterli olmaktadır. Büyük bir zaman kazancına neden olan bu uygulama aynı zamanda fiyat kazancını da beraberinde getirmektedir. Örneğin, yeni çıkan ve kitapçıda 45 lira olan bir kitap internetten 36 liraya alınabilmektedir. Aynı şekilde gazete okumak için satış büfesine gitmek ve gazete bedelini ödemek gerekirken, günümüzde internet üzerinden dünyanın her köşesindeki gazeteleri okumak mümkün olabilmektedir.

Gazete örneğinde, gazetenin bayiden alınması durumunda hem ilgili bayi hem ona gazeteyi ulaşıtıran aracı kuruluşlar hem de gazetenin kendisi gelir elde edecektir. Ayrıca gazeteyi satın alan kişi KDV ödeyecektir. Aynı şekilde kitap örneğine bakıldığında, aradaki 9 liralık fark kimin kazancı kimin kaybı olmaktadır. İşte bu durum yeni ekonomideki aracısızlaşmaya iyi bir örnek teşkil etmektedir. Her iki basit örnekte

görüldüğü gibi, devlet bir yandan gelir vergisinden diğer yandan tüketim vergisinden doğan gelir kaybına uğramaktadır. Bu örnekler sorunun çok basit şekillerini ifade etmektedir. Goolsbee (1999)'nin yerel vergilemenin tüketicilerin internetten alışveriş yapma eğilimi üzerindeki etkisini ampirik olarak test ettiği çalışma sorun hakkında daha ayrıntılı bir fikir vermektedir. İnternette alışveriş yapan yaklaşık 25000 kişi ile yapılan çalışma, online ticarete vergilerin önemli rol oynadığını ortaya koymaktadır. Çalışmada vergi etkisinin büyük olduğu ve internette satış vergisi uygulanması halinde online alıcıların sayısının % 24 veya daha fazla oranda azalacağı tahmin edilmektedir. Gerçekten de internet, alışverişte birçok faktörün dikkate alınabilmesini sağlamaktadır. Bunlar arasında fiyat, kargo ve vergi ön sırada yer almaktadır. Ancak asıl sorun, dünya ticaretinin yaklaşık % 60'ını elinde tutan çok uluslu işletmelerin BİT'ler sayesinde gelirlerini düşük vergili ülkelere aktarması şeklinde kendini göstermektedir. Gazete, dergi, cd, müzik vs. gibi ürünlerin internetten indirilmesi dolayısıyla, devletin uğrayacağı gelir kaybıyla kıyaslanamayacak olan bu yüksek miktardaki tutarlar, devletlerin önemli finansman sorunları yaşamalarına neden olmaktadır.

Doğrudan vergileme açısından BİT sektörü ekonomideki diğer sektörler gibi vergilendirilmektedir. Devlet için problem bu sektörün yüksek derecede mobil oluşudur. Bu nedenle BİT sektörü yüksek vergiler karşısında kaçış şansına sahiptir. Vergilerin yanı sıra kaliteli üniversiteler, araştırma sistemleri ve yüksek derecede eğitim gibi iyi altyapının olmaması durumunda da BİT sektörü ülke dışına çıkabilmektedir. Bunun yanında ülkede ikamet eden bireylere yazılım ve donanım hizmetleri sunan işletmelerin yerel vergilerden kaçış şansı bulunmamaktadır. Dolaylı vergiler açısından bakıldığında vergileme çok daha zor durumdadır. Yeni ekonomide geleneksel ürünlerin yerini sınırlar arasında rahatlıkla yer değiştirebilen bilgiye dayalı ürünler almıştır. Bu nedenle devletler vergi matrahları üzerindeki kontrollerini kaybetmeye başlamaktadırlar (Siebert, 2000: 29).

Yeni ekonomide ülkelerin vergi matrahları aşınmaya başlamaktadır. Sadece yeni ekonomi değil, bununla birlikte hareket eden diğer gelişmeler de vergi gelirlerini etkilemektedir. Küçük işletmeler için vergi indirimleri, artan yer altı ekonomisi, çok uluslu işletmelerin transfer fiyatlandırma işlemleriyle gelirlerini düşük vergili ülkelere göndermesi ve vergi cennetlerinin artması gibi gelişmeler vergi tabanının aşınmasına neden olmaktadır. Ayrıca vergi matrahı, teknolojinin neden olduğu işgücü kaybından da

etkilenmektedir. Özellikle hizmet sektöründeki birçok işlem artık işgücüne gerek duyulmadan yapılabilmektedir. Bunun yanı sıra, mevcut iş alanlarında görevlerin yeniden tanımlanması da bir kesimin işini kaybetmesi sonucunu doğurabilmektedir. Bilhassa e-ticarete geçiş döneminde seyahat acenteleri, perakende ticaret ve posta hizmetlerinde büyük işgücü kayıplarının olacağı tahmin edilmektedir (Cordell, 1996: 1; Altınok ve diğerleri, 2003: 7). Günümüzde işgücü üzerindeki vergi yükünün ağırlaştığı ve birçok ülkede toplam vergi gelirleri içerisinde işgücü üzerinden alınan vergilerin payının arttığı düşünüldüğünde, bahsedilen bu gelişmenin küçümsenecek boyutta olmadığını söylemek mümkündür.

Vergi kaçırmak için öncelikli olarak vergi idaresinin yetki alanının dışına çıkılması ve kaçakçılığı uygun kılan düşük maliyetlerin olması gerekmektedir. İnternet, bu iki faktörü sağlayarak vergi kaçırmaya olanak sağlamaktadır (Cockfield, 2002: 345). Günümüzde işletmeler, üretim ve satış aktivitelerini vergi toplama sorumluluklarından kaçınacak şekilde dağıtabilmektedirler. Böylece bütün ekonomi için bir etkinlik kaybı ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda satış vergileri de daha çok azalan oranlı olmaya başlamıştır. Çünkü, online alışveriş yapma kabiliyeti sınırlı olan kişilerin, muhtemelen olmayanlara göre daha fazla tüketim vergisi ödemeleri söz konusu olmaktadır (Bruce ve Fox, 2004: 1). Bu ise, yeni ekonominin önemli bir adalet sorunu yaratmasına sebebiyet vermektedir.

Vergi toplama konusunda teknolojik inovasyon da önemli bir konu oluşturmaktadır. İşletmelerin daha etkin çalışmasına imkan tanıyan yeni araçların varlığı, vergi toplanmasını etkilemektedir. BİT'ler mevcut mali sistemin çok kısa bir zaman dilimi içerisinde etkisiz kalmasını hızlandırmıştır (Miyahira, 2008: 4). Bu gelişmeler yanında vergi cennetleri, mükelleflerin vergi idaresinin yetki alanı dışına çıkmasına olanak sağlamıştır. İnternet üzerindeki web sitelerinin sunucularının vergi idaresi sınırları dışına çıkarılması da, işletmelerin takibini zorlaştırmaktadır.

E-ticaret yoluyla kaybedilen vergi gelirin boyutlarını saptamak kolay olmamaktadır. Aslında bu kaybın tam olarak saptanabilmesi mümkün olsa, devlet için herhangi bir sorun olmayacaktır. Çünkü bu durumda devlet, denetim mekanizmasını kullanarak ilgili işlemleri vergilendirebilecektir. Mevcut zorluğa rağmen literatürde bu

konuyla ilgili yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin, Goolsbee (2001) 1999 yılında, bütün ABD’de eyaletlerin ve yerel yönetimlerin satış vergisi kayıplarının toplamının 612 milyon dolar olduğunu ve bunun da toplam satış vergisinin binde 3’ünü oluşturduğunu tahmin etmektedir. Jossi (2003), yine ABD için satış vergisi kaybının her yıl 1 milyar dolar olduğunu öngörmektedir. Bruce ve Fox (2004) ise, 2003 yılında aynı ülke için bu kaybın 15,5 milyar dolar olduğunu, 2008 yılında ise 21,5 milyar doları bulacağını tahmin etmektedir. Omar ve diğerleri (2008), ABD için yapmış oldukları çalışmada, 2001 yılında gelir kaybının 13,3 milyar dolar olduğunu ve bu rakamın 2011 yılına kadar 62,1 milyar dolara çıkacağını tahmin etmektedirler. E-ticaretten kaynaklanan bu gelir kaybının da, eyalet ekonomileri üzerinde önemli etkiler yaratacağını belirtmektedirler.

E-ticaretin geleceğe yönelik olarak potansiyel tehdit oluşturduğu gerçektir (Bird, 2005: 9). Goolsbee (2001), e-ticaretten kaynaklanan gelir kayıplarının tahmin edildiği kadar fazla olmadığını fakat zamanla artacağını iddia etmektedir. Çalışmasında yaptığı hesaplamalarda, vergilemeye karşı davranışsal tepkiyi dikkate almamaktadır. Şöyle ki; internetten yapılan ticaretteki vergi artırıldığında insanlar kitaplarını dükkanlardan almaya gitmiyorlarsa buradaki vergi kaybı abartılmış olacaktır. Ayrıca yapılan satış ülke içerisinde gerçekleştiyse, bu durumda da herhangi bir vergi kaybı olmayacaktır (Goolsbee, 2001: 6). Dolayısıyla, e-ticaretten kaynaklanan vergi kaybında, mükelleflerin davranışları belirleyici rol oynayacaktır.

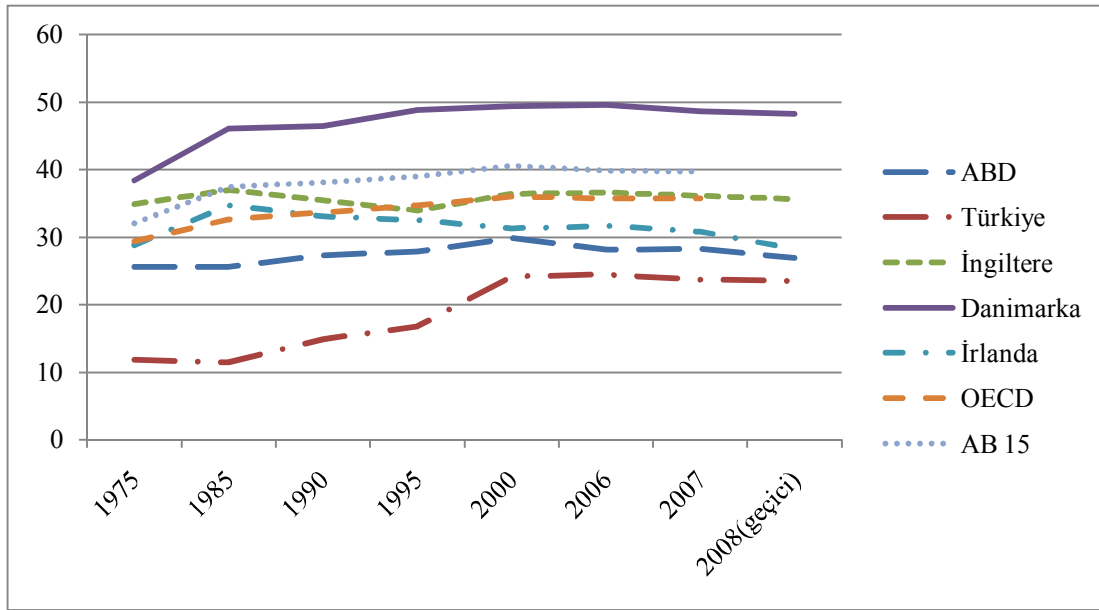
Günümüzde birçok gelişmekte olan ülkede vergi gelirlerinin büyük bir bölümünü tüketim vergilerinin oluşturduğu ve e-ticaretin de daha çok bu vergi türünü etkilediği düşünüldüğünde yasal ve teknolojik altyapısı tam anlamıyla oluşturulmamış bu ticaret şeklinin önemli bir tehdit unsuru meydana getirdiği görülmektedir.

Bahsedilen tüm bu olumsuz senaryoların yanında e-ticaretin daha yüksek verimlilik artışı sağlayarak vergi gelirlerinin, vergi oranını yükseltmeden artmasını sağlamaya yardımcı olabileceği de ileri sürülmektedir. Sonuç olarak, aynı seviyedeki sosyal harcamaları daha etkin vergi idaresinden ve daha yüksek potansiyel büyümeden dolayı daha düşük bir vergi yükü ile gerçekleştirmek mümkün olabilecektir (Mann, 2001: 8). Bu görüşün gerçekleşmesi için ilk olarak, etkin vergi idaresi yapısının oluşturulması gerekmektedir. Yasal ve teknolojik altyapı oluşturulduktan sonra e-ticarete ilişkin vergi

matrahının da tam olarak kavranması gerekmektedir. Ancak bu aşamalardan sonra e-ticaret, verimlilik artışı ve beraberinde üretim artışı yaratabilecektir.

Buraya kadar yapılan açıklamalardan sonra vergi gelirlerindeki istatistiki göstergelere de değinmek yararlı olacaktır. Yeni ekonominin yaşanmaya başladığı dönemde vergi gelirlerinde ne tür değişimlerin olduğunu gözlemek konuyla ilgili fikir verecektir. Aşağıda yer alan Grafik 4'te vergi gelirlerinin GSYH içindeki oranı gösterilmektedir. Buna göre vergi gelirlerinin GSYH içindeki payı 1990'lı yıllardan itibaren azalmaya başlamıştır. Özellikle 2000 yılından sonra grafikte yer alan ülkelerde sabit kalmaya, hatta düşmeye başlamıştır. OECD'de 2000 yılında % 36 olan bu oran, 2007'de % 35,8'e gerilemiştir. Danimarka'da bu oranlar sırasıyla % 49'dan, % 48,7'ye, ABD'de % 29,9'dan % 28,3'e gerilemiştir.

Grafik 4: Vergi Gelirlerinin GSYH içindeki Payı (1975-2008)

Kaynak: OECD, 2009b: 19.

Aşağıdaki Tablo 22 ise, vergi gelirlerinin ulusal para cinsinden nominal yıllık artış oranı göstermektedir. Buna göre 1970'li yıllardan 1990'lı yıllara kadar ülkeler vergi gelirlerini ortalama olarak % 15'ler civarında arttırabilirken, bu yıldan sonra ancak % 10'un altında arttırabilmektedirler. Bu durum ülkelerin vergi gelirlerini arttırmada zorlanmaya başladıklarını göstermektedir.

Tablo 22: Vergi Gelirlerinin Ulusal Para Cinsinden Yıllık Artış Oranları (%)

	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2003	2005	2007
Kanada	6,7	10,8	15,9	7,5	5,2	4,9	6,6	4,1	5,9	5,0
Meksika	vy	vy	vy	56,8	35,6	25,0	27,4	16,0	14,0	6,4
ABD	5,8	6,6	10,3	9,9	8,6	5,9	7,8	2,4	12,2	5,1
Avusturalya	11,5	20,5	18,0	11,0	3,0	9,7	8,9	8,0	6,8	8,9
Japonya	21,3	0,3	13,4	8,2	5,8	4,2	3,6	-1,0	5,2	2,3
Kore	vy	51,6	23,0	9,4	32,2	17,7	19,8	10,0	7,9	13,9
Yeni Zelanda	21,2	11,9	17,2	19,1	-0,7	6,5	7,3	7,3	10,7	3,4
Avusturya	11,9	7,6	8,8	7,3	8,4	2,6	2,9	1,6	2,2	6,4
Belçika	12,5	18,4	4,5	6,6	7,2	3,7	5,0	1,7	4,3	4,1
Çek Cumh.	vy	vy	vy	vy	vy	12,6	3,7	7,5	5,4	10,6
Danimarka	25,7	2,0	10,3	11,9	0,8	4,6	5,1	2,4	9,3	1,6
Finlandiya	15,6	25,4	16,2	13,6	9,4	6,2	11,1	0,0	4,4	6,4
Fransa	9,3	17,1	17,4	7,5	5,7	3,7	3,5	2,5	5,0	3,5
Almanya	9,9	3,1	7,1	5,6	4,5	3,9	2,7	1,2	1,5	6,1
Yunanistan	10,4	23,3	16,8	22,1	32,5	16,1	11,8	5,1	7,3	9,8
Macaristan	vy	vy	vy	vy	vy	22,7	15,4	9,3	5,6	14,2
İzlanda	vy	vy	vy	29,9	14,8	5,1	9,1	7,2	18,4	9,7
İrlanda	17,9	26,5	29,2	5,2	6,4	4,4	15,0	9,2	10,5	4,5
İtalya	11,5	15,9	42,0	10,6	13,6	7,6	5,1	4,2	2,2	6,8
Lüksemburg	19,6	10,5	11,2	8,9	9,0	4,7	13,1	4,4	11,0	9,5
Hollanda	14,9	13,6	8,5	4,3	5,9	1,7	7,0	0,9	7,9	1,3
Norveç	15,4	14,9	23,1	14,7	7,2	7,6	19,2	2,0	12,2	4,6
Polonya	vy	vy	vy	vy	vy	34,2	4,4	2,7	10,9	13,7
Portekiz	24,8	22,3	39,3	22,8	18,5	14,9	7,8	2,8	6,1	7,7
Slovak Cum.	vy	vy	vy	vy	vy	vy	6,9	9,8	8,5	11,8
İspanya	13,3	26,8	18,9	16,0	10,7	5,5	8,8	7,4	11,5	8,6
İsveç	11,8	20,3	13,2	9,8	10,6	10,5	6,7	4,8	5,8	4,0
İsviçre	12,3	7,0	6,4	-8,0	7,1	3,7	9,6	-1,4	4,0	4,6
Türkiye	19,5	46,4	109,1	71,8	85,4	103,6	66,3	36,7	17,0	9,2
İngiltere	12,7	29,2	27,6	9,5	8,3	9,3	7,0	5,2	6,9	4,4
AB 15	14,8	17,5	18,1	10,8	10,1	6,6	7,5	3,6	6,4	5,6
OECD	14,6	18,0	21,1	15,1	13,7	12,5	11,0	5,8	8,0	6,9

Kaynak: OECD, 2009b: 94.

Tablo 22'yi de dikkate alarak gelecekte yeni ekonominin vergiler için herhangi bir baskı yaratıp yaratmayacağını kesin olarak söylemek mümkün değildir. Çünkü bu tarz bir gelişme ülkelerin bu konuda alacağı tedbirlere bağlı olacaktır. Fakat bugün için vergi gelirlerinde sıkıntı yaşandığı doğrudur ve gelirlerdeki bu düşüş trendin gelecekte de devam

edebileceği söylenebilir. Diğer taraftan yeni ekonomide beşeri sermayenin ön plana çıkması, devletin eğitim harcamalarının artmasına neden olmaktadır. Ayrıca yaşlı nüfus artışı da kamu harcamalarının artmasını da beraberinde getirmektedir (Zeuske, 2000: 6). Yeni ekonomiyle birlikte yaşanacak olan dönüşümün gelecekte daha fazla sıkıntı yaratabileceği ve aynı zamanda kamu harcamalarının yaratacağı baskının hızının da gelecekte çok daha fazla olacağı gözönüne alınırsa, vergi gelirlerinde yaşanacak bir azalış önemli sorunlara neden olabilecektir. Gelecekte bugünkünden çok daha fazla insanın e-ticaret yapacağı dikkate alındığında, bunun kamu finansmanı üzerinde yaratacağı zorluğu daha ön plana çıkacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

3.5. Yeni Ekonominin Vergi Yapısına Etkisi

Bilindiği gibi, devletin vergi gelirleri ağırlıklı olarak gelir, kurumlar, işgücü ve tüketim vergilerine dayanmaktadır. Bu vergilerin toplam vergi gelirleri içerisindeki payında yeni ekonomiyle birlikte değişim yaşanmaktadır. Birçok vergi sistemi satış ve KDV gibi dolaylı vergilere veya mal ve hizmet vergilerine dayanmaktadır. Yeni ekonomi ile birlikte, bu vergilerde aşağı yönde bir baskı oluşması beklenmektedir. Bu durum politika yapıcıların vergi matrahlarının aşınmasıyla ilgili endişe duymalarına neden olmaktadır (Mann, 2001: 8).

Yeni ekonomi, vergi gelirleri özellikle tüketim vergilerine dayalı olan gelişmekte olan ülkeler için tehdit oluşturmaktadır. Yeni ekonomi yaygınlaştıkça, KDV gibi dolaylı vergilere dayalı vergi rejimleri ile vergi gelirlerinin uluslararası dağılımı için daimi işyerinin belirlenmesine dayalı dolaysız vergi rejimleri büyük risk altına girmektedirler. Bu, yeni ekonominin, uluslararası sınırlar arasında sorunsuz bir şekilde oluşan daha fazla ekonomik ilişkiye, daha büyük bilgiye, hizmete ve dijital içeriğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Politika yapıcıları bunun, bugüne kıyasla gelecekte daha çok sorun yaratacağını düşünmektedirler. Bu da onlara vergi sistemlerini düzenlemeleri için daha fazla zaman tanımaktadır (Asia-Pacific Economic Cooperation [APEC], 2001: 16).

Ulusal yetki alanında, yeni ekonomiyle birlikte büyük bir açık oluşmaktadır. Gelecekte muhtemelen, vergi oranlarının homojen olmasını gerektirmeyen vergi politikasının uluslararası koordinasyonunu sağlamak zorunlu hale gelecektir. Bu bağlamda

politika yapıcıları, kamu finansmanını karşılayacak en iyi vergi sistemini, vatandaşların ihtiyaçları ve gelirin yeniden dağılımı gibi konuları dikkatli şekilde düşünmek zorundadırlar. Nihayetinde, yeni ekonominin güçleri, mali sistemin kurumlar vergisi veya gider vergilerinden ziyade bireysel gelir vergisine odaklanmasını gerektirmektedir (Mann, 2001: 8). Bugün içinse gerekli altyapının henüz sağlanamadığı görülmektedir.

Yeni ekonominin, vergi yapısında yaratacağı baskıyı tahmin etmek çok zor olmamakla birlikte, bunu rakamsal olarak net bir şekilde ortaya koymak mümkün değildir. Çünkü yeni ekonomi süreci ile birlikte hareket eden birçok gelişme mevcuttur ve bunların etkilerini birbirinden ayırarak bir sonuca varmak zordur. Aşağıdaki Tablo 23, OECD ülkeleri ortalaması olarak, toplam vergi gelirleri içerisinde vergi türlerinin dağılımının gelişimine yer verilmiştir. Tablo 23 en azından ilgili dönemde vergi yapısındaki değişimi göstermektedir.

Tablo 23: OECD’de Vergi Yapısındaki Değişim (%)

	1965	1975	1985	1995	2007
Gelir Vergisi	26	30	30	27	25
Kurumlar Vergisi	9	8	8	8	11
Sosyal Güvenlik Ödemeleri	18	23	22	25	25
Ücret Vergisi	1	1	1	1	1
Servet Vergisi	8	6	5	5	6
Genel Tüketim Vergisi	14	15	16	18	19
Özel Tüketim Vergisi	24	18	16	13	11
Diğer Vergiler	1	0	1	3	3

Kaynak: OECD, 2009b: 23.

Tablo 23’e bakıldığında kişisel gelir vergisi, 1980’li yıllardan sonra azalma eğilimine girse de, hala vergi gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturduğu gözlenmektedir. Kurumlar vergisinin payı ise 1965 yılına kıyasla artma eğilimindedir. Bu artışın 1995 yılı sonrasında durduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu dönemde aşağıdaki Tablo 23’ten de görüleceği üzere kurumlar vergisi oranlarında indirim yaşanmıştır. Bu indirime karşın vergi gelirlerinde yaşanan artışın nedeni olarak vergi matrahındaki genişleme gösterilmektedir.

Tablo 23'te göze çarpan en önemli nokta ise, istihdam üzerinden alınan sosyal güvenlik ödemelerinin payının sürekli artış göstermesidir. Vergi yükü, mobilitesi düşük olan işgücü üzerine kaymış gözükmektedir. 1965 yılında sosyal güvenlik ödemelerinin toplam vergi gelirleri içindeki payı % 18 iken, bu oran 2007 yılında % 25'e çıkmıştır. Fakat, yeni ekonomiyle birlikte, vasıflı işgücüne olan talep ve beraberinde internet üzerinden iş yapabilmeye olanakları, işgücüne de göreceli olarak mobilite kazandıracaktır. Bunun sonucunda, vergi rekabeti içerisinde bulunan ülkelerin bu üretim faktöründen elde edecekleri gelirin de azalmasına neden olabilecektir. Fakat bu etki oldukça sınırlı olacaktır. Çünkü hala eski ekonomiye dayalı birçok sektör bulunmaktadır. Mal üretimini gerçekleştirmek, işgücünün fiziksel olarak bir yerde bulunmasına bağlıdır. Bu ise işgücünün vergi yükünün azalmasını olumsuz etkilemektedir.

Aşağıdaki Tablo 24 ise işgücü için bahsedilen bu durumun AB açısından değerlendirilmesini yapmaktadır. Buna göre işgücü üzerindeki vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payının 2000 yılında % 50,1 iken, bu oranın 2007 yılında % 48,7'ye düştüğü görülmektedir. İlgili yıllarda en fazla düşüş Bulgaristan, Estonya, Kıbrıs, Malta, Polonya ve Slovakya'da yaşanmıştır. Bu sonuç, işgücünün ülkeler arasında hareketliliğinin, işgücü üzerindeki vergi yükünü azaltmaya başladığının göstergesi olarak değerlendirilebilir. Yeni ekonomi işgücünün mobilitesindeki artışa katkı sağlamaktadır. Gelecekte bu mobilitenin daha da artacağı beklendiğinde devletler için işgücü üzerindeki vergi gelirini azaltacağı söylenebilir.

Tablo 24: İşgücü Üzerinden Alınan Vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı (%)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Belçika	54,6	54,5	53,9	53,7	53,8	54,8	55	55	53,6	53	51,8	52,2
Bulgaristan	vy	vy	Vy	44,8	43,2	40,9	39,8	40,3	38,7	35,9	31,6	31,6
Çek Cum.	50	50,7	51,4	49,7	50,5	50,1	51,2	50,7	47,7	48,4	48,4	48,3
Danimarka	55,5	55	53,3	53,8	53,9	55,6	54,5	54,1	51,4	48,8	49,5	51
Almanya	59,4	60	59,2	57,7	58,3	60,3	60,7	60,3	59,2	57,9	56,2	54,6
Estonya	55,4	53,6	54,9	57,2	56,4	56	55	54,3	53,6	50,2	50	50,8
İrlanda	39,8	39,2	38,1	36,9	36,3	37	35,3	33,7	34,5	33,8	32,5	34,2
Yunanistan	37	37,4	37,1	36,6	35,9	36,8	38,9	40,7	40,4	40,6	40,8	41,8
İspanya	50,3	48,9	48,5	46,7	46,8	48,5	48,2	47,9	46,4	45,4	44,8	45,6
Fransa	52,3	52	51,9	51,8	52,2	52,3	52,8	53,4	52,9	52,8	52,1	51,8
İtalya	47,6	47,7	49	47,9	47,6	48,7	49,5	49,2	49,6	50,5	48,7	49
Kıbrıs	36,5	38,4	36,3	34,6	31,5	32,1	31,9	32,3	31,5	31,8	30,4	26,4
Letonya	51,6	49,7	48,5	50,7	51,7	51,1	51,7	51,3	51,1	48,4	48,2	48
Litvanya	48,9	48,6	50,2	52,6	54,1	53,9	52,4	51,9	52	50,7	49,8	48,9
Lüksemburg	41,5	40,2	38,8	39,4	39	40,3	39,1	40,2	41,3	41	41,3	41,8
Macaristan	50	52	50,9	49	49	50,1	50,6	49,1	48	49,3	49,6	50,1
Malta	34,8	35,4	34,9	34,5	34,5	35,3	32,4	32,8	31,8	30,4	30,2	27
Hollanda	51,8	50,3	50,2	50,5	51,2	47	48,7	50,3	49,6	48,6	50,4	50,4
Avusturya	55,6	55,7	55,3	56	55,6	53,8	55,2	55,7	55,1	55,4	55,8	55,2
Polonya	46,1	46,4	47,6	45	43,7	44,8	41,1	41,1	39,7	38,3	38,5	38,6
Portekiz	40,9	40,8	40,3	40,1	41,1	42,2	41,9	42,5	43,5	43,3	42,6	42,9
Romanya	vy	vy	41,4	42	43,5	44,9	43,9	40,2	39,6	39,7	41,1	41,1
Slovenya	54,5	55	54	53,1	55,2	55,8	54,8	54,7	54,4	53,4	52,9	51,5
Slovak Cum.	41,9	44,4	44,5	43,8	44,1	45,5	45,1	43,5	41,9	39,8	39,2	39,5
Finlandiya	57	53,4	52,4	51,7	50,2	53	52,9	52,9	52,3	52,7	52,6	52
İsveç	62,5	61,8	62,5	61,4	59,8	62,5	62,7	62,7	61,7	59,7	59,3	58,6
İngiltere	37,8	36,7	37,4	37,5	38	38,4	38,2	38,5	38,6	38,9	38,3	38,6
Norveç	vy	vy	vy	vy	vy	vy	44	44,6	42	39	37,4	39,6
AB 27	vy	vy	vy	50,1	50,1	50,7	51	51,2	50,4	49,8	48,9	48,7

Kaynak: Eurostat, 2010.

AB’de işgücü üzerindeki vergi oranlarına bakıldığında düşüş eğilimi içerisinde olduğu görülmektedir. AB 27’de 2000’de % 35,9 olan bu oran, 2007 yılında 34,4’e düşmüştür. Bu oranlar Litvanya’da sırasıyla % 41,2’den 32,3’e, Bulgaristan’da % 38,7’den % 29,9’a, Letonya’da % 36,7’den % 31’e, Slovakya’da % 36,3’ten % 30,9’a düşmüştür (European Commission, 2009b: 79). Özellikle Birliğe yeni katılan ülkelerdeki vergi

oranlarındaki düşüşler, bu ülkelerin gerekli beşeri sermayeye sahip olamayışıyla alakalı olabilir. Bu nedenle işgücü üzerindeki vergi oranlarını düşürerek gerekli kalifiye işgücünü çekmeye ve daha yüksek gelirli ülkelere doğru oluşabilecek işgücü göçünü engellemeye çalışmaktadırlar.

Diğer önemli bir gelir kalemi olan ve tüketim vergisini, gümrük vergilerini, kambiyo işlemlerini içeren özel tüketim vergisinin payında ise önemli azalış görülmektedir. Bu azalış yeni ekonomiye bağlanabilir. E-ticaretle birlikte sınır ötesi alışveriş imkanı bulan bireylerin, bu vergileri ödememe ihtimali ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, toplam vergi gelirleri içerisinde özel tüketim vergilerinin payı, OECD ülkeleri ortalamasına bakıldığında azalış göstermektedir.

OECD'deki gelişmelerin yanında AB'deki vergi yapısına da bakmak gerekmektedir. Buna göre aşağıdaki Tablo 25 AB'de bazı vergi türlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payını göstermektedir. Gelir vergisine bakıldığında 1995 sonrası dönemde bir azalış, kurumlar vergisinde ise artış olduğu görülmektedir. Artış yaşanan diğer bir vergi türü ise KDV'dir. Bunların yanı sıra son dönemde yoğun olarak tartışma konusu olan çevre vergileri ve enerji vergilerinin sabit kaldığı görülmektedir. Ulaşım vergileri ve kirlilik vergilerinin ise toplam vergi gelirleri içinde fazla pay sahibi olmadığı görülmektedir.

Tablo 25: AB(25)' de Vergi Yapısı (%)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Gelir Vergisi	22,4	21,8	22,1	21,8	21,6	21	20,8	21,1	21,4
Kurumlar Vergisi	7,5	8,5	8,2	8,2	7,9	7,9	8,4	9	9,5
Sosyal Güvenlik Ödemeleri	30,8	30,2	30,6	30,7	30,7	30,6	30,1	29,8	29,5
İşveren Payı	19,2	18,5	18,8	18,8	18,6	18,4	18,1	17,9	17,7
İşçi Payı	9	9,1	9,1	9,1	9,2	9,1	9	8,9	8,8
Serbest Çalışan	2,7	2,6	2,7	2,8	2,9	3,1	3	3,1	3
KDV	18,4	19,8	19,8	20,2	20,3	20,6	21,1	21,2	20,9
ÖTV	8,6	8,6	8,7	8,7	8,9	9	8,7	8,3	8,1
Çevre Vergisi	7	7,5	7,5	7,6	7,8	7,9	7,7	7,4	7,1
Ulaşım Vergisi	2,2	2,1	2,1	2	2	2	1,9	1,8	1,8
Enerji Vergisi	5,1	5,1	5,2	5,3	5,5	5,5	5,4	5,1	4,9
Kirlilik Vergisi	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4

Kaynak: European Commission, 2009b: 256-322.

Vergi yapısıyla ilgili yukarıdaki Tablo 23 ve 25 incelendiğinde gelir vergisinin ve sosyal güvenlik ödemelerinin toplam vergi gelirleri içerisinde önemli pay sahibi olduğu görülmektedir. Fakat her iki vergi türünde de az da olsa azalış yaşanmaya başladığı görülse de hala önemli bir gelir kaynağı olarak yerlerini korumaya devam etmektedirler. Diğer taraftan yeni ekonomiyle birlikte, şu anda toplam vergi gelirleri içinde fazla pay sahibi olmayan çevreyle ilgili vergilerde artış olması beklenmektedir. Bu artış, mobil üretim faktörlerinin vergilendirilmesindeki zorluk sonucu, vergi ödeme gücünün kavranmasının zorlaşmasıyla birlikte, fayda vergilerine yönelişin sonucu olarak ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla yeni maliye anlayışıyla birlikte ödeme gücü ilkesinin yanında faydalanma ilkesi de yerini almaya başladığı söylenebilir (Aktan ve diğerleri, 2004: 21). Artık ülkeler daha çok fayda vergilerini tercih etmeye başlayacaklardır.

Vergi yapısıyla ilgili diğer konu ise vergi oranlarıdır. Ülkeler vergi rekabetinin etkisiyle gelir ve kurumlar vergisi oranlarında indirime gitmeye başlamışlardır. Fakat vergi rekabetini olanaklı kılan en önemli gelişmelerden biri, yeni ekonominin ortaya çıkmasıdır. Sermayenin yer değiştirebilmesindeki maliyet vergi oranları kadar etkilidir. Yeni ekonominin getirmiş olduğu yenilikler bu maliyetleri azaltmaktadır. Özellikle e-ticaret vergi matrahlarının ülkeler arasında aktarılmasını kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla vergi oranlarındaki değişimde yeni ekonominin de etkisi bulunmaktadır.

Aşağıdaki Tablo 26'ya bakıldığında, AB'de 1995-2009 yılları arasında kurumlar vergisi oranının 11,8 puan, gelir vergisi oranının da 1995-2009 döneminde 9,5 puan düştüğü görülmektedir. Bu durum, ülkelerin yabancı sermaye çekebilmek amacının ve biraz da vergi oranlarını serbestçe artıramamalarının sonucudur. Ülkelerin vergi oranını düşürmesi, diğer ülkelerin de buna ayak uydurması neticesini doğurmaktadır. Çünkü ülkelerin birbirine bağlılığı aşırı derecede artmış durumdadır. Bu nedenle bir ülkenin vergi indirimine diğer ülkeler kayıtsız kalamamaktadırlar.

Tablo 26: Kanuni En Üst Gelir ve Kurumlar Vergisi Oranları (%)

	Kurumlar Vergisi							Gelir Vergisi					
	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Belçika	40,2	40,2	34,0	34,0	34,0	34,0	34,0	60,6	60,6	53,7	53,7	53,7	53,7
Bulgaristan	40,0	32,5	15,0	15,0	10,0	10,0	10,0	50,0	40,0	24,0	24,0	24,0	10,0
Çek Cum.	41,0	31,0	26,0	24,0	24,0	21,0	20,0	43,0	32,0	32,0	32,0	32,0	15,0
Danimarka	34,0	32,0	28,0	28,0	25,0	25,0	25,0	63,5	59,7	59,0	59,0	59,0	59,0
Almanya	56,8	51,6	38,7	38,7	38,7	29,8	29,9	57,0	53,8	44,3	44,3	47,5	47,5
Estonya	26,0	26,0	24,0	23,0	22,0	21,0	21,0	26,0	26,0	24,0	23,0	22,0	21,0
İrlanda	40,0	24,0	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	48,0	44,0	42,0	42,0	41,0	41,0
Yunanistan	40,0	40,0	32,0	29,0	25,0	25,0	25,0	45,0	45,0	40,0	40,0	40,0	40,0
İspanya	35,0	35,0	35,0	35,0	32,5	30,0	30,0	56,0	48,0	45,0	45,0	43,0	43,0
Fransa	36,7	37,8	35,0	34,4	34,4	34,4	34,4	59,1	59,0	53,5	45,8	45,8	45,8
İtalya	52,2	41,3	37,3	37,3	37,3	31,4	31,4	51,0	45,9	44,1	44,1	44,9	44,9
Kıbrıs	25,0	29,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	40,0	40,0	30,0	30,0	30,0	30,0
Letonya	25,0	25,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0
Litvanya	29,0	24,0	15,0	19,0	18,0	15,0	20,0	33,0	33,0	33,0	27,0	27,0	24,0
Lüksemburg	40,9	37,5	30,4	29,6	29,6	29,6	28,6	51,3	47,2	39,0	39,0	39,0	39,0
Macaristan	19,6	19,6	17,5	17,5	21,3	21,4	21,5	44,0	44,0	38,0	36,0	40,0	40,0
Malta	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0
Hollanda	35,0	35,0	31,5	29,6	25,5	25,5	25,5	60,0	60,0	52,0	52,0	52,0	52,0
Avusturya	34,0	34,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0
Polonya	40,0	30,0	19,0	19,0	19,0	19,0	19,0	45,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0
Portekiz	39,6	35,2	27,5	27,5	26,5	26,5	26,5	40,0	40,0	40,0	42,0	42,0	42,0
Romanya	38,0	25,0	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0	40,0	40,0	16,0	16,0	16,0	16,0
Slovenya	25,0	25,0	25,0	25,0	23,0	22,0	21,0	50,0	50,0	50,0	50,0	41,0	41,0
Slovak Cum.	40,0	29,0	19,0	19,0	19,0	19,0	19,0	42,0	42,0	19,0	19,0	19,0	19,0
Finlandiya	25,0	29,0	26,0	26,0	26,0	26,0	26,0	62,2	54,0	51,0	50,9	50,5	50,1
İsveç	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	26,3	61,3	51,5	56,6	56,6	56,6	56,4
İngiltere	33,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	28,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	40,0
AB 27	35,3	31,9	25,5	25,3	24,5	23,6	23,5	47,3	44,7	39,9	39,3	39,1	37,8

Kaynak: European Commission, 2009b: 81.

Sonuç olarak yeni ekonomiyle birlikte vergi yapısında değişim yaşanmaktadır. Bugün için gelir vergisinin hala devletlerin önemli bir gelir kaynağı olduğu bir gerçektir. Yeni ekonominin gelecekte, vergi gelirlerinin ağırlık olarak bireysel gelir vergisine dayanmasına neden olabileceği söylenebilir. Çünkü çok uluslu işletmeler vergi planlaması yaparak birçok vergi avantajından yararlanmaktadırlar. Dolayısıyla, kurumlar vergisinde bir artış sağlamak çok da kolay olmayacaktır. Bu nedenle gelir vergisi önemli bir vergi türü

olarak yerini korumalıdır. Önemli olan bu vergi türünün nasıl tam anlamıyla kavranacağı ve vergi kaçırma ve vergiden kaçınma fırsatlarının nasıl ortadan kaldırılacağıdır. Temelde bütün vergilerin kaynağı olan gelir gelecekte de önemli gelir kaynağı olmaya devam edecektir. Bahsedilen bu nedenlerden dolayı, gelecekte bireysel gelir vergisinin ön plana çıkacağı söylenebilir.

Tüketim vergileri açısından bakıldığında, bu vergi türünde artış sağlamak, bugünkü teknolojik ve yasal altyapıyla mümkün görünmemektedir. Bugün için özellikle yurtiçi işlemlerden elde edilen tüketim vergisinin payının sabit kalacağı beklenebilir. Çünkü hala birçok ürün yurtiçi piyasadan temin edilmektedir. Özellikle fiziksel ürünler hala önemli paya sahiptir. Fakat sınır ötesi alışveriş imkanı bireylerin bu vergilerden kaçınmasına olanak sağlayabilmektedir. Dolayısıyla yeni ekonomiyle birlikte bu vergi türünde de artış beklemek fazla mantıklı olmayacaktır.

Yeni ekonominin de yaşandığı günümüzde çevre kirliliği, iklim değişikliği, küresel ısınma ve sürdürülebilir kalkınma gibi kavramların ön plana çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda çevre, enerji, ulaşım gibi alanlarda yeni vergilerin ihdas edilebileceği söylenebilir. Çünkü bu tartışma konuları yoğun olarak gündemi tutmaktadır ve gelecekte daha da ön plana çıkacaklardır. Bu nedenle gelecekte bunlarla ilgili vergilere ağırlık verileceği söylenebilir.

3.6. Yeni Ekonominin Maliye Politikası Amaçlarına Etkisi

Maliye politikasının temel amaçları arasında ekonomik büyümeyi, tam istihdamı ve istikrarı sağlamak ve gelir dağılımını düzeltmek yer almaktadır. Bu amaçlar, her zaman devletin öncelikleri arasında yer almıştır. Fakat içerisinde bulunulan döneme göre, bunlara verilen öncelikler değişmiştir. Yani istihdamın öncelikli sorun olduğu Büyük Buhran döneminde amaç istihdamı artırmakken, stagflasyonun yaşandığı 1970'li yıllarda amaç fiyat istikrarının sağlanması ve durgunluk sorununun çözülmesi olmuştur. Dolayısıyla belirtilen amaçlar her zaman maliye politikasının temel hedeflerini oluşturmuştur.

Yeni ekonomiyle birlikte bu amaçlardan vazgeçmek diye bir şey sözkonusu olmayacaktır. Fakat, yeni ekonomide maliye politikasının öncelikli amacının istikrarı

sağlamak olabileceğini söylemek mümkündür. Çünkü, piyasaların birbirine aşırı entegre olması, bir ülkedeki istikrarsızlığı anında diğerlerine taşımaktadır. Yeni ekonomiyle birlikte piyasaların daha da birbirine bağlanacağı düşünüldüğünde bir ülkedeki istikrarsızlık diğerlerine aynı hızda yayılacaktır. Ayrıca, krizlerin gerçekleşme sıklığının arttığı da gözönüne alınırsa, maliye politikasının istikrar amacının daha ön plana çıkması kaçınılmaz olacaktır. Dolayısıyla yeni ekonomiyle birlikte maliye politikasının, hükümetlerin konjonktür karşıtı olarak kullanabileceği bir araç olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Yeni ekonomide, optimal kaynak dağılımını ve etkinliği sağlamak diğer bir önemli amaç olacaktır. Çünkü yeni ekonomi kaynakların çok büyük miktarda ve ıstık hızıyla başka yere taşınabilmesini sağlamaktadır. Artık yatırımcılar yatırım yerlerini seçerken işletmenin her fonksiyonunu başka bir ülkede konumlandırabilmekte ve bu yerleri seçerken de birçok avantajı göz önüne alabilmektedirler. Bunun yanında, sermayenin mobilitesi arttıkça dikkate almış olduğu değişken sayısı da artmaktadır. Dolayısıyla, teknolojinin elverdiği ölçüde kaynakların ülkeler arasında dolaşımı çok rahat hale gelmektedir. Bu ise, kaynakların etkin olmayan dağılımına neden olabilmektedir. Özellikle vergi cennetlerinin varlığı ve beraberinde teknolojinin kullanımı, vergi matrahının ülkelerin yetki alanlarının dışına çıkmasına imkan tanımaktadır.

Yeni ekonominin ortaya çıkardığı önemli sorunlardan birini ülkeler arasındaki BİT farklılığı oluşturmaktadır. Bahsedilen farklılık, ülkeler arasında gelir dağılımını olumsuz etkilemektedir. Teknolojik olarak yetersiz olan ülkeler, yeni fırsatlardan yararlanma konusunda da eksik kalmaktadırlar. Bu durum, gerek ülkeler arasında gerekse ülke içinde gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, maliye politikasının diğer önemli amacının da gelir dağılımını düzeltmek olduğu söylenebilir. Bu amaçla BİT farklılığını önleyecek şekilde vergi teşvikleri kullanılabileceği ifade edilebilir.

Günümüzdeki genel kanaat, ekonomik istikrarın sağlanabilmesi için maliye politikasının uzun dönem perspektifli olarak kullanılabilmesi yönündedir. Özellikle yatırım, tasarruf, işgücü arzı ve yenilik gibi ekonomik büyümenin belirleyicilerini etkileyen arz yanlı politikalar için maliye politikasını kullanmak yararlı olabilecektir

(Togati, 2006: 171). Sonuç olarak maliye politikası, makroekonomik amaçlar için hala kullanılabilir bir araç olma özelliğini devam ettirmektedir.

3.7. Yeni Ekonominin Maliye Politikası Araçlarına Etkisi

Yeni ekonomi olarak adlandırılan hızlı teknolojik yenilikler ve beraberinde ekonomik entegrasyonlar, devletler üzerinde daha etkin mali araçlar ve ekonomi politikaları geliştirmeleri yönünde artan bir baskı oluşturmaktadır (Mintz, 2002: 107). Çünkü bu gelişmeler, maliye politikası araçlarının kullanımını zora sokmaktadır. Artık eski ekonomideki maliye politikalarının uygulandığı dönemlerdeki gibi, ülke içinde serbestçe politika uygulanamamaktadır. Dünya çok fazla iç içe girmiş durumdadır ve alınacak her kararda dünyanın geri kalan kısmını hesaba katmak gerekmektedir.

Yeni ekonomide maliye politikasının araçları kullanılmakla birlikte, bu araçların kullanımında sıkıntılar yaşanmaktadır. Maliye politikasının en önemli aracı olan vergi politikasının uygulanması, vergi matrahının aşırı mobil hale gelmesi nedeniyle zorlaşmaktadır. Artık bir ülke sadece kendi sınırlarını dikkate alarak vergi politikası oluşturamamaktadır. Örneğin, yurtdışında faaliyet gösteren çok uluslu işletmeleri vergilemeyi öngören bir kanun ve bunun neticesinde daha çok gelir elde etme düşüncesi, tamamıyla olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Aynı şekilde tüketimi daha fazla vergilendirmeyi amaçlayan tüketim vergisi oranlarının artırılması, tüketimin yurtdışına kaymasına neden olabilmektedir.

Sonuç olarak, yeni ekonomide ülkelerin, vergi politikalarını serbestçe uygulama şansları kalmadığı söylenebilir. Fakat her türlü sınırlamaya rağmen vergiler hala ülkelerin en önemli gelir kaynağı olma niteliğini korumaya devam etmektedirler. Yaşanan sorunlar ise ülkelerin bu konudaki çabalarıyla aşılabacaktır. Dolayısıyla vergi politikaları eski ekonomideki etkinlikte olmasa da kullanılabilir olacaktır.

Maliye politikasının diğer iki önemli aracı olan harcama ve borçlanma politikalarının yeni ekonomiyle olan bağlantısı üzerinde henüz net fikirler oluşmamıştır. Fakat bu iki politika aracı hakkında çeşitli çıkarımlarda bulunmak mümkündür.

Harcamalar açısından bakıldığında, vergi gelirlerindeki azalış baskısının harcamalar üzerinde negatif bir etki yaratabileceği düşünülmektedir. Çünkü, harcamalar üzerinde artış yönünde sürekli baskı meydana gelmektedir. Özellikle yaşlı nüfus sorunu, sağlık harcamalarının finansmanı, beşeri sermayenin artan öneminden dolayı eğitime yapılacak harcamaların artması gibi nedenlerle kamu harcamalarında artış yönünde baskı oluşmaya başlayacaktır. Buna karşın, vergi gelirlerinde de azalış yönünde baskı bulunmaktadır. Her iki baskı kamu maliyesi üzerinde önemli sonuçlar doğurmaktadır. Aşağıdaki Tablo 27 kamu harcamalarının çeşitlerinin 1995-2006 döneminde GSYH içindeki payındaki değişimi göstermektedir. Buna göre sağlık, sosyal koruma ve eğitim harcamalarının GSYH içindeki payında artış görülmüştür. Bu harcama kalemlerindeki artış, yaşlı nüfusun artmasının, refah devleti düşüncesinin etkisinin ve beşeri sermayeye yapılan yatırımın sonucudur. Yeni ekonomide bu harcama kalemlerinden eğitimin daha da artması beklenebilir. Çünkü beşeri sermaye çok daha fazla önemli hale gelecektir.

Tablo 27: Kamu Harcamalarının Yapısındaki Değişim (1995-2006 / %)

	Genel Kamu Hizmetleri	Savunma	Asayiş ve Güvenlik	Ekonomik İlişkiler	Çevre Koruma	Konut ve Toplum Hizmetleri	Sağlık	Eğlence, Kültür ve Din	Eğitim	Sosyal Koruma
Avusturya	-1,8	0,0	0,2	-0,4	-1,6	-0,8	0,9	0,1	0,9	2,5
Belçika	-6,0	-0,8	0,6	0,8	-0,1	0,3	2,6	1,0	0,6	1,0
Kanada	-6,9	-0,4	0,1	-0,1	0,1	0,3	6,0	0,1	0,4	0,3
Çek Cum.	3,1	-0,6	0,1	-21,2	0,7	1,0	5,6	0,9	3,3	7,1
Danimarka	-5,7	0,1	0,3	-0,5	0,1	-0,2	2,1	0,3	2,4	1,1
Finlandiya	0,7	-0,2	0,6	-5,3	0,2	-0,6	3,8	0,3	0,7	-0,1
Fransa	-1,8	-1,2	0,1	-1,6	0,5	0,7	1,7	0,9	-0,8	1,4
Almanya	1,1	-0,1	0,5	-13,1	-0,7	0,6	2,2	-0,1	0,9	8,8
Yunanistan	-15,4	1,8	1,3	0,4	0,4	0,1	2,8	0,3	-0,4	8,7
İrlanda	-8,0	-1,0	-0,2	0,1	0,7	1,8	8,0	0,8	0,0	-2,2
İtalya	-9,4	0,5	0,0	3,3	0,2	-0,2	3,9	0,2	0,0	1,5
Kore	1,2	-4,3	-1,3	-4,0	0,0	-0,5	7,2	1,0	-2,5	3,2
Lüksemburg	0,4	-0,8	0,6	-0,1	-0,7	-0,9	-0,5	0,6	0,7	0,8
Hollanda	-2,7	-0,2	1,3	1,7	0,2	-8,9	6,2	0,9	1,8	-0,3
Norveç	-2,6	-1,2	0,4	-4,6	-0,5	-0,3	3,8	0,2	1,2	3,6
Portekiz	-5,6	-1,2	0,3	-4,1	0,0	-0,3	2,6	0,4	1,2	6,8
İspanya	-4,9	-0,2	0,2	0,1	0,6	-0,2	2,6	0,7	0,9	0,1
İsveç	-2,2	-0,6	0,3	-0,3	0,5	-2,9	2,9	-0,9	2,2	1,0
İngiltere	-2,2	-1,2	0,9	-1,3	1,2	-0,2	3,5	0,0	2,6	-3,2
ABD	-4,8	0,9	0,7	0,4	0,0	-0,3	3,0	0,0	1,0	-0,9

Kaynak: OECD, 2009c: 55.

Kamu harcamalarıyla ilgili diğer bir konu da harcamaların faydasının ülkeler arasında yayılmasıdır. Buna göre bir ülkede yapılan kamu harcamaları, o ülkede sadece bir şube ile faaliyet gösteren yabancı işletmelerin fayda hanesine pozitif katkı yapabilmektedir. Bu nedenle, harcamaların yayacağı faydayı çok daha fazla hesaba katmak gerekmektedir. Ayrıca bu durum, çok uluslu işletmelerin bir ülkenin kamu harcamalarından faydalanırken, yeni ekonominin unsurlarını kullanarak (BİT, transfer fiyatlandırma, vergi cennetleri vs.) harcamaların finansmanına katılmama sonucu da

doğurmaktadır. Ülkeler bir yandan yabancı sermaye çekebilmek için gerekli altyapı yatırımları yapmak, diğer yandan bu sermayenin kazancını ülke dışına çıkarmasına tanıklık etmek zorunda kalmaktadırlar. Zor durumda kalan ülkeler kamu harcamalarını planlarken bu durumu da dikkate almak zorundadırlar. Bu noktada ülkeler tercih yapmak zorunda kalmakta ya da vergi matrahlarının kaçışını önleyici çalışmalarda bulunmaları gerekmektedir.

Yeni ekonominin kamu harcamaları kısmında yaratacağı fayda ise, BİT'lerden faydalanarak kamu hizmetlerinin maliyetinin düşürülmesi olacaktır. Birçok belge ve işlem kurumlar arasında elektronik ortamda iletilebilecek ve saklanabilecektir. Böylece cari harcamalarda büyük tasarruf sağlanabilecektir. Kamu hizmetlerinin e-devlet aracılığıyla yürütülmesi ise, devletin cari harcamalarının azalmasına büyük katkı sağlayacak gibi görünmektedir. Birçok hizmetin çok daha düşük maliyetle vatandaşa ulaştırılabilmesi mümkün olabilecektir. Gerek zaman gerekse maliyet açısından büyük fayda sağlayabilecek e-devlet uygulamasına yapılacak yatırımlar ise yeni ekonomi sürecine katkı sağlayacaktır.

Diğer taraftan BİT'lerdeki gelişmeleri teşvik edici şekilde yapılacak kamu harcamaları ise gelecek dönemde ülkelerin ağırlık vermesi gereken harcama kalemleri arasında yer almaktadır. Devlet bir yandan Ar-Ge harcamalarını yaparken diğer yandan özel sektörü bu konuda destekleyici teşvikleri artırmalıdır. Birçok ülkede henüz GSYH'nın % 3'lük kısmı kadar olan Ar-Ge harcamalarının artırılması bütün ülkelerin gayesi olmalıdır.

Yeni ekonomiye borçlanma politikası açısından bakıldığında, kamu borçlanmasının daha kolay olabileceği söylenebilir. Çünkü, yeni ekonomiyle birlikte artan bilgi teknolojileri, dünya üzerindeki bütün bireylerin herhangi bir ülkedeki borç senetlerini yakından takip edebilmelerine ve satın alabilmelerine olanak sağlamaktadır. Fakat bu durum aynı zamanda risklerin de ülkeler arasında daha hızlı yayılabilmesine imkan tanımaktadır. Son zamanlarda yaşanan finansal krizler, ülkelerin portföylerinde daha az dış borç barındırmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak, yeni ekonomide bir ülkenin maliye politikası aracı olarak borçlanmayı kullanmasını daha kolay olabileceği ifade edilebilir.

3.8. Yeni Ekonominin Maliye Politikası Yöntemlerine Etkisi

Dünya üzerinde, 1990'lı yılların başından beri, müdahaleci politikalar yerine çeşitli kuralla dayalı politikalar tercih edilmeye başlanmıştır. Çoğu merkez bankası, şu anda kendisini sadece fiyat istikrarından sorumlu tutmakta, çoğu hükümet de asıl ilgisini bütçe açıkları üzerine yoğunlaştırmaktadır (Wyplosz, 2002: 1). Bu bağlamda, gerek para gerekse maliye politikaları açısından iradilikten ziyade kuralla dayalı politikalar ön plana çıkmaya başlamaktadır.

Yeni ekonomide maliye politikasının başarısı iradi kurallar yerine kuralla bağlı ve güvenilir maliye politikasına bağlı olmaktadır (Yumuşak ve Erarslan, 2005: 14). İnternet ve diğer bilgi kaynakları, siyasetçilerin uygulamış oldukları politikaları seçmenlerin çok daha yakından takip edebilmelerine ve değerlendirebilmelerine olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla, seçmenden habersiz bir politika yürütmek zor gözükmemektedir. Bunun sonucunda ise hükümetler, kendilerini, seçmenlerin artan baskısından korumak için daha şeffaf ve kuralla dayalı politikalar uygulamak zorunda hissetmektedirler.

3.9. Yeni Ekonominin Vergi İdaresine Etkisi

Yeni ekonomi, vergi idaresi için iki farklı sonuç doğurmaktadır. Bunlardan birincisi, vergi idaresinin karşılaştığı sorunlardır. Bunlar arasında e-ticaret, e-para, işletme içi ticaret, off-shore finansal merkezler ve vergi cennetleri karmaşık finansal araçlar yer almaktadır. Bu uygulamaların hepsi yeni ekonominin neden olduğu tehditlerdir ve vergi idareleri için büyük sorun oluşturmaktadırlar (Tanzi, 2001: 13-14). Sorun kısmı daha önce ele alındığı için burada tekrar açıklanmayacaktır. İkinci sonuç ise, vergi için doğurduğu fırsatlardır. Yeni ekonomi BİT'lerle birlikte bir yandan işletmelerin vergi yüklerini minimize etme çabalarına yardımcı olurken diğer yandan vergi idaresinin bu teknolojiyi kullanarak daha etkin ve düşük maliyetle çalışmasına neden olmaktadır. Fakat bu noktada vergi idaresinin etkinliği, vergi yetkililerinin gücüne ve mükelleflerin işlemleri hakkında elde edecekleri bilgilere bağlı olmaktadır (Bird, 2005: 23).

Yeni ekonomi öncelikli olarak BİT'ler sayesinde vergi idaresinin maliyetini azaltma konusunda büyük potansiyele sahip bulunmaktadır. Mükelleflerin beyannamelerini

internet üzerinden vermesi, tahakkuk ve tahsilat işlemlerinin bilgisayar yardımıyla yapılması, mükelleflerin gelir, servet ve harcamalarına ilişkin bilgilerin elektronik ortamda toplanması ve vergi denetiminin bilgisayar destekli yapılması gibi faydalar vergi idareleri için önem arz etmektedir (Ağbal, 2001b: 82). BİT'lerle birlikte doğru ve etkin kayıt sistemi oluşturma, vergi mükellefleri ile daha hızlı iletişim kurma gibi özellikler ortaya çıkmaktadır (Yumuşak ve diğerleri, 2009: 175). Bilginin sürüklediği yeni ekonomi, aynı zamanda hizmetlerin iyileşmesini de sağlamaktadır. İnternet üzerinden yapılan elektronik beyanname doldurma, tahakkuk ve verginin toplanması gibi işlemler vergi idaresinin ve mükelleflerin işini kolaylaştırmaktadır. E-ticareti sadece vergi gelirlerini tehdit eden bir unsur olarak değil, vergiye uyum maliyetlerini azaltan ve vergi toplamayı artıran bir gelişme olarak da görmek gerekmektedir (Coppel, 2000: 17).

Vergi denetimi açısından bakıldığında, vergi idareleri için yeni teknolojinin vergiye tabi işlemlerin takibini daha da kolaylaştırdığı görülmektedir. Teknoloji sadece sorun yaratmamakta aynı zamanda teknolojik çözümleri de beraberinde getirmektedir (Bird, 2005: 24). BİT kullanımı sayesinde, herhangi bir vergi idaresi sadece kendi ülkesi içinde değil, bilgi paylaşımı sayesinde, diğer ülkelerdeki ilgili mükellefler hakkında da anında bilgiye ulaşabilecektir. Böyle olmakla birlikte, yeni ekonominin vergi idaresi açısından sağladığı faydalar henüz bahsedilen seviyeye ulaşamamıştır. Bunun nedenini öncelikli olarak, gerekli yasal altyapının tam olarak sağlanamamış olması ve teknolojik altyapının yetersizliği oluşturmaktadır. Çünkü gerekli bilgi paylaşımı için, gerekli teknolojik altyapının da sağlanması gerekmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde, vergi idaresinin yenilenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun için bilgi teknolojilerine önemli yatırımların yapılması, özel yazılımların geliştirilmesi, yüksek kalitede vergi memurlarının olması, insan gücünün uygun yeni teknolojilerle donatılarak personel politikalarında değişikliğe gidilmesi gerekmektedir (Asher ve Rajan, 1999: 24). Gerçekten de vergi idaresinin büyük bir yapılanma içerisine girmesi gerekmektedir. E-ticaretin hakim olduğu günümüz küresel dünyasında, bilgi değişimi anahtar unsuru oluşturmaktadır. Şayet, her ülke bilgi paylaşımını yeterince sağlayabilecek teknolojik altyapıya sahip olmazsa, vergilendirmedeki sorunların aşılma imkanı ortadan kalkacaktır.

3.10. Yeni Ekonomide Uygulanması Gereken Maliye Politikaları

Yeni ekonomide yaşanan dönüşümle birlikte, devletin maliye politikalarını değiştirmesi gerektiği yönünde görüş birliği oluşmuştur. Yeni ekonomide devletin, öncelikle bu farklı sisteme uyum sağlamayı amaç edinmesi, ardından yeni ekonominin nimetlerinden faydalanmanın yollarını araması gerekmektedir. Geleneksel politikalarla, bilginin sürüklediği yeni ekonomi politikaları aynı olmamalıdır. Çünkü, yeni ekonominin eskisinden farklı birçok özelliği bulunmaktadır. Bu nedenle, uygulanması gereken politikaların da eskisinden farklılık göstermesi kaçınılmazdır. Bu politikaların bir kısmı yeni ekonominin doğurduğu sakıncaları önlemeye, bir kısmı ise faydalarını yakalamaya yöneliktir. Aşağıda yeni ekonomide devletin uygulaması gereken maliye politikalarına değinilmeye çalışılmıştır.

3.10.1. E-maliye Uygulaması

Yeni ekonominin işletmeler açısından sağladığı pek çok fayda bulunmaktadır. Bu faydaların en önemlisini maliyetlerin düşüşü oluşturmaktadır. Devleti de çok büyük bir işletme gibi düşünmek mümkündür. Büyük bir işgücüne sahiptir, büyük harcamaları vardır ve vatandaşlarıyla, işletmelerle ve ekonomiyle ilişki içindedir. Bu nedenle, devlet açısından, idari maliyetlerini indirmek, üretimi etkin kılmak, vergileri etkin olarak toplamak ve iletişimi şeffaf yapmak artan şekilde önem kazanmaktadır (APEC, 2001: 16). Günümüzde, devletlerin kendilerini yeni ekonomiye hazırlamak için önlerinde bulunan en önemli fırsatlardan biri e-devlet uygulamasıdır. E-devlet; vatandaşların, işletmelerin ve kamu sektörü çalışanlarının kamu hizmetlerine erişimin sağlanması amacıyla, özellikle internet olmak üzere bilgi ve telekomünikasyon teknolojilerinin kullanılması olarak tanımlanabilmektedir (UNCTAD, 2001: 89).

Yeni ekonomide e-devlet uygulaması zorunlu hale gelmelidir. Çünkü, geleceğin devlet şekli bunu gerektirmektedir. Bunu sağlayabilecek unsurlar da çoktan oluşmaya başlamıştır. Yazılım ve donanım eskiye göre büyük oranda ucuzlamıştır. Yeni teknolojilerin devlet işlerinde kullanılması çeşitli şekillerde olabilir. İlk olarak, bütün yazışmalar elektronik ortamda yapılabilir ve bu da kağıt kullanımını azaltabilir. Yine kamu hizmetleri online olarak yerine getirilebilir. Artık devletle olan bir işin halledilmesi için bir

yere gidilmeye gerek duyulmayabilir. Aynı zamanda ülkenin her köşesinde kamu çalışanı bulundurmaya da gerek duyulmayabilir. Çünkü e-devlette, kamu çalışanına ihtiyaç yoktur. Fiziksel olmayan tek bir pencere ile birçok kamu hizmetinin sunulabilmesi imkan dahilindedir. Günümüzde bu tarz yaklaşımlar hayal olmaktan çıkmıştır ve bazı ülkeler bunları uygulamaya koymuştur. Tabii ki bu, kamu hizmetlerinin şeffaflığını artırmayı gerektirmektedir. Kamu hizmetlerinin sağlanması için memurlarla internetten haberleşmek birçok sıkıntıyı da önleyecektir. Öncelikli olarak ikili tartışmalar ve laubalilikler ortadan kalkacak, rüşvet olayları kaybolacaktır. Ayrıca yeni teknolojiler vatandaşların daha çok kamu hizmeti almalarını da beraberinde getirecektir (Tanzi, 2001: 7-9).

E-devletle birlikte, direkt demokrasi dahi mümkün olabilecektir. Herkesin bilgisayara ve internete sahip olması durumunda, devlet herkese anında ulaşabilecek ve teklif edilen politikalara ilişkin tepkileri anında ölçebilecektir. Bu, direkt demokrasinin bir şekli olabilecektir. Bunun yanı sıra, bu olumlu tablonun bir de olumsuz arka yüzü bulunmaktadır. Şüphesiz yeni ekonominin faydaları otomatik olarak gerçekleşmeyecektir. Bazı dönüşüm engelleri, bu sürecin uygulanmasını yavaşlatacaktır. Bu engellerin arasında: i) birçok çalışanın teknoloji cahili (e-cahil) olması ve yeniden eğitime ihtiyaçlarının bulunması, ii) hukuk ve kuralların yeni ekonominin faydalarının devlete iletilmesini engellemesi, iii) düşük ücretlerin ihtiyaç duyulan insanların istihdam edilmesini engellemesi veya mevcut eğitimlilerin yurtdışına gitmesi, iv) e-devletin tam uygulanabilmesi için bütün memurların e-okuryazar olması sayılabilir (Tanzi, 2001: 9-12). Bahsedilen bu engellerin kaldırılabilmesi, ülkelerin yeni ekonomideki başarısını ortaya koyacaktır. Geleceğin devleti elektronik olmak zorundadır. Bu zorunluluk, engellerin kaldırılabilmesi için çalışmayı da gerekli kılmaktadır.

E-devlet açısından konunun esasen iki boyutu bulunduğu göze çarpmaktadır. Birincisi, kamu hizmetlerinin internet aracılığıyla sunumudur ki bu e-devlet olarak adlandırılmaktadır. İkincisi ise, bunla bağlantılı olarak mükellefiyete ilişkin işlemlerin internet aracılığıyla yapılmasıdır ki bu da e-maliye olarak adlandırılmaktadır. E-devlet uygulamasının vergi sisteminde yaratacağı etkiler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Türkiye Bilişim Şurası [TBS], 2002: 53):

- Vergilerin beyanı, tahsili ve veri analiz imkanının artırılarak daha etkin ve adaletli bir vergi toplama düzenine geçilmesi,
- Çifte vergilendirmenin önlenmesi,
- Vergi gelirlerinin artırılabilmesi ve istikrarlı şekilde idare edilebilmesi.

E-devletin vergi idaresine ilişkin kısmı olarak adlandırılabilir e-maliye de devletin öncelikli olarak mükelleflerle olan ilişkilerini internet ortamına taşımasını sağlayacaktır. Böylece her türlü beyanname sanal ortamda verilecek, ödeme sanal ortamda bankalar aracılığıyla gerçekleştirilecektir. Aynı zamanda mükellefler vergi ile ilgili konularda bilgilendirilecektir. Önceden uyarı mailleriyle vergiyle ilgili takvim açıklanabilecek ve vergi kanunları hakkında mükellefler anında bilgilendirilebilecektir. Bu tarz bir uygulama gerek mükellefler gerekse devlet için maliyetlerin azalmasına neden olacaktır. Ayrıca mükellefleri bilinçlendirici bilgilerin BİT'ler aracılığıyla ulaştırılması vergiye uyumu da artıracaktır.

E-maliye uygulaması devlet açısından çok daha önemli bir konuyu gündeme getirmektedir. O da, yeni ekonomide mükellefle ilgili bilgilerin azalması sonucu zorlaşan denetimdir. Acaba geleneksel ticarete fiziksel mekânlara ulaşılması gerekliliği sonucu oluşan zorluk, yeni ekonomide yerini sanal ortamlara ulaşmadaki kolaylığa bırakabilecek midir? Uzman vergi denetim elemanlarının internet ortamında bir işletmeyle ilgili her türlü işlemi yeni ekonominin araçlarını da izleyerek takip etmesi tam anlamıyla mümkün olabilecek midir? Bunun için öncelikli olarak teknolojik ve yasal altyapının oluşturulması gerekmektedir. Aynı zamanda yeni ekonomide ticarete karışan her türlü birim arasında koordineli bilgi akışı sağlanmalıdır. Gerekli bilgiye ulaşıldığında denetim de kolaylaşacaktır. Artık denetim için fiziksel mekanlardan ziyade sanal ortamların izlenmesi ön plana çıkmaktadır. Bunun için de ödeme araçlarının para yerine geçen kartlarla yapılması gerekmektedir.

3.10.2. Yeni Ekonomiyi Teşvik Edici Maliye Politikası

Günümüzde devletin maliye politikalarının bütün amacı, yeni ekonomi tarafından sağlanan fırsatları kolaylaştırmaktan ziyade önlemeye yöneliktir (Mintz, 2002: 107). Fakat bu tarz bir yaklaşım çok doğru değildir. Çünkü gelecekte ekonomi, teknolojinin bütün

unsurlarıyla tam anlamıyla donatıldığında, buna uygun politikaların önceden hazırlanmış olması gerekmektedir. Bunu sağlayamayan ülkeler ise, yeni ekonominin faydalarından tam anlamıyla yararlanamayacaklardır.

Devletin çeşitli yollarla yeni ekonomi sürecine yardım edebilmesi mümkündür. Örneğin nüfusun teknik becerisinin artmasına katkı sağlayabilir. Bu yeni becerilerin geliştirilmesini kolaylaştırıcı politikalar uygulayabilir (yani nüfusu eğiterek ekonomik performansı artırmak için kullanılabilir). Ayrıca devlet bu gelişmeleri engelleyici düzenlemeleri kaldırmaya yönelik politikalar da geliştirebilir. Bu bağlamda yeni ekonomi devriminin Japonya'da değil de ABD'de başlaması beklenmedik bir olay değildir. Japonya teknoloji anlamında çok fazla ilerlemiş olsa da yeni ekonomi devrimi ABD'de başlamıştır. Bunun nedenini, ABD'nin çok az düzenlemeye ve yeni fikirlerin önünde çok az engele sahip olması oluşturmaktadır (Tanzi, 2001: 7). Dolayısıyla ABD'nin bu duruma gelmesinde, düşüncelerin önüne set koymaması ve ülkedeki koruyucu düzenlemelerin az olması son derece önemlidir. Aynı zamanda ülkenin, teknolojiyi üretmenin yanında onu ekonomik değer yaratacak şekilde kullanmasını bilmesi de oldukça etkili bir faktör olmuştur.

Yeni ekonomide ülkelerin öncelikli olarak aşağıda sayılan genel politikaları uygulamaları gerekmektedir:

- Yeni ekonominin göstergeleriyle kendilerini karşılaştırmalı ve yeni ekonomiye ne kadar hazır olduklarını tespit etmelidirler,
- Gerekli teknolojik ve yasal altyapıyı oluşturmalarıdır,
- Güvenlik ve gizlilik politikalarına önem vermeliyizdir,
- Vatandaşların teknolojiye karşı olan ilgisini artırmalı, teknoloji kullanımını hızlandırmalıdır,
- BİT'leri eğitimin her alanında kullanmalı, bilgiye ve teknolojiye dayalı lisans programlarını artırmalıdır,
- Bilgiye, yeni fikirlere, düşüncelere, yaratıcılığa ve yeniliğe önem verilmeli ve vatandaşları bu konuda özendirilmelidirler. Ayrıca bunlara ilişkin kişilerin haklarını da yüksek seviyede koruma altına almalıdırlar,
- E-devlet uygulamasını yaygınlaştırılmalıdırlar.

Bu unsurlara dikkat eden ülkeler maliye politikası alanında ise aşağıdaki konulara eğilmelidirler:

- Vergi kanunları gözden geçirilerek e-ticareti de kapsayacak şekilde revize edilmelidir.
- Uluslararası işbirliğine gidilmelidir.
- Vergide e-maliye uygulaması tam anlamıyla yerleştirilmelidir.
- Geleneksel ticaret ve e-ticaret arasında vergi tarafsızlığı sağlanmalıdır.
- Yeni ekonominin bütün unsurları teşvik edilmelidir.
- BİT'lere dayalı sektörler özendirilmeli, bu bağlamda vergi teşvikleri artırılmalıdır.

Yukarıda sayılan unsurlardan da anlaşılacağı üzere devlet, ilk olarak teknolojik ve yasal altyapıyı oluşturmalıdır. Teknolojik altyapı, elektronik ortamda yapılacak her türlü işlemin daha sağlıklı olarak yapılmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda, vatandaşların internete ve diğer BİT'lere ulaşımının ucuz ve hızlı olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, yasal düzenlemeler ile özellikle e-ticaret ile ilgili prosedür tamamlanmalı, kişilerin elektronik ortamda karşılaşılabileceği sorunlara ilişkin belirsizlikler ortadan kaldırılmalıdır.

Maliye politikası, yeni ekonomiyi teşvik edici şekilde kullanılmalıdır. Etkili ve uygulanabilir maliye politikası, kamu harcamalarını yüksek kazançlı aktivitelere yönlendirecek ve büyüme için özel sektör teşviklerini destekleyerek etkin, artan oranlı ve geniş tabanlı vergi sisteminin yürürlüğe girmesini sağlayacaktır (APEC, 2002: 3). Bu nedenle geleneksel yatırımları teşvik etmekten ziyade, geleceğin sektörlerini teşvik etmek daha mantıklı gözükmektedir. Bu noktada vergileri ve harcamaları rahatlıkla kullanmak mümkündür. BİT sektörlerine vergi teşvikleri sağlanmalı, gerek yazılım gerekse donanıma ilişkin üretimler desteklenmeli ve ülkenin BİT altyapısı için gerekli kamu harcamaları yapılmalıdır.

3.10.3. Kurala Dayalı Maliye Politikası

Maliye politikasının rolü birkaç on yıldan beri radikal bir değişikliğe uğramıştır. İradî maliye politikalarının ekonomide istikrar kazandırıcı rolüne şüpheyle bakılmaya başlanmıştır. 2000'li yılların başında genel kabul gören görüş, para politikasının temel

istikrar aracı olduğu yönünde olmuştur. Bu gelişmenin önemli nedenlerinden biri 1980'lerde ve 1990'ların başlarında çoğu OECD üyesi ülkede kamu borçlarının aşırı artış göstermesidir. Bunun sonucunda mali sürdürülebilirlik maliye politikasının ana konusu haline gelmiş ve neredeyse bütün OECD üyesi ülkelerde önemli maliye politikası reformları yapılmaya başlanmıştır. Bu reformların önemlilerinden birini de mali kurallar oluşturmaktadır (European Economic Advisory Group [EEAG], 2003: 47). Mali kural uygulaması temelde iradi politikaların sonucunda yukarıda bahsedildiği gibi olumsuz sonuçlar alınmasıyla gündeme gelmiştir. Fakat günümüzde yeni ekonomi de bu sürece katkıda bulunmaya başlamıştır.

Yeni ekonominin en önemli unsuru olan bilgi, ekonomideki bütün oyuncular arasında rahatlıkla, çok ucuz maliyetle ve çok hızlı olarak yayılmaktadır. Bu durum ise, vatandaşların maliye politikaları hakkında anında bilgiye sahip olmalarına, hükümetin alacağı kararları önceden değerlendirip ona göre kendilerini ayarlamalarına neden olmaktadır. Ayrıca bu bilgi bolluğu vatandaşların, hükümet politikalarını daha yakından takip edebilmelerine ve eleştirebilmelerine olanak sağlamaktadır. Bilginin neden olduğu bu durumdan kurtulmak isteyen hükümetler ise kurala dayalı politikalara ağırlık vermeye başlamışlardır.

Maliye politikası kuralı, makroekonomik anlamda genel olarak toplam mali performansın bir göstergesi açısından tanımlanmakta ve maliye politikası üzerine koyulan sürekli bir sınırlama olarak ifade edilmektedir (Kopits ve Symansky, 1998: 2). Daha açık ifadeyle mali kural, bütçe dengesi, borç, harcama veya vergileme gibi mali bir göstergeye limit koyan maliye politikası üzerindeki yasal veya anayasal sınırlama (Günaydın ve Eser, 2009: 55) şeklinde tanımlanabilmektedir.

Son dönemde birçok ülkede mali disiplini ve daha fazla şeffaflığı sağlamak amacıyla kurala dayalı politikalar uygulanmaya başlamaktadır. Bu tarz politikaların uygulanmasındaki amaçlardan birincisi, istikrarı, sosyal etkinliği ve yeniden seçilmeyi sağlamaktır. Diğer amaç ise, karar sürecindeki gecikmeleri kısaltmaktır (Calmfors, 2002: 10). Çünkü iradi maliye politikasının, politikacılar tarafından partizanca kullanılması bu politikalara olan güveni azaltmıştır. Ayrıca yukarıda bahsedildiği üzere yeni ekonominin getirmiş olduğu bilgi ve hız kurala dayalı politikaları gerekli kılmaktadır.

3.10.3.1. Mali Kuralların Çeşitleri

Mali kurullarla bütçe, harcama, gelir, borç gibi maliye politikası araçlarına çeşitli sayısal sınırlamalar getirilmektedir. Bu kurullar, bütçeye ilişkin olarak belli bir yılda ya da dönemde bütçe dengesinin sağlanmasına yönelik olabileceği gibi, gelir, borç ve harcamalara yönelik olarak belli bir miktar veya belli bir makroekonomik değişkenin yüzdesi şeklinde bir oran olarak da belirlenebilmektedir. Mali kurulların en önemli örnekleri AB'deki Maastricht Anlaşması (1992) ve İstikrar ve Büyüme Paketi (1997)'nin getirmiş olduğu bütçe açığı ve borçlanmaya ilişkin kurullardır. Mali kurulların çeşitleri kısaca aşağıdaki gibi açıklanabilir.

a) Harcama Kuralı: Bu kural, kamu harcamalarının miktar veya belli makro değişkenin yüzdesi olarak sınırlandırılmasına dayanmaktadır. Harcama kuralıyla mali disiplinsizliği düzeltmek ve gelire denk bir harcama sağlayarak disiplin etkisi sağlamak amaçlanmaktadır. Ayrıca bu kural sadece harcamalara değil, aynı zamanda devletin büyüklüğüne de bir sınırlama getirmektedir (Wyplosz, 2005: 75).

b) Gelir Kuralı: Bu kural, başta vergiler olmak üzere kamu gelirlerine miktar veya makro bir değişkenin yüzdesi olarak sınır getirilmesini ifade etmektedir. Böylelikle, devletin aşırı vergi yükü getirmesi engellenmeye çalışılmaktadır. Fakat gelire ilgili kurulların getirilmesi oldukça güçtür. Çünkü, vergi gelirleri konjonktürden büyük oranda etkilenmekte ve bu nedenle geleceğe ilişkin tahminde bulunmak zor olmaktadır. Ayrıca olağanüstü durumlarda vergi gelirleri harcamalara kıyasla kolaylıkla değiştirilememektedir. Bu da kurulların esnekliği ilkesiyle bağdaşmamaktadır (Günaydın ve Eser, 2010: 12).

c) Borç Kuralları: Bu kural kamu borcuna sınırlama getirmesine dayanmaktadır. Bu noktada borç kuralı, genellikle borçlanmanın yapılacağı kaynağa (merkez bankası vb.) ve borç alacak olan yönetime (ulusal veya yerel) göre oluşturulabilmektedir (Kopits ve Symansky, 1998: 25). Kamu borcu üzerinde miktarsal veya oransal şekilde belirlenebilecek bir sınırlama, devletin aşırı borç yükü altına girmesini engelleyerek borçların sürdürülebilir olmaktan çıkmasını önleyebilecektir. Maastricht Anlaşması gereği

kamu borcunun GSYH'nin % 60'ı ile sınırlandırılması buna verilebilecek en güzel örnektir.

d) *Denk Bütçe Kuralı*: Bu kuralla kastedilen gelir ve harcamaların yer aldığı kamu bütçesinin denk olmasıdır. Burada bahsedilen denklik basitçe tek bir yıldan ibaret olabileceği gibi, konjonktür devresini de kapsayacak şekilde düzenlenebilir (Günaydın ve Eser, 2010: 11). Maastricht Anlaşması'nda yer alan bütçe açığının GSYH'nin % 3'ünü geçemeyeceği şeklindeki ifade denk bütçe kuralı için önemli bir örnektir.

Çeşitli ülkelerde uygulanan mali kurallar aşağıdaki Tablo 28'deki gibi gösterilebilir.

Tablo 28: Bazı Ülkelerdeki Mali Kuralların Karşılaştırılması

Ülke	Kural türü	Planlama Süresi	Kapsam	Yasal Temel
Danimarka	Yapısal bütçe dengesi	Çok yıllık	MY	Politik anlaşma
Estonya	Bütçe dengesi Gelirin yüzdesi olarak borç	Çok yıllık Yıllık	MY YY	Politik anlaşma Kanun
Finlandiya	Bütçe dengesi Bütçe dengesi GSYİH yüzdesi olarak borç	Çok yıllık Çok yıllık Çok yıllık	MY YY MY	Politik anlaşma Kanun Politika anlaşma
Fransa	Altın kural ⁶	Yıllık	YY	Kanun
Litvanya	Net borçlanma tavanı Bütçe dengesi	Yıllık Yıllık	MY YY	Kanun Kanun
Hollanda	Harcama tavanı	Çok yıllık	MY	Koalisyon anlaşması
Polonya	GSYİH yüzdesi olarak borç	Yıllık	MY	Anayasa
Slovak Cum.	Gelirin yüzdesi olarak borç	Yıllık	YY/BY	Kanun
Slovenya	GSYİH yüzdesi olarak borç Borç tavanı	Çok yıllık Yıllık	MY YY	Koalisyon anlaş. Kanun
İspanya	Bütçe dengesi Borç tavanı Gelirin yüzdesi olarak borç	Konjonktür Yıllık Yıllık	MY BY YY	Kanun Kanun Kanun
İsveç	Ortalama bütçe açığı	Konjonktür	MY	Politika anlaşma
İsviçre	Bütçe dengesi, borç freni	Konjonktür	MY	Anayasa
İngiltere	Altın kural GSYİH'nın yüzdesi olarak borç	Konjonktür Konjonktür	MY MY	Kanun Kanun
İsrail	Açık ve harcama tavanı	Çok yıllık	MY	Kanun
Avustralya	Bütçe dengesi, borç tavanı	Konjonktür	MY	Kanun
Brezilya	Gelirin yüzdesi olarak borç	Yıllık	MY ve YY	Kanun
Kolombiya	Gelirin yüzdesi olarak borç	Yıllık	MY ve YY	Kanun
Hindistan	Altın kural	Çok yıllık	MY	Kanun
Y. Zelanda	Operasyonel denge	Konjonktür	MY	Kanun

Kaynak: Debrun ve diğerleri, 2008: 9.

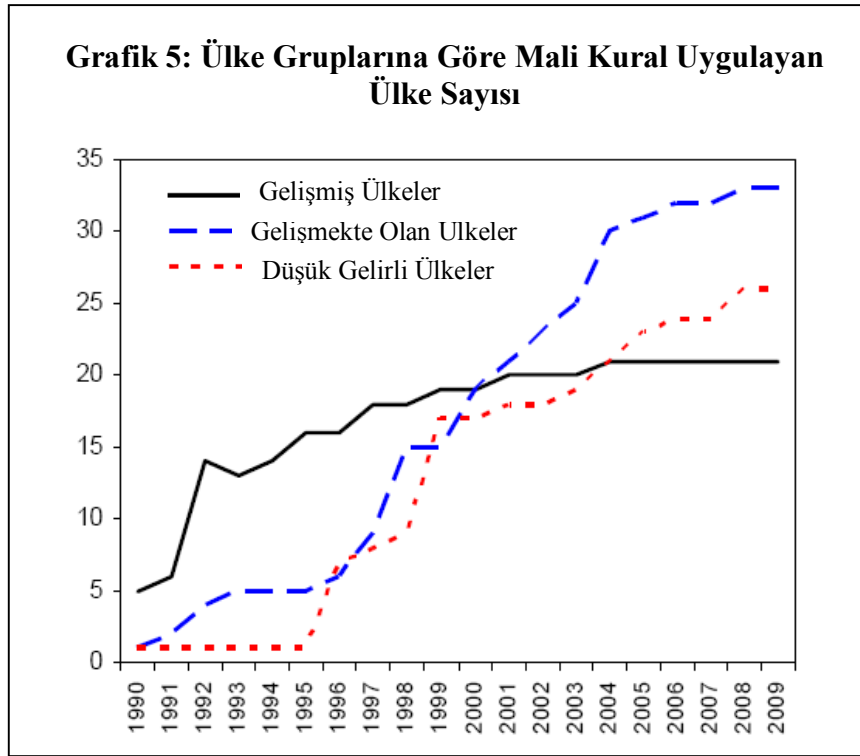
MY:Merkezi yönetim, YY:Yerel yönetim, BY:Bölgesel yönetim.

Tablo 28'den de görüldüğü üzere birçok ülkede borç, harcama, gelir gibi maliye politikası araçlarına sınırlama getirilmektedir. Ayrıca neredeyse bütün ülkelerde mali kuralların yasal bir temeli olduğu görülmektedir. Mali kuralların en önemli özelliği yasal temelleri olmasıdır. Aksi takdirde belirlenen hedeften sapmak çok kolay olacaktır. Bunun yanı sıra göze çarpan diğer bir husus da kuralların planlama süresinin çok yıllık olması veya konjonktür dönemini esas almasıdır. Bu sayede kurallara esneklik verilmiş olmaktadır.

⁶ Kamu borçlanmasının sadece yatırım harcamaları için yapılabileceğini ifade etmektedir.

2009 yılı itibariyle, ulusal veya ulusüstü seviyede, 21'i gelişmiş, 33'ü gelişmekte olan ve 26'sı düşük gelir grubundan toplam 80 ülkede çeşitli mali kurallar yer almaktadır. 1990 yılının başında sadece 7 ülkede mali kural yer almaktaydı. Özellikle Avrupa ve Latin Amerika'daki mali kuralların başlatılması mali kurallarda hızlı artışa neden olmuştur. 2009 yılında 53 ülkede ulusal mali kural bulunmaktaydı. Uygulamadaki mali kuralların yaklaşık % 52'si dört ulusüstü anlaşmanın dışında kalan ulusal kurallardan oluşmaktaydı. Bu ulusüstü anlaşmalar Avrupa'daki İstikrar ve Büyüme Paketi (SGP), Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği (WAEMU), Orta Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği (CEMAC) ile Doğu Karayip Para Birliği (ECCU)'nden oluşmaktadır (Cottarelli, 2009: 7).

Aşağıda yer alan Grafik 5'te ise, 1990 ve 2009 yılları arasında mali kural uygulayan ülkelerin sayısındaki dağılım yer almaktadır.

Kaynak: Cottarelli, 2009: 8.

Yukarıdaki Grafik 5 incelendiğinde 1990 yılından sonra bütün ülke gruplarında mali kuralların arttığı göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra göze çarpan diğer önemli bir durum ise mali kural uygulayan gelişmekte olan ve düşük gelirli ülkelerin sayısının 2000

yılından itibaren büyük bir artış gösterdiğiidir. Bu durumun yaşanmasında bu ülkelerde yaşanan borç krizlerinin etkisinin payı olduğu söylenebilir.

2009 yılında, ele alınan bu ülke grubundaki ülkelerin yaklaşık % 60'ında denk bütçe kuralı ve aynı oranında borç kuralı yer almaktadır. Bu, ülkelerin mali sürdürülebilirlikle ilgili tercihlerini yansıtmaktadır. Ulusüstü kurallar daha çok (41 ülkede) denk bütçe ve borç kuralını içermektedir. Bunların yanında ulusal bazda harcama ve gelir kuralları da yer almaktadır (Cottarelli, 2009: 9). Sonuç olarak ülkelerin tercih etmiş oldukları iki önemli kural türü denk bütçe ve borç kuralıdır. Gelir kuralları, vergi gelirlerinin tahmin edilmesindeki güçlük ve konjonktürel dalgalardan fazla etkilenmesi nedeniyle en az tercih edilen kural olmasını sağlamaktadır. Kamu harcamalarını sınırlandırmak ise hükümetlerin genellikle tercih etmedikleri bir yöntem olduğundan dolayı en az tercih edilen diğer kuralı oluşturmaktadır.

3.10.3.2. Mali Kuralların Uygulanma Nedenleri

Yeni ekonomide maliye politikasının başarısı, kurala dayalı politikaların uygulanmasına bağlı olacaktır. Çünkü, yeni ekonomide temel görüş, toplam talebi desteklemek için aktif (iradi) maliye politikalarına ihtiyaç olmadığı yönündedir. Bütün dünya ülkelerinin maliye politikalarını belirli ilkelere bağlamaları; en azından konjonktür dönemince bütçe dengesini hedeflemeleri gerekmektedir. Yeni ekonomide, denk bütçe görüşüne dayalı geçmişteki kapitalist ekonomilerden farklı olarak, iradi maliye politikalarının etkisizliği nedeniyle (en azından uzun dönemde istikrarsızlık yaratan) yasalaşmış kurallar ön plana çıkmaktadır. İradi politikalar birçok iktisatçı tarafından eleştirilmekte, bu politikaların bütçe açıkları üzerinde olumsuz etki doğurduğu ve ekonomi üzerinde negatif etki yarattığı ifade edilmektedir. Özellikle iradi politikaların birçok ülkede borç yükünü sürdürülemez hale getirdiği ve beraberinde yüksek vergilere ya da enflasyona yol açtığı ileri sürülmektedir. Bunun yanı sıra faiz oranlarındaki yükseliş de özel yatırımları dışlama etkisi doğurmaktadır (Togati, 2006: 170).

İradi maliye politikasının etkisizliğinin diğer önemli nedenleri ise yeni ekonominin inanılması güç doğasından kaynaklanmaktadır. İlk olarak, değişkenlerdeki daha fazla istikrarsızlık ve karar verme hızından dolayı yeni ekonominin maliye

politikasındaki zamanlama problemini artırdığı ileri sürülmektedir. Bu nedenle vergi indirim teklifleri iktisatçılar tarafından sıklıkla eleştirilmektedir. Çünkü vergi indirimleri uzun zaman almakta ve etkisi hemen görülememektedir. İkinci olarak, maliye politikası en çok kaçınılabilen istikrar aracını oluşturmaktadır. Yeni ekonomide hala, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra önemli faydaları görülen otomatik stabilizatörler bulunmaktadır. Son olarak da yeni ekonomide maliye politikası, ekonomilerin daha çok dışa açılması ve artan sermaye mobilitesinden dolayı geçmişe kıyasla daha az etkili olmaktadır. Dalgalı kur rejiminde, bir ülkedeki genişleyici maliye politikaları ya yabancı sermaye girişini artırarak güçlü bir ulusal para yaratmakta ve ithalatı azaltmakta ya da yatırımcıların beklentileri üzerinde kötü bir etki bırakmaktadır. Bütün bu nedenlerden dolayı birçok iktisatçı, yeni ekonomide aşırı mali disiplinin sağlanmasına yönünde görüş birliğindedirler. Avrupa Birliği'nde Maastricht Anlaşması ve İstikrar ve Büyüme Paketi bu bağlamda alınmış en önemli örnekleri oluşturmaktadır (Togati, 2006: 170-171).

Yeni ekonomide bilginin hızla yayılması, vatandaşların politik kararlar hakkında daha çok bilgi sahibi olmasını ve daha şeffaf politikalar uygulanmasını gerektirmektedir. Bunun için de en uygun maliye politikası yöntemini kurula dayalı politikalar oluşturmaktadır. Uygulanacak olan kurallar ise, tanımı net olarak yapılmış, şeffaf, uygun, tutarlı, basit, esnek, uygulanabilir ve etkin olmalıdır (Kopits ve Symansky, 1998: 58). Yeni ekonomide bu özelliklerden en önemlisi şeffaflıktır. Zaten mali kuralların yeni ekonomide uygulanma nedeni bilginin hızla yayılmasıdır. Bunun sonucunda seçmenlerin politika hakkında daha çok bilgiye sahip olması, politika yapıcıların daha şeffaf davranmasına neden olmaktadır.

Bahsedilen bu nedenlerin yanı sıra mali kuralların uygulama sonuçlarının olumlu yönde olduğu şeklindeki çalışmalar da mali kuralları cazip hale getirmiştir. Örneğin, Avrupa Komisyonu, 1990-2008 dönemi için, 27 AB üyesi ülkede, mali kurallarla bütçe dengesi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Buna göre sayısal mali kurallar ve konjonktürel olarak ayarlanmış birincil denge arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Ayrıca diğer şartlar sabitken sayısal mali kuralların bütçe dengesi üzerinde olumlu etkide bulunduğu sonucuna varılmıştır. Analiz sonuçları, mali kuralların bütçe üzerindeki etkisinin kuralların özelliklerine bağlı olduğu göstermektedir. Yasal veya anayasal olarak belirlenmiş ve önceden tanımlanmış yaptırım gücü olan güçlü kuralların zayıf kurallara göre bütçe

dengesi üzerinde daha fazla etkide bulunduğu ifade edilmiştir (European Commission, 2009a: 88). Aynı şekilde Badinger (2009)'de 20 OECD üyesi ülkeyi ele alarak yapmış olduğu çalışmada iradi maliye politikalarının üretim oynaklığını ve dolaylı olarak enflasyon oynaklığını artırdığını bunun için kurala dayalı politikalar uygulanması gerektiğini ifade etmiştir (Badinger, 2009). Dahan ve Strawczynski (2009) de gelişmiş ülkeleri ele alarak yapmış oldukları çalışmada gerek uluslararası gerekse ulusal mali kuralların kamu harcamalarının artış oranını ve bütçe açığının GSYH'ye oranı azalttığı şeklinde sonuca varmışlardır (Dahan ve Strawczynski, 2009).

3.10.3.3. Yeni Ekonomide Uygulanabilecek Mali Kurallar ve Özellikleri

Yeni ekonomiyle birlikte iradi maliye politikalarının uygulanması tartışılmaya başlanmıştır. Ayrıca bu dönemde yaşanan büyük bütçe açıkları ve politik yozlaşma iradi politikaların popülaritesini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu nedenle yeni ekonomide iradi politikalarından ziyade kurala dayalı politikaların uygulanması gerekmektedir. Son dönemde birçok ülkede uygulamaya koyulan kurala dayalı politikalar bu gerekliliği yansıtmaktadır.

Yeni ekonomide uygulanabilecek kurala dayalı politikalar yukarıda da ele alındığı üzere kamu harcaması, kamu gelirleri, bütçe ve borçlarla ilgili olacaktır. Günümüzde en çok uygulanan mali kurallar sırasıyla denk bütçe kuralı, borç kuralı, harcama kuralı ve gelir kuralı şeklindedir. Özellikle AB'de SGP'nin uygulanması bu ağırlık dağılımına katkı sağlamıştır. Gelişmekte olan ülkelerdeki borç krizleri de bu ülkelerde uygulanan borç kurallarının artmasını sağlamıştır (Günaydın ve Eser, 2010: 21).

Yeni ekonomide hangi kurala ağırlık verileceği ülkelerin tercihlerine kalmaktadır. Fakat bütçe dengesinin sürekli olarak ilk sırada kalacağı söylenebilir. Bu noktada önemli olan hangi kuralın uygulanacağından ziyade kuralların taşınması gereken özelliklerin neler olduğudur. Mali kurallardan beklenen faydayı elde edebilmek için mali kuralların çeşitli özellikler taşınması gerekmektedir. Bu özellikler mali kuralların daha güçlü olmasını sağlamaktadır. Buna göre kurallar (European Commission, 2009a: 88):

- Yasal temele dayandırılmalı: Yasa ve anayasada yer alan mali kurallar basitçe düzenlenmiş olan politika anlaşmalardan veya taahhütlerden daha güçlü etkiye sahiptir.
- Kuralları denetleyen bir organ olmalı: Kuralları izleyen bağımsız bir organ olması halinde, kurallar daha faydalı olacaktır.
- Kuralların yaptırımından sorumlu bir organ olmalı: Kurallara uyulmaması halinde yaptırım uygulayacak olan tarafsız bir kurumun varlığı gereklidir.
- Kuralların yaptırım mekanizması olmalı: Otomatik düzeltme mekanizmasının olması ve kurala uyulmaması halinde bu düzeltme mekanizmalarının devreye girerek uyumu tekrar sağlaması gereklidir.
- Kuralların medya tarafından takip edilebilmesi: Kuralların kamuoyu tarafından takip edilebilmesi muhtemelen etkinliğini artıracak, kuraldan sapma olması halinde medyada konuyla ilgili tartışmalar yapılacaktır.

Yukarıda ele alındığı üzere mali kurallar öncelikli olarak yasal temele dayandırılmalıdır. Kötü yönetim sonucu kuralların politik isteğe bağlı olarak değiştirilmesi kural olmasını anlamsız kılacaktır. Kurallar ilgili diğer bir konuda kuralların yaptırım güçlerinin olmasıdır. Yaptırım gücü olmayan kurallara uymak zor olacaktır. Fakat bu noktada yaptırımı kimin uygulayacağı sorun oluşturmaktadır. Çünkü yürütme gücü elinde bulunan kuvvet, yaptırım uygulayacak kuvvet yerini alamayacaktır. Bu noktada yargı güçleri veya AB gibi birliklerde ulusüstü organlar yaptırım uygulayan taraf olarak yerini alabilirler.

Kurallarla ilgili diğer özellik ise esnekliktir. Yeni ekonomide, ekonomik dalgalanmaların ülkeler arasındaki yayılma hızının artacağı göz önüne alındığında, oluşacak yeni ekonomik duruma göre kendini ayarlayacak esneklikte mali kurallar olması gerekmektedir. Esneklik, yeni ekonomide kuralların taşınması gereken belki de en önemli özellik olması gerekmektedir. Kuralların her türlü ekonomik şartta nasıl yeni şekil alacağı önceden belirlenmiş olmalıdır. Buna göre ekonomik dalgalanma dönemlerinde kuralların esneme payları yasalarda yer almalıdır. Örneğin, Türkiye’de olduğu üzere, yıllık bütçe açığı kadar borçlanmaya izin veren borç kuralı bakanlar kurulu kararı ile % 10’a kadar artırılabilir. Gerek esneklik gerekse yeni ekonomik duruma ayak uydurabilme hızı aşağıda bahsedilecek olan maliye politikası kurulu ile daha rahat uygulanabilir hale

getirilecektir. Bu nedenle, her iki politikanın birbirini tamamlayıcı şekilde uygulanması daha olumlu sonuç doğuracaktır.

3.10.4. Maliye Politikası Kurulu Önerisi

Günümüze kadar sadece merkez bankaları için geçerli olan ve politikaya yön veren kurul (para politikası kurulu), iktisat politikasının diğer önemli bir aracı olan maliye politikası açısından da bu kısımda tartışmaya açılmaktadır. Gerek para gerekse maliye politikalarının amaçlarındaki benzerlik, para politikası kurulana benzer şekilde maliye politikası kurulu (MPK) fikrini de gündeme getirmektedir. Bu düşüncenin temelinde, merkez bankasının bağımsızlık kazanmakla elde etmiş olduğu başarının maliye politikası açısından da geçerli olacağı, yani aynı başarının maliye politikasının politikayı yürütmekle görevli bağımsız bir kurula devredilmesiyle de sağlanabileceği fikri yer almaktadır. Burada öncelikle belirtilmesi gereken nokta, MPK ile kastedilenin maliye bakanlığının bünyesindeki yetki ve görevlerinin tamamıyla elinden alınarak bu kurula verilmesi anlamına gelmediği, kurulun sadece politikanın yürütülmesi ile ilgili gücü elinde bulundurması gerektiğidir.

3.10.4.1. Maliye Politikası Kurulunu Gerekli Kılan Nedenler

Hız, yeni ekonominin en önemli özelliklerinden birini oluşturmaktadır. Yeni ekonomiyle birlikte yeni üretim faktörü olan bilginin akış hızı olağanüstü hale gelmektedir. Artık dünyanın herhangi bir köşesinde olan olay anında diğer alanlarda bilinmekte ve her yeri etkilemektedir. Bununla birlikte, ekonomik krizlerin yayılma hızı da artmaktadır. Bir ülkede yaşanan kriz bütün ülkeleri etkilemekte ve anında duruma göre tedbir alınmasını gerektirmektedir. Bu veriler ışığında, krizlere müdahale aracı olarak düşünülen iktisat politikası araçlarının da aynı hızda olması gerekmektedir. Para politikaları genellikle ekonomide hızlı bir etki yaratırken, aynı şeyi maliye politikası için söylemek mümkün değildir. Çünkü maliye politikası kararları hala hükümetlerin ellerindedir ve uygulamaya sokulması yasal prosedürü gerektirmektedir. Bu ise gecikmeleri beraberinde getirmektedir. Örneğin, ABD’de 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde yaşanan resesyona müdahale olarak genişleyici iradi mali genişleme politikası uygulanmıştır. Uygulanan politikaların hiçbiri

resesyondan önce yürürlüğe girememiştir (Gruen, 2001: 94). Dolayısıyla maliye politikasındaki gecikmeler bu politikanın uygulanma şansını ve başarısını azaltmaktadır.

Herhangi bir ekonomik krizin başladığının fark edilmesine kadar geçen gecikme ile bunun ardından politikanın mecliste yasalaşma sürecinde yaşanan gecikme ve uygulamaya koyulan politikanın etki göstermesi arasındaki gecikme önemli bir boşluk doğurmaktadır. Geleneksel olarak maliye politikasının demokratik yönetime tabi olması ve her politikanın parlamento tarafından onaylanması, siyasileşmeye ve lobi faaliyetlerine yol açmakta ve kamu çıkarı gözardı edilmektedir. Bu anlamda para ve maliye politikası arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, para politikası uygulamalarına neredeyse anında karar verilmektedir. Maliye politikaları ise uzun bir karar sürecinden geçmektedir. Ayrıca parlamento sürecinde ilk düşünülen politika değişebilmekte veya hiç çıkmayabilmektedir. Aynı zamanda politika belirsiz bir dünyada yürütülmektedir. Ekonomik tahminler, kesinlik bir yana büyük ihtimalle güvenilmezdir (Wyplosz, 2002: 12). Bu nedenlerden ötürü maliye politikalarını siyasetin etkisinden uzaklaştırmak, daha objektif ve hızlı kararlar alınmasını sağlamak için MPK yeni ekonomide uygulanabilecek önemli bir politikayı oluşturmaktadır.

Bahsedilen gecikmeleri ve politik çıkarların olumsuz etkisini dikkate alan bazı iktisatçılar, maliye politikasının merkez bankasında olduğu gibi bağımsız bir MPK'ya bırakılması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu düşünce, kararların, iyi teknik temellerinin olması ve siyasetten uzak bir grup tarafından alınması fikrine dayanmaktadır. Fakat bu tarz bir yaklaşıma, farklı vergi ve harcama programları arasında bir tercih yapmayı gerektirdiği için ilk etapta tereddütle bakılmaktadır. Bu tercihler kaçınılmaz olarak dağıtıcı ve tahsis edici etkilere sahip olmakta ve bunlar siyasetle ilgili olduğu için demokratik siyasetten ayrılamamaktadır. Bundan kaçış noktasını, bir kez ve tamamıyla standart bir istikrar paketinin hazırlanması ve MPK'ya önceden hazırlanmış olan bu paket dâhilinde genişleyici veya daraltıcı ayarlamalar yapması için izin verilmesi oluşturmaktadır (Solow, 2005: 512). Yeni ekonomide uygulanması gereken mali kurallar bu noktada devreye girmekte ve halkın, seçmiş olduğu vekiller sayesinde tercihlerini yansıtması sağlanmaktadır. Dolayısıyla bu noktada temsil sorunu da çözülmüş olmaktadır. Çünkü kuralları belirleyen, yani MPK'nın hareket alanını önceden çizen yine meclis olmaktadır.

Sonuç olarak yeni ekonomide BİT'lerle birlikte hız çok önemli hale gelmektedir. Burada bahsedilen hız, bir mail'in anında dünyanın diğer ucuna aktarılmasından trilyon dolarların ülkeler arasında anında hareket edebilmesine ve her türlü işlemin ışık hızıyla yapılabilmesini ifade etmektedir. Böyle bir ekonomik ortamda iradi maliye politikaları mali disiplini sağlamada zorlanmakta ve kaçınılmaz olarak gecikmelerin yaşanması sonucunu doğurmaktadır. Bu gecikmeleri ortadan kaldırabilmek, maliye politikasının yeni ekonomideki başarısı açısından son derece önemli olmaktadır. Kararların siyasetten uzak, daha objektif, şeffaf, güvenilir ve en önemlisi daha hızlı alınabilmesi için bağımsız bir kurula devredilmesi faydalı olacaktır.

3.10.4.2. Maliye Politikası Kurulunun Dayanakları

Günümüze kadar hükümetlerin ellerindeki en önemli politika olan maliye politikalarını bağımsız bir kurula devretme fikri üç soruyu akla getirmektedir: Birincisi, hangi politika konularının bu kurula verileceği hangilerinin verilmeyeceği ve buradaki tercihleri hangi ilkelerin belirleyeceğidir. İkincisi, bir demokratik toplumun önemli politika kararlarını seçilmemiş bir organa nasıl verebileceğidir. Üçüncüsü, devletin bu tarz bir yaklaşımla politik niteliğinin yok olabileceğini düşünmenin gerçekçi olup olmayacağıdır. Blinder, vergi politikası hakkındaki kararların uzun dönem perspektifli, teknik uzmanlık isteyen ve baskı gruplarından uzak olması gerekliliği üzerinde durarak önerisini desteklemektedir (Blinder, 1997: 119).

Bahsedilen bu tereddütler, gerçekten de bugüne kadar tam anlamıyla uygulama şansı bulamamış böyle bir kurulun fikir olarak ortaya atılması noktasında düşünmeyi gerektirmektedir. Yakın zamana kadar merkez bankalarının bağımsız olmadıkları ve hükümet tarafından idare edildikleri düşünüldüğünde, bu görüşün uygulanamayacak bir fikir olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Merkez bankasının politika sonuçlarının maliye politikasından çok büyük farklılık taşımadığını da belirtmek gereklidir. Maliye politikası, demokrasilerde, tamamıyla halktan yetkisini alan ve halk adına vergi toplayıp harcama yapan vekillere bırakılmıştır. Anayasalarda vergilerin kanunla toplanabileceği hükme bağlanmıştır. Bu durum kanunla yapılabilecek bir işlemin bağımsız ve seçilmemiş bir kurula bırakılması fikrini zora sokmaktadır. Bununla birlikte para politikası da en az maliye politikası kadar vatandaşı etkilemektedir. Merkez bankasının uyguladığı para

politikası sonucunda vatandaşın satın alma gücü etkilenebilmektedir. Örneğin, genişletici para politikası sonucu vatandaşın cebindeki paranın değerinin 100 liradan 80 liraya inebilmesi, bu politikayı bir nevi vergi (enflasyon vergisi) alınması anlamına getirmektedir. Sonuç olarak MPK'ya yetki devredilmesi, bağımsız merkez bankasının uygulayacağı politikalarla aynı neticeyi doğurabilecektir. Bu noktada MPK'nın hareket alanını meclisin vereceği kararların belirlemesi demokrasi ile ilgili sorunu çözmektedir. Keza merkez bankası da iki önemli iktisat politikası aracından birini yürütmektedir.

Para politikası kurulunda olduğu gibi maliye politikasının yapımı sürecinde de MPK'nın kullanılması ve bu iki kurulun fikir teatisinde bulunarak birlikte hareket etmesi, para ve maliye politikası yetkililerinin bağımsızlıklarını ortadan kaldırmayı gerektirmemektedir. Örneğin, bu birliktelik merkez bankası bağımsızlığının azaltılması gerekliliği anlamına gelmemektedir. Para ve maliye politikaları genel bir amaç güttüğü sürece, her iki kurumun da bağımsızlığını kaybetmesine gerek bulunmamaktadır (Arestis ve McCombi, 2009: 79). Önemli olan ekonominin bütün kurumlarının önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde hareket etmesidir. Koordinasyon içerisindeki ekonomi yönetimi, yine kendi siyasi tercihlerine göre birtakım politikalara ağırlık verebilecektir. Fakat burada MPK, bu görüşleri sadece dikkate almakla yetinecektir. Ülke gerçeklerine ters düşen saf politik çıkarılara dayalı politikalar dikkate alınmayacaktır.

MPK'yı değerlendirirken merkez bankalarının bağımsızlıklarının sonuçlarını da ele almak faydalı olacaktır. Merkez bankalarının bağımsızlıklarıyla politik baskıların azaltılabileceği, toplumda güven duygusunun artabileceği, düşük ve istikrarlı enflasyon oranının yakalanabileceği ve mali disiplinin sağlanmasına katkı olabileceği ifade edilmektedir (Akyazı, 2008: 87-98). Bahsedilen bu amaçlardan en önemlisi enflasyonu kontrol altında tutmaktır. Dolayısıyla merkez bankalarının bağımsızlığı ve enflasyon oranları arasındaki ilişkinin sonuçları önem arz etmektedir. Bu noktada yapılmış çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Chen (2009), 1989-2003 döneminde G20 ve AB'deki 31 ülkede merkez bankası bağımsızlığı ile enflasyon oranları arasındaki ilişkiyi test etmiştir. Çalışma sonuçlarına göre merkez bankası bağımsızlığı ile enflasyon oranı arasında güçlü negatif ilişki bulunmuştur. Alesina ve Summers (1993), 1955-1985 döneminde, çoğunluğu AB üyesi olan ülkelerde, merkez bankası bağımsızlığının enflasyon üzerinde olumlu etkisi olduğu, buna karşı reel ekonomik performans üzerinde herhangi bir etkisi olmadığını tespit

etmişlerdir. Bu tarz sonuçları olan çalışmaların sayısını çoğaltmak mümkündür. Merkez bankalarının bağımsızlıkları ile enflasyon oranları arasında negatif ilişki olduğu, yani bağımsızlık derecesi arttıkça enflasyon oranlarının düştüğü yönünde ampirik literatür bulunmaktadır. Buradan hareketle aynı sonucun MPK ile kamu mali dengesi arasında da kurulabileceğini söylemek MPK fikrinin dayanakları arasında sayılabilir.

Sonuç olarak günümüzde maliye politikası çok fazla politize olmuştur. Politikacılar yeniden seçilebilmek amacıyla, maliye politikası araçlarını rahatlıkla kullanabilmektedirler. Ayrıca baskı grupları da hükümetler üzerinde önemli etkilere sahiptirler. Bahsedilen bu nedenler tamamıyla politiktir. Bunun yanı sıra gecikmeler ise teknik ve politik nedenlidir. Bu olumsuzlukları ortadan kaldırabilmek, politik etkiden uzak ve hızlı karar verebilen bir kurulun varlığına bağlıdır. Bu düşünceler ise MPK fikrini desteklemektedir.

3.10.4.3. Maliye Politikası Kurulu Önerileri

Maliye politikası kurulu fikri kapsamlı şekilde ilk olarak Alan Blinder (1997) tarafından ortaya atılmıştır. Blinder, “para politikası kararları vergi politikası kararlarıyla benzerse niçin parlamento para politikasını bağımsız bir kuruma verirken vergi politikasını kendi bünyesinde tutmuştur?” sorusunu gündeme getirmiştir. Blinder’e göre iyi bir vergi politikası, tıpkı iyi bir para politikasında olduğu gibi, karmaşık teknik düzenlemeleri ve uzun bir zaman dilimini gerektirmektedir. Vergi sistemi şayet bağımsız bir kurula bırakılacaksa, kesinlikle basit, adil ve daha etkin olmalıdır (Blinder, 1997: 118-119). İlk defa Blinder tarafından ortaya atılan fikir, zamanla taraftar kitlesi toplamıştır.

MPK fikrini detaylı olarak ele alan kişi ise Wyplosz (2002-2005) olmuştur. Wyplosz (2002) maliye politikasının yürütmesinin bağımsız bir kurula devredilebileceğini, bu kurulun üyelerinin az sayıda kalifiye kişiden oluşması ve tekrar seçilemeyecek şekilde uzun süreli atanması gerektiğini ifade etmiştir. Wyplosz’a göre kurul üyeleri, ülke çıkarlarını hiçe saymadıkları ve hükümet veya parlamento üyesi veya herhangi bir kişi ve kurumun baskısıyla hareket etmedikleri sürece görevde kalabileceklerdir. Ayrıca kurulun, ekonomik şartları ve bütçe göstergelerini takip eden ve tahminde bulunan çalışanlara da sahip olması gerektiğini ileri sürmüştür (Wyplosz, 2002: 25).

MPK'ya yapılan yetki devri, hükümetin önceden belirlemiş olduğu bütçe devresinde yıllık açık limitleri ile sınırlı olmalıdır. Ayrıca kurulun kararları mevcut kanunlar çerçevesinde oluşmalıdır. MPK bütçe büyüklüğü, vergi yapısı ve kamu harcamalarının dağılımı ile ilgili yetkiye sahip olmamalı, bütçe yasalaşmadan önce gelir tahminleri ve harcamaların kontrollerini yapabilmelidir (Wyplosz, 2002: 26). Wyplosz maliye politikasının politik bir yönünün olduğunu, vergi ve kamu harcamalarının politik alanda kalmasına rağmen, borç seviyesi ve bütçe açığına ilişkin politikaların bağımsız uzmanlara bırakılması gerektiğini ifade etmiştir (Wyplosz, 2005: 83). Buna göre Wyplosz (2005) MPK'nın özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- MPK üyeleri, belirli bir süre için uzman kişilerden atanmalıdır. Atanacakları süre, üyelerin tam bağımsız olabilmelerini sağlayacak ve politik hedeflerin takibini sağlayabilecek uzunlukta olmalıdır.
- MPK'ya, politik yetkililer tarafından, konjonktür dalgasıyla eşit olarak, belli bir dönem için borç hedefi verilmelidir.
- MPK'ya, GSYH büyüme tahminlerine dayanarak, bütçe dengesi üzerinde karar vermesi yetkisi verilmelidir. Parlamento tarafından onaylanan nihai bütçe kanunu, bütçe dengesini, muhtemel büyüme tahmini için MPK'nın kararıyla uyumlu olarak açıkça belirtmelidir.
- MPK parlamentoya karşı sorumlu olmalıdır.

Calmfors (2003: 335) ise, MPK için 2 farklı model önerisinde bulunmuştur. Birinci modelde kurul yıllık bütçe dengesi üzerinde karar sahibiyken, ikinci modelde bireysel vergi oranlarını veya kamu harcamalarını değiştirebilecek güce sahiptir. Buna göre;

Model 1: MPK yıllık bütçe dengesine karar verebilmekte ve aşağıdaki altı adımla kurulun işleyişi özetlenmektedir.

- Parlamento, konjonktür döneminde bütçe dengesi için bir hedef belirler.
- Parlamento, belirlenen yılda bütçe dengesine karar vermesi konusunda kurula yetki verir ve kurula çeşitli tavsiyelerde bulunur.
- Parlamento, kurul için istikrar politikası amaçlarına karar verir ve gerçek bütçe dengesinin konjonktür süresince nasıl değişebileceğine ilişkin kuralları gösterir.

Temel olarak bu, otomatik stabilizatörlere hangi ölçüde güvenileceğini ve iradi politikalara hangi ölçüde başvurulabileceğini belirler.

- Kurul, belirtilen yıldaki gerçek bütçe dengesi için karar verir.
- Parlamento, kurulun karar verdiği hedefe ulaşmak için gerekli vergi ve harcama politikalarına karar verir.
- Kurul, mali yıl boyunca bütçe ve konjonktürel gelişmeleri izler ve belirlemiş olduğu hedefe ulaşmak için ilave tedbirler isteyebilir.

Bu modele göre parlamento, kurulun belirlediği yıllık bütçe dengesine ulaşmak için gerekli vergi ve harcama politikalarının belirleme hakkını elinde tutmaktadır. Bu, parlamentonun, maliye politikasının temel amaçlarından olan gelir dağılımının ve sosyal etkinliğin konularını da elinde tuttuğu anlama gelmektedir. Kurul sadece konjktür dönemince hükümetin borç politikası çerçevesinde değişiklikleri belirleyebilir. Kurul kendi kendine politika belirleyememekte ve alacağı kararlar nesiller arası adalet üzerinde önemli etkiye sahip olamamaktadır (Calmfors, 2003: 336). Bu modelde, yıllık bütçe hedefleri konusunda MPK'ya karar verme yetkisi verilmektedir. Parlamento bu konuda MPK'nın tavsiyelerine uymak zorundadır. Ayrıca Kurul, mali yıl boyunca bütçe ve konjonktürel gelişmeleri takip etmeli, gerekli gördüğü takdirde düzeltme isteğinde bulunabilmelidir. Bu modelde parlamento, yıllık bütçe hedefleri doğrultusunda, vergi ve harcama değişiklikleri yapma yetkisini elinde tutmaktadır. Bu, parlamentonun gelirin yeniden dağılımını ve maliye politikasının sosyal etkinlik yönünü kontrol etmesi anlamına gelmektedir (European Economic Advisory Group [EEAG], 2003: 69).

Model 2: MPK bireysel vergi oranları ve kamu harcamalarını değiştirebilmektedir. Bu model de beş aşamaya ayrılmaktadır.

- Parlamento, konjktür dönemince bütçe dengesi için bir hedef belirler.
- Parlamento, bütün vergi oranları ve kamu harcamaları için temel değerleri belirler. Bu temel değerler bütçe dengesiyle de uyumlu olmalıdır.
- Parlamento, kurula, sınırları önceden belirlenmiş şekilde, belli vergi oranlarını veya harcama seviyesini değiştirebilmesi için yetki hakkı vermelidir.

- Parlamento, kurul için istikrar politikası hedeflerini önceden belirlemeli ve yetkilendirildiği konularda araçları nasıl kullanabileceği hakkında kurula önceden bir yetki alanı çizmelidir.
- Kurul, kendisine verilen temel değerler içerisinde vergi ve/veya harcama seviyesini belirleyebilir.

Bu modelde de parlamento, mali dengeyi sağlamak için orta dönem hedefleri belirleme hakkına sahip olmaktadır. Fakat birinci modelin aksine politik çevre, sadece vergiler ve harcamalar için temel oranlara ve temel miktarlara karar verebilmektedir. MPK da, belirlenen sınırlar içerisinde, konjonktürel dalgalanmalara uygun olarak vergi ve harcamalarda değişiklik yapabilmektedir. Bu müdahale iki farklı yolla gerçekleştirilmektedir. Birincisi, parlamento ihtiyaç duyulduğunda hangi mali araçların kullanılabileceğini belirlemektedir. En basit şekliyle belli bir aracın kontrolünü MPK'ya vermektir. Alternatif olarak parlamento, dönem öncesinde, iradi maliye politikası için belli bir kompozisyon belirlemektedir. Örneğin, bir mali canlandırıcının % 30'u KDV artışı, % 20'si ücret vergisi indirimi, % 10'u düşük gelirli kişilerin bireysel gelir vergisinde indirim ve % 40'ı da kamu tüketiminde artış olmalıdır. İkincisi, parlamentonun, belli limitler dahilinde, MPK'nın yapabileceği değişikliklere ilişkin mali araçlar setini önceden kararlaştırmasıdır. Kurul belli bir durumda hangi aracı kullanabileceğini seçmekte özgür bırakılmıştır (EEAG, 2003: 70).

Görüldüğü üzere, bu model önerilerinde temelde parlamento, vergi ve harcamalar konusunda yetki sahibidir. Fakat kurula belli ölçülerde yetki verilmekte ve devredilen yetkinin sınırları önceden çizilmektedir. Bu noktada devreye mali kurallar girmektedir. Hükümetlerin öncelikli olarak maliye politikalarında kuralları belirlemeleri gerekmektedir. Bunun ardından kurula, sınırları çizilen alanda, maliye politikasını yönetme şansı verilmelidir. Kurulun hangi tür araçları, nasıl kullanabileceği ise tartışmalı bir konu olarak kendini göstermektedir.

Eichengreen ve diğerleri (1999) de, Latin Amerika ülkeleri için, kurumsal bir yenilik olarak Ulusal Maliye Kurulu (UMK) önerisinde bulunmuşlardır. Kurulun, kanun veya anayasa tarafından oluşturulmuş bağımsız bir yapıya sahip olması öngörülmüştür. Üyelerinin uzun dönemli ve kademeli olarak atanması gerektiği ifade edilmektedir. Kurul

üyelerinin amacını kamu maliyesinin istikrarını sağlamak ve ulusun ve hükümetin genel ekonomik stratejilerini korumak oluşturmaktadır. Kurulun ana fonksiyonu ise, yıllık bütçe çerçevesinde, kamu borcunda izin verilebilir maksimum artışın (yıllık borç değişim sınırı) korunmasıdır (Eichengreen ve diğerler, 1999: 424).

Bu çalışmada, UMK'nın toplam gelir ve harcama miktarı veya vergi ve harcama kompozisyonuna karar verme yetkisinin olmaması gerektiğinin altı çizilmektedir. Bu yetkinin ancak seçilmiş politikacılarda kalması gerektiği ifade edilmektedir. UMK'nın amacı, demokratik bir toplumda maliye politikasını siyasetten uzaklaştırmak değil, demokratik karar verme kalitesini artırmak olmalıdır (Eichengreen ve diğerleri, 1999: 425).

UMK'nın yapısına ilişkin önerilerine bakıldığında, kurulun iki kesimden oluşması gerektiği ileri sürülmektedir. Bunlardan birincisi Maliye Alt Kurulu, diğeri ise kurul üyeleri için çalışan personeldir. Bunlardan ilki, ülkedeki kamu borcundaki gelişmeleri ve hükümetin finansal aktivitelerini takip etmelidir. İkincisi ise kurul üyeleri için veri toplamalı ve analizler yapmalıdır (Eichengreen ve diğerleri, 1999: 425).

UMK'nın temel sorumluluğunu, bütçe görüşmeleri sırasında genel kamu borcunda yıllık izin verilebilir maksimum artışı korumak oluşturmaktır. Meclis tarafından onaylanan ve yürütme organı tarafından imzalanan her bütçe kanunu borç değişim limiti ile uyumlu olmak zorundadır. Bütçe kanunu, maliye komisyonu tarafından, gerekli limitlere uygun olup olmadığı hususunda değerlendirilmelidir. Bütçenin borçla ilgili bu kurala uymaması durumunda UMK'nın, tüketim ve KDV gibi vergileri buna uygun bir oranda artırması mümkün olmaktadır. Ayrıca harcamaları uygun bir oranda kısılabilmekte veya en mantıklısı bütün yeni harcamaları bütçe dengeye gelinceye kadar yasaklayabilmektedir (Eichengreen ve diğerleri, 1999: 426).

Görüldüğü üzere, Eichengreen ve diğerlerinin Latin Amerika ülkeleri için yapmış oldukları bu öneri ağırlıklı olarak, bu ülkelerdeki borç krizinin etkisiyle olsa gerek, borçlanmaya ilişkindir. Gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunlarında biri olan kamu borcu, bu ülkelerde kurala dayalı politikaların ve MPK'nın etkisinin olumlu olabileceği fikrini vermektedir. Merkez bankasının enflasyon hedeflemesi rejimine benzer olarak bütçe açığı hedeflemesi, birçok ülkede kamu açıklarının kapatılmasına yardımcı olabilecektir.

MPK'ya demokratik açıdan bakıldığında, politik ve teknokratik taraflar arasındaki karar verme yetkisi arasındaki çizgi önem arz etmektedir. Çoğu MPK teklifinde, maliye politikasına ilişkin yetki verme konusunda, kamu harcamalarının kompozisyonunun ve büyüklüğünün, vergi yapısının ve uzun dönem kamu borcu büyüklüğünün hariç tutulma nedenini bu kararlar için gelir dağılımı üzerindeki değer yargısının önemli yer tutması oluşturmaktadır (EEAG, 2003: 71). Dolayısıyla bağımsız bir organa yetki vermek, demokratik yapıya zarar vermek anlamına gelmemektedir

Yukarıda ele alınan MPK önerilerinin haricindeki diğer öneriler aşağıdaki Tablo 29'daki gibi özetlenebilir.

Tablo 29: Maliye Politikası Kurulu Önerileri

Öneriler	Amaç	Araçlar	Yapı	Sorumluluk
von Hagen ve Harden (1995), AB	Borç sürdürülebilirliğini sağlamak.	Yasal bağlayıcılığı olan yıllık borç limitleri vardır. Bütçede sorun olduğunda Ulusal Borç Kurulu harcama kısıntılarına gidebilir.	Ulusal Borç Kurulu, hükümet tarafından, kurul üyelerinin belirlediği listedeki kişiler arasından atanır. Uzun dönemli ve kademeli atama yapılır.	Meclise karşı sorumludur.
Ball (1996), Yeni Zelanda	Üretimin istikrarını sağlamak.	Gelir vergisi oranlarında düzenleme yapmak ve merkez bankasına bilgi vermek.	Makro iktisat Politika Kurulu. Üyeleri arasında maliye bakanlığının üst düzey elemanı ve merkez bankası başkanı yer almakta.	Belirsiz.
Blinder (1997), ABD	Veri hukukunu basitleştirmek ve vergilerin bozucu etkilerini minimize etmek.	Yasalar tarafından yetki verilmiş olan alanda spesifik vergi politikası konularına karar vermek ve vergi teklifinde bulunmak.	Bağımsız Federal Vergi Yetkilisi. Üyeleri arasında başkan tarafından atanan ve politik bağı olmayan sivil çalışanlar bulunmaktadır.	Kararların detaylı açıklamasını yapmakta ve kamu denetimine tabi olmaktadır.
Gruen (1997-2000), Avustralya	Üretimin istikrarını ve borç sürdürülebilirliğini sağlamak.	Yasayı gerektirmeden, önceden belirlenmiş sınırlar dahilinde vergi oranlarını değiştirebilmek.	Merkez bankasına benzer şekilde.	Meclis belli şartlar altında kararları iptal edebilir.
Seidman (2001), ABD	Üretimin istikrarını sağlamak.	Önceden yasalarla belirlenmiş sınırlar içinde, periyodik olarak vergi ve harcamalarda bütçeye uygun ayarlamaları yapmak.	Üyeleri uzun dönem için atanır. Alternatif olarak, Federal Rezerv Kurulu mali ayarlamalar üzerinde karar verebilir.	Meclis konseyin kararlarını iptal edebilir.
Wren-Lewis (2002), AB	Üretimin istikrarını ve borç sürdürülebilirliğini sağlamak.	Belli vergi oranlarını (KDV, Satış vergisi) yasa gerektirmeden, sınırlı bir zaman dilimi için değiştirebilmektedir.	Belirsiz.	Belirsiz.

Kaynak: Debrun ve diğerleri, 2009: 58-60.

Tablo 29'a bakıldığında önerilen MPK'ların genellikle borç sürdürülebilirliği ve üretimin istikrarını hedeflediği görülmektedir. Kullandıkları araçlar ise yetki alanlarını belirlemekte ve genellikle önceden yasalarla belirlenmiş sınırlar içerisinde tekrar yasaya

gerek kalmadan gerekli değişiklikler yapılabilir. Üyeleri açısından bakıldığında ise, alanında uzman kişiler olması, politik bağlarının olmaması ve uzun dönemli atanmaları dikkati çekmektedir.

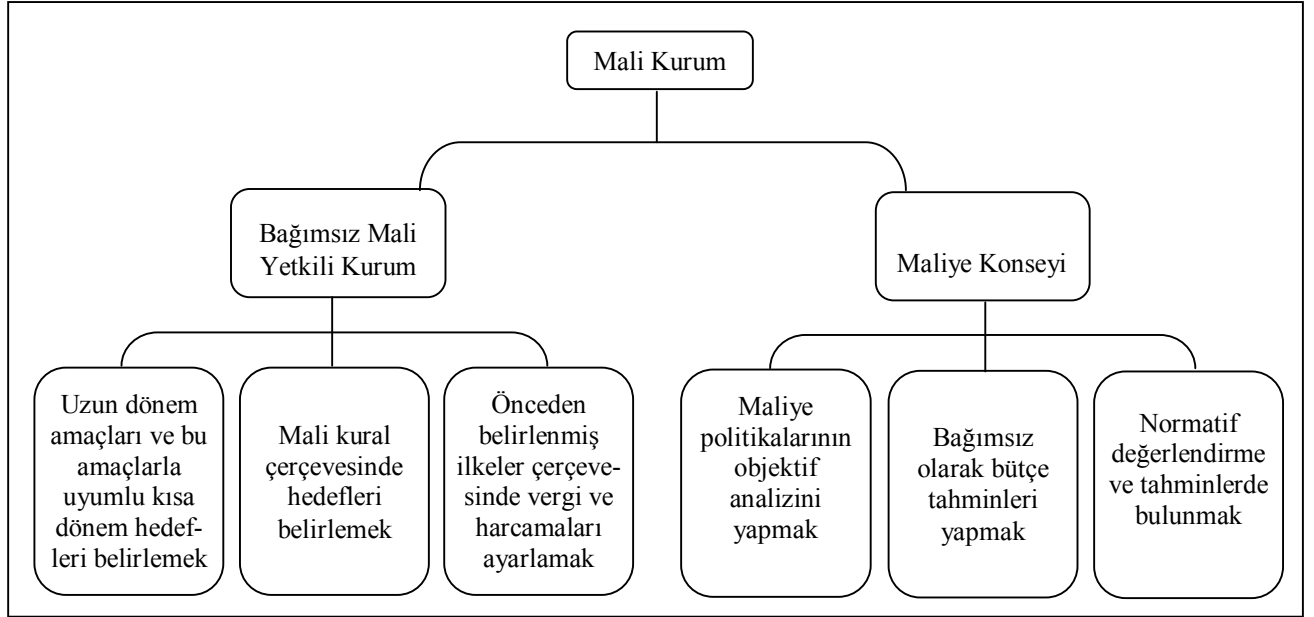
Bu modellerin yanı sıra, makroekonomik istikrarı sağlamada MPK'nın zayıf şekillerini düşünmek de mümkündür. Bunlardan birinde kurul, sadece ekonomik darboğazlar için oluşturulmuş istikrar fonlarını kullanabilmekte, fakat maliye politikasının geri kalan idaresini tamamen politik kesime bırakmaktadır. Bu tarz bir fon örneğın, genişleme dönemlerinde belli vergi gelirleri yoluyla maksimum seviyede artırılabilir, daralma dönemlerinde ise belli vergi gelirlerindeki indirimle azaltılabilir. Diğer bir alternatifte ise, kurulun maliye politikası teklifi üzerindeki nihai karar parlamento tarafından basit bir oylamayla onaylanmalıdır. Bu şekilde teklif, ya değişiklik yapılmadan onaylanmalı ya da reddedilmelidir (Calmfors, 2003: 339-340). Bunun yanı sıra, Wyplosz (2002)'un ifade ettiği üzere MPK en azından izleme veya yorum yapma rolü üstlenebilmektedir. Dolayısıyla bir danışma kurulu gibi hareket ederek, izlenecek olan politikalara müdahale edebilmektedir.

3.10.4.4. Maliye Politikası Kuruluna Benzer Örnekler

Günümüzde tam anlamıyla maliye politikasını yönetmekle yetkilendirilmiş ve yasal olarak bağımsızlığı sağlanmış bir kurul örneği bulunmamaktadır. Fakat kurul benzeri hareket eden bazı uygulamalara rastlanmaktadır. Maliye politikasının yürütmesinin bağımsız kurumlara devredilmesinde iki yöntem bulunmaktadır. Bunlardan birincisi maliye politikasının, bağımsız mali yetkili bir kuruma (MPK) devredilmesidir. Diğerisi ise, politika yapımında direkt etkisi olmayan mali konseylerdir. Bu örnekler daha çok bağımsız bir konseyin, hükümetin maliye politikalarını izlemesine ve değerlendirmesine dayanmaktadır (Debrun ve diğerleri, 2009: 45-46). Politika yapım aşamasında ise bu ülkelerde parlamento tek yetkili organ olarak yerini korumaya devam etmektedir.

Maliye politikasının bağımsız bir kuruma devredilmesinde çeşitli alternatifler bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, yukarıda bahsedildiği üzere bağımsız mali yetkili kurumlar ve mali konseylerdir. Bağımsız mali kurumların sınıflandırması aşağıdaki Şekil 1'deki gibi gösterilebilir.

Şekil 1: Bağımsız Mali Kurumların Sınıflandırması

Kaynak: Debrun ve diğerleri, 2009: 57.

Şekil 1'e bakıldığında bağımsız mali yetkili kurumun kendi amaçlarını belirleme ve bu doğrultuda politika uygulayabilme özelliği bulunmaktadır. Mali konseyler ise daha çok hükümet politikalarının bağımsız denetimini yapmaktadırlar.

Literatürde maliye politikasının yürütülmesinin bağımsız mali kurula devredilmesi hakkında bir uygulama yer almamakta ve buna ilişkin ciddi bir çalışma da yer almamaktadır. Sadece yukarıda da ele alındığı üzere bazı teorik çalışmalar bulunmaktadır. Diğer taraftan dolaylı yoldan maliye politikasının yönlendirmesine katkıda bulunan mali konseyler bulunmaktadır. Fakat bunlarda yetki devri sözkonusu değildir. Bu konseyler tarafsız olarak makroekonomik tahminlerde bulunabilmekte, maliye politikası konularıyla ilgili analizler yapabilmekte ve maliye politikalarıyla ilgili düzenli değerlendirmeler ve tavsiyelerde bulunabilmektedirler (European Commission, 2006: 145).

Avrupa Komisyonu bağımsız maliye politikası kurumlarını araştırmak üzere 2005 yılında üye ülkelerle (25 ülke) anket yapmıştır. Anket sonuçlarına göre, 13'ü ilk 15 üye ülkeden olmak üzere, 15 ülkede toplam 25 bağımsız kurum bulunmaktadır. İlginç şekilde bu kurumların çoğu çok uzun süre önce oluşturulduğu tespit edilmiştir (European

Commission, 2006: 170). Aşağıdaki Tablo 30'da AB'de yer alan MPK benzeri örneklere yer verilmektedir.

Tablo 30: AB'de Maliye Politikası Kurulu Benzeri Örnekler

Ülke	Kurumun Adı	Kuruluş Tarihi
Avusturya	Gelişmiş Çalışmalar Enstitüsü (Institute for Advance Studies)	1963
	Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü (Institute of Economic Research)	vy
	Kamu Borç Kurulu (Government Debt Committee)	1970
Belçika	Yüksek Finans Konseyi ve Kamu Borç Gereksinimi Bölümü High Council of Finance ve Section 'Public Sector borrowing requirements'	1936- 1989
	Ulusal Hesaplar (National Account)	1994
Danimarka	Danimarka Ekonomik Konseyi (Danish Economic Council)	1962
Estonya	Kamu Denetim Ofisi (State Audit Office)	1990
Fransa	Ulusal Ekonomi Komisyonu (Commission Economique de la Nation)	1999
	Yıllık Ekonomik Konferans (Annual Economic Conference)	1999
	Sayıştay (Cour des Comptes)	1807
Almanya	Ekonomik Trendleri Değerlendiren Uzmanlar Konseyi (Council of Experts for the Assessment of Overall Economic Trends)	1963
	Karma Ekonomik Tahmin (Joint Economic Forecast)	1950
	Federal Maliye Bakanlığı Danışma Kurulu (Advisory Board to the Federal Ministry of Finance)	1950
	Vergi Geliri Tahmini Çalışma Grubu (Working Party on Tax Revenue Forecasting)	1955
Yunanistan	Planlama ve Ekonomik Araştırma Merkezi (Centre of Planning and Economic Research)	1959
Macaristan	Kamu Denetim Ofisi (State Audit Office)	1989
İtalya	Çalışma ve Ekonomik Analizler Enstitüsü (Institute for Studies and Economic Analyses)	1999
Lüksemburg	Denetçiler Meclisi (Court of Auditors)	1999
Hollanda	Hollanda Ekonomi Politikaları Analizi Bürosu (Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis)	1945
Portekiz	Denetçiler Meclisi (Court of Auditors)	1990
İspanya	Yerel Yönetimler Ulusal Kurulu (National Committee of local administration)	1985
	Denetçiler Meclisi (Court of Auditors)	1978
İsveç	Ulusal Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü (National Institute of Economic Research)	1937
İngiltere	Ulusal Denetim Ofisi (National Audit Office)	1983

Kaynak: European Commission, 2006: 189-195.

Tablo 30’da yer alan kurumların genel fonksiyonları, ekonomiyi takip etmek, ilgili göstergeleri değerlendirmek, tahmin ve tavsiyede bulunmak şeklinde özetlenebilir. Ayrıca çeşitli yayınlar ve tavsiyeleri içeren raporlar hazırlamaktadırlar. Bu kurumların bütçe sürecine katılmaları ise ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Genel olarak hükümetler bütçe sürecinde bu kurumlara danışmakta, kurumların hazırlamış oldukları raporları dikkate alabilmektedirler. Fakat bu noktada hükümetleri bağlayıcı veya sınırlayıcı bir durum sözkonusu olmamaktadır. Diğer bir deyişle hükümetler, bu bağımsız kurumların tavsiyelerine uymak zorunda değildirler. Böyle olmakla birlikte bazı ülkelerde bu kurumların rolleri farklı olabilmektedir. Örneğin, Belçika’da hükümet kanun gereği bütçe sürecinde, Ulusal Hesaplar Enstitüsü’nün hazırlamış olduğu makroekonomik verileri kullanmak zorundadır. Danimarka’da ise bağımsız kurum, kamuoyunu etkileyerek bütçe sürecine etki edebilmektedir. Kendi hazırlamış olduğu raporlarla kamuoyunu bilgilendiren kurum, hükümet üzerinde baskı yaratılmasını sağlayabilmektedir. Almanya’daki Vergi Geliri Tahmini Çalışma Grubu ise Federal Maliye Bakanlığı içinde bağımsız bir danışma konseyi olarak yer almaktadır. Zorunluluğu bulunmamakla birlikte hükümet, 1955’ten beri bu Çalışma Grubunun vergi geliri tahminlerini ve 1968’den beri de orta vadeli mali planlamalarını dikkate almaktadır (European Commission, 2006: 189-195).

2008 yılında ise 17 AB üyesi ülkede 27 tane bağımsız kurum yer almaktadır. 2005’teki çalışmanın ardından, diğerlerinden çok farklı olmayan, 2 yeni kurum oluşturulmuştur. Bunlardan biri İsveç’teki Maliye Politikası Konseyidir. Yeni oluşturulan Maliye Politikası Konseyi 1 Ağustos 2007’de göreve başlamıştır. Konsey, önceden mevcut olan ve bütçe için bağlayıcı olmayan makroekonomik tahminlerde bulunan Ulusal Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü’nü (The National Institute of Economic Research) tamamlayıcı fonksiyon üstlenmiştir (European Commission, 2009a: 93). İsveç’teki Konsey, çoğunluğu akademisyen olan 8 üyeden ve 4 kişilik bir sekreteryadan oluşmaktadır. Konseyin temel misyonu, İsveç hükümetinin maliye politikasının bağımsız değerlendirmesini yapmaktır. Konsey hükümetin maliye politikası amaçlarına ne ölçüde ulaştığını değerlendirmektedir. Bu bağlamda hükümetin maliye ve diğer ekonomi politikaları değerlendiren yıllık raporlar hazırlamakta ve her yıl 15 Mayıs’tan önce meclise sunmaktadır. Konsey ayrıca konferanslar düzenlemekte ve maliye politikaları hakkında çalışmalar yayınlamaktadır. Nihayetinde Konsey ekonomi politikaları hakkında toplumsal bilinci ve tartışmayı canlandırmaya çalışmaktadır. (Swedish Fiscal Policy Council, 2010).

Görüldüğü gibi İsveç'teki bu uygulama hükümetin maliye politikalarını denetleyici sayılabilecek bir rol üstlenmektedir.

Bütçe Teknik Birim Desteği ise, Kasım 2006'da Portekiz'de oluşturulan diğer yeni kurumdur. Bu kurum da bütçe uygulamasına etki edebilecek makroekonomik göstergeleri değerlendirmek amacını taşımaktadır. Ayrıca bütçe uygulama sonuçlarını takip etmekte ve çeşitli raporlar hazırlamaktadır (European Commission, 2009a: 93).

AB dışındaki örneklerden biri ise, Yeni Zelanda'da 1994 yılında Mali Sorumluluk Kanunu ile birlikte 1 Temmuzdan itibaren yürürlüğe giren Maliye ve Harcama Komitesidir (Finance and Expenditure Committee). Komite meclisteki partilerden seçilmiş vekillerden oluşmaktadır. Hükümetten, gelecek 10 yıllık (en az) dönem için bütün mali amaçları gösteren mali projeksiyonları belirlediği bir mali strateji raporu hazırlaması istenir. Komite, hükümetin seçebileceği tarafsız bir mali tutum belirlemektedir. Komite ekonomik hedefleri belirleme hakkına sahiptir. Fakat nihai kararı yine hükümet verecektir (Janssen, 2001: 7-8). Burada komite üyelerinin hükümetteki siyasi partilerden seçilmesi tarafsızlığına gölge düşürmektedir.

Bunların haricinde Şili'de yapısal kuralların uygulamasını güçlendirmek amacıyla GSYH trendinin ve bakır fiyatlarının tahmininde iki bağımsız uzman gruba yetki verilmiştir. Hollanda da Merkezi Planlama Ofisi analizler yaparak bütçe için tahminlerde bulunmaktadır. Ayrıca ekonomik konular hakkında geniş çaplı araştırmalar yapmakta ve koalisyon dönemlerinde ortakların arasında anlaşmaya varılmasını sağlamaktadır. Macaristan'da ise Maliye Konseyi, Kasım 2008'de getirilen Mali Sorumluluk Kanunu'ndaki yeni kuralara uygunluğu denetlemektedir. Konsey kanunun uygulamasını kolaylaştırmakla görevlendirilmiş ve bağımsız olarak makroekonomik ve bütçesel tahminlerde bulunmaktadır. ABD'deki Kongre Bütçe Ofisi mali konular hakkında Kongreye tavsiyelerde bulunmaktadır. Ayrıca Ofis bütçeyi kendi tahminleriyle karşılaştırarak analiz eder, yeni yasa tekliflerini inceler ve bunlarla ilgili çok sayıda rapor hazırlar (Cottarelli, 2009: 13).

Görüldüğü gibi ele alınan bu örnekler MPK'nın en zayıf şekilleri olarak değerlendirilebilir. Fakat yine de bağımsız bu kurumlar bütçe sürecinde kamuoyunu

bilgilendirerek dolaylı yoldan hükümet üzerinde baskı yaratabilmektedir. Bunun yanı sıra kurum, bütçe sürecini takip ederek uygulama sonuçları hakkında kamuoyuna bilgi vererek, adeta bir denetim fonksiyonu da üstlenmiş olmaktadır. Böylece seçmenlerin maliye politikası hakkında yeterince bilgi sahibi olması sağlanmış olmaktadır. Bununla birlikte yeni ekonomide uygulanması gereken bağımsız kurulun bilgi verme ve denetim fonksiyonunun yanı sıra politika yapım aşamasında aktif rol alması gerekmektedir. Aksi halde kurul sadece kamuoyunu bilinçlendirmekle yetinecektir.

3.10.4.5. Yeni Ekonomide Uygulanabilecek Maliye Politikası Kurulu Önerisi

Maliye politikası her zaman, seçmenlerinin istekleri doğrultusunda siyasetçilerin şekillendirdiği bir politika olmuştur. Seçmenin daima daha fazla harcama ve daha az vergi ödeme talepleri, bütçe imkanları doğrultusunda gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Fakat bu harcamaların, bazen çok bazen az olmasına, bazen de farklı alanlara ağırlık verilmesine neden olmuştur. Bir hükümet yatırımlara ağırlık verirken, diğeri sosyal politikalara, bir diğeri ise savunma veya başka bir alana daha fazla harcama yapabilmektedir. Aynı şekilde hükümetler arasında vergi bileşiminde de farklılıklar olabilmektedir. Bunların yanı sıra alınacak olan maliye politikası kararlarının yasal temellerinin olması gerekliliği de politikaların gecikmesine neden olmaktadır. Bu nedenlerden dolayı, mali disiplinin sağlanarak kararların çok hızlı alınması ve maliye politikasındaki gecikmelerin önüne geçilmesi gereklidir. Bu noktada bağımsız bir MPK ile birlikte, merkez bankalarının bağımsızlığı ile enflasyon arasında olumlu olduğu düşünülen ilişkinin aynısını, MPK ile mali disiplin arasında da kurmak mümkün olabilecektir.

Maliye politikası, hükümetlerin politikalarıyla yakından alakalıdır. Oysa bir ülkede vatandaşın alması gereken hizmet miktarı ve ödeyebileceği vergi miktarı belli olmalıdır. Maliye politikasının politik ayağı çok ağır basmakla birlikte, ülkenin ihtiyaçları her dönem aynı kalmaktadır. Yani bir dönem sosyal politikaya ağırlık verip diğer harcamaları arka planda tutmak diye bir şey çok mantıklı değildir. Bu nedenle ülkedeki maliye politikası rutin olarak sayılarak bağımsız bir MPK'ya devredilebilir. Fakat günümüze kadar tam anlamıyla buna örnek teşkil edecek bir uygulamanın olmaması, konuya soğuk bakılmasını sağlamıştır. Bu şekilde bir yetki devri ile birlikte bağımsızlık konusunda tereddütler yaşanabilir. MPK'ya karşı bu ve benzeri birçok argümanın ileri sürülebilmesi mümkündür.

Bununla birlikte, mali istikrar politikası kararlarını almak konusunda MPK'ya yetki vermeye karşı ileri sürülen argümanların çoğunu merkez bankası için de ileri sürmek imkan dahilindedir (Blinder, 1997). Bu noktada asıl belirleyici sorun ise, maliye politikasının siyasetle çok fazla iç içe olmasıdır. Hiçbir politikacı, elindeki bu önemli kozu bağımsız bir kurula devretmeye yanaşmayacaktır. Çeşitli argümanlara rağmen yine de MPK fikri literatürde tartışılmaya değerdir ve gelecekte uygulama bulma şansına sahiptir. Bu nedenle bağımsız bir MPK tartışmasının bir yana bırakılıp nasıl bir kurul olması gerektiği üzerinde durulmasında yarar vardır.

MPK ile öncelikli olarak belli konu başlıklarının ele alınması gereklidir. MPK'ya yetki vermeye karar verildikten sonra aşağıdaki gerekli kurumsal düzenlemelere dikkat edilmesi gerekmektedir. Buna göre (Debrun ve diğerleri, 2009: 55-56);

- *Amaç*: Kurulun amacının, ekonomik gerekçelerle ilgili olarak, açık ve kesin bir şekilde belirlenmesi gereklidir. Açık bir amaç, kurulun takip edilmesini ve hesap verebilirliğini kolaylaştıracaktır.
- *İradilik*: Kurula verilen yetkiyle orantılı olarak gerekli iradilik verilmesi gereklidir. Bu şekilde kurul amaçlarını gerçekleştirmek için takdir yetkisini kullanabilecektir.
- *Hesap verebilirlik*: Dönem sonrası denetim mekanizması seçilmiş vekillerin yetki verdikleri kurulun amacına uygun olarak davranıp davranmadığını kontrol etmelerini sağlayacaktır. Herhangi bir yetki aşımı veya amaçlardan sapma olması halinde kurula karşı yaptırım mekanizması işletilmelidir.
- *Bağımsızlık*: Dönem öncesi politik kontrole karşı olarak kurula açık bir garanti verilmelidir. Bu, seçilmiş vekillerin kurulu yönlendirmesini engelleyecektir.

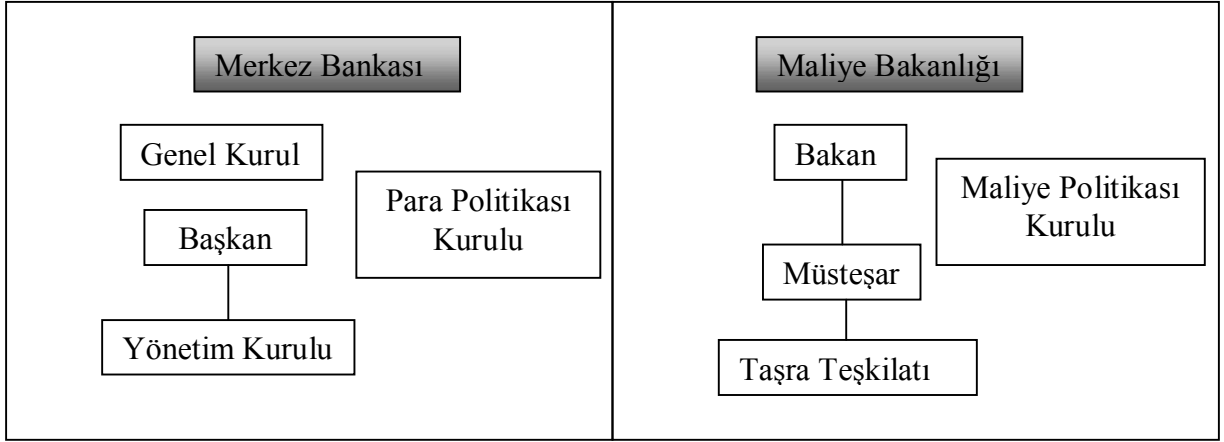
Buna göre, kurulun öncelikli olarak amacının açık olarak belirlenmesi, takdir yetkisini nasıl ve ne kadar kullanacağını ortaya koyulması gerekmektedir. Bunun ardından bağımsızlığının sağlanması ve adına yetki kullandıkları meclise karşı hesap verebilir olması gereklidir. Genel olarak kurulla ilgili temel konular bu şekilde belirlendikten sonra kurula ilişkin daha detaylı konular ele alınabilir.

Kurul, “bir işi yapmak, yönetmek veya bir kurum ve kuruluşu temsil etmek için görevlendirilmiş kişilerden oluşmuş topluluk” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu

[TDK], 2009). Buradan hareketle MPK, ülkede maliye politikasını yürütmekle görevli atanmış uzman kişilerden oluşan bağımsız bir kurul olarak tanımlanabilir. Bu kurulun öncelikli görevi, ülkede maliye politikasını yürütmektir. Ana amacı ise, mali disiplini sağlamaktır. Bu görev amaçla oluşturulacak olan kurul, atanmış uzman kişilerden oluşmalı ve bağımsız bir yapıya sahip olmalıdır.

MPK'nın ekonomi politikası yönetim şemasında bulunacağı yer ise çok önemlidir. Çünkü politik alana ne fazla uzak ne de fazla yakın olmalıdır. Merkez bankacılığında para politikası kurulu, merkez bankası organizasyon şeması içerisinde yer almaktadır. Özerk bir kuruluş olan merkez bankası bünyesinde, para politikası, ilgili kurul tarafından yürütülmektedir. MPK ise maliye bakanlığı bünyesinde yer alarak ülkedeki maliye politikasının yürütülmesinden sorumlu bağımsız bir organ olarak görev yapabilir. MPK'nın kesinlikle maliye bakanlığının bağımsızlığı anlamına gelmediğini tekrar belirtmek gereklidir. Kurul, sadece ulusal çıkarlar çerçevesinde ülkedeki maliye politikasını yürüten bir organ olarak görev yapacaktır. MPK'nın bağımsızlığı ile amaç ve araç bağımsızlığı kastedilmektedir. Amaç bağımsızlığı, kurulun ekonomik göstergeleri de takip ederek mevcut şartlara göre kendi başına belirleyebileceği hedefleri ifade etmektedir. Bu hedeflerin belirlenmesinde kurul toplantılarına katılan hükümet temsilcisinin olması halkın tercihlerini yansıtması bakımından önemli olacaktır. Araç bağımsızlığıyla ise, hükümetin kendisine tanımış olduğu yetkiler çerçevesinde bağımsız hareket edebilmesi kastedilmektedir. Araç bağımsızlığının yasalarla önceden tespit edilen sınırlar içerisinde olması bu bağımsızlığı gölge düşürmeyecektir. Kurulun maliye bakanlığı çatısı altında gibi gözükmesi ise demokratik söylemlerle oluşabilecek tepkileri de azaltmış olacaktır. Ayrıca kurulun maliye bakanlığı bünyesinde yer alması, onun bağımsızlığına gölge düşürmemelidir. Bu nedenle merkez bankasının aksine, MPK'nın başkanlığını maliye bakanı değil, değişik ülkelerdeki benzer örneklerde olduğu gibi akademisyenlerden oluşan uzman kişiler oluşturmalıdır. Buna göre, para politikası kuruluna benzer şekilde, MPK'nın da organizasyon şemasındaki yeri aşağıda Şekil 2'deki gibi düşünülebilir.

Şekil 2: MPK'nın Organizasyon Şemasındaki Yeri

Şekil 2'den de görüldüğü gibi, MPK bakanlık bünyesinde ayrı olarak yer almaktadır. MPK'nın bakanlık organizasyon şemasında yer alması bakanlık bünyesindeki diğer birimlerle ilişki içinde olması gerektiğiyle alakalıdır. MPK'nın bakanlık örgütü içinde yer alması, bağımsızlığını zedeler gibi gözükse de, aynı zamanda ondan ayrılamaz bir parça olduğunu da ifade etmektedir. Çünkü politikanın uygulanmasında karar verici konumda olan örgütün yanı sıra, prosedürel işlemleri yürüten diğer bakanlık birimleri de yer almaktadır. Dolayısıyla kurulun bu birimlerle yakın temas içinde olması faydalı olacaktır.

MPK tamamen bağımsız olacaktır ve alacağı kararları, tamamen önceden belirlenmiş yasal çerçevede gerçekleştirecektir. MPK'nın üyeleri bakanlar kurulu tarafından belli bir süre ile atanabilir. Bu sürenin seçim dönemleriyle çakışmamasına dikkat edilmelidir. MPK'nın üyeleri arasında, hükümeti ve merkez bankasını temsilen, oy hakkı olmaksızın birer üye de bulunmalıdır. Hükümeti temsil eden üye, hükümetin genel politikasını yansıtacaktır. Bunun yanı sıra merkez bankasını temsil eden üye ise, para ve maliye politikalarının koordine içerisinde çalışmasını sağlamış olacaktır. Ekonomideki çeşitli fonksiyonların bu tarz bağımsız kurulara dağıtılması bir koordinasyonsuzluk sorununu gündeme getirebilecektir. Bunu çözümlen yolunu ise, bu kurumlar arasında koordinasyonu sağlayacak kişilere yer vermekten geçmektedir.

Organizasyon şemasındaki yeri belirlendikten sonra MPK ile ilgili en önemli konu yetki alanının ne olacağıdır. Yani bu kurul maliye politikasına ne kadar müdahil olacaktır?

Hangi yetkilerle donatılacaktır? ve Hangi araçları ne kadar serbestçe kullanabilecektir? Yetki devri açısından bakıldığında MPK, tam bağımsızlık ve danışma fonksiyonu üstlenme arasında bir alanda çeşitli şekiller alabilecektir. MPK'nın en katı şeklinde, maliye politikası araçlarında değişiklik yapabilme yetkisi tamamıyla kurula devredilmektedir. En zayıf şeklinde ise kurul, sadece maliye politikasının uygulanma aşamasında danışma rolü üstlenmekte ve yürütme organına fikir anlamında yardımcı olmaktadır. Oluşturulacak olan kurulun hangi seçeneğe göre belirleneceği ise ülkeden ülkeye değişebilecektir. Muhtemelen serbest politikalara dayalı kapitalist ülkelerde kurul en katı şeklini alırken, müdahaleci politikaların izlendiği ülkelerde en zayıf şeklini alacaktır.

MPK'nın yetki alanına bakıldığında maliye politikası ile ilgili bütün kararları alabileceği söylenebilir. Önemli olan halkın seçmiş olduğu vekillerin bu kurulun hareket alanını önceden belirlemesidir. MPK'nın işleyişinde en öncelikli unsur, mali kuralların hükümet tarafından önceden hazırlanmış olmasıdır. Bu noktada borç, gelir, harcama gibi maliye politikası araçlarına getirilecek sayısal sınırlamalar, mali disiplinin sağlanması açısından önemlidir. Kendisine tanınan alan içerisinde hareket edecek olan kurul, her türlü ani kararı hızla alabilme şansına sahip olacaktır. Bu da zaten yeni ekonomide alınması gereken en önemli maliye politikası tedbirini oluşturmaktadır.

MPK hakkında yukarıdaki gibi bilgi verdikten sonra bu kurulun genel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Öncelikli olarak kurulun bağımsızlığının yasal olarak sağlanması gerekmektedir. Yasallık, kurula bağımsız hareket edebilme, hükümet ve diğer baskı gruplarının etkisinde kalmama şansını verecektir. Maliye politikasının belirleyicisi konumunda olan kurulun, uygulayıcı olan organla koordineli bir şekilde hareket etme zorunluluğu maliye bakanlığı çatısı altında örgütlenmesini zorunlu kılmaktadır.
- Üyeleri, alanında uzman kişilerden seçilmiş olmalıdır. Ayrıca kurul bünyesinde çok iyi yetişmiş elemanlardan oluşan bir kadro da bulunmalıdır. Bu kadro, ekonomiyi çok iyi takip etmeli, gelecek hakkındaki tahminleri en ileri tekniklerden de yararlanarak ortaya koymalıdır.
- Parlamento, maliye politikasının sınırlarını, kurula dayalı politikalarla önceden belirlemelidir. Mali kurallar, kurul önerisinin vazgeçilmez bir parçasını

oluşturmaktadır. Çizilen bu alan içerisinde MPK, konjonktürel dengeleri gözeterek yıllık dengeleri ve ani ekonomik şoklara karşı uygulanacak olan politika değişikliklerini belirleyebilmelidir. Bu sayede, konjonktürel dalgalanmalarda, meclisin yetkisine gerek duyulmadan gerekli politika tedbirleri alınabilecektir.

- MPK'nın bağımsızlığı, yine de seçilmiş kişilerin vereceği bütçe kararına ters düşmemelidir. Bu nedenle, konjonktürel olarak düzenlenmiş bütçe dengesine ilişkin hedefler önceden hükümet tarafından koyulmuş olmalıdır. MPK, bu çerçevede yıllık bütçelere karar verebilmelidir.
- MPK ekonomi yönetimindeki bakanlıklarla ve merkez bankasıyla koordine içerisinde olmalıdır. Bu gereklilik koordinasyonsuzluk problemini çözecektir.
- MPK, parlamentoya karşı sorumlu olmalıdır.
- MPK şeffaf, güvenilir, tarafsız ve hesap verebilir olmalıdır.

Yukarıda bahsedilen özelliklere sahip olan MPK fikri, dünyada henüz uygulama alanı bulamamakla birlikte, yaşanan ekonomik gelişmeler ve yeni ekonominin getirdiği hız maliye politikası alanında MPK şeklinde bir uygulamanın düşünülmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Günümüzde uygulamaya koyulmuş tam anlamıyla bir MPK bulunmamakla birlikte, gerek mali disiplinsizlik gerekse politik gerçekler ilk MPK'nın en azından danışma rolü üstlenebileceği fikrini desteklemektedir (Leith ve diğerleri, 2006: 20). Özellikle yukarıda ele alındığı üzere politika üretme ve uygulama şansı olmayan ve sadece denetim fonksiyonu gören bağımsız MPK örnekleri dahi, kamuoyunu bilinçlendirme ve böylece dolaylı olarak maliye politikalarına katılma şansını verdiği için başarılı sayılabilirler. Fakat asıl önemli olan kararların alınmasındaki politik etkileri ve teknik gecikmeleri ortadan kaldıracabilecek tam bağımsız bir MPK'nın oluşturulmasıdır.

Sonuç olarak, her şeyin ışık hızıyla hareket ettiği bir dünyada, maliye politikasının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için aynı hızda hareket edebilen bağımsız bir kurula ihtiyaç duyulmaktadır. Her fikrin tartışma sonucunda bir sonuca ulaştığı dikkate alındığında, MPK düşüncesinin de tartışılmaya değer olduğu söylemek kanımızca yanlış olmayacaktır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Teknolojik gelişmeler, dünya kurulduğu günden bugüne daima ilgi çekmiş, hemen her alanda etkisini göstererek hayatın kolaylaşmasına neden olmuştur. Teknolojinin dönemler itibariyle gelişme süreci, bir önceki dönemden etkilenecek ve ondan ivme kazanarak kendini göstermiştir. Bu süreç içerisinde, teknolojik gelişmelerde bilginin önemi giderek artmıştır. 20. yüzyılın sonuna doğru ise, BİT temel teknoloji haline gelmiştir.

BİT'ler hayatın her alanında kendisini gösterirken aynı zamanda üretimin itici gücü haline gelmeye başlamışlardır. BİT'lerin üretim alanında kullanılması, bu teknolojilere çok daha fazla önem verilmesini sağlamıştır. Bu noktada ABD, BİT'lerden yeterince yararlanmayı başarmıştır. 1990'lı yıllarda ABD'de, teknolojik gelişmelerin ekonominin üretim, istihdam, enflasyon gibi verilerinde yarattığı olumlu hava, birçok kişinin dikkatini çekmiş ve yaşanan dönemin eskisinden farklı olduğu yönünde bir izlenimin uyanmasına neden olmuştur. Gerçekten de bu dönemde, ABD'de işsizlik ve enflasyon oranları düşmüş, üretim ise artmıştır. İlgili dönem için bu göstergeleri test eden çeşitli çalışmalar yapılmış ve mevcut ekonomik kabullerle uyuşmayan bir takım gelişmeler olduğu sonucuna varılmıştır. Örneğin; 1991 yılında % -0,2 olan büyüme oranı sürekli artış göstererek 2000 yılında % 4'e yükselmiş; işsizlik oranı % 6,8'den % 4'e gerilemiş ve enflasyon oranı da % 4,25'ten % 3,38'e gerilemiştir.

ABD'de ortaya çıkan bu gelişmeler, eskisinden farklı olan yeni bir ekonominin yaşandığı fikrini gündeme getirmiş ve bu dönem "yeni ekonomi" olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Dönemin en önemli belirleyici özelliğini ve itici gücünü ise BİT'ler oluşturmuştur. Böyle olmakla birlikte, yeni ekonomiyi sadece makroekonomik göstergelerdeki iyileşmelere bağlamak son derece yetersiz olacaktır. Çünkü yeni ekonomiye geçiş sürecinde, BİT'lerin ekonominin işleyişinde kullanılması da çok önemli bir faktör olmuştur. Bu dönemde, e-ticaretten e-devlete ekonomideki her alanda değişim yaşanmaya başlanmıştır. Yeni ekonomi, içinde bulunulan dönemde yaşanan çok sayıdaki gelişmeyle paralel bir şekilde hareket etmiştir. Her biri birbirini etkileyen bu gelişmeleri,

birbirinden bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir. Dolayısıyla, yeni ekonomiyi bu dönemdeki küreselleşme, finansal serbestleşme, yabancı sermaye hareketlerinin artması gibi kavramlardan ayrı tutarak ele almak doğru değildir. Ancak yeni ekonominin temelini esas olarak, BİT'lerin ekonominin her alanına sirayet etmeye başlamasının ve bunun beraberinde getirdiği ekonomik yansımaların oluşturduğunun altını çizmek gerekir.

Yeni ekonomi sadece üretimde değil, istihdamda da önemli değişimler yaşanmasına neden olmuştur. Yeni ekonominin en değerli elemanları olarak bilgi işçileri ön plana çıkmıştır. Bilginin önemini ortaya koymasına bakıldığında; 1950 yılında Türkiye'de sıradan bir işçinin günlük ücretinin 20 lira, bir doktorun muayene ücretinin ise 2,5 lira iken; 2010 yılında bir işçinin günlük ücretinin 40 lira, bir doktorun muayene ücretinin ise 150 lira olması; oldukça ilginç bir örneği oluşturmaktadır. Bu örnek, yeni ekonomide kas gücünün yerini bilginin aldığı ve bilginin çok önemli bir değer haline geldiğinin açık göstergesidir. Bunun yanı sıra teknoloji de, çalışma hayatını değiştirerek yeni işlerin ortaya çıkmasına neden olmuş, mevcut geleneksel işlerde ise teknoloji kullanımını ön plana çıkarmıştır. Dolayısıyla yeni ekonomide, teknoloji cahili işçilerin istihdam edilme olasılığı son derece zayıflamıştır.

Yeni ekonominin bir diğer etkisi ise, BİT'lerin gerek üretim gerekse hizmet maliyetlerini azaltması sonucu enflasyon üzerinde olmuştur. Geçmişte bir postanın gönderilmesi dahi çok uzun zaman alırken, bugün bir bilgisayarın tek tuşuna basarak istenilen işlem anında gerçekleştirilmektedir. Bu benzeri birçok gelişme maliyetlerin düşmesine ve böylece enflasyonda olumlu gelişmelerin yaşanmasına neden olabilmektedir.

Yeni ekonominin yaşamın her alanı üzerinde yarattığı etki ve eski ekonomiye nazaran beraberinde getirdiği farklı özellikler, makroiktisat politikaları dahil birçok konuda değişim yaşanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda yeni ekonomi, bir yandan maliye politikalarının serbestçe uygulanmasına engel oluşturmuş diğer yandan yeni ekonomiye uygun politikaların yürütülmesi zaruriyetini beraberinde getirmiştir.

Tüm bu gelişmeler neticesinde çalışmada esas olarak, yeni ekonominin maliye politikaları üzerinde herhangi bir etki yaratıp yaratmadığının, şayet yaratıyorsa yeni ekonomide ne yönde politikalar izlenmesi gerektiğinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu

açından değerlendirildiğinde, yeni ekonomide öncelikli olarak maliye politikaları araçlarından vergi politikası alanında büyük sorun yaşadığı görülmektedir. Vergi politikası için bu sorunu yaratan temel nedenler arasında, BİT'lerde meydana gelen gelişmeler, finansal serbestleşme hareketleri, sınırlar arasında artan sermaye mobilitesi, e-ticaretin gelişmesi, transfer fiyatlandırma, deregülasyon hareketleri gibi birçok gelişme yer almaktadır. Yeni ekonominin en önemli unsuru olan teknoloji ve hızın bir araya gelmesi sonucu, mobilitesi artan üretim faktörlerinin vergilendirilmesinde zorluk ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle birçok ülkede vergi matrahları aşınmaya başlamakta, artık hiçbir ülke vergi politikasını şekillendirirken bağımsızca hareket edememektedir. Dolayısıyla, yeni ekonomide vergi politikası, hükümetler için rahatlıkla uygulanabilecek bir araç olmaktan çıkmaktadır.

Vergi politikasındaki sorunun nedenlerine bakıldığında, yeni ekonominin en önemli sonucu olan e-ticaretin vergi politikası açısından en büyük problemi oluşturduğu görülmektedir. Buradaki temel sorunu, ülkelerin vergi sistemlerinin geleneksel ticarete göre düzenlenmiş olması oluşturmaktadır. Geleneksel ticarete fazla sorun yaşanmadan vergi politikaları sürdürülürken e-ticaretle birlikte sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Artık ülkeler vatandaşların ödeme güçlerini tespit etmekte zorlanmaya başlamıştır. Çünkü gerek bireyler gerekse işletmeler birçok ülkede kazanç elde etmeye başlamışlardır. Bu ise mükellefin ödeme gücünün kavranmasını zorlaştırmıştır. Sadece kendi ülkesi içerisinde ikamet eden mükelleflerin ödeme güçlerini kavrayabilen devlet, işlemlerin sınır ötesi kabiliyetlerinin artmasından dolayı yurtdışında işlem yapanlar için aynı şeyi gerçekleştirememektedir. Artık işletmelerin veya bireylerin yerleşim yeri, ikametgahı, uyruklugu ve kaynak ülkesi gibi kavramlar bulanıklaşmaya başlamıştır.

Yeni ekonomiye vergi türleri açısından bakıldığında, tüketim vergileri tarafında, e-ticaret ve sınır ötesi alışveriş imkanlarının artması ve ülkelerin uyguladıkları çeşitli istisnalar nedeniyle zorluklarla karşılaştığı görülmektedir. Yeni ekonominin en önemli ürünü olan gayrimaddi varlıkların vergilendirilmesi, bugün için büyük sorun oluşturmaktadır. Geleneksel ekonomide vergiye tabi olan kitap, dergi, müzik vs. gibi birçok ürün e-ticaretle birlikte vergi dışı kalmaya başlamaktadır. Bunun yanı sıra, ülke dışından alınan küçük paket niteliğindeki düşük değerli ürünler de, çok sayıda ülkede tüketim ve gümrük vergilerinden istisna edilmektedir. Bahsedilen bu unsurlardan

kaynaklanan vergi geliri kaybı şimdilik küçük gibi gözükse de, gelecekte alışverişin büyük bir kısmının e-ticaret aracılığıyla yapılacağı gerçeği gözününe alındığında, bu sorunun çok büyük boyutlara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Yeni ekonomiye kurumlar vergisi açısından bakıldığında, yabancı sermayenin cazibesinin, vergi cennetlerinin varlığının ve transfer fiyatlandırma gibi işlemlerin kurumlar vergisinin aşınmasına neden olduğu görülmektedir. Ülkeler bir yandan vergi matrahlarının aşınmasını engelleyici çabalar içerisinde bulunurken diğer yandan yabancı sermaye çekmeye yönelik politikalar uygulamaya çalışmaktadırlar. Böyle bir ikilem içerisinde kalan ülkeler, vergi politikalarında zorluklar yaşamaktadırlar. Bu bağlamda birçok ülke kurumlar vergisi oranlarında önemli indirimlere gitmektedir. AB gibi ortak amaçlar doğrultusunda hareket eden bir birlikte dahi, 1995 sonrası dönemden günümüze kadar kurumlar vergisi oranlarında % 10'un üzerinde indirim yaşandığı gözlenmektedir. Ülkelerin yabancı sermaye çekme çabalarıyla birleşen çok uluslu işletmelerin vergi planlama taktikleri de kurumlar vergisinin aşınmasına neden olmaktadır. Dünya ticaretinin büyük bir çoğunluğunu elinde tutan çok uluslu işletmeler, kendilerine en iyi avantajı sağlayan ülkeleri tespit etmekte ve faaliyetlerini bu ülkelere yaymaktadırlar. Bu işletmelerin şubeleri arasında yapmış oldukları transfer fiyatlandırma işlemleri, vergi matrahlarının ülkeler arasında yer değiştirebilmesine ve vergisiz kalmasına sebep olmaktadır. Kurumlar vergisinin toplam vergi gelirleri içindeki payına bakıldığında ise, az da olsa bir artış yaşandığı görülmektedir. Bu artış ise daha çok vergi matrahının genişletilmesiyle alakalı bir sonuçtur. Çok uluslu işletmelerin transfer fiyatlandırma işlemlerinin ve vergi cennetlerine aktarmış oldukları kazançlarının tespitini yapmak ise çok zordur. Dolayısıyla, bu uygulamalar sonucu oluşan vergi kayıplarının değerini hesaba katmak gerekmektedir.

Bireysel gelir vergisi açısından bakıldığında, kurumlar vergisindeki benzer şekilde vergi oranlarında önemli düşüşler gözlenmektedir. Gelir vergisi matrahlarının mobil hale gelmesinin bir sonucu olarak, AB'de 1995-2008 yılları arasında gelir vergisi oranında % 10'luk düşüş yaşanmıştır. Bireyler, internetle birlikte dünyanın her köşesinde ticari faaliyet gösterebilmekte, birçok hizmeti sunabilmektedirler. Bu noktada, vergilemenin temel unsurlarından biri olan ikametgah yönünden problem yaşanmaktadır. Yeni ekonomiyle birlikte ikametgahın gizlenebilmesi olanaklı hale gelmekte ayrıca internet üzerinden satışı

yapılan birçok ürünün kayıt altına alınmadan rahatlıkla satılabilmesi mümkün olmaktadır. Söz konusu bu iki durum bir araya geldiğinde, bireysel gelir vergisi açısından sorun ortaya çıkmaktadır. Nitekim, gerek AB gerekse OECD’de, toplam vergi gelirleri içerisinde bireysel gelir vergisinin payının giderek düşmeye başladığı gözlenmektedir.

İşgücü üzerindeki vergilere bakıldığında ise, bu üretim faktörü üzerindeki vergi yükünün önemli miktarlarda olduğu görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında, ülkelerin ellerinde kalan tek mobil olmayan üretim faktörünün işgücü olması gerçeği etkili olmaktadır. OECD’de 2007 yılında toplam vergi gelirlerinin % 27’sinin, AB’de ise % 50’ye yakın bölümünün işgücü üzerinden elde edildiği görülmektedir. Yeni ekonominin, vasıflı işgücüne olan talebin artması ve uzaktan çalışma gibi yeni çalışma şekillerinin ortaya çıkması sonuçlarını beraberinde getirdiği düşünüldüğünde, işgücünün de göreceli olarak mobilite kazanabileceğini söylemek imkan dahilinde olmaktadır. Örneğin; yeni ekonomide bir yazılım uzmanı, yabancı bir ülkedeki işverene bağlı olarak çalışabilmektedir. Bu da, elde etmiş olduğu geliri gizlemesine olanak sağlayabilmektedir. Bu nedenle, ilerleyen yıllarda işgücü üzerindeki vergi yükünün bugünkü hızla artmayacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Bireylerin sınırlar arasında serbestçe dolaşabilme kabiliyetlerinin artması, kendilerine en düşük vergi yükünü yükleyecek olan ülkelere göç edebilmelerini ve orada çalışabilmelerini sağlayabilecektir. Bu gelişmelerin etkisiyle olsa gerek, AB’de toplam vergi gelirleri içerisinde işgücünden alınan vergilerin payının 1990’lı yıllardan itibaren azalmaya başladığı görülmektedir. Buna rağmen yeni ekonomide, işgücü üzerinden elde edilecek vergi geliri, birçok ülkenin önemli gelir kaynaklarından birini oluşturmaya devam edecektir.

Görüldüğü gibi, yeni ekonomiyle birlikte vergi gelirlerinde bir zorlanma söz konusu olmaktadır. Toplam vergi gelirleri açısından bakıldığında, gerek OECD gerekse AB’de 1990’dan sonra vergi/GSYH oranında az da olsa bir artış görülmesine rağmen, vergi gelirlerinin yıllık artış oranlarının azalmaya başladığı dikkati çekmektedir. 2000 yılına kadar OECD’de vergi gelirlerinin yıllık artış oranı % 10-20 aralığında gerçekleşirken, bu yıldan sonra bu oran % 6-7’lere kadar düşmüştür. Bu durum, ülkelerin artık eski ekonomide olduğu gibi rahatlıkla vergi gelirlerini artıramadığı anlamına gelmektedir.

Yeni ekonomide tüketim, gelir ve kurumlar vergisinde sorunlar yaşanması kaçınılmazdır. Bu vergi türlerinin her biri, bireylerin ödeme güçlerinin kavranması açısından önemli bir göstergedir. Yeni ekonomiyle birlikte, bu vergi türlerine ilişkin olarak verginin konusu, kazancın tespiti, gelirin elde edildiği yer gibi kavramların tespiti zorlaşmaktadır. Dolayısıyla ödeme gücünün kavranması da zorlaşmaktadır. Bunun sonucu olarak, gelecekte, bu vergi gelirlerini ikame edecek fayda vergilerinin ağırlık kazanması beklenmektedir. Liberal politikaların hız kazanmasıyla birlikte değişen devlet anlayışının sonucunda, kamu harcamalarından faydalanma oranına göre vergi ödeme ilkesi ağırlık kazanmaya başlamaktadır. Yeni maliye anlayışında, ödeme gücü ilkesinin yanında faydalanma ilkesi de yer almaktadır. Bu bağlamda karayolları vergisi, çevre vergileri, emlak vergileri ve parafiskal gelirler gibi vergi türlerinin ağırlık kazanacağını söylemek mümkündür. Özellikle eğitim ve sağlık alanında yapılan reformların, bu hizmetlerden faydalananların bedelini ödemesi ilkesine dayanmaya başladığı görülmektedir. Son dönemlerde çevreye verilen önemle birlikte, sürdürülebilir büyüme çerçevesinde, çevre vergilerinin de artması muhtemeldir. Ayrıca yerel yönetim hizmetlerine artan talep sonucunda, bu yönetim birimlerinin şerefiye tarzında vergileri artırabilmeleri de olasıdır. Zaten bu yönetim birimlerinin sunmuş oldukları hizmetler daha çok faydalanma ilkesi çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bunun yanında, mobilitesi olmaması nedeniyle, bu yönetim birimlerinin tahsil etmiş oldukları emlak vergilerinde de artış olabilir.

Görüldüğü üzere vergi gelirleri hala devletlerin önemli bir gelir kaynağını oluşturmaktadır. Bu nedenle, yeni ekonomide, alternatif olarak önerilebilecek kaynaklar yine vergiler olacaktır. Fakat bu kez, yeni vergiler ve yeni yaklaşımlar gündeme gelebilecektir. Yeni ekonomide yeni vergi türlerinin üretilebileceğini ve bu bağlamda ödeme gücü ilkesi yerine faydalanma prensibinin ön plana çıkacağını söylemek mümkündür. Bu doğrultuda çevre, emlak, karayolları gibi alanlardan elde edilen vergi gelirlerinde artış olması beklenmektedir. Bununla birlikte, devletlerin gelir kaynaklarını oluşturması bakımından gelir, kurumlar ve tüketim vergilerinin de payının hala önemli oranlarda olduğu görülmektedir. Ülkeler için bu gelir kaynaklarından vazgeçmek hiç de kolay olmayacaktır. Bu nedenle yeni ekonomide, bu vergi türlerinden bireysel gelir vergisine ağırlık verilmesi gerekmektedir. Bunun için ikametgah ilkesi ön plana çıkarılmalı ve her türlü parasal aktarım işleminde bir kodlama sistemi getirilmelidir. Özellikle e-ticaretin kayıt altına alınmasını sağlamak amacıyla kodlama sistemine geçilmesi oldukça

faydalı olacaktır. Böylelikle, her ülke koduna göre yapılan işlemlerin elektronik ortamda kayıt altına alınabilmesi ve işlemlerin belirlenebilmesi mümkün olacaktır. Bu durum ise, üretim kapasitesi sınırlı olan gelişmekte olan ülkelerin aleyhine bir sonuç doğuracaktır.

Maliye politikalarına diğer bir aracı olan kamu harcamaları açısından bakıldığında, 2008 finansal krizinde görüldüğü üzere, kamu harcamalarının önemli bir uyarıcı olmaya devam ettiği gözlenmektedir. Dolayısıyla yeni ekonomide de, kamu harcamalarından faydalanılmaya devam edilecektir. Kamu harcamalarının önemli sorunlarından birini, hizmetten faydalanan ve hizmeti finanse eden tarafların farklılaşmaya başlaması oluşturmaktadır. Örneğin; çok uluslu işletmeler, farklı ülkelerde kendilerine sunulan kamu harcamalarından yararlanmak için, işletme fonksiyonlarını değişik ülkelere dağıtabilmektedirler. Bunun sonucunda, Ar-Ge harcamasını kendisine en yüksek desteği veren ülkede, pazarlamasını da aynı şekilde kendisine en uygun şartları sağlayan başka bir ülkede konumlandırabilmektedirler. Yani, bir işletme için kamu harcaması, sadece tek bir ülkenin sunduğu harcamayla sınırlı kalmamaktadır. Ters taraftan bakıldığında ise, bir ülkenin sunduğu kamu harcamaları başka bir ülkede yer alan işletmeye fayda sağlayabilmektedir. Dolayısıyla yeni ekonomide, kamu harcama politikasını sadece ülke sınırlarını düşünerek planlamak zor olacaktır. Diğer taraftan, işletmelerin bir ülkedeki kamu harcamalarından yararlanırken, gelirlerini vergi cenneti diğer bir ülkeye aktararak yerleşik olduğu ülkede vergi ödememesi yeni ekonomide olağan bir durum haline gelmektedir. Bunun yanı sıra, yeni ekonomide artan teknoloji talebi, ülkeler üzerinde gerekli altyapıyı hazırlamaları noktasında baskı yaratacaktır. Ayrıca bu dönemde ortaya çıkacak olan yaşlı nüfus sorunu, hizmetlerin yerelleşmesi ve artan harcama baskısı vergi gelirleri zorlanmaya başlayan ülkeler için büyük sorun oluşturacaktır.

Diğer önemli bir maliye politikası aracı olan kamu borçlanması da yeni ekonomiden etkilenecektir. Vatandaşların ülke içinde devletin çıkaracağı borç senetlerini aracısız olarak rahatlıkla alabilmesini mümkün kılacak, ayrıca bir ülke sınırları içerisinde çıkarılan borçlanma senetlerinin, başka ülkelerdeki vatandaşlar tarafından dahi serbestçe alınıp satılabilmesi mümkün olacaktır. Bu durum, kamu borçlanmasının daha rahat yapılabileceği sonucunun çıkarılabilmesine imkan tanımaktadır. Aynı zamanda böyle bir gelişme, risklerin de ülkeler arasında kolaylıkla yayılabilmesine olanak sağlayacaktır. Yeni

ekonominin en önemli özelliği olan hız, bir ülkede yaşanacak olan finansal krizi anında diğer ülkelere taşıyacaktır.

Sonuç olarak yeni ekonomi, devletin başta vergi politikası olmak üzere maliye politikalarını kullanmalarını zorlaştırmaktadır. Borçlanma politikasındaki görece kolaylanma, geçmişte yaşanmış borç krizlerinden dolayı bu kaynağın çok fazla tercih edilmesini engellemektedir. Bahsedilen bu nedenlerden ötürü, devletin kendisini yeni ekonominin şartlarına göre ayarlaması gerekmektedir. Bu noktada yeni ekonomiyle mücadele etmeye çalışmak son derece yanlış olacaktır. Çünkü geleceğin ekonomisiyle mücadele etmek veya onu engellemek mümkün görünmemektedir. Bunun yerine, yeni ekonomide uygulanacak olan politikalarda değişikliğe gitmek daha yerinde bir davranış olacaktır.

Yeni ekonomide, devletlerin uygulamaları gereken maliye politikaları önem arz etmektedir. Çünkü, geleceğin ekonomisine ayak uydurabilmek ancak onun özelliklerine uygun politikalar üretmekten geçmektedir. Bu noktada öncelikli olarak devletin, kendisini elektronik ortama dönüştürücü seçenekleri hızla hayata geçirmesi gerekmektedir. E-devlet ve beraberinde e-maliye uygulamalarına işlerlik kazandırılmalı, kamu çalışanlarının BİT'leri gerekli şekilde kullanabilmeleri sağlanmalıdır. E-devlet dönüşümü, bir yandan devletin daha düşük maliyetle daha kaliteli hizmetler sunabilmesine diğer yandan ekonomideki aktörleri daha yakından takip edebilmesine olanak sağlayacaktır.

Devletin izlemesi gereken diğer önemli bir politika da, yeni ekonominin getirdiği yenilikleri teşvik etmek olmalıdır. BİT ürünleri üreten sektörler mümkün olduğunca desteklenmelidir. Üretimde bilgi ağırlıklı sermaye ön plana çıkarılmalı, bilgiye dayalı işlerde fikri mülkiyet hakkı korunmalı, yazılım ve donanıma ilişkin sektörler öncelikli olarak desteklenmelidir. Bunun için de, maliye politikası araçları teşvik edici olarak kullanılmalıdır. Ayrıca, yeni ekonomide vasıfsız işgücüne olan talep düşeceğinden, buradan doğan vergi kaybını azaltmak için vasıflı işgücü arzı artırılmalı, yani beşeri sermayeye önem verilmelidir. Bunun için de ilköğretimden itibaren teknoloji kullanımı özendirilmeli, meslek liseleri ile bu teknolojiyi kullanabilecek ara eleman yetiştirilmesi desteklenmelidir. Ayrıca üniversitelerdeki ilgili lisans programlarının sayısı artırılmalı ve her bölümde teknolojiden gerektiği ölçüde faydalanılmalıdır.

Maliye politikası yöntemleri açısından bakıldığında, yeni ekonomide teknolojik gelişmelerin uygulanacak olan politikanın bireyler üzerindeki etkisini azaltacağı (politika etkisizliği) söylenebilir. Çünkü yeni ekonomide bilgi, hızla yayılabilmektedir. Bu nedenle, yeni ekonomide iradi maliye politikasının, iktisat politikası hedeflerine ulaşmak için elverişli bir araç olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Çünkü, hükümet politikaları hakkında bilgi edinebilen bireyler, alınacak tedbirleri önceden haber alarak kendilerini bu politikaya karşı ayarlayabileceklerdir. Bunun neticesinde ise, alınacak politik tedbir beklenen sonuca ulaşamayabilecektir. Dolayısıyla yeni ekonomide, maliye politikaları yöntemi olarak iradi politikalar yerine kurala dayalı politikaları ön plana çıkarmak gerekmektedir. Günümüzde denk bütçe ve borç kuralları ağırlıklı olmak üzere birçok ülkede mali kurallar uygulanmaktadır. Bu politikalarla, politik çıkarların ve baskı gruplarının önüne geçilerek kamu maliyesinde açık verilmesini önlemek mümkün olabilecektir. Mali kuralların en önemi örneği olan AB’de, SGP’nin uygulama sonuçlarının başarılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Pakt’ın uygulamaya girdiği 1997 yılından sonra Kamu Borcu / GSYH oranının ve Bütçe Açığı / GSYH oranının azaldığı gözlenmektedir.

Mali kuralların faydalarından yararlanabilmek için, mali istikrarı dikkate alarak oluşturulmuş basit, tarafsız, yasal temelleri olan esnek kurallara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada denk bütçe, borç, harcama ve gelirlere ilişkin anayasal temelleri olan kurallar oluşturmak gerekmektedir. Bu konuda özellikle, denk bütçe kuralı ve borç kuralı önem arz etmektedir. Kurallarla ilgili asıl önemli olan konuyu ise, kuralların konjonktürel dalgalanmalara karşı yeterince esnek olması oluşturmaktadır. Esneklikle, kuralların yeni şartlara anında uyum sağlayabilmesi kastedilmektedir. Bu noktada her bir kuralın, hangi şartlarda nasıl esnetilebileceği önceden tespit edilmiş olmalıdır. Ayrıca kuralların yaptırım gücünün olması da kurallara riayet edilmesini olanaklı kılacaktır. Aksi halde uygulanmayan yasal kural, sürekli olarak göz ardı edilecek ve yasalara olan güvenin zedelenmesine neden olacaktır.

Yeni ekonomide uygulanması gereken diğer bir politika ise, maliye politikalarının yürütülmesinin para politikasına benzer şekilde bağımsız bir organa devredilmesidir. Bunu gerekli kılan neden, yeni ekonomide hızın çok fazla ön plana çıkmış olmasıdır. Uzunca süredir para politikasında uygulama şansı bulan bağımsız politikalar, yeni ekonomiyle

birlikte maliye politikası alanı için de tartışılabilir bir hal almaya başlamıştır. Günümüzde ekonomik çalkantılar çok hızlı bir şekilde yayılmakta ve yeni ekonominin gelecekte bu çalkantıların yayılma hızını daha da artırması beklenmektedir. Bu nedenle alınması gereken maliye politikaları tedbirleri, eski maliye politikalarının maruz kaldığı gecikmeleri bertaraf edecek şekilde hazırlanmalıdır. Başka bir deyişle, maliye politikası araçlarının etkin olarak kullanılması sağlanmalıdır. Bunu sağlayabilecek tek organ ise, hükümetten ayrı olarak çalışabilecek bağımsız bir MPK'dır.

MPK'nın oluşturulmasındaki neden, ekonomide alınan kararların meclis çatısı altında görüşülerek uygulamaya koyulması esnasında geçen sürenin azaltılmasını sağlamak ve hükümetlerin ellerindeki en önemli araç konumunda olan bu politikaların politize edilmesini önlemektir. Gecikmeler açısından bakıldığında, ekonomik çalkantılarda alınması gereken ve meclis onayından geçmesi gereken kararlarda sorun ortaya çıkmaktadır. Çünkü bir krizin ortaya çıktığına ve tedbir alınması gerektiğine karar verilmesi, alınacak tedbirlerin belirlenmesi, mecliste görüşülmesi, uygulamaya koyulması ve etkisini göstermesi sırasında büyük gecikmeler yaşanmaktadır. Maliye politikaları tedbirlerinin para politikası kararları gibi etkisini hemen göstermemesi, maliye politikalarının doğasından kaynaklanan bir durumdur. Dolayısıyla, bu gecikmeyi ortadan kaldırmanın tam anlamıyla mümkün olmaması, diğer gecikmeleri ortadan kaldırmayı gerekli kılmaktadır. Aksi halde, alınan kararların uygulanması ve etkisini göstermesi uzun zaman alacaktır. Bu nedenle, maliye politikaları kararlarının ülkenin gereklerine uygun, hızlı ve tarafsız olarak alınması, ancak ve ancak bağımsız bir MPK tarafından sağlanabilecektir. Ayrıca MPK ile birlikte kararlar, politik çıkarlardan mümkün olduğunca arındırılarak ivedilikle uygulamaya sokulabilecektir.

Günümüzde tam anlamıyla uygulanan bir MPK olmamakla birlikte, buna benzer çeşitli kurumlar (maliye konseyleri) bulunmaktadır. Bu kurumlar, genellikle makroekonomik göstergeleri takip ederek raporlar hazırlamakta ve meclise sunmaktadırlar. Hazırlamış oldukları raporlarda, özellikle bütçe dengesine ilişkin olarak görüşlerini belirtmektedirler. Hükümetler, bu görüşleri dikkate alıp almama hususunda serbesttirler. Politika uygulama şansları olmamakla birlikte bu kurumlar kamuoyunun hükümet üzerinde baskı yaratabilmesini ve dolaylı yoldan da olsa bütçeye müdahale edebilmeyi başarabilmektedirler.

MPK, gerek ulusal gerekse uluslararası ekonomiyi çok iyi izlemeli, geleceğe yönelik tahminlerde bulunarak alınması gereken kararları hızlı bir şekilde uygulamaya sokabilmelidir. Ayrıca kurul, topluma karşı yeterince şeffaf, meclise karşı da hesap verebilir nitelikte olmalıdır. Bunun yanında MPK üyelerinin de, atanmış akademik kariyer sahibi kişilerden ve alanında uzman bir kadrodan oluşması gerekmektedir.

MPK, ekonomi yönetimi şemasında, Maliye Bakanlığı içerisinde yer almalı fakat ondan bağımsız olarak hareket edebilmelidir. Bu yapı, kurulun bağımsızlığına gölge düşürecek şekilde algılanmamalıdır. Çünkü MPK'nın, para politikası kurulunda olduğu gibi bağımsız merkez bankası çatısı altında olma şansı bulunmamaktadır. Ayrıca kurulun, Maliye Bakanlığı bünyesindeki diğer birimlerle de yakın ilişki içerisinde olması gerekmektedir. Bu nedenle bakanlık bünyesinde bulunması son derece önemlidir. Böyle olmakla birlikte, kurul üyelerinin bakanlık teşkilatı ile herhangi bir ilişkisi bulunmamalıdır.

Neticede, MPK ile birlikte yeni ekonomide hızlı karar alabilme imkanı doğacak, maliye politikaları politikacıların oy kaygılarıyla hareket etmelerinin aracı olmaktan çıkacak ve mali disiplin sağlanmış olacaktır. Merkez bankalarının bağımsızlıklarıyla enflasyon arasındaki olumlu bağ, maliye politikaları ve mali disiplin arasında da kurulmuş olacaktır.

Sonuç olarak yeni ekonomi, maliye politikaları üzerinde bir takım sınırlamalara neden olarak geleneksel politikaların sürdürülebilirliği açısından sorun yaratmaktadır. Maliye politikalarının geleceği açısından bakıldığında, bir takım şüphelerin söz konusu olduğu kaçınılmazdır. Çünkü artık ülkeler bağımsız olarak maliye politikalarını kullanamamaktadırlar. Ülkelerin dışa bağımlılıkları yeterince arttığandan, alınacak olan her türlü kararın sonucunu diğer ülkelerin tepkilerini hesaba katarak değerlendirmeleri gerekmektedir.

Bahsedilen zorluklara rağmen, maliye politikaları yeni ekonomide, devletin önemli bir ekonomi politikası aracı olma özelliğini taşıyacaktır. Burada önemli olan, yeni ekonomi sürecine uygun şekilde maliye politikalarında gerekli değişimi yapabilmektir. Bu nedenle, hükümetlerin öncelikli olarak, yeni ekonominin gelişimini etkilemeden ona uygun politikalar üretmeleri gerekmektedir. Nasıl ki küresel sorunların çözümü küresel oluyorsa,

teknolojik sorunların çözümü de teknolojik olmalıdır. Teknoloji alanında yaşanan gelişmeler birtakım zorlukların yaşanmasına neden oluyorsa, bu sorunların çözümünde mümkün olduğunca daha ileri teknoloji ve yöntemlerle desteklenmiş ve hukuki altyapısı oluşturulmuş çözüm önerileri ortaya çıkarılmalıdır. Özellikle e-ticaret konusunda tedbirler alınmalıdır. Yeni ekonominin yarattığı sorunların çözümünün bir ayağını yasal altyapı, diğerini teknolojik altyapı, üçüncüsünü ise uluslararası işbirliği oluşturmaktadır. Bu üçlü çözüm sağlanamadığı sürece, e-ticaret sorununu çözmek, yeni ekonomiye ayak uydurmak ve ondan yararlanmak mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla, bahsedilen bu üçlü çözüm önerisi, olmazsa olmaz bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye açısından değerlendirildiğinde ise, Türkiye'nin yeni ekonomi sürecinin dışında kalma şansı bulunmamaktadır. Dünya birbirine sıkı sıkıya bağlanmış durumdadır ve herhangi bir ülke için geçerli olan her türlü sorun Türkiye için de geçerli olmaktadır. Bu nedenle, öncelikli olarak yeni ekonominin altyapısının tam anlamıyla hazırlanması gerekmektedir. Yeni ekonomiyle ilgili göstergeler incelendiğinde, Türkiye'nin hala yeterince ilerleme göstermediği göze çarpmaktadır. Bu noktada, teknolojiyi sadece telefon, bilgisayar ve internet kullanımıyla sınırlandırmamak, bu teknolojiyi ekonomik çıktı elde edecek şekilde değerlendirmek gerekmektedir. Aynı zamanda, teknolojiyi sadece kullanan taraf değil, üreten taraf da olmak son derece önemlidir. Bu açıdan en cazip sektör olan donanım ürünleri sektörüne yönelik vergisel teşvikler ve teknolojik altyapı harcamaları artırılmalıdır.

Oluşturulacak teknolojik altyapıyla birlikte, e-devlet uygulamalarına kamu sektöründe işlerlik kazandırılmalı, kamu sektörünün yükü hafifletilmelidir. Yeni yeni gündeme gelen mali kural uygulamaları ise, bir an önce yasalaştırılmalıdır. Kuralların esnekliği ve yaptırım gücü yasalarla iyice belirlenmiş olmalıdır. Aksi halde, politik süreçte rahatlıkla değişebilecek kuralların herhangi bir önemi olmayacaktır. MPK fikri ise, Türkiye için de rahatlıkla düşünülebilecek bir politikadır. Geçmişteki politik çıkarlarla şekillenen maliye politikaları dikkate alındığında, bu tarz bir kurulun faydalı olacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle koalisyon hükümetlerinin yer aldığı ülkede, hükümet içerisindeki anlaşmazlıkların neden olduğu gecikmeler bu sayede önlenilecek ve çok daha hızlı ve güvenilir maliye politikaları yürütülebilecektir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Acar, Sadık (t.y), “Maliye ve Para Politikalarının Etkinliği Açısından Keynesci ve Monetarist Yaklaşımların Mukayesesi”, <http://www.deu.edu.tr/userweb/sadik.acar/dosyalar/Binder1.pdf> (10.03.2009).
- Ağbal, Naci (2001a), “Globalleşme ve Vergi Sistemlerinin Geleceği-I”, **Yaklaşım Dergisi**, 105, 64-76.
- (2001b), “Globalleşme ve Vergi Sistemlerinin Geleceği-II”, **Yaklaşım Dergisi**, 106, 77-84.
- Akbulut, Akın (2007), **Bilişim Ekonomisi ve E-Ticaret**, İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını.
- Akçay, Selçuk (2003), “The New Economy: A Survey”, **Ekonomik Yaklaşım**, 14 (44-46), 57-70.
- Akın, Bahadır H. (2001), **Yeni Ekonomi – Strateji, Rekabet, Teknoloji Yönetimi-**, 1. Baskı, No: 39, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Aktan, Coşkun Can (2009), “Kamu Tercihi Teorisi”, http://www.canaktan.org/ekonomi/anayasal_iktisat/kamu-tercihi.htm (20.08.2009).
- Aktan, Coşkun Can ve Vural, İstiklal Yaşar (2004a), **Yeni Ekonomi ve Rekabet**, TİSK Yayınları, No:253, http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ana&ana_id=62 (10.10.2009).
- (2004b), “Vergi Rekabeti”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 22, 1-18.
- Aktan, Coşkun Can ve Şen, Hüseyin (1999), **Globalleşme, Ekonomik Kriz ve Türkiye**, Ankara: TOSYÖV Yayınları.
- Aktan, Coşkun Can ve diğerleri (2004), “Geleneksel Maliye ve Yeni Maliye”, Coşkun Can Aktan ve diğerleri (Ed.), **Kamu Maliyesinde Çağdaş Yaklaşımlar**, 1. Baskı içinde, (9-26), Ankara: Seçkin Kitabevi.
- Aktaş, Mehmet (2004), **Uluslararası Transfer Fiyatlandırması ve Türk Vergi Mevzuatında Uygulama Olanakları**, Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.

- Akyazı, Haydar (2008), “Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın (TCMB) Önemsiz Bağımsızlığı”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 22(2), 81-99.
- Akyazı, Haydar ve Artan, Seyfettin (2006), “The Reflections of New Economy on Monetary Policy and Central Banking”, **MPRA Paper**, No. 603, http://mpra.ub.uni-muenchen.de/603/1/MPRA_paper_603.pdf (10.10.2008).
- Alada, Dinç (2007), “İktisat Düşüncesinin Yakın Dönem Evrimi ve Türkiye’de İktisat Okuryazarı Olmak”, **Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi**, XXIII(2), 1-8.
- Aldemir, Şenkan ve Sağlam, Yıldız (2006), “Yeni Ekonomi Sürecinde Ekonomik Gelişme Stratejileri ve Türkiye”, **5. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, (773-787), Kocaeli.
- Alesina, Alberto ve Summers, Lawrence H. (1993), “Central Bank Independence and Macroeconomic Performance: Some Comparative Evidence”, **Journal of Money, Credit and Banking**, 25(2), 151-162.
- Alfranca, Oscar ve Galindo, Miguel-Angel (2006), “Introduction: Current Issues in Fiscal Policy”, **International Journal Public Policy**, 1(3), 213-222.
- Allsopp, Christopher ve Vines, David (2005), “The Macroeconomic Role of Fiscal Policy”, **Oxford Review of Economic Policy**, 21(4), 485-508.
- Alptürk, Ercan (2005), **Elektronik Ticaretin Hukuku ve Vergilendirilmesi**, İstanbul: Gelirler Kontrolörleri Derneği Yayını.
- Altan, Ömer Zühtü (2004), **Sosyal Politika**, 2. Baskı, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Altınok ve diğerleri (2003), "Geleneksel Ticaretten Yeni Ekonomiye Elektronik Ticaretin Temel Ekonomik Etkileri", **IX. "Türkiye'de Internet" Konferansı**, Askeri Müze/Harbiye Kültür Sitesi, İstanbul.
- Anbar, Adem (2001), “E-Ticarette Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri”, **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi**, 2, 18-32.
- Asia-Pacific Economic Cooperation (2002), “The New Economy in APEC: Innovations, Digital Divide and Policy”, http://www.cipi.gob.mx/Biblioteca_Digital_CIPI/BibliografiaBasica/innovacion/The%20new%20economy%20in%20APEC.pdf (04.09.2009).
- (2001), “The New Economy and APEC”, APEC Economic Committee.

- Arestis, Philip ve McCombie, John (2009), "On the Effectiveness of Fiscal Policy as an Instrument of Macroeconomic Policy", **Economic Affairs**, 29(1), 77-79.
- Arestis, Philip ve Sawyer, Malcolm (2004a), **Re-examining Monetary and Fiscal Policy for the 21st Century**, Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- (2004b), "On the Effectiveness of Monetary Policy and of Fiscal Policy", **Review of Social Economy**, LXII(4), 441-463.
- Argandona, Antonio (2003), "The New Economy: Ethical Issues", **Journal of Business Ethics**, 44(1), 3-22.
- Armağan, Ramazan (2000), "Yeni Ekonomi ve Türkiye", **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, 5(2), 139-153.
- Asher, Mukul G. ve Rajan, Ramkishan S. (1999), "Globalization and Tax Systems: Implications for Developing Countries with Particular Reference to Southeast Asia", **Centre for International Economic Studies, Discussion Paper**, No. 99/23.
- (2003), "The Innovation Economy, A New Vision for Economic Growth in the 21st Century", PPI, Policy Report.
- Atkeson, Andrew ve Andes, Scott (2008), "The 2008 State New Economy Index Benchmarking Economic Transformation in the States", Kauffman Foundation and The Information Technology and Innovation Foundation.
- Atkeson, Andrew ve Kehoe, Kehoe J. (2001), "The Transition to a New Economy After the Second Industrial Revolution", NBER Working Paper, No.8676.
- Atkinson, Robert D. (2005), "Inequality in the New Economy", Antony Giddens ve Patrick Diamond (Ed.), **The New Egalitarianism**, içinde (52-68), Cambridge: Polity Press.
- Atkinson, Robert ve Court, Randolph (1998), "The New Economy Index", **Progressive Policy Institute Technology**, <http://www.neweconomyindex.org/productivity.html> (11.10.2008).
- Auerbach, Alan J. (2005), "The Effectiveness of Fiscal Policy as Stabilization Policy", Bank of Korea International Conference, The Effectiveness of Stabilization Policies, Seoul.
- Avi-Yonah, Reuven S. (2001), "Tax Competition and E-Commerce", <http://www.bus.umich.edu/OTPR/WP2001-13paper.pdf> (10.08.2009).
- Aykin, Hasan (2002), "Yeni Ekonomide Devletin Yönü: E-Devlet", **Maliye Dergisi**, 141, 3-20.

- Badinger, Harald (2008), "Cyclical Fiscal Policy, Output Volatility, and Economic Growth", CESifo Working Paper Series, No.2268.
- (2009), "Fiscal Rules, Discretionary Fiscal Policy and Macroeconomic Stability: an Empirical Assessment for OECD Countries", **Applied Economics**, 41, 829-847.
- Baily, Martin N. ve Lawrence, Robert Z. (2001), "Do We Have A New E-Economy?", NBER Working Paper No.8243.
- Baker, Dean (2003), "Macro Policymaking in the New Economy", Derek C. Jones (Ed.), **New Economy Handbook**, içinde (803-820), ABD: Elsevier.
- Bakırtaş, İbrahim (2003), "Kamu Harcamalarının Temel Makroekonomik Göstergelerle İlişkisi ve Nedenselliği (1983-2000 Türkiye Örneği)", **Dumlupınar Üniversitesi SBE Dergisi**, 9, 41-66.
- Baldacci, Emanuele ve diğerleri (2001), "The Effectiveness of Fiscal Policy in Stimulating Economic Activity An Empirical Investigation", Second Annual Research Conference, IMF, Washington DC.
- Balı, B. Bülent ve Çelen, Mustafa (2007), **Kurala Bağlı Maliye Politikaları ve Avrupa Birliği Uygulaması**, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Barışık, Salih ve Yirmibeşçik, Oya (2006), "Türkiye'de Yeni Ekonominin Oluşum Sürecini Hızlandırmaya Yönelik Uyum Çabaları", **Zonguldak Karaelmas Üniversitesi SBE Dergisi**, 2(4), 39-62.
- Barnett, Steven ve diğerleri (2008), "Fiscal Policy as a Countercyclical Tool", **IMF World Economic Outlook** içinde, 159-196.
- Bayraç, Naci H. (2005), "Yeni Ekonomi ve Yarattığı Değişimler", www.ekonomist.net/wp-content/dosyalar/bayrac.pdf (13.02.2008).
- Bird, Richard M. (2005), "Taxation Electronic Commerce: The End of the Beginning", **ITP Paper**, No.0502.
- Binatlı, Cüneyt (2002), "Elektronik Ticaretin Vergisel Boyutu", <http://www.iticu.edu.tr/kutuphane/dergi/d1/M00010.pdf> (20.10.2009).
- Blinder, Alan S. (1997), "Is Government too Political", **Foreign Affairs**, 76(6), 115-126.
- (2004), "The Case Against the Case Against Discretionary Fiscal Policy", CEPS Working Paper, No.100.
- Blinder, Alan S. ve Solow, Robert M. (1972), "Does Fiscal Policy Matter?", **Econometric Research Program**, Research Memorandum, No.144.

- Bocutoğlu, Ersan (2005), **Karşılaştırmalı Makro İktisat Teoriler ve Politikalar**, 2. Baskı, Trabzon: Derya Kitabevi.
- Bosworth, Barry P. ve Triplett, Jack E. (2000), "What's New About The New Economy? It, Economic Growth and Productivity", http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/papers/2000/1020healthcare_bosworth/20001020.pdf (10.05.2008).
- Bruce, Donald ve Fox, William F. (2004), "State and Local Sales Tax Revenue Loses from E-commerce: Estimates as of July 2004", The University of Tennessee, Centre for Business and Economic Research.
- Calmfors, Lars (2002), "Nominal Wage Flexibility and Fiscal Policy: How Much Can They Reduce Macroeconomic Variability in the EMU?", Memorandum to HM Treasury, UK.
- (2003), "Fiscal Policy to Stabilise the Domestic Economy in the EMU: What Can We Learn from Monetary Policy?", **CESifo Economic Studies**, 49(3), 319–353.
- Cangir, Niyazi (1998), "Elektronik Ticaret ya da İnternetin Vergilendirilmesi", **Yaklaşım Dergisi**, 70, 56-66.
- Carlsson, Bo (2004), "The Digital Economy: What is New and What is not?", **Structural Change and Economic Dynamics**, 15(3), 245-264.
- Castro, Francisco de (2003), "The Macroeconomic Effects of Fiscal Policy in Spain", Documento de Trabajo BANCO DE ESPAÑA, Madrid, Working Paper, No. 0311.
- Cecchetti, Stephen G. (2002), "The New Economy and the Challenges for Macroeconomic Policy" NBER Working Paper, No:8935.
- Chen, Zehui (2009), "Central Bank Independence and Inflation Rate among the World's Major Economies from 1989 to 2003", <http://maven.smith.edu/~zchen/cbi.pdf> (20.02.2010).
- Clarke, Matthew (2003), "E-development? Development and the New Economy", WIDER Policy Brief, No.7.
- (2006), "Are the Development Policy Implications of the New Economy, New? All That is Old is New Again", **Journal of International Development**, 18(5), 639-648.
- Cockfield, Arthur J. (2002), "Designing Tax Policy for the Digital Biosphere: How the Internet is Changing Tax Laws", **Connecticut Law Review**, 34, 333-403.

- Cooper, Richard N. (2001), “What’s New in the New Economy”, <http://www.economics.harvard.edu/faculty/cooper/files/neweconomy.pdf> 11.04.2008.
- Coppel, Jonathan (2000), “E-Commerce: Impacts and Policy Challenges”, OECD Economics Department Working Papers, No.252.
- Cordell, Arthur J. (1996), “New Taxes for a New Economy”, **Government Information in Canada**, 2(4), <http://library2.usask.ca/gic/v2n4/cordell/cordell.html>(10.10.2009).
- Cottarelli, Carlo (2009), “Fiscal Rules—Anchoring Expectations for Sustainable Public Finances”, IMF Fiscal Affairs Department.
- Çevik, Savaş (2004), “Küreselleşen Dünya’da Vergi Politikası: Vergi Politikasında Dönüşüm ve Küresel Sorunlar”, **Vergi Dünyası Dergisi**, 270, 154-165.
- Dahan, Momi ve Strawczynski, Michel (2009), “Fiscal Rules and Government Expenditure Composition in OECD Countries”, <http://public-policy.huji.ac.il/upload/Fiscal%20rules%20and%20Expenditure%20Composition%20in%20OECD%20Countries.pdf> (03.05.2009).
- Daughy, Andrea (1991), “The Relationship Fiscal Policy and Monetary Policy”, **Reserve Bank Bulletin**, 54(3), 228-234.
- Daum, Juergen H. (2001), “Value Drivers Intangible Assets: Do We Need a New Approach to Financial and Management Accounting? A Blueprint for an Improved Management System”, <http://www.juergendaum.com/> (20.08.2009).
- Daveri, Francesco (2003), “Information Technology and Productivity Growth Across Countries and Sectors”, Derek C. Jones (Ed.), **New Economy Handbook**, içinde (101-120), ABD: Elsevier.
- Debrun, Xavier ve diğerleri (2008), “A New Fiscal Rule: Should Israel ‘Go Swiss?’”, IMF Working Paper, No.87.
- (2009), “Independent Fiscal Agencies”, **Journal of Economic Surveys**, 23(1), 44–81.
- Delong, Bradford J. (1998), “What ‘New’ Economy?”, **The Wilson Quarterly**, 22(4).
- (2001), “A Historical Perspective on the New Economy”, <http://www.hktdc.com/econforum/hkcer/hkcer010701.htm> (18.04.2008).
- Delong, Bradford J. ve Summers, Lawrence H. (2001), “The ‘New Economy’: Background, Historical Perspective, Questions, and Speculations”, Federal Reserve Bank of Kansas City, Economic Review, <http://www.kc.frb.org/Publicat/econrev/Pdf/4q01delo.pdf> (10.05.2007).

- Devlet Planlama Teşkilatı (2001) “8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Bilişim Teknolojileri ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, Ankara: DPT Yayınları.
- Dewan, Sanjeev ve Kraemer, Kenneth L. (2000), “The Information Technology and Productivity: Evidence From Country-Level Data”, **Management Science**, 46(4), 548-562.
- Doğan, Cem ve Öcal, Nilay (2007), **Yeni İktisat Politikaları ve Yenilik İktisadına Eleştirel Yaklaşım**, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Drucker, Peter F. (1993), **Kapitalist Ötesi Toplum**, (Çev. Belkıs Çorakçı), 1993, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- (2000), **Yeni Gerçekler**, (Çev. Birtane Karanakçı), 7.Baskı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Duman, Koray (2004), “Yeni Ekonominin Makro Ekonomi Üzerindeki Etkileri”, **3.Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, Eskişehir, iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/08-02.pdf (10.10.2008).
- Dura, Cihan ve Atik, Hayriye (2002), **Bilgi Toplumu Bilgi Ekonomisi ve Türkiye**, İstanbul: Literatür Yayınları.
- Economides, Nicholas (2006), “Competition Policy in Network Industries: An Introduction”, Dennis W. Jansen (Ed.), **The New Economy and Beyond Past, Present and Future**, içinde (96-121), ABD: Edward Elgar Publishing.
- Eichengreen, Barry ve diğerleri (1999), “Reforming Budgetary Institutions in Latin America: The Case for a National Fiscal Council”, **Open Economies Review**, 10, 415-442.
- Ekmekçi, Esra (2003), **Küreselleşme ve Vergilendirmede Yeni Eğilimler**, İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları.
- Engelbrecht, Hans-Jürgen (2003), “Data Issues in the New Economy”, Derek C. Jones (Ed.), **New Economy Handbook**, içinde (57-76), ABD: Elsevier.
- Eraydın, Ayda (2001), “Yeni Ekonominin Getirdiği Fırsat ve Riskler; Toplumsal ve Mekansal Açından”, **Yeni Ekonomi Sempozyumu Bilgi Teknolojileri, Yeni Ekonomi ve Küreselleşme, Yeni Ekonomi El Kitabı**, içinde (61-74), Ankara: TCMB Yayınları.
- Erdoğan, Seyfettin (2004), “İktisat Politikası Uygulamaları Üzerindeki Etkileri Açısından Yeni Ekonomi”, **Kocaeli Üniversitesi SBE Dergisi**, 2004/2, 38-48.

- Erdoğan, Tarkan ve Bilir, Hakan (2002), “Bilgi ve İletişim Teknolojileri: Gelişmeleri Yansımalar ve Piyasaların Yeniden Düzenlenmesi”, **Rekabet Dergisi**, 11, 50-80.
- Erkan, Hüsni ve Erkan, Canan (2004), “Bilgi Ekonomisinde Teori ve Politika”, 3.Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Eskişehir, iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/08-04.pdf (10.10.2008).
- Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu, www.e-ticaret.gov.tr (10.12.2009).
- European Commission (2006), “Public Finances in EMU”, Directorate-General For Economic and Financial Affairs, No.3, Belçika.
- (2009a), “Public Finances in EMU”, 10th Edition, Economic and Financial Affairs, Lüksembourg.
- (2009b), “Taxation Trends in the European Union”, Belçika.
- European Economic Advisory Group (2003), Report on the European Economy 2003.
- European Parliament and Council of European Union (2000), Directive 2000/31/Ec of The European Parliament and of The Council, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:178:0001:0001:EN:PDF> (02.01.2010).
- Eurostat, 2010, “Taxes on Labour”, ec.europa.eu/eurostat (20.01.2010).
- EUCOM (1997), A European Initiative in Electronic Commerce, COM(97) 157.
- Fatas, Antonio ve Mihov, Ilian (2000), “The Macroeconomic Effects of Fiscal Policy”, Mimeo, INSEAD.
- (2001), “Fiscal Policy and Business Cycles: An Empirical Investigation”, **Moneda y Credito**, 212, 167-210.
- (2003), “The Case for Restricting Fiscal Policy Discretion”, **The Quarterly Journal of Economics**, 118(4), 1419-1447.
- Feldstein, Martin (2009), “Rethinking the Role of Fiscal Policy”, **NBER Working Paper**, No. 14684.
- Ferhatoğlu, Emrah (2006a), “Avrupa’da Düz Oranlı Vergi Sistemi Çalışmaları ve Başarısı”, **Vergi Dünyası Dergisi**, 298, 170-176.
- (2006b), “Avrupa Birliği Ortak Katma Değer Vergisi Sisteminde Elektronik Ticaret”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 7(2), 47-65.
- Fisunoğlu, Mahir ve Tan Köksel, Bilge (2009), “Keynes Devrimi ve Keynesyen İktisat”, **Ekonomik Yaklaşım Dergisi**, 20(70), 31-60.

- Flamm, Kenneth (2003), "The New Economy in Historical Perspective: Evolution of Digital Electronics Technology", Derek C. Jones (Ed.), **New Economy Handbook**, içinde (25-55), ABD: Elsevier.
- Ghisi, Marc L. (2007), "The Growing Importance of Intangible Assets in the Stock Markets", <http://www.esc.com.mk/Documents/THE%20GROWING%20IMPORTANCE%20OF%20INTANGIBLE%20ASSETS.pdf> (10.08.2009).
- Goolsbee, Austan (1999), "In a World Without Borders: The Impact of Taxes on Internet Commerce", <http://faculty.chicagobooth.edu/austan.goolsbee/research/intertax.pdf> (10.12.2009).
- (2001), "The Implications of Electronic Commerce for Fiscal Policy", 2001, <http://faculty.chicagobooth.edu/austan.goolsbee/research/jeptax.pdf> (10.10.2009).
- Gordon, Robert J. (2000), "Does The 'New Economy' Measure Up To The Great Inventions of The Past?", NBER Working Paper No.7833.
- Gökbunar, Ramazan (2003), "Siber Uzayda BİT Vergisi Üzerine", **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, XXII(2), 35-49.
- Grimm, Bruce T. (1998), "Price Indexes for Selected Semiconductors, 1974-96", **Survey of Current Business**, 78(2), 8-24.
- Gruen, Nicholas (2001), "Greater Independence for Fiscal Institutions", **OECD Journal of Budgeting**, 1(1), 89-115.
- Günaydın, İhsan (1999), "Vergi Cennetlerinin Özellikleri ve Kullanımları", **Vergi Sorunları Dergisi**, 126, 75-84.
- (2000), "Elektronik Ticareti Vergileme İlkeleri", **Vergi Dünyası Dergisi**, 224, 100-109.
- Günaydın, İhsan ve Eser, Levent Yahya (2009), "Maliye Politikasındaki Yeni Trend: Mali Kurallar", **Maliye Dergisi**, 156, 51-65.
- (2010), "Mali Kural Uygulamaları Ve Ekonomik Amaçlar Üzerindeki Etkileri", **Vergi Dünyası Dergisi**, 342, 10-23.
- Güngör, Kamil (2004), "İktisadın Tarihine Kısa Bir Bakış ve Merkantilizmden Günümüze İktisadi Düşünceler", http://www2.aku.edu.tr/~kgungor/kamil_gungor.pdf, (10.08.2009).
- Gürdal, Oya (2004), "Bilgi Ekonomisi ve /veya Yeni Ekonominin Reddettikleri", **Bilgi Dünyası**, 5(1), 48-73.

- Hall, Bronwyn H. ve Khan, Beethika (2003), "Adoption of New Technology", Derek C. Jones (Ed.), **New Economy Handbook**, içinde (229-249), ABD: Elsevier.
- Haltiwanger, John ve Jarmin, Ron (2003), "A Statistical portrait of the New eEconomy", Derek C. Jones (Ed.), **New Economy Handbook**, içinde (3-24), ABD: Elsevier.
- Hammalainen, Sirkka (2001), "Is the New Economy Really New?", <http://www.ecb.eu/press/key/date/2001/html/sp010129.en.html> (20.04.2008).
- Heil, Daniel ve Prieger, James E. (2009), "The Macroeconomic Impacts of E-Business on the Economy", SSRN Working Paper, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1407202 (10.10.2009).
- Hemming, Richard ve diğerleri (2002), "The Effectiveness of Fiscal Policy in Stimulating Economic Activity – A Review of the Literature" IMF Working Paper No.02/208.
- Hepaksaz, Engin (2007), "Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Teorisi Perspektifinden Anayasal Mali Reform", **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar**, 44(514),
- IMF (2001), "World Economic Outlook", The Information Technology Revolution.
- Jalava, Jukka ve Pohjola, Matti (2001), "Economic Growth in the New Economy", WIDER Discussion Paper, No:2001/5.
- Jansen, Dennis W. (2006), "Introduction: What is the New Economy", Dennis W. Jansen (Ed.), **The New Economy and Beyond, Past, Present and Future**, içinde (1-11), United Kingdom: Edwar Elgar Publishing.
- Janssen, John (2001), "New Zealand's Fiscal Policy Framework: Experience and Evolution", New Zealand Treasury, Working Paper, No.01/25.
- Jentzsch, Nicola (2001), "The New Economy Debate in the U.S: A Review of Literature", John F. Kennedy Institute For North American Studies, Working Paper No. 125/2001.
- Jha, Raghendra (2007), "Fiscal Policy in Developing Countries: A Synoptic View", ASARC Working Paper, No.1.
- Jones, Richard ve Basu, Subhajit (2002), "Taxation of Electronic Commerce: A Developing Problem", **International Review of Law Computers**, 16(1), 35–52.
- Jorgenson, Dale W. (2001), "Information Technology and the U.S. Economy", **The American Economic Review**, 91(1), 1-32.
- Jorgenson, Dale W. ve Stiroh, Kevin J. (2000), "US Economic Growth at the Industry Level", **The American Economic Review**, 90(2), 161-167.

- Kalça, Adem ve Akyazı, Haydar (2009), “Dijital Bölünme: Fırsat mı Tahdit mi?”, **EskiYeni Ekonomi**, içinde (31-49), İstanbul: Element Yayınevi.
- Kapur, Sandeep (2002), “Developing Countries in the New Economy”, WIDER Discussion Paper, No.2002/73.
- Kapusuzoğlu, Tuncay (2003), **Vergisel Yönden Transfer Fiyatlandırması**, İstanbul: Oluş Yayıncılık.
- Kayhan, Şaban ve Yıldız, Habib (2004), **Elektronik Ticaretin Hukuki ve Vergi Boyutu**, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Kazgan, Gülten (2005), **Küreselleşme ve Ulus-Devlet, Yeni Ekonomik Düzen**, 4. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kepek, Yakup (2001), “Yeni Ekonominin Getirdiği Fırsat ve Riskler; Ekonomik ve Teknolojik Açından”, **Yeni Ekonomi Sempozyumu Bilgi Teknolojileri, Yeni Ekonomi ve Küreselleşme, Yeni Ekonomi El Kitabı**, içinde (47-60), Ankara: TCMB Yayınları.
- Kleinert, Jörn ve Schuknecht, Ludger (2003), “The New Economy and International Trade”, Derek C. Jones (Ed.), **New Economy Handbook**, içinde (963-984), ABD: Elsevier.
- Klotz, Ulrich (1999), “The Challenges of the New Economy”, **Gerwerkschaftliche Monatshefte**, No.10, <http://www.idemployee.id.tue.nl/g.w.m.rauterberg/presentations/1999-klotz.pdf> (10.10.2009).
- Kohn, L. Donald (2009), “Expectations, and Dynamics in the Current Economic Crisis”, Speech, At the Conference on Monetary-Fiscal Policy Interactions, Princeton University, May 23, 2009.
- Kongsted, Hans C. ve Konnerup, Merete (2001), “The ‘New Economy’: Empirical Evidence for Four Countries”, CEBR Discussion Paper, No.2001-4.
- Kopcke, Richard ve diğerleri (2006), “Introduction: The Macroeconomics of Fiscal Policy”, Richard Kopcke ve diğerleri (Ed.), **The Macroeconomics of Fiscal Policy**, içinde (3-22), Mit Press.
- Kopits, George ve Symansky, Steven (1998), “Fiscal Policy Rule”, IMF Occasional Paper, No.162.
- Koray, Meryem (2005), **Sosyal Politika**, 2. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kotz, David, M. ve Wolfson, Martin H. (2004), “Deja Vu All Over Again: ‘New’ Economy in Historical Perspective”, **Labour Studies Journal**, 28(4), 25-44.

- Kriesler, Peter ve Nevile John (2003), "Macroeconomic Impacts of Globalization" Harry Bloch (Ed.), **Growth and Development in the Global Economy**, içinde (173-189), Cheltenham: Edward Elgar.
- Krugman, Paul (2005), "Is fiscal Policy Poised for a Comeback?", **Oxford Review of Economic Policy**, 21(4), 515-523.
- Kutlu, Erol ve Taban, Sami (2007), **Bilgi Toplumu ve Türkiye, Politikalar Stratejiler**, Ankara: Nisan Kitabevi.
- Kuttner, Kenneth N. ve Posen, Adam S. (2002), "Fiscal Policy Effectiveness in Japan", **Journal of the Japanese and International Economies**, 16(4), 536-558.
- Kutukız, Doğan (2003), "Finansal Yeniliklerin Gelişimi, Piyasalar Üzerindeki Etkileri ve Türkiye Üzerinde Deneysel Bir Çalışma", **Mali Çözüm Dergisi**, 65, 114-125.
- Küçüközyiğit, Galip H. (2003a), "Vergileme Tartışmaları Bağlamında Elektronik Ticaretin Hukuksal Tanımı Ne Olmalıdır? - I", **Vergi Sorunları Dergisi**, 174, 157-164.
- (2003b), "Vergileme Tartışmaları Bağlamında Elektronik Ticaretin Hukuksal Tanımı Ne Olmalıdır? – II" **Vergi Sorunları Dergisi**, 175, 150-158.
- (2003c), "Yeni Ekonomi: Gerçek mi? Ütopya mı?", **Vergi Sorunları Dergisi**, 180, 187-200.
- Landefeld, Steven J. ve Fraumeni, Barbara M. (2000), "Measuring The New Economy", Bureau of Economic Analysis Advisory Committee Meeting, BEA Papers, No.9.
- Leith, Campbell ve Wren-Lewis, Simon (2006), "Fiscal Stabilisation Policy and Fiscal Institutions", World Economy & Finance Research Programme, Birkbeck, University, Working Paper No.7.
- Mann, Catherine L. (2001), "The New Economy: End of the Welfare State?", Conference of 'Economy Policy in the New Economy', Paderborn.
- (2003), "Policy Issues and the New Economy for Developing and Transition Economies", Derek C. Jones (Ed.), **New Economy Handbook**, içinde (931-961), ABD: Elsevier.
- Méltiz, Jacques (2000), "Some Cross-Country Evidence about Fiscal Policy Behavior and Consequences for EMU", <http://www.zei.de/download/merlitz.pdf> (02.09.2009).
- Mintz, Jack M. (2002), "Taxes and Fiscal Instruments in the New Economy", **ISUMA**, Spring, 107-111.
- Miyahira, Hilton (2008) "Using Information Technology to Improve Tax and Revenue Collection", <http://www.gwu.edu/~ibi/minerva/Fall2008/Hilton.pdf> (20.01.2009).

- Miynat, Mustafa (2007), “Küreselleşmeden Yerelleşmeye: ‘Yeni Leviathanizm’”, **Yerel Siyaset Dergisi**, 14, 70-71.
- Mueller, Dennis C. (t.y.), “Kamu Tercih Teorisi” (Çev. Nurlane. Ahundzade ve Geray Musayev), http://www.canaktan.org/ekonomi/anayasal_iktisat/diger_yazilar/mueller-geray-kamu_tercihi.htm (20.08.2009).
- Muscatelli, Anton V. ve diğerleri (2002), “Monetary and Fiscal Policy Interactions Over the Cycle: Some Empirical Evidence”, CESIFO Working Paper, No. 817.
- Nadaroğlu, Halil (1984), “Maliye Politikası ve Türkiye’deki Uygulama”, **1983’de Türk İktisat Politikası Sempozyumu ve 1980 Sonrası Türk Vergi Politikası Semineri**, (45-79), İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Nethaber, <http://www.nethaber.com/Yasam/93106/Gezmeden-dunya-turu-Bu-kask-SANAL-GERCEKLIK> (28.12.2009).
- Neubig, S. Thomas ve Poddar, Satya (2000), “Blurred Tax Boundaries: The New Economy's Implications for Tax Policy”, **Tax Notes**, August, 1153-1161.
- Nordhaus, William D. (2000), “Technology, Economic Growth and New Economy”, <http://www.econ.yale.edu/~nordhaus/homepage/sweden%20061300c.PDF> (04.11.2007).
- Odyakmaz, Necmi (2000), “Bilgi Teknolojileri, Küreselleşme ve Kalkınma”, **Dış Ticaret Dergisi**, 18, www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/.../bilgi.doc (10.10.2009).
- OECD (1997), *Electronic Commerce: Opportunities and Challenges for Government*, The Sacher Report.
- (2001), “The New Economy: Beyond The Hype”, Final Report on The OECD Growth Project.
- (2009a), *Main Science and Technology Indicators-I*.
- (2009b), *Revenue Statistics 1965-2008*, 2009 Edition.
- (2009c), *Government at a Glance*.
- (2009d), *Economic Outlook, Database*, No:85.
- (2009e), *Science, Technology and Industry Scoreboard*.
- Omar, Adan ve diğerleri (2008), “The Impact of E-Commerce Tax Policy on State and Local Government Revenue”, 2008, <http://www.swdsi.org/swdsi08/paper/SWDSI%20Proceedings%20Paper%20S150.pdf> (10.11.2009).
- Öncel, Mualla (1969), “Ekonomik İstikrarı Teminde Para ve Maliye Politikalarının Rolü”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 26(3), 289-299.

- Öner, Yavuz M. (2004), “Zararlı (Haksız) Vergi Rekabeti”, **E-Yaklaşım Dergisi**, 11.
- Özgüler, Verda Canbey (2003), **Yeni Ekonomi Anlayışı Kapsamında Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler: Türkiye Örneği**, Eskişehir: TC.Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk, Salih ve Özşahin, Levent (2006), “Yeni Ekonomi ve İktisat Politikası Uygulamaları”, 5.Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kogresi, Kocaeli.
- Samuelson, Pamela (2001), “The ‘New Economy’ and Information Technology Policy”, <http://people.ischool.berkeley.edu/~pam/papers/infopolicy> (21.04.2008).
- Paulre, Bernard (2000), “Is the New Economy a Useful Concept?”, CNRS ISYS Working Paper, No. 2000-5.
- Paya, Merih M. (2007), **Makroiktisat**, 3. Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Pehlivan, Osman (2003), **Uluslararası Vergilendirme**, Trabzon: Derya Kitabevi.
- Perotti, Roberto (2002), “Estimating Effects of Fiscal Policy in OECD Countries”, ECB Working Paper, No.168.
- Piatkowski, Marcin (2002), “The ‘New Economy’ and Economic Growth in Transition Economies”, WIDER Discussion Paper No.2002/62.
- Piazolo, Daniel (2001), “The New Economy and the International Regulatory Framework”, Kiel Working Paper, No.1030.
- Pohjola, Matti (2002a), “The New Economy: Facts, Impacts and Policies”, **Information Economics and Policy**, 14, 133-144.
- (2002b), “New Economy in Growth and Development”, WIDER Discussion Paper, No.2002/67.
- Quah, Danny (2003), “Digital Goods and the New Economy”, Derek C. Jones (Ed.), **New Economy Handbook**, içinde (289-321), ABD: Elsevier.
- Reenen, John V. (2001), “The New Economy: Reality and Policy”, **Fiscal Studies**, 22(3), 307-336.
- Sakal, Mustafa (1996), “Kamu Ekonomisi Teorisinin Gelişmesinde Kamu Tercih Teorisinin Etkisi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi**, 11(1).
- Salvatore, Dominick (2005), “G-7 Ülkelerinde Yeni Ekonomi ve Büyüme”, (Çev. Özgür Aslan), **Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi**, 6(1), 59-69.
- Saraç, Özgür (2006), **Küresel Vergi Rekabeti ve Ulusal Vergi Politikaları**, No.38, Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.

- Saraçoğlu, Fatih (2006), “Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi Konusunda Karşılaşılan Sorunlar, OECD ve AB Yaklaşımı”, **Vergi Sorunları Dergisi**, 213, 153-161.
- Sauve, Pierre (2001), “The Trade Policy Implications of The New Economy”, <http://www.cid.harvard.edu/cidtrade/Papers/Sauve/sauvetpimp.pdf> (10.05.2008).
- Savaş, Vural (1998), **Politik İktisat**, 3. Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Saygılı, Şeref (2001), “Yeni Ekonomi ve Avrupa Birliği; Yeni Ekonomi Sürecinde AB-ABD-Japonya Çerçevesinde Türkiye’nin Yeri”, **Yeni Ekonomi Sempozyumu Bilgi Teknolojileri, Yeni Ekonomi ve Küreselleşme, Yeni Ekonomi El Kitabı, içinde** (211-230), Ankara: TCMB Yayınları.
- Schwartz, Peter ve Leyden, Peter (1997), “The Long Boom: A History of the Future, 1980–2020”, <http://www.wired.com/wired/archive/5.07/longboom.html?pg=5&topic=> (10.05.2008).
- Scott, Charles ve diğerleri (2003), “Consumption Taxes in the Internet World”, **IAER**, 9(4), 304-311.
- Seidman, Laurence (2001), “Reviving Fiscal Policy”, **Challenge**, 44(3), 17-42.
- Shane, Mathew ve Roe, Terry (2001), “The Global Effects of the New Economy: A Dynamic CGE Analysis”, The Fourth Annual Conference on Global Economic Analysis West Lafayette, Indiana.
- Shaw, G.K. (1975), **Maliye Politikası**, (Çev.Ömer Faruk Batirel), İstanbul: İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını.
- Shepard, Stephen B. (1997), “The New Economy: What It Really Means”, **Business Week**, 17 November, <http://www.businessweek.com/1997/46/b3553084.htm> (10.10.2009).
- Siebert, Horst (2000), “The New Economy - What is Really New?”, KIEL Working Paper, No.1000.
- Skousen, Mark (2000), “Arz Yönlü İktisatta En Çok Hakedilen Başarı”, (Çev.Ferhat B. Özgen), **Liberal Düşünce**, 19, 64-66.
- Smatrakalev, Georgi, S. (2002), “Taxation and Tax Policy in the E-World”, SSRN Working Paper, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=317480 (10.10.2009).
- Solow, Robert M. (2005), “Rethinking Fiscal Policy”, **Oxford Review of Economic Policy**, 21(4), 509-514.

- Söylemez, Alev (2006), “Bilgi Ekonomisi”, 5.Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Kocaeli.
- (2001), “Yeni Ekonomi, Rekabet ve Rekabet Politikaları”, **Ekonomik Yaklaşım**, 12(40).
- Stiglitz, Joseph E. (1999), “Public Policy for a Knowledge Economy”, <http://www.worldbank.org/html/extdr/extme/knowledge-economy.pdf>(10.09.2007).
- (2003), “Globalization and Growth in Emerging Markets and the New Economy”, **Journal of Policy Modeling**, 25, 505-524.
- Stiroh, Kevin (1999), “Is There a New Economy”, **Challenge**, 42, 82-101.
- (2002a), “New and Old Economics in the ‘New Economy’”, **In Economic Policy in the New Economy, Proceedings of the Kiel Institute of World Economics Conference on the New Economy**, Kiel, Germany.
- (2002b), “Are ICT Spillovers Driving the New Economy?”, **Review of Income and Wealth**, 48(1), 33-57.
- (2002c), “Measuring Information Technology and Productivity in the New Economy”, **World Economics**, 3(1), 43-58.
- Swedish Fiscal Policy Council (2010), <http://www.finanspolitiskaradet.se/english/swedishfiscalpolicycouncil/abouttheswedishfpc.4.6f04e222115f0dd09ea8000950.html>, (10.01.2010).
- Tanzi, Vito (1993), “Fiscal Policy and the Economic Restructuring of Economies in Transition”, IMF Working Paper No.22.
- (2000), “Globalization, Technological Developments, and The Work of Fiscal Termites”, IMF Working Paper, No.00/181.
- (2001), “The Rise of the New Economy and Its Implication for the Fiscal Policy”, WSPIZ, Distinguished Lectures Series, No.2.
- (2004), “Globalization and the Need for Fiscal Reform in Developing Countries”, INTAL-ITD, Occasional Paper, No.6.
- (2005), “Globalization, Tax System, and the Architecture of the Global Economic System”, <http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=724426> (10.10.2008).
- (2006), “Fiscal Policy: When Theory Collides with Reality”, CEPS Working Documents, No. 146.

- (2007), “Fiscal Policy in the Future: Challenges and Opportunities”,
Conference on Fiscal Policy Challenges in Europe, Berlin.
- Tapscott, Don (1998), **Dijital Ekonomi**, (Çev. Ece Koç), İstanbul: Koç Sistem Yayınları.
- Tekeli, İlhan (2002), “Bilgi Toplumuna Geçerken Farklılaşan Bilgiye İlişkin Kavram Alanı Üzerinde Bazı Saptamalar”, İlhan Tekeli ve diğerleri (Ed.), **Bilgi Toplumuna Geçiş Sorunsallar /Görüşler/ Yorumlar/Eleştirel ve Tartışmalar**, içinde (15-45), No.3, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.
- Tekin, Mahmut ve diğerleri (2003), **Değişim Çağında Teknoloji Yönetimi**, 2. Baskı, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Telatar, Funda (2004), **Politik İktisat Politikası**, Ankara: İmaj Yayınevi.
- Teltscher, Susanne (2000), “Tariffs, Taxes and Electronic Commerce: Revenue Implications for Developing Countries”, United Nations Conference on Trade and Development, Policy Issues In International Trade and Commodities Study Series No.5.
- Temple, Jonathan (2002), ”The Assessment: The New Economy”, **Oxford Review of Economic Policy**, 18(3), 241-264.
- Ter-Minassian, Teresa (2007), “Globalization, Financial Markets, and Fiscal Policy”, IMF Fiscal Affairs Department, <http://www.imf.org/external/np/pp/2007/eng/111607a.pdf> (10.08.2009).
- The Free Dictionary, <http://dictionary.reference.com/browse/photonics> (10.12.2009).
- Thompson, Grahame F. (2004), “Getting to Know the Knowledge Economy: ICTs, Networks and Governance”, **Economy and Society**, 33(4), 562-581.
- Toffler, Alvin (1981), **Üçüncü Dalga**, (Çev. Ali Seden), İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Togati, Teodoro D. (2006), **The New Economy and Macroeconomic Stability**, New York: Routledge.
- Tonta, Yaşar (1999), “Bilgi Toplumu ve Bilgi Teknolojisi”, **Türk Kütüphaneciliği**, 13(4), 363-375.
- Tonta, Yaşar ve Küçük, Emin M. (2005), “Sanayi Toplumundan Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Temel Dinamikler”, **Bilgi Çağı ve Teknolojik Gelişmeler Işığında Toplum, Yönetim, Yönetici ve Lider Yaklaşımları Uluslararası Sempozyumu**, İstanbul.

- Tunçer, Mehmet (2008), “OECD ve Avrupa Birliği Çerçevesinde Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi”, Adem Kalça (Ed.), **Eskiyeñi Ekonomi**, içinde (243-262), İstanbul: Element Yayınları.
- Türk, İsmail (1960), “İstikrarda Maliye Politikasının Yeri ve Rolü”, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, XVI(4), 1-39.
- Türk Dil Kurumu (2010), www.tdk.gov.tr (10.01.2010).
- Türkiye Bilişim Şurası (2002), “E-ekonomi Çalışma Grubu Taslak Raporu”, <http://bilisimsurasi.org.tr/> (10.25.2009).
- Uçkan, Özgür (2006), “Bilgi Politikası ve Bilgi Ekonomisi: Verimlilik, İstihdam, Büyüme ve Kalkınma”, **Bilgi Dünyası**, 7(1), 23-48.
- UNCTAD (2001), “E-commerce and Development Report 2001”, http://r0.unctad.org/ecommerce/docs/edr01_en/edr01pt2_en.pdf, (10.10.2009).
- US Department of Labour Statistics (2009), <http://www.bls.gov/> (10.12.2009).
- US Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis (2009), <http://www.bea.gov/national/index.htm#gdp> (10.20.2009).
- Ünsal, Erdal (2005), **Makro İktisat**, 6. Baskı, Ankara: İmaj Yayınevi.
- Van Ark, Bart (2002), “Measuring the New Economy: An International Comparative Perspective”, **Review of Income and Wealth**, 48(1), 1-14.
- Von Hagen, Jürgen ve diğeri (2001), “Budget Consolidation in EMU”, European Communities, Economic Papers, No.148.
- Vural, Akıncı Beril (2005), “Enformasyon İletişim Teknolojileri: Gelişimi, Doğası ve Ahlaki Konular”, **Yeni Düşünceler**, 1, 125-136.
- (2006), Sunuş, Beril Akıncı Vural (Ed.), **Bilgi İletişim Teknolojileri ve Yansımaları**, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Wadhvani, Sushil B. (2001), “The ‘New Economy’: Myths and Realities” **Bank of England Quarterly Bulletin**, Summer, 233-245.
- Wiseman, Alan E. (2003), “Taxation and the New Economy”, Derek C. Jones (Ed.), **New Economy Handbook**, içinde (865-888), ABD: Elsevier.
- Woodford, Michael (2008), “Convergence in Macroeconomics: Elements of the New Synthesis”, **Convergence in Macroeconomics?** at the annual meeting of the American Economics Association, New Orleans.
- World Bank (2010), World Development Indicators, Online Database.

- WTO (2009), Glossary Terms, http://www.wto.org/english/thewto_e/glossary_e/electronic_commerce_e.htm (10.10.2009).
- Wyplosz, Charles (2002), "Fiscal Policy: Institutions vs. Rules", HEI Working Paper, No.3.
- (2005), "Fiscal Policy: Institutions Versus Rules", **National Institute Economic Review**, 191, 70-84.
- www.inflationdata.com (2009), http://inflationdata.com/inflation/Inflation_Rate/Historical_Inflation.aspx?dsInflation_currentPage=1 (28.12.2009).
- Yalçınkaya, Timuçin (2001), "Sanayi ve Bilgi Toplumunda Rekabet Ekonomisi", **Rekabet Bülteni Dergisi**, 5.
- Yaltı, Billur (2003), **Elektronik Ticarete Vergilendirme**, İstanbul: Der Yayınevi.
- Yavuz, Suat ve Tokucu, Erkan (2006), "Post Keynesyen İktisat ve Belirsizlik", **Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi**, XXI(1), 147-161.
- Yay, Gülsün G. (2007), "Chicago Okulu, 'Milton Friedman ve Monetarizm'", Turan Yay ve Gülsün G. Yay (Ed.), **İktisat Yazıları**, içinde (165-180), Ankara: Nobel Yayınevi.
- Yumuşak, İbrahim G. ve Erarslan, Cemil (2005), "Yeni Ekonominin Maliye Politikaları Üzerindeki Etkileri ve Gelişmekte Olan Ülkeler Örneği", 4.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Sakarya.
- (2004), "Yeni Ekonominin Para Politikaları Üzerindeki Etkileri", 3.Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Eskişehir.
- Yumuşak, İbrahim G. ve diğerleri (2009), **Küreselleşme Sürecinde Yeni Ekonomi ve İktisat Politikaları**, İstanbul: Nobel Yayınevi.
- Zeuske, Cate (2000), "Issues for Taxpayers and Tax Administrators in the New Economy" <http://www.wisconsin.edu/summit/archive/2000/papers/pdf/zeuske.pdf> (10.10.2009).

ÖZGEÇMİŞ

Levent Yahya ESER, 1978 yılında Trabzon'da doğdu. 1997 yılında kazanmış olduğu Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümünden 2001 yılında mezun oldu. Aynı yıl KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı'nda yüksek lisansa başladı. Bir yıl İngilizce hazırlık programına devam etti. 2005 yılında Maliye yüksek lisans programını tamamlayarak aynı yıl KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda doktora öğrenimine başladı.

Ekim 2002'den beri KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Araştırma Görevlisi olarak görevine devam eden ESER, evli ve bir çocuk babası olup İngilizce bilmektedir.